

Міністерство освіти і науки України
Хмельницький національний університет

*До 30-річчя кафедри
української філології*

Василь Денисюк

ДМИТРУШКИ
СЛОВНИК ГОВІРКИ РІДНОГО
СЕЛА

Умань
«Візаві»
2024

УДК 811.161.2'282.2(477.46)

*Рекомендувала до друку вчена рада
гуманітарно-педагогічного факультету
Хмельницького національного університету
(протокол № 10 від 19 травня 2024 р.)*

Рецензенти:

Зелінська О. Ю., доктор філологічних наук, професор
(Київський національний лінгвістичний університет);

Коваленко Н. Д., доктор філологічних наук, доцент
(Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана
Огієнка);

Гороф'янюк І. В., кандидат філологічних наук, доцент
(Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла
Коцюбинського);

Тищенко Т. М., кандидат філологічних наук, доцент
(Уманський державний педагогічний університет імені Павла
Тичини).

Денисюк В. Дмитрушки. Словник говірки рідного села.
– Умань : ВПЦ «Візаві», 2024. – 459 с.

Пропонований словник є однією з лексикографічних праць, присвячених дослідженню лексики подільського говору, зокрема його східного ареалу, а також частиною великого проекту – «Словника східноподільських говірок». Тут зібрано тільки частину слів (~ 5000), що презентують різні сфери діяльності носіїв говірки с. Дмитрушок Уманського району Черкаської області.

Для мовознавців та всіх, кому небайдужа доля живого народного слова і хто пам'ятає своє коріння.

В оформленні видання використано світлини із сімейного архіву Василя Денисюка.

ЗМІСТ

МОЇ ДНІПРОПЕТРУШКИ	5
ПОБУДОВА СЛОВНИКОВОЇ СТАТТІ.....	9
СПИСОК РЕСПОНДЕНТІВ.....	13
СЛОВНИК.....	14
А.....	14
Б.....	22
В.....	55
Г.....	82
Ґ.....	108
Д.....	111
Е.....	128
Є.....	131
Ж.....	133
З.....	142
И.....	166
І.....	166
Ї.....	169
Й.....	171
К.....	172
Л.....	217
М.....	233
Н.....	255
О.....	272
П.....	283
Р.....	330
С.....	349
Т.....	388
У.....	402

Ф	405
Х	410
Ц	420
Ч	426
Ш	435
Щ	450
Ю	453
Я	454

МОЇ ДНІПРОПЕТРУШКИ

Моє рідне село Дмитрушки (жартівливо – Дніпропетрушки) – єдина на всіх континентах точка, де я знаходжу душевний спокій, навіть попри фізичну працю і втому. Усі, хто намагається знайти бодай якусь інформацію про село, обмежуються загальним вікіпедійним матеріалом, де «Дмитрушки (з 1842 до 1917 року Дмитрівське) – село в Україні, в Уманському районі Черкаської області, адміністративний центр Дмитрушківської сільської громади. Розташоване на обох берегах річки Яр Кошари (притока Уманки) за 8 км на північний схід від міста Умань та за 3 км від автошляху М05. Населення становить 2 060 осіб (станом на 2016 р.)»¹. Звісно, що старше покоління бере сміх, коли читає про притягнуту за вуха з карт Ф. Шуберта «річку», назву якої ніколи не чуло від жодного зі своїх предків (про це буде в іншій книзі).

Тут же можна знайти інформацію про історію села, культурні та освітні центри, господарство, виробництво та ін. Згадано й людей – як живих, так і тих, хто відійшов у вічність. А кожен із них – це мікроісторія села, це слово чи кілька в разок соковитої дмитрушківської вимови, це пісня чи кілька в разок мелодійного дмитрушківського співу...

Село разюче змінилося навіть за мої п'ятдесят. Немає вже тієї кручі, з якої ми взимку любили кататися на санчатах; у майдані, що згодом став дитячим садочком, тепер будинок культури та бібліотека – натомість поруч виріс великий

---

¹ <http://surl.li/ouqde>.

двоповерховий заклад дошкільної освіти «Каштан»; немає старої лікарні та ФАПу – є в центрі нова амбулаторія загальної практики сімейної медицини; немає тиру, а про «городок» [районне містечко цивільної оборони] нагадує кілька вирв; немає старих садів – колгоспного та шкільного; немає корчів, що росли біля колгоспного саду та в центрі села; немає і Герасименкового, Джумижиного, Онуфрієнкового, Павленкового, Солдатського, Степанового ставків – або невеличка калабана, або мочар... У приміщенні старої школи нині знаходиться сільська рада, а 1970 року для учнів було відкрито нову велику школу. На місці моєї «нольовки» нині росте трава... Зате повернули церкву, нинішньому приміщенню якої вже 114 років!

Старше покоління поступово відходить у засвіти. Покоління, на долю якого випали голодомори, війни, колективізація, розкуркулення, яке за трудодні ходило в колгосп, бо того «потребувала держава», яке без документів не могло виїхати із села, бо приречене було вмирати на полях задля виконання спущеної керівною партією норми, якому на поле діти виносили поїсти в горнятах-близнятах, яке ходило за продуктами в лавку чи філію, яке випікало такі смачні пиріжки, пироги, вертути, калиту, що нині залишається тільки згадувати, яке прагнуло зробити все, аби його діти вже не відчували недостатку ні в чому.

Це покоління, яке, накопавши черв'яків, брало вудочку і відпочивало душею на ставку, яке збиралося вечорами на лавці чи на степку для простої розмови, яке до тижня могло святкувати як весілля, так і храм,

---

яке радо зустрічало тебе на колядку, щедрівку й особливо на Василя... І хоч нас шпетили на лінійці, що це не по-радянськи, не по-жовтенятськи, не по-піонерськи і не по-комсомольськи, старше покоління з нетерпінням чекало «Добрий вечір тобі, пане-господарю...», «Сію, вію, посіваю...».

Бували тут на діалектологічній практиці студенти-філологи. 2003 р., 2006 р. – це роки, коли приїжджали групи, а вже пізніше – тільки ті з Дмитрушок, хто навчався на філологічному факультеті Уманського педагогічного. Та й записували переважно від рідних.

Від своєї бабусі Марії Яківни Сисовської (до одруження – Кузьменко) маю також чимало текстів, з них невеличка частина увійшла до «Словника мікротопонімії Черкащини» (авторки – Тетяна Гаврилова та Зоя Денисенко), а також книги про голодомор 1932–1933 рр. на Уманщині. Знала бабуся й багато пісень, особливо жартівливих (напр.: *Десь узявся в почках камінь, / Мабуть, буде мені а́міль, / А зозуля кує «ку-ку»...*; *Погасили каганець, / Полягали спати, / Я за тії вараниці / Та й тікати з хати...*), досить докладно розповідала про різні звичаї, традиції, пекла смачнучі пиріжки, до останнього порпалася на городі, намагаючись доглянути кожну рослину, бо «все вимагає рук».

Час іде. Змінюється світ, змінюємося ми, змінюється і мова: тепер прасують праскою чи московитським утюгом, а колись рубелем; колись діти гралися в цурки, а нині їх не витягнеш зі смартфона чи з-перед комп'ютера; колись крутили корбу, аби дістати

відро води, а нині відкрили кран у хаті – і вода побігла...

Саме ось такі слова-намистини, якими не послуговується молодь, разом з іншими словами становлять добірні перла нашого народу – мову. Цей словник є першою спробою зібрати та прокоментувати говірку села Дмитрушок (а саме ця форма єдина для мовлення його жителів, на відміну від пропонованої літературної *Дмитрушків*). Тут можна почути і твердий [р] (*бу|рак, рад|но*), і приставний [г] (*г|арм·йа*), і вставні [л], [н], [в] (*зд|о|роўл'а, в|ремн'а, м|н'асо, |рад'іво*), і диспалаталізований [т] (*ст|л, ст|лец', каут*), і двоїну (з числівниками *два, три, чотири: три в'ід|р'і, ш|тир'і ло|пат'і*), і іменники м'якої та мішаної груп із закінченнями **-ом, -ою** в орудному відмінку (*зе|м|л'ойу, г|рушоюу, ко|н'ом*), і енклітичні форми займенників (*н'у*), і дієприкметники із суфіксом **-ан-** (*з|робл'аний*)... Розташування в селі військових імперської армії в першій половині ХІХ ст., близькість до районного центру теж зробили свою справу, додавши суржикову ложку дьогтю у дмитрушківську вимову.

Це моя невеличка дяка родині, ба́тьківщині, усім, із ким я ріс, навчався, хто мене виховував і навчав. Також дякую всім, хто, свідомо чи не знаючи того, дав цінний матеріал для цього словника, роботу над яким планую продовжувати. Велика дяка рецензентам за слушні зауваження і поради.

*Василь Денисюк,
чий пуп заритий у Дмитрушках*

ПОБУДОВА СЛОВНИКОВОЇ СТАТТІ

Основою вокабуляра словника слугували записи усного мовлення односельців. До реєстру ввійшли слова, які є в сучасній українській літературній мові і мають таку ж вимову або відмінну, мають таке ж значення або розвинули в говірці нове, а також слова, які в літературній мові не вживаються. Включення до реєстру цих слів зумовлено тим, що говірка Дмитрушок знаходиться на крайньому сході подільського говору, де на неї мають потужний вплив західні говірки середньонаддніпрянського говору – основи нової української літературної мови. Це також дасть можливість спостерегти наслідки мовної політики совітів, які за будь-яку ціну намагалися знищити діалекти.

1. Вокабули розташовані в алфавітному порядку. У словниковій статті реєстрове слово записане великими літерами у формі, вживаній в українській літературній мові. Якщо такого слова в літературній мові немає, тоді його подано так, як зафіксовано в говірці. Окремими статтями є атрибутивні та прийменниково-іменникові сполучення, зрідка – фразеологізми, прислів'я, приказки.

2. Після реєстрового слова курсивом наведено фонетичну транскрипцію, що відображає вимову цього слова в говірці. Зафіксовані фонетичні та акцентуаційні варіанти тлумачуваного слова подано в одному рядку. Для записування вимови слова використано прийняту в діалектологічних

дослідженнях фонетичну транскрипцію, зокрема: а) знаком ' передано м'якість приголосного; б) знаком • – напівм'якість приголосного; в) знак наголосу | стоїть перед наголошеним складом; г) знаком : – для передачі довгої вимови приголосного; ґ) знаком . – у межах слова вказує на напівдовгу вимову приголосного; д) [ǔ] та [i̇] – для передачі нескладової вимови **в** та **й**; е) редукцію голосних подано в тих випадках, коли не можна чітко визначити вимову ненаголошеного звука ([e^h], [eⁱ], [и^e], [i^h], [иⁱ], [o^u]).

3. Далі наведено граматичні та стилістичні (у разі потреби) ремарки, зокрема для іменників: *ч. р.* – чоловічий рід, *ж. р.* – жіночий рід, *с. р.* – середній рід, *мн.* – множина, *одн.* – одинина, *збірн.* – збірне, *Р. в.* – родовий відмінок, *О. в.* – орудний відмінок, *Кл. в.* – кличний відмінок, *невідм.* – невідмінюване, *ім.* – для субстантивованих слів; для дієслів: *док.* – доконаний вид, *недок.* – недоконаний вид, *ос.* – особа; інші частини мови чи форми: *виг.* – вигук, *займ.* – займенник, *дієприкм.* – дієприкметник, *прикм.* – прикметник, *присл.* – прислівник, *спол.* – сполучник, *числ.* – числівник, *ч.* – частка. Стилiстичнi ремарки вказують на особливості вживання зафіксованої лексики: *астр.* – астрологічне, *безособ.* – безособове, *бот.* – ботанічне, *буд.* – будівельне, *вл. н.* – власна назва; *вульт.* – вульгарне, *геогр.* – географічне, *дит.* – дитяче, *евф.* – евфемістичне, *екс.* – експресивне, *ент.* – ентомологічне, *жарт.* – жартівливе, *заст.* – застаріле, *збільш.* – збільшене, *згруб.* – згрубіле,

---

зменш. – зменшене, *зменш.-пестл.* – зменшено-пестливе, *зневажл.* – зневажливе, *ірон.* – іронічне, *іст.* – історичне, *іхт.* – іхтіологічне, *крим.* – кримінальне, *лайл.* – лайливе, *мед.* – медичне, *мікротоп.* – мікротопонім, *мол.* – молодіжне, *муз.* – музичне, *нар.* – народне, *обр.* – обрядове, *орніт.* – орнітологічне, *перен.* – переносне значення, *пестл.* – пестливе, *рел.* – релігійне.

4. Після цього звичайним шрифтом подано тлумачення семантики слова за допомогою літературного відповідника, однослівно чи описово. Для слів-полісемантів в одній словниковій статті значення подано в порядку активності вживання.

5. Синоніми наведено подвійно: увесь синонімний ряд жирним шрифтом подано через дві вертикальні риски після тлумачення реєстрового слова, що є стрижневим для цього ряду. У словниковій статті реєстрового слова, що входить до синонімного ряду, після тлумачення значення через крапку з комою жирним шрифтом подано стрижнєве слово цього ряду.

6. Омоніми є окремими вокабулами з відповідним верхнім числовим індексом.

7. Стійкі сполучення слів (фразеологізми, прислів'я, приказки) марковано графічною ремаркою ◆, термінологічні словосполучення – ◇.

8. Ілюстративний матеріал наведено до деяких слів. Контексти різні за величиною, що в окремих випадках детерміновано дотриманням цілісності тексту. Для тлумачення семантики деяких слів додано світлини.

Пропонований словник продовжує серію праць («Лексика бджільництва Східного Поділля» (Т. Тищенко, 2008), «Словник назв одягу і взуття у східноподільських говірках» (Г. Березовська, 2010), «Матеріали до “Словника східноподільських говірок”. Село Городецьке» (Т. Тищенко, Г. Березовська, О. Зелінська, 2021), «Словник говірки села Осички Подільського району Одеської області» (Г. Березовська, 2022)) з кодифікації лексики подільського говору, зокрема його східного ареалу, і є частиною проекту «Словник східноподільських говірок». Матеріалом слугували власні записи, здійснені впродовж 1993–2024 рр. від односельців.

СПИСОК РЕСПОНДЕНТІВ

1. Бебешко Євдокія Андронівна, 1921 р. н.
2. Василенко Федір Йосипович, 1930 р. н.
3. Ващенко Поліна Францисківна, 1913 р. н.
4. Гайдамака Андрій Дмитрович, 1922 р. н.
5. Денисюк Надія Іванівна, 1950 р. н.
6. Захарова Олена Никифорівна, 1938 р. н.
7. Кріпосна Ніна Савівна, 1937 р. н.
8. Мовчан Микола Андрійович, 1949 р. н.
9. Мовчан Параска Григорівна, 1951 р. н.
10. Пентюк Олександра Іванівна, 1952 р. н.
11. Пентюк Петро Іларіонович, 1941 р. н.
12. Пудрик Володимир Якович, 1939 р. н.
13. Сисовська Марія Яківна, 1927 р. н.
14. Смирнова Марія Григорівна, 1921 р. н.
15. Шевченко Микола Сергійович, 1936 р. н.

СЛОВНИК

А

АБИШО а|бишо, с. р. Непотрібна річ.

АБОРТ а|борт, ч. р. Передчасне переривання вагітності.

АБРИКОСА абри|коса, ж. р. 1. Плодове дерево з жовтогарячими соковитими плодами. 2. Плід цього дерева.

АВАНС а|ванс, ч. р. Частина грошей, яку видають у рахунок майбутньої плати за роботу.

АВГАНЕЦЬ ай|ганець, ч. р. Той, хто проходив службу в Афганістані в період радянського вторгнення 1979–1989 рр.: ай|ганці́ ї се^ч|л'і йе / Се^чр|г·їй Тка|чук / |Ед'їк Моў|чан / |В·їт'а Олечк|с'їїїй / по|к·їїний Ол'ег Ма|кароў (5).

АВГАНКА ай|ганка, ж. р. Назва комплекту літньої чи зимової форми військовослужбовців, які проходили службу в Афганістані.

АВОСЬКА а|вос'ка, ж. р. Сітчаста, сплетена з міцних ниток, господарська сумка, яку використовували переважно для закупівель на базарі та в магазині.

АВРАЛ ай|рал, ч. р. Виконання всім колективом термінової роботи: коли т|реба було шос' ш|видко зр|обити / |бат'а л'у|биў |часто жарту|вати / ай|рал / мат|роси |палубу гри|зут (5).

АВТОБУС ай|тобус, гаў|тобус, ч. р. Багатомісний автомобіль для перевезення пасажирів.

АВТОБУСНА аў|тобусна, гаў|тобусна, ж. р. Будівля із прилеглою до неї площею, призначена для обслуговування пасажирів міжміських, приміських і сільських автобусних сполучень || **автостанція:** до|йїхали на оди|ниці'ї до аў|тобусной / а там |с'їли на Хрис|тин'їўку (5).

АВТОКЛАВ аўток|лаў, ч. р. Товстостінна металева герметично закрита посудина для здійснення фізичних і хімічних процесів при підвищеному тиску та різній температурі: йак зако|лоли сви|н'у / то ти ж йї|йї ўс'у не^ч зйї|сиш // то|д'ї д'їста|вали аўток|лаў / готу|вали |банки п'їўл'їт|ров'ї / криш|ки / закла|дали штук |сорок і ва|рили до |часу (9).

АВТОЛАВКА аўто|лаўка, ж. р. Пересувна торгова точка, розташована на автомобілі.

АВТОМАТ¹ аўто|мат, гаўто|мат, ч. р. Пристрій для захисту електричних кабелів від надмірного струму: |доўго |мучиўс'а з |тими предохра|н'їт'ел'ами / по|ки ни пост|авиў авто|мати (8).

АВТОМАТ² аўто|мат, гаўто|мат, ч. р. Ручна автоматична скорострільна зброя.

АВТОМАТИК аўто|мат'їк, ч. р. Приколка з механічною застібкою для волосся.

АВТОМОБІЛЬ аўтомо|б'їл', ч. р. Самохідна машина з двигуном внутрішнього згоряння для перевезення пасажирів і вантажів по безрейкових дорогах || **грузовик, легковик, легковушка, машина.**

АВТОРИТЕТ *аўтор'іт'ет*, ч. р. 1. Загально визнане значення, вплив, поважність (особи, організації, колективу, теорії та ін.). 2. Особа, яка користується впливом, загальним визнанням у колективі чи соціальній групі. 3. *жарт*. Живіт: *та|кого автор'іт'ета со|б'і в'ід'ійу / шо |хай_му грец'* (13).

АВТОСТАНЦІЯ *аўтост|танц'ія*, ж. р. Будівля із прилеглою до неї площею, призначена для обслуговування пасажирів міжміських, приміських і сільських автобусних сполучень; **автобусна**.

АВТОСТРАДА *аўтост|рада*, ж. р. 1. Ділянка траси Київ – Одеса (М-05 як частини траси Е-105), що проходить повз дмитрушківські землі та перетинає північно-східний край Умані. 2. *мікротоп*. Північно-східний район Умані, названий так за ділянкою траси, що проходить через нього.

АГІТИРУВАТИ *аг'іт'ірувати*, *недок.* Умовляти, просити: *во|на ми|не аг'іт'ірує п'і|ти з |нейу до |церкви* (5).

АГЛОЄД *агло|їед*, ч. р., *екс.* Людина, яка живе за рахунок інших, дармоїд.

АГРУС *|агрус*, ч. р. 1. Кущова рослина з колючими гілками та великими кисло-солодкими їстівними ягодами. 2. *збірн.* Ягоди цієї рослини.

АГУ *а|гу*, *виг.* Уживається при звертанні до немовляти, аби привернути увагу, викликати усмішку, заспокоїти.

АДРЕС |адрес, ч. р. Адреса, позначення місця проживання.

АЗБУКА |азбука, ж. р. 1. Сукупність букв будь-якої писемності, розташованих у певному порядку.
2. Уміння читати і писати: *то|д'ї їс'ї не^уграмотн'ї бу|ли / то нас у|чили |азбуки* (3).

АКАМУЛЯТОР акаму|л'атор, ч. р. Прилад для нагромадження електричної енергії з метою дальшого її використання.

АКАРДІОН акард'іон, ч. р. Різновид гармонії з клавіатурою фортепіанного типу для правої руки і готовими акордами для лівої руки.

А-КЕТ а|кет, виг. Вигук, яким відганяють котів.

А-КИШ а|киш, виг. Вигук, яким відганяють курей.

АКТИВІСТ акти|в'іст, ч. р. Той, хто активно пропагує основні постулати організації, а також сам виконує їх.

АКУШЕРКА аку|шерка, ж. р. Жінка, яка допомагає в пологах іншій жінці.

АЛАДІН ала|д'ін, ч. р. Сорт картоплі: *чеч|р|вона з|верху / |б·іла їсе^у|редин'ї / |добра дл'а го|тоўки* (5).

АЛИЧА али|ча, ж. р. 1. Плодове дерево; рід сливи.
2. Плід цього дерева.

АЛІМЕНТИ ал'іменти, *мн.* Кошти на утримання неповнолітніх дітей, що виплачує батько, який не проживає із сім'єю.

АЛКАШ ал|каш, ч. р. Чоловік, який регулярно вживає алкогольні напої; **алкоголік**.

АЛКАШКА ал|кашка, ж. р. Жінка, яка регулярно вживає алкогольні напої; **алкоголічка**.

АЛКОГОЛІК алко|гол'їк, ч. р. Чоловік, який регулярно вживає алкогольні напої || **алкаш**, **п'яндилига**, **п'яничка¹**, **п'яниця**, **бухарик**, **синяк**.

АЛКОГОЛІЧКА алко|гол'їчка, ж. р. Жінка, яка регулярно вживає спиртні напої || **алкашка**, **п'яндилига**, **п'яничка¹**.

АЛКОГОЛЬ |алкогол', алко|гол', ч. р. Спиртні напої.

АЛО а|ло, виг. Уживається при звертанні до особи під час розмови по телефону зі значенням «слухаю».

АЛЬТАНКА ал'|танка, ж. р. Легка крита будівля в саду, парку для відпочинку й захисту від сонця, дощу; **бісєдка**.

АЛЯСКА а|л'аска, ж. р. Чоловіча зимова куртка.

АМБРОЗІЯ амб|роз'їя, ж. р. Трава-бур'ян, пилок якої може викликати алергічну реакцію у хворих на астму.

АМИРИКАНКА амири|канка, ж. р. 1. бот. Сорт картоплі: т|рохи с|хожа на |розку / а|ле бу|ла |першойу (5). 2. Вид лопати. 3. Особа жіночої статі, яка належить до американської нації.

АМІНЬ а|м'ін', ч. р. Кінець.

АНГЕЛИ ХАТУ ПЕРЕЛЕТІЛИ |ангели |хату пє|рє|лє|т'їли ♦. Про тишу в хаті, особливо коли є малі діти, які граються тихо, не кричать та ін.: *їа ж своїїх з|найу їак об|лупл'аних / а тут при|ход'у з ро|боти / а ї|дома |начє |ангє|ли |хату пє|рє|лє|т'їли (5).*

АНГІНА ан|г·іна, ж. р. Гостре запалення слизової оболонки глотки.

АНГОРКА ан|горка, ж. р. 1. Порода кіз. 2. Одяг, виготовлений із шерсті кіз ангорської породи. 3. Нитки, виготовлені з шерсті кіз ангорської породи і використовувані для в'язання светрів, шарфів та ін.

АНДАТРА ан|датра, ж. р. Невеликий гризун, що веде напівводяний спосіб життя і має цінне блискуче густе хутро бурого кольору.

АНО а|но, виг. Вигук, яким відганяють собак || **чп.**

АНТІН Ан|т'ін, ч. р., вл. н. Чоловіче ім'я Антон.

АНТОНІВКА ан|тон'іўка, ж. р., бот. 1. Сорт яблуні. 2. збірн. Плоди цієї яблуні.

АНТРАЦИТ антра|цит, ч. р. Різновид вугілля, який використовували для опалювання приміщень.

АНЦИХРИСТ ан|цихрист, ч. р. Лайливе слово.

АПИНДИЦІТ апинди|ц'їт, ч. р., мед. Запалення червоподібного відростка сліпої кишки.

АПТЕКА ап|тека, гап|тека, ж. р. Заклад, у якому колись виготовляли ліки за рецептами, а також продавали готові лікувальні засоби та інші медичні товари, нині – тільки продають готові.

АПЧИХАТИ ап|чихати, недок. Мимоволі судорожно видихати повітря носом і ротом, видаючи різкі звуки, шум (при подразненні носоглотки) || **апчихкати.**

АПЧХИКАТИ апч|хикати, недок. Мимоволі судорожно видихати повітря носом і ротом,

видаючи різкі звуки, шум (при подразненні носоглотки); **апчихати**.

АРГЕНТИНА *Аргѐн|т'їна*, ж. р., вл. н. Держава, розташована переважно в південній частині Південної Америки: *їак со|їуз розва|луйс'а / ба|гато |наших по|їхало в Аргѐн|т'їну* (5).

АРЕНДА *а|ренда*, ж. р. Наймання, тимчасове користування будівлями, земельною ділянкою, обладнанням, виробничими площами, машинами та ін. на договірних засадах.

АРИХМЕТИКА *арих|метика*, ж. р. Навчальний предмет у школі, де вивчали найпростіші властивості чисел і дії з ними.

АРТІЛЬ *ар|т'їл'*, ж. р. Об'єднання людей однієї професії для спільної праці.

АРТИСТ *ар|т'їст*, ч. р.

Той, хто публічно виконує твори мистецтва (актор, музикант, співак та ін.): *ї ш·її|с'ат*

д|ругому приї|ж:ала в

Уман' ка|пела |Думка / то ге|не|рал'ну рипи|тиц'їу ар|т'їсти про|вели ї нас у клуб·і / |дали кон|церт // зал за|битий буї (5).

АРТИСТКА *ар|т'їстка*, ж. р. Та, хто публічно виконує твори мистецтва (акторка, музикантка, співачка та ін.).

Світлина 1. Капела «Думка». Дмитрушки. 1962 р.

АРХІВ ар|х·іў, ч. р. Відділ установи, у якому зберігаються старі документи, листи, закінчені справи та ін.: *їа ше д'їло|водом бу|ла / то по|ст·їїно зда|вала в ар|х·іў прото|коли* (5).

АСМА а|сма, ж. р. Астма, задишка, спричинена деякими захворюваннями серця або бронхів.

АСМАТІК ас|мат'ік, ч. р. Людина, яка хворіє на астму.

А-ТАСЬ а|тас', виг. Крик, яким відганяють качок.

АТЕСТАТ ате^ч|тат, ч. р. Свідоцтво про здобуття середньої освіти: *їа ате^ч|тат |мала за с'їм к|лас'їў / |мама тво|їа за |дес'їт' / а ти за о|динац'їт'* (13).

АТЛАС¹ атлас, |гатлас, ч. р. Зібрання географічних, історичних та ін. карт, виданих у формі книжки.

АТЛАС² атлас, |гатлас, ат|лас, гат|лас, ч. р. Шовкова або напівшовкова тканина, блискуча і гладенька з лиця.

АХІНЕЯ ах·і|нейа, ж. р. Нісенітниця, дурниця.

АХКАТИ |ахкати, недок. Дивуватися.

АХЛАМОН ахла|мон, ч. р., жарт. Про того, хто вчинив нерозумно, безглуздо в тій чи тій ситуації.

А-ЧУ а|чу, виг. Вигук, яким відганяють свиней.

Б

БАБА |баба, ж. р. 1. Мати батька або матері || **бабка¹ 1, бабуся 1, бабушка 1**. 2. Стара за віком жінка || **бабка¹ 2, бабуся 2, бабушка 2**. 3. Дружина діда. 4. Баба-повитуха, яка допомагає породіллі в пологах; **баба-повитуха**. 5. Жінка, яка лікує хвороби засобами нетрадиційної медицини; **знахарка**. 6. *зневажл.* Будь-яка жінка. ♦ **Баба з воза – кобилі легше** |баба з |воза / ко|бил'ї |лекше – позбутися зайвого клопоту; ♦ **баба з воза – кобилу в позу** |баба з |воза / ко|билу |ї |позу – скористатися нагодою.

БАБАНСЬКА бабанс'ка, ж. р. Сорт картоплі: *це та ж плеч'ячка / т'їлки ту ти при|в'їз в'їд Тан|ц'ури / а ц'у при|везли з Баба|н'їу (5).*

БАБА-ПОВИТУХА |баба-пови|туха, ж. р., *заст.* Жінка, яка допомагала породіллі в пологах || **баба 4, бабука¹ 3, кушорка, повитуха**.

БАБЕРА ба|бера, ж. р., *екс.* Зла жінка літнього віку.

БАБІНІ ВОШІ |бабин'ї |вош'ї, *мн., бот.* Вид однорічних трав'янистих рослин родини складноцвітих, що використовуються в медицині || **череда²**.

БАБІЙ ба|б'їй, ч. р. Той, хто дуже упадає за жінками; *залицяльник*; **бабнік**.

БАБІНА ба|б'їна, ж. р. 1. Котушка для намотування дроту, кіноплівки, пряжі, магнітної плівки тощо. 2. Котушка з магнітною плівкою для запису та відтворення звуку.

БАБІННІК ба|б'ін'.ік, ч. р. Магнітофон; пристрій, що використовує бобіни з магнітною плівкою як засіб запису та відтворення звуку.

БАБКА¹ |баб^нка, ж. р. 1. Мати батька або матері; **баба 1.** 2. Стара за віком жінка; **баба 2.** 3. Баба-повитуха, яка допомагала породіллі в пологах; **баба-повитуха.**

БАБКА² |баб^нка, ж. р. Коваделко, на якому клепають косу.

БАБКА³ |баб^нка, ж. р. Страва з лапші, сиру.

БАБКА⁴ |баб^нка, ж. р. Гриб.

БАБКА⁵ |баб^нка, ж. р., ент. Комаха з довгим тонким тілом і двома парами великих прозорих крил.

БАБНІК |бабн'ік, ч. р. Бабій, чоловік, який надто впадає за жінками || **бабій.**

БАБНЯ баб|н'а, збірн. Жінки переважно старшого віку, які щось обговорюють.

БАБОЧКА |бабочка, ж. р. 1. Хижа комаха з довгим тонким тілом і двома парами великих прозорих крил, яка літає над водою. 2. Порода кролів || **метелик 2.**

БАБУСЯ ба|бус'а, ж. р., зменш.-пест. 1. Мати батька або матері; **баба 1.** 2. Стара за віком жінка; **баба 2.** 3. Дружина діда.

БАБУШКА |бабушка, ж. р. 1. Мати батька або матері. 2. Жінка, яка досягла старості.

БАБЧИТИСЯ |бабчитис'а, недок. Морщитися (про частини тіла, які довго перебували у воді).

БАВИТИ |бавити, недок. Няньчити, доглядати дитину.

БАВИТИСЯ |бавитис'а, недок. Гратися: *пос|телиш |д'їт'ам рад|но / їса|довиш / то |байл'ац'.а во|ни там / |поки шос'| робиш (5).*

БАГАТИЙ ба|гатий, ч. р. Той, хто має велике майно; **заможний**.

БАГАТО ба|гато, присл. У великій кількості || **багацько**.

БАГАТОДІТНА багато|д'їтна, ж. р. Жінка, яка має багато дітей.

БАГАЦЬКО ба|гац'ко, присл. У великій кількості; **багато**.

БАГНО баг|но, с. р. Грузьке, болотисте місце з непроточною водою; **болото**.

БАГОВИННЯ баго|вин':а, с. р., збірн. Тонкі густі водорості.

БАДИЛЛЯ ба|дил'а, с. р. Стебла і листя коренеплідних рослин.

БАДЯ ба|д'а, ж. р. Велике відро або бочка.

БАЗАР¹ ба|зар, ч. р. Місце торгівлі харчовими продуктами й товарами під відкритим небом або в торгових рядах || **ринок**.

БАЗАР² ба|зар, ч. р., жарг. Пусті балачки.

БАЗАРИТИ ба|зарити, недок., жарг. Затягувати бесіду, говорити даремно.

БАЗАРНИЙ ба|зарний, прикм. Той, що стосується **базару¹**. ◊ **Базарний день** ба|зарний ден' – день тижня (вівторок, п'ятниця, неділя), коли можна торгувати продуктами харчування або продовольчими товарами на спеціально відведеному місці.

БАЗАРУВАТИ базару|вати, *недок.* Продавати або купувати на базарі: *щобазару во|на базарує гу|с'ім / шо |т'іко |може про|дати* (13).

БАЗІКАЛО ба|з'ікало, *ч. і ж. р.* Людина, яка багато говорить; **балаболка**.

БАЙДИКУВАТИ байдику|вати, *недок.* Нічого не робити, лінуватися, ледарювати.

БАЙДУЖЕ бай|дуже, |байдуже, *присл.* 1. Все одно, однаково, не має значення. 2. Щось не цікавить, не обходить кого-небудь. 3. Добре, краще: *п|проти ми|нулого |року |зараз бай|дуже* (5).

БАЙКА¹ |байка, *ж. р.* М'яка бавовняна тканина з ворсом.

БАЙКА² |байка, *ж. р.* Нісенітниця, брехня.

БАЙЛОВКА бай|лоўка, *ж. р.* Палиця, якою страхали дітей: *о|то йак|шо |д'іти не| слухалис' / то ка|зали / дам бай|лоўки / ну в'ідлуп|ц'уйу* (5).

БАЙСТРУК¹ байст|рук, *ч. р.* Позашлюбний син || **знайда**.

БАЙСТРУК² байст|рук, *ч. р., бот.* Пагін плодкових дерев, на якому не буде плодів і який не можна використовувати як прищепу || **вовчок 2**.

БАЙСТРУЧКА байст|ручка, *ж. р.* Позашлюбна дочка || **знайда**.

БАК бак, *ч. р.* 1. Велика закрита металева посудина для рідини. 2. Металева ємність для бензину в машині, мотоциклі, мопеді.

БАКАЛ ба|кал, *ч. р.* Кришталевий або скляний посуд на ніжці або розширений догори для пиття вина.

БАКЕНБАРДИ *бакечн|барди, бакин|барди, мн.*

Волосяний покрив у чоловіків від скронь уздовж щік до виголеного підборіддя.

БАКЛАЖАН *бакла|жан, ч. р., бот.* Овочева рослина з плодами довгастої форми синьо-фіолетового кольору; **синенькі, сині.**

БАКЛАШКА *бак|лашка, ж. р.* Невелика металева, сплюснута з боків пляшка, яку носять при поясі в походах; фляга.

БАЛАБОЛКА *бала|болка, ж. і ч. р.* Людина, яка багато говорить; **базікало.**

БАЛАБУХА *бала|буха, ж. р.* Що-небудь круглої чи кругло-овальної форми: *зл'ї|ний з болота та|ку балабуху / на|д'їй ї|її на |паци|у і йак зафур|делиї (2).*

БАЛАГАН *бала|ган, ч. р.* Галас, шум.

БАЛАКАНИНА *балака|нина, ж. р.* Довга, багатослівна, часто беззмістовна розмова або висловлювання.

БАЛАНДА *бала|ланда, ж. р.* 1. Рідкий суп із невеликою кількістю овочів та без м'яса. 2. Будь-яка несмачна страва.

БАЛАХОН *бала|хон, ч. р.* Одяг (зазвичай жіночий), що не прилягає до тіла.

БАЛАЧКИ *балач|ки, мн.* Розмови.

БАЛЄТКИ *бал'етки, мн.* Легкі туфлі без підборів; **капці.**

БАЛІЯ *бал'їя, ж. р.* Круглої чи овальної форми, з конусоподібним звуженням донизу металева оцинкована посудина для прання білизни.

БАЛКА |балка, ж. р. Дерев'яна колода, що є основою перекриття, настилу (стелі, підлоги та ін.) || **балок.**

БАЛОК |балок, ч. р. Дерев'яна колода, що є основою перекриття, настилу (стелі, підлоги та ін.); **балка.**

БАЛОН ба|лон, ч. р. Металева ємність циліндричної форми, призначена для зберігання газу: *по се|лу во|зили газ у балонах / то ми б|рали два // на |м·іс'ац' і|шоу дес' о|дин / а д|ругий шоб бу| про за|пас / |може / сви|н'у обшма|лити (5).*

БАЛОНОВИЙ ба|лоновий, прикм. Верхній одяг, виготовлений із непромокальної тканини.

БАЛУВАТИ |балувати, недок. Догоджати комусь, виконувати забаганки.

БАЛУВАТИСЯ |балуватис'а, недок. Поводитися несерйозно, розважатися, бавитися, гратися (про дітей); **пустувати**².

БАЛУХАТИЙ балу|хатий, прикм. Окатий, витрішкуватий.

БАЛУХИ |балухи, мн., зневажл. Очі.

БАЛЬЗАМІН бал'за|м·ін, ч. р., бот. Кімнатна рослина.

БАЛЯРИНА бал'а|рина, ж. р. 1. Балерина; артистка балету. 2. *перен.* Струнка дівчина.

БАМБУЛА бам|була, ж. і ч. р. 1. Поплавок на великій рибальській сіті, неводі. 2. *перен.* Вайлувата, незграбна людина.

БАМБУРИТИ бам|бурити, недок. Бити кого-небудь.

БАНАН ба|нан, ч. р. Довгасти́й солодкува́тий тропі́чний плід жо́втого ко́льору.

БАНАНИ ба|нани, мн. Штани особливого крою, завужені в стегнах і прями донизу.

БАНАНКА ба|нанка, ж. р. Сорт картоплі: *шос' сво́йа кар|топл'а пещре^uвелас'а / то оце ку|пила ба|нанку // поп|робувала / Л'уда |мен'ї |дала на п|робу / ї|кусна / то ку|пила в'їд|ро на розв'їд* (5).

БАНДА АТАМАТА |банда ата|мата, дит. Томатний сік: *не^u з|найу / в'їдки во|но ї|з'алос' / а|ле |д'їти заїж|ди кри|чали / шоб їм на|лити |банду ата|мата* (5).

БАНИТИ |банити, недок. Мити кого-небудь.

БАНКА |банка, ж. р. 1. Скляна посудина циліндричної форми з широким отвором; **слоїк**. 2. Бляшана коробка для консервів. 3. мед. Невеликі грушоподібні скляночки з потовщеними вінцями, які застосовують для того, щоб викликати приплив крові на окремих ділянках тіла: *у |мого он їак |було воспал'ен'їе / то їа їму |банки пос|тавила / то на д|ругий ден' їс'о проїшло* (9).

БАНТ бант, ч. р. Вузька, найчастіше біла стрічка, яку використовують як прикрасу.

БАНИНА бан|тина, ж. р. Поперечна балка між кроквами.

БАНЬКАТИЙ бан'катий, прикм. З великими випуклими очима.

БАНЬКИ бан'ки, *мн., зневажл.* Очі. ♦ **Баньки витріщити** бан'ки |випр'ішчити, ♦ **баньки витріщати** бан'ки випр'іш|чати – про того, хто втупив у кого-, що-небудь погляд, широко розплющивши очі.

БАНЯ¹ |бан'а, *ж. р.* 1. Лазня; спеціальне приміщення, де паряться і миються. 2. Спеціально обладнана кімната, у якій установлено ванну.

БАНЯ² |бан'а, *ж. р.* Опуклий дах, що має форму півкулі; купол церкви; **купол**.

БАНЯ³ |бан'а, *ж. р.* Бойок, частина молота.

БАНЯК ба|н'ак, *ч. р.* 1. Великий череп'яний горщик, у якому варили страву в печі. 2. Чавунний горщик, що звужується до отвору; **казанок, котілок, чавун**. 2. *перен.* Нерозумна голова. ♦ **Баняк не варить** ба|н'ак не^ч |варит' – про нерозумного; ♦ **баняк варить** ба|н'ак |варит' – про розумного.

БАРАБАН бара|бан, *ч. р.* 1. Ударний музичний інструмент, що має форму широкого порожнього циліндра, обидва отвори якого затягнуті шкірою. 2. Великого розміру котушка, циліндр, на який намотують канати, дріт та ін. 3. Деталь у різних машинах і механізмах, яка має форму порожнистого циліндра.

БАРАБОЛИНА бара|болина, *ж. р.* Одна картоплина.

БАРАБОЛИННЯ бара|болин'а, *с. р.* Бадилля картоплі; **картоплиння**.

БАРАБОЛЯ *бара|бол'а*, ж. р. Однорічна трав'яниста рослина з їстівними бульбами; **картопля**.

БАРАБОЛЯНИК *бара|бол'аник*, ч. р. Оладка з тертої картоплі; **картопляник**.

БАРАНИНА *ба|ранина*, ж. р. М'ясо барана або вівці.

БАРАНКА *ба|ранка*, ж. р., жарг. Кермо автомобіля; **руль**.

БАРАХЛО *барах|ло*, с. р. 1. зневажл. Одяг. 2. Старий одяг. 3. Непотрібні речі.

БАРБАРИС *барба|рис*, ч. р. 1. бот. Колючий кущ родини барбарисових з їстівними кислуватими ягодами червоного кольору. 2. Ягоди цієї рослини. 3. *вл. н.* Цукерки «Барбарис» – сорт кисло-солодкої карамелі.

БАРВІНОК *бар|в'інок*, ч. р. Трав'яниста рослина з вічнозеленим листям і голубуватими квітами.

БАРСЕТКА *бар|с'етка*, ж. р. Невелика чоловіча шкіряна сумка для документів, грошей, яку носять у руці або через плече.

БАРХАТ *|бархат*, ч. р. Тканина з густим коротким ворсом із натурального шовку або штучного волокна.

БАТІГ *ба|т'іг*, ч. р. Прикріплений до держака ремінець, яким поганяють тварин. ◇ **Петрів батіг** *пет|р'іў ба|т'іг* – народна назва цикорію.

БАТІСТ *ба|т'іст*, ч. р. Тонка бавовняна тканина.

БАТОН *ба|тон*, ч. р. Білий хліб довгастої форми.

БАТЬКИ *бат'ки*, *мн.* Батько і мати стосовно своїх дітей.

БАТЬКО |бат'ко, ч. р. Чоловік стосовно своїх дітей || тато.

БАТЬКО ХРЕСНИЙ |бат'ко х'ресний. Чоловік, який брав участь в обряді церковного хрещення дитини, тримав її на руках, стосовно цієї дитини || хресний, тато хресний, тато хрещений.

БАТЮШКА |бат'ушка, ч. р. Священник.

БАХМАТИЙ бах|матий, прикм. Великий (про одяг).

БАХРОМА бахро|ма, ж. р. Суцільний ряд ниток, шнурків, що вільно звисають по краях хустини, скатерки.

БАХУР |бахур, ч. р. Коханець.

БАХУРІВ ВОДИТИ |бахур'їў во|дити ♦. Вести аморальний спосіб життя (про дівчину, жінку).

БАЦМАТИЙ бац|матий, прикм. Товстенький, повнощокій.

БАШНЯ |башн'а, ж. р. Висока і вузька споруда багатогранної або круглої форми: на Кап|касі поставили |нову |башн'у / щоб на тої ку|ток іш|ла вода (5).

БАШТАН баш|тан, ч. р. Поле чи ділянка городу, де вирощують сланкі рослини.

БАЮРА ба|йура, ж. р. Велика глибока калюжа.

БАЮРИТИ ба|йурити, недок., екс. Справляти малу нужду.

БАЯН ба|йан, ч. р. Велика хроматична гармонія зі складною системою ладів.

БДЖОЛА бджо|ла, ж. р., ент. Бджола, медоносна комаха, що збирає квітковий нектар і переробляє його на мед.

БЕБИХИ |бебихи, *мн.* Внутрішні органи черевної порожнини. ♦ **Бєбихи відбити** |бебихи в·ід|бити – кого-небудь дуже побити.

БЕВЗ бєўз, *ч. р., бот.* Бузок || **сірень**.

БЕГЕЛЬМА бє^ч|гел'ма, би|гел'ма, бє|гел'ма, *ж. р.* Про щось велике: в·із'ми ма|лу сково|родку / а ни ц'у бє^ч|гел'му (5).

БЕДРО бєч^д|ро, *с. р.* Частина ноги від таза до коліна; **стегно**.

БЕДРОВКИ бєч^д|роўки, *мн.* Колготки із синтетичного еластичного волокна із заниженою лінією талії.

БЕ-Е-Е бє-є-є, *виг.* Звуконаслідування, що відтворює крик вівці.

БЕЗБОЖНИК бєч^з|божник, биз|божник, *ч. р.* 1. Той, хто не визнає Бога. 2. Шибеник.

БЕЗВІТРА бєч^з|в·ітра, биз|в·ітра, *с. р.* Безвітряна погода.

БЕЗГОЛІВ'Я бєч^зго|л'їўя, бизго|л'їўя, *с. р.* Лихо, біда.

БЕЗГРОШІВ'Я бєч^згро|ш·їўя, бизгро|ш·їўя, *с. р.* Відсутність або нестача грошей тривалий час.

БЕЗДІТНА бєч^з|д'ітна, биз|д'ітна, *ж. р.* Жінка, яка не має дітей || **безплідна**.

БЕЗКОЗИРКА бєч^зко|зирка, биз^зко|зирка, *ж. р.* Кашкет без козирка, який носять моряки.

БЕЗОТКАЗНИЙ бєч^зот|казний, бизот|казний, *прикм.* 1. Який не може відмовити і береться виконувати будь-яку роботу. 2. Будь-що

(електроінструмент, двигун та ін.), що працює довгий час без поломки.

БЕЗПЕРЕСТАНКУ *бе^чспеч^{реч}с^лтанку, биспирис^лтанку, присл.* Постійно, безперервно, не зупиняючись.

БЕЗПЛІДНА *бе^чсп^лл'ідна, бисп^лл'ідна, ж. р.* Жінка, яка не має дітей; **бездітна**.

БЕЗРУКАВКА *бе^чзру^лкайка, бизру^лкайка, ж. р.* Вид одягу без рукавів; **жилетка**.

БЕЗСИЛЛЯ *бе^чс^{ил}:а, бис^{ил}:а, с. р.* Фізична слабкість, знемога.

БЕКАТИ¹ *б^кати, недок.* 1. Кричати, видавати звуки, властиві вівці. 2. *перен.* Невміло співати.

БЕКАТИ² *б^кати, недок.* Блювати; **ригати**.

БЕЛЕБЕНЬ *бе^ле^лбен', ч. р.* Високе відкрите місце || **белебень**.

БЕЛЕБЕНЯ *бе^ле^лбен'а, ж. р.* Високе відкрите місце; **белебень**.

БЕМБАТИ *б^мбати, недок.* 1. Іти повільно. 2. Ходити без діла, нічого не робити.

БЕМБАТИСЯ *б^мбатис'а, недок.* 1. Ходити без діла, байдикувати. 2. Колихатися, метлятися; **телімпатися**.

БЕРА *б^ра, ж. р.* Сорт груші із соковитим м'якушем.

БЕРЕГ¹ *бер^рг, ч. р.* Край землі, що межує з водною поверхнею.

БЕРЕГ² *бер^рг, ч. р.* Край бриля.

БЕРЕЖОК *бер^рж^лок, ч. р.* Квітчасте обрамлення хустки.

БЕРЕЗНЯК *бер^рез^лн'ак, ч. р.* Зарослі молодої берези.

БЕРЕМЕННА *бе^уреме^{чн}.а, ж. р.* Вагітна жінка.

БЕРЕСТОК *бе^урест^чток, ч. р., бот.* Листяне дерево з коричнево-сірою корою і овальними, на кінці загостреними листками, яке використовують для живоплотів та захисних лісонасаджень.

БЕРІЗКА *бе^ур'ізка, ж. р., бот.* Витка бур'янова рослина: *бе^ур'ізки вири^лвали | б^лі^лше / бо йі^лїї на корм пу^скали / с^лвин^лам | р'ізали / коро^лвам / те^лл'атам / курам (5).*

БЕССОНІЦА *бе^ус.он'їца, би^лс.он'їца, ж. р.* Безсоння, хвороблива відсутність сну.

БЕШИХА *бе^уш^лиха, би^лш^лиха, ж. р., мед.* Гостре запалення шкіри в людей і деяких тварин.

БЕШКЕТНИК *бе^чш^лкетник, ч. р.* Той, хто робить, зчиняє бешкет.

БЗДУХИ *бз^лдухи, мн.* Можливо, ребра. У сполученні **дати під бздухи** | *дати п^лід бз^лдухи* – сильно вдарити в сонячне сплетіння, щоб у людини виникли проблеми з диханням: *о / ц'ї чолов^лі^лки йак з'ї^лдуц^л.а / йак поч^лнут ру^лками ма^лхати / а то^лд'ї о^лдин д^лругому йак дас^лц' п^лід бз^лдухи [показує на сонячне сплетіння] / шо тої н'ї дих^лнути / н'ї пошиви^ллитис^л'а не^л | може (13).*

БЗДЮХ *бз^лд'ух, ч. р.* 1. *ент.* Жук, який виділяє неприємний запах. 2. *перен.* Боягуз (про людину).

БЗІК *бз'ік, ч. р.* Примха.

БИДЛО | *бидло, с. р.* 1. Велика рогата худоба. 2. *перен.* Невихована людина, грубіян.

БИК *бик*, ч. р. 1. Велика свійська рогата тварина; самець корови. 2. *перен.* Грубіян. 3. *перен.* Чоловік великих антропометричних даних || **бугай**.

БИЛЬЦЕ *бил'це*, с. р. Верхня поперечна частина ліжка.

БИНДА *бинда*, ж. р. Вузька смужка кольорової тканини, що використовується для оздоблення вінка молоді.

БИНЗІН *би'н|з'ін*, ч. р. Пальне для машини чи мотоцикла.

БИРЕТ *би|рет*, ч. р. Головний убір із м'якої тканини без окола і козирка.

БИСПОКОЇТИСЯ *биспо|койітис'а*, *недок.* Відчувати хвилювання, непокоїтися.

БИСТРИЙ *би|стрий*, *прикм.* 1. Який дуже швидко рухається; швидкий. 2. Моторний, спритний (про людину).

БИСТРО *би|стро*, *присл.* Швидко.

БИТЕЛЬНЯ *би|тел'н'а*, ж. р. Станок для первинної обробки вимочених і висушених конопель.

БИТИ БОМКИ *|бити |бомки* ♦. Нічого не робити; ледарювати.

БИТИ, ЯК ГАМАНА *|бити / |як |гамана* ♦. Дуже сильно кого-небудь бити.

БИЦЯ *би|ця*, ж. і ч. р., *дит.* Бичок чи теличка.

БИЧОК ГОДОВАЛИЙ *би|чок годо|валий*, ч. р. Бичок, якому майже один рік.

БИЧОК¹ *би|чок*, ч. р. 1. Самець корови. 2. *перен.* Чоловік великих антропометричних даних.

БИЧОК² *би|чок, ч. р.* Залишок недокуреної або викуреної цигарки.

БИЯК *би|йак, ч. р.* Коротка частина ціпа, якою б'ють по снопах.

БІГУНКА *б·і|гунка, ж. р., мед.* Розлад шлунку; **понос**.

БІДА *б·і|да, ж. р.* Обставини, події, що викликають страждання; горе.

БІДОВИЙ *б·і|довий, прикм.* Про людину, у якої в житті були складні випробування (хвороба, втрата рідних та ін.).

БІДУВАТИ *б·і|ду|вати, недок.* Жити бідно.

БІЖУТЕРІЯ *б·і|жу|тер'їя, ж. р.* Жіночі прикраси не з дорогоцінних каменів і металів.

БІЛА *б·і|ла, ж. р.* Сорт квасолі: *п|росто* *б·і|ла / та з чоло|в·ічком / а та без* *чоло|в·ічка* (5).

БІЛЕТ *б·і|л'ет, ч. р.* Квиток.

БІЛИЗНА *б·і|лизна, ж. р.* Натільний одяг || **більйо**.

БІЛИТИ *б·і|лити, недок.* Покривати стіну розчином білої глини, вапна, крейди.

БІЛОБРИСИЙ *б·і|ло|б|рисий, прикм.* Із дуже світлим волоссям, бровами та віями.

БІЛОГРУДІВКА *Б·і|лог|руд'ї|ўка, ж. р., мікротоп.* Назва лісу за селом || **Білогрудівський**.

БІЛОГРУДІВСЬКИЙ *Б·і|лог|руд'ї|ўс'кий, ч. р., мікротоп.* Назва лісу за селом; **Білогрудівка**: *у* *н'ому / |кажут' / знайш|ли шос' |даўн'е / о|то* *|тойі кул'тури / то так і наз|вали / Б·і|лог|руд'ї|ўс'кий* (13).

БЛОК б·ілок, ч. р. Густа напівпрозора маса пташиного яйця, у якій міститься жовток.

БЛУВАТИ б·ілу|вати, недок. Обдирати шкуру із забитих тварин.

БЛЬЙО б·іл'йо, с. р. Натільний одяг; **блізна**.

БЛЬМО б·іл'мо, с. р. Білувата пляма на роговій оболонці ока, яка спричиняє сліпоту.

БЛЯНИЙ |б·іл'аниї, дієприкм. Побілений.

БІРКА |б·ірка, ж. р. Різної форми пластинка (з картону, шкіри, металу, пластмаси) з номером чи написом на товарі, багажі, тварині та ін.

БІСЕР |б·ісер, ч. р. Дрібні різнокольорові скляні намистинки, які використовують для оздоблення.

БІСІДКА б·іс'едка, ж. р. Легка

крита будівля в саду, парку для відпочинку й захисту від сонця, дощу || **альтанка**.

БІТОН б·ітон, ч. р. Бляшана, емальована чи пластикова посудина циліндричної форми зі звуженим отвором, який щільно закривається: коли б|рага |виграла / к|ришку б·ітона зак|рива|ють' / ї|стай|л'айут' т|рубку / за|л'іпл'уйут' н|р'існим |т'істом і с|тайл'ат' на плити (2).

БЛАГЕНЬКИЙ бла|ген'кий, прикм. Неміцний, старий (перев. про одяг).

Світлина 2. Бірка на корову на 2-й квартал 1903 р.

БЛАГОВІСНИК *Благо|в'існик, ч. р., рел.* Наступний після Благовіщення день.

БЛАГОВІЩЕННЯ *Благо|в'ішчечн'а, с. р., рел.* Релігійне свято з нагоди благої звістки Діві Марії про те, що вона непорочно зачне від Святого Духа і народить Ісуса Христа.

БЛЕШНЯ *б'лешн'а, ж. р.* Прикріплена на кінці волосіні блискуча металева пластинка, яку використовують як принаду для риби.

БЛЕДНИЙ *б'л'едний, прикм.* Блідий, без рум'янця.

БЛИЗНЮКИ *близн'у|ки, мн.* Діти, які народилися одночасно в однієї матері; **близнята**.

БЛИЗНЯТА¹ *близн'ата, мн.* Діти, які народилися одночасно в однієї матері || **близнюки**.

БЛИЗНЯТА² *близн'ата, мн.* Посуд, що складається з двох однакових частин, у які насипали різні страви.

Світлина з Горнята-близнята.

БЛИНДИТИ *б'линдити, недок.* Ходити без якоїсь мети.

БЛИСКАВКА *б'лискаї|ка, ж. р.* Зигзагоподібна електрична іскра в повітрі, що буває під час грози || **молнія**.

БЛІНЧИК *б'л'інчик, ч. р.* Тонкий млинець, у який загортають начинку.

БЛОХА *бло|ха, ж. р.* Сплюснена безкрила хоботна комаха – паразит тварин і людини.

БЛУДИТИ *блудити, недок.* Ходити, їздити навмання, не знаючи шляху, напрямку.

БЛУЗКА *блuzка, ж. р.* Жіноча легка кофтинка; **кофта**.

БЛЮДО *бл'удо, с. р.* 1. Широка посудина, у яку кладуть або насипають страву. 2. Страва.

БЛЮДЦЕ *бл'уцe, с. р.* Чайний посуд, який ставлять під чашку або склянку.

БЛЯХА *бл'аха, ж. р.* 1. Листове залізо, зазвичай покрите оловом || **жерсть**. 2. Пряжка, зроблена з такого заліза чи з іншого металу: *шо ў |памн'ат' про |н'ого ос|талос' // он |пойас ар|м'ейс'кий со зв'із|доу на бл'ас'і (14)*. 3. Деко: *ѡа мага|з'ін.иї чай ни пїу / а насоби|райу м|н'атки / на|сушу на бл'ас'і / а то|д'і зи|моу пїу (5)*.

БЛЯХА-МУХА *бл'аха_|муха, евф.* Вигук, що передає здивування, досаду, роздратування чи іншу сильну емоцію || **блін**.

БЛЯЩАНКА *бл'а|шанка, ж. р.* Металева банка з-під консервів.

БОБКА *|боб'ка, ж. р.* Тепла кофта з високим коміром, що застібається на шиї.

БОБРИК *|бобрик, ч. р.* Короткий піджак для чоловіків.

БОВДУР *|боўдур, ч. р.* Розумово обмежений чоловік або такий, який чинить нерозумно.

БОВТАЛО *|боўтало, с. р.* Рибальське знаряддя – жердина з порожнистим потовщенням на кінці, якою б'ють по воді, заганяючи рибу в сіті.

БОВТУН боў|тун, ч. р. 1. Зіпсоване, засиджене пташине яйце. 2. перен. Той, хто багато зайвого говорить.

БОВТУШКА боў|тушка, ж. р. Щось рідке, приготовлене шляхом змішування різних складників (зазвичай про ліки): ко|ли ап|тека бу|ла там / де л|їкарн'а / то заўжди Кап'і|тон'їйна ро|била боў|тушку в'ід опо|їасуїучого лиша|їа (13).

БОДІ |бод'ї, мн. Жіноча кофта у формі суцільного купальника з рукавами або без рукавів і застібною на матні.

БОДНЯ |бодн'а, ж. р. Діжка або бочка великих розмірів.

БОДРИЙ |бодрий, прикм. Бадьорий, повний сил, енергії.

БОЖИТИСЯ бо|житис'а, недок. Присягатися Богом у правдивості сказаного.

БОЙНЯ |бойн'а, ж. р., екс. Бійка.

БОКАСА бока|са, присл. Боком.

БОЛГАРКА бол|гарка, ж. р. Електроінструмент для різання металу, шиферу, дерева та ін.

БОЛЄЗНЬ бо|л'езн', ж. р. мед. Поганий стан здоров'я, недуга; хвороба; **болячка**.

БОЛЄЗНЯНИЙ бо|л'езн'аний, прикм. Хворобливий, який часто хворіє.

БОЛІТИ бол|їти, недок. 1. Бути хворим; хворіти. 2. Давати відчуття фізичного болю (про яку-небудь частину тіла). 3. Уболівати за команду чи учасника змагань: |т'їки фуд|бол / |кидає ўсе і

ле|тит' до т'і|л'і|в'і|зора / бо з|ра|є Д'і|намо /
|ду|же за |н'ого бо|л'ї|є (14).

БОЛОТО бо|лото, с. р. 1. Грузьке місце з надмірно зволуженим ґрунтом, часто зі стоячою водою та вологолюбною рослинністю; трясовина || **багно, чаморі**. 2. Бруд, грязюка: *їак |п'і|дут' на їар / то |лед|веч' їїх поза|гон|иш / а бо|лота на них / ни |видно / з |чого з|л'ї|л'ан'ї* (5).

БОЛТУШКА бол|тушка, ж. р. Жінка чи дівчина, яка легко заводить розмову.

БОЛЬНИЙ бол'ний, прикм. Хворий.

БОЛЬНИЦЯ |бол'ниц'а (старші), бол'ниц'а (молодші), ж. р. Лікарня.

БОЛЬНИЧНИЙ бол'н'ичний, ч. р. Лікарняний лист.

БОЛЬШИНСТВО бол'шинст'во, с. р. Більшість.

БОЛЯЧКА бо|л'ачка, ж. р. мед. Поганий стан здоров'я, недуга; хвороба || **боле|знь**.

БОМАГА бо|мага, ж. р. 1. Матеріал для писання, друку, малювання та ін., виготовлений із ганчіркової, деревної та ін. маси; **папір 1**. 2. Письмовий документ офіційного характеру; **папір 2**.

БОМБА |бомба, ж. р. Сорт квасолі: |бомба / бо|веч'лика (5).

БОМБОЧКОЮ |бомбо|чко|ю, присл. Зігнувшись і підтягнувши до живота ноги, стрибати у водойму: *ш|чод|н'а хо|дили ку|патис'а на Кап|кас'кий / з'є к'ладки / шо |б'і|л'а |д'і|да Мат|в'ї|а / стри|бали |бомбо|чко|ю / |ласт|чок|ю |бол'но |було* (5).

БОМЖ *бомж*, ч. р. 1. Людина, яка не має житла, притулку. 2. Неохайна людина, у брудному одязі.

БОРГ *борг*, ч. р. Те, що взяте в позику; позичене || **долг**.

БОРДЮРА *бор|д'юра*, ж. р. Викладене з каменю підвищення, що відокремлює клумбу від стежки, тротуару та ін.: *о|це по|лола / дор|вала аж до вуг|ла / де виног|рад про|паў / н|ід бор|д'уроч|у / а там |купа мален'кої ме|л'іси / то так зра|д'іла / там і м|йати мален'кої теж з'їш|ло* (5).

БОРЗИЙ *|борзій*, прикм. Нахабний, безсовісний.

БОРОДА *боро|да*, ж. р. Волосяний покрив на нижній частині обличчя.

БОРОДАВКА *бо|родаўка*, ж. р. Бородавка, твердий наріст на шкірі.

БОРОЗНА *бороз|на*, ж. р. 1. Довга, рівна скиба в землі, проведена плугом. 2. *перен*. Глибока зморшка на обличчі.

БОРОЗНЯК *бороз|н'ак*, ч. р., *ент*. Личинка хруща: *|садиш кар|топл'у / наби|вайш |ям|ки / а до с|ливи |т'іки д'їш|ли / так борозн'а|к'їў |поўно* (14).

БОРОНА *боро|на*, ж. р. Сільськогосподарське знаряддя для розпушування землі.

БОРОНУВАТИ *борону|вати*, *недок*. Обробляти бороною землю після сівби.

БОРСУК *бор|сук*, *бур|сук*, ч. р. Хижий лісовий хутровий звір родини куницевих.

БОРТ *борт*, ч. р. 1. Невисока стінка кузова автомашини. 2. Бокова стінка судна. 3. Край одягу.

БОРЩ *боршч*, ч. р. Рідка страва, яку варять із буряків, капусти, картоплі, помідорів та різних приправ.

БОРЩ БЕЗ МНЯСА *боршч бе^{из} м^н'аса*. Борщ пісний.

БОРЩ ІЗ МНЯСОМ *боршч із м^н'асом*. Рідка страва, яку варять із буряків, капусти, картоплі, помідорів та різних приправ, додаючи м'ясо.

БОСОНОЖКИ *босо^{нож}чки*, мн. Літнє відкрите жіноче взуття, яке одягають на босі ноги.

БОСТОН *бос^тон*, ч. р. Вищий сорт дорогого сукна.

БОСЯК *бо^с'ак*, ч. р. Неслухняний хлопчик.

БОСЯКА *бо^с'ака*, присл. Босоніж.

БОСЯЧКА *бо^с'ачка*, ж. р. Неслухняна дівчинка.

БОТИ *бо^ти*, мн. Зимове взуття до середини литки.

БОТІНКИ *бо^т'інки*, мн. Взуття вище кісточок на шнурках; **черевики**.

БОЧКА *бо^чка*, ж. р. Велика дерев'яна або металева циліндрична посудина, переважно опукла посередині, з двома плоскими днищами.

БОЯГУЗ *бой^а'гуз*, *буй^а'гуз*, ч. р. Той, хто боїться кого-, чого-небудь || **бздюх 2**, **сцикун**, **трус**.

БОЯРИН *бой^арин*, *буй^арин*, ч. р., обр. Неодружений товариш жениха, який є одним із розпорядників весілля.

БРАГА *бра^га*, ж. р. Суміш води, цукру з дріжджами, зрідка – зерном пшениці, яка бродить і з якої

через певний час шляхом переганяння отримують самогон.

БРАК¹ *брак*, ч. р. Продукція або товар низької якості.

БРАК² *брак*, ч. р. Шлюб.

БРАМА¹ *брама*, ж. р. Ворота.

БРАМА² *брама*, ж. р. Порода курей.

БРАСЛЄТ *брасл'єт*, ч. р. Предмет у формі кільця, який носять на зап'ясті руки як прикрасу чи з лікувальною метою.

БРАТ *брат*, ч. р. Кожний із синів стосовно інших дітей тих же батьків.

БРАТ ДВОЮРІДНИЙ *брат дво|йур'їдн'їй*. 1. Син батькового або материного брата || **брат у первих, брат у перших, брат перший, брат первий**. 2. Син батькової або материнної сестри || **брат у первих, брат у перших, брат перший, брат первий**.

БРАТ ПЕРВИЙ *брат |первиї*, ч. р. 1. Син батькового або материного брата; **брат двоюрідний 1**. 2. Син батькової або материнної сестри; **брат двоюрідний 2**.

БРАТ ПЕРШИЙ *брат |першиї*, ч. р. 1. Син батькового або материного брата; **брат двоюрідний 1**. 2. Син батькової або материнної сестри; **брат двоюрідний 2**.

БРАТ ПО БАТЬКОВІ *брат по |бат'ков'ї*. Кровний родич; батьків син від іншої матері.

БРАТ ПО МАТЕРІ *брат по |мате|р'ї*. Материн син від іншого батька.

БРАТ РІДНИЙ *брат* |р'ідний|. Брат, який має із сестрою чи братом тих же батьків.

БРАТ У ПЕРВИХ *брат у* |первих, ч. р. 1. Син батькового або материного брата; **двоюрідний брат**. 2. Син батькової або материнної сестри; **двоюрідний брат**.

БРАТ У ПЕРШИХ *брат у* |перших, ч. р. 1. Син батькового або материного брата; **двоюрідний брат**. 2. Син батькової або материнної сестри; **двоюрідний брат**.

БРАТИ б|рати, *недок.* 1. Схоплювати, охоплювати руками або яким-небудь знаряддям. 2. Клювати, схоплювати принаду на вудці (про рибу): *си|д'їу ча|са зо два / аж |поки по|чало б|рати / і прикор|миу же (2).*

БРАТОВА *брато|ва, ж. р.* Дружина брата.

БРЕЗЕНТ *бре|зент, бри|зент, ч. р.* Груба лляна водонепроникна тканина.

БРЕХАТИ *бре|хати, недок.* 1. Говорити неправду. 2. Гавкати (про собак).

БРЕХНЯ *бре|х|н'а, ж. р., б|рехн'ї, мн.* Неправда, плітки.

БРЕХУН *бре|хун, ч. р.* Хлопець або чоловік, який говорить неправду.

БРЕХУНКА *бре|хунка, ж. р.* Дівчина або жінка, яка говорить неправду; **брехуха**.

БРЕХУХА *бре|хуха, ж. р.* Дівчина або жінка, яка говорить неправду || **брехунка**.

БРИВНО *бри|вно, с. р.* Стовбур (або його частина) зрубаного дерева, очищений від гілок.

БРИГАДА ГОРОДНЯ бри|гада го|родн'а. 1. Місце в колективному господарстві, де вирощували городні культури; **городня**. 2. Працівники, які обробляли поля з городніми культурами.

БРИГАДНИЙ бри|гадний, ч. р. Сорт огірків.

БРИЗКАТИ бри|зкати, недок. 1. Обливати дрібними краплями, бризками; оббризкувати: та|л'апалис' ма|лими на м'іли|н'і / бри|зкали од|не д|ругого (5). 2. Обливати дрібними краплинами якогось отруйного розчину (для знищення шкідників, збудників хвороб сільськогосподарських рослин та ін.); обприскувати: наколо|тила ї|аду в'ідро / ї|з'ала в'іник і п'ішла бри|зкати жу|ка (7).

БРИКЕТ бри|кет, беч|кет, бир|кет, ч. р. Спресований у форму невеликої цеглини і висушений торф: йак са|м'і куп|л'али бри|кет / то при|возили п'ісл'а |Петра / а йак да|вали йак ком|послуги / то |вос'ін' (5).

БРИЛА бри|ла, ж. р. Великий шматок каменю, землі та ін.: го|род |вигорали пас|кудно / од|н'і бри|ли кру|гом (5).

БРИЛЬ брил', ч. р. Чоловічий солом'яний капелюх із широкими полями.

БРИНДУСИ брин|дуси, мн., жарт. Ходіння, блукання без певної мети (перев. про дітей): о|то |дома їсе шви|ден'ко по|робл'ат' / а то|д'і йак пода|дуц':а у брин|дуси / шо неч|доз|вес':а (5).

БРИНЗА брин|за, ж. р. Сир, який роблять з овечого молока.

БРИТВА б|ритва, ж. р. Спеціальне приладдя для гоління.

БРИТВОЧКА б|ритвочка, ж. р. Змінна деталь безпечної бритви, тонка сталева пластинка з двома загостреними краями та прорізами для кріплення || **лезвіє**.

БРИТЕЛЬКА бри|тел'ка, ж. р. Стрічка тканини, що утримує на плечах жіночу сорочку, бюстгальтер.

БРИТИСЯ б|ритис'а, недок. Зрізувати до кореня волосся на бороді, щоках, голові бритвою.

БРИЧКА б|ричка, ж. р. Легкий двоколісний візок на одну або дві особи для їзди.

БРИДЖІ б|рідж'і, мн. Жіночі штани довжиною до колін.

БРИХНІ НА БРИХНЯХ б|р'іхн'і на б|р'іхн'ах ♦. Постійно говорити неправду.

БРОВА бро|ва, ж. р. Дугаста смужка волосся над оком.

БРОЗОВИК б|розо|вик, бризо|вик, ч. р. Деталь автомобіля, велосипеда або мотоцикла, зазвичай зроблена з гуми або пластику, що запобігає вилітанням бризок, снігу та дрібного щебеню з-під коліс.

БРОХАТИСЯ б|рохатис'а, недок. Поволі рухатися в чому-небудь рідкому, грузькому (болоті, снігу та ін.): на |ферм'і / як |п'ідут' о|с'ін'і дош|ч'і / не^и їдеш / а б|рохайіс'.а ў |тому бо|лот'і (9).

БРОШКА б|рошка, ж. р. Прикраса із застібкою, яку приколюють на жіночий одяг біля шиї або на грудях.

БРУКІВКА бру|к·і́йка, ж. р. Бруківка, дорога, вимощена камінням; **соша**.

БРУС брус, ч. р. Обтесана чи обпиляна чотиригранна колода; **брусок 2**.

БРУСОК бру|сок, ч. р. 1. Продовгуватий чотиригранний камінець для гостріння металевих предметів (наприклад, ножа, коси). 2. зменш. до **брус**.

БРЮКИ б|р'уки, мн. Нижня частина верхнього вбрання з довгими холошами; **штани**.

БУБКА |бубка, ж. р. Ягода вишні, черешні.

БУБЛИК |бублик, ч. р. 1. Виріб із тіста, що має форму кільця. 2. перен. Нічого.

БУБОН |бубон, |бубан, ч. р. 1. Ударний музичний інструмент. 2. перен. Лисий чоловік.

БУВШИЙ |бу́вший, ч. р. Колишній.

БУГАЙ бу|гай, ч. р. 1. Племінний бик. 2. перен., зневажл. Чоловік великих антропометричних даних; **бик 3**.

БУГАЛТЕР бу|галте^чр, ч. р. Фахівець із бухгалтерії; той, хто здійснює грошовий і матеріальний облік.

БУГОР бу|гор, ч. р. Невеликий горб; невелике підвищення на поверхні чого-небудь. 2. ірон. Іноземні держави, закордон.

БУДИНОК бу|динок, ч. р. 1. Споруда, призначена для житла. 2. Багатоповерхове приміщення || **дом**.

БУДІВЕЛЬНИК буд'івел'ник, ч. р. Той, хто будує, споруджує що-небудь, працює на будівництві || **строїтель**.

БУДІВНИЦТВО *буд'ї|ництво, с. р.* Спорудження чого-небудь || **стройка**.

БУДІЛЬНИК *буд'ї|л'н'їк, ч. р.* Будильник; годинник зі спеціальним механізмом, що дзвонить у потрібний час.

БУДКА *будка, ж. р.* 1. Невеличке крите приміщення для собаки || **куча**. 2. *зневажл.* Хата. 3. Вантажний автомобіль зі спеціальним дерев'яним чи тентовим накриттям, призначений для перевезення хлібобулочних виробів: *а|баба|Сандра голо|доўки не^у знала / бо ў них|була ко|рова / а д'їд Мит|ро во|зиў в|Уман'ї хл'їб|будкоюу / і до|дому|тоже при|возиў / а|Над'а /|може / і не^у помнит'|ц'ого ў|с'ого (1).*

БУДЯК *буд'як, ч. р., бот.* Бур'ян з колючим листям і рожевими чи пурпуровими квітками.

БУЗИНА *бузи|на, ж. р.* 1. *бот.* Кущ із темночервоними або чорними ягодами. 2. Ягоди цієї рослини. 3. Напій, виготовлений із цвіту бузини з додаванням лимонів, м'яти, аспірину.

БУЗУВІР *бузу|в'їр, ч. р.* Зла, жорстока людина.

БУЙНИЙ *буї|ній, прикм.* Неврівноважений, норовистий, агресивний.

БУЙНО ПОМ'ЄШАНИЙ *буїно по|м'єшаний.* Психічно нерівноважений, агресивний.

БУКЕТ¹ *бу|кет, ч. р.* 1. Пучок зірваних або зрізаних і складених до купи квітів. 2. Символічний знак про початок будівництва хати чи його завершення. 3. Квітка з воску чи паперу, яку

чіпляли на груди нареченому та неодруженим хлопцям на весіллі.

БУКЕТ² *бу|к·ет*, ч. р. 1. *перен.* Загальна назва хвороб (перев. про венеричні хвороби). 2. *вл. н.* Назва вина «Букет Молдавії».

БУЛАВКА *бу|лаўка*, ж. р. Металева голка з голівкою на тупому кінці, яку використовують для приколювання одягу; **шпилька**.

БУЛЬБА *|бул'ба*, ж. р. Картопля.

БУЛЬБЕНИК *бул'беник*, ч. р. Оладка з тертої картоплі; **картопляник**.

БУЛЬЙОН *бул'йон*, ч. р. Відвар із м'яса чи риби без овочів і приправ.

БУЛЬКА *|бул'ка*, ж. р. 1. Порожниста, наповнена повітрям водяна та ін. кулька; пухир. 2. Маленька частина будь-якої рідини, схожа на кульку: *|внутри |бул'ку п·ід |носом / а то |зоўс'ім роз|таў* (15).

БУЛЬКАТИ *|бул'кати*, *недок.* 1. Нерозбірливо говорити. 2. *зневажл.* Говорити.

БУМАЖНИК *бу|мажник*, ч. р. Кишенькова чоловіча сумочка для паперових грошей.

БУНКЕР *|бункер*, ч. р. Вмістище для недовгого зберігання і перевантаження сипких матеріалів, а також складова комбайна: *ў |мене заводс'киї млин буў / |було два |бунке^цри / |а пот'ім зро|биў ше два / бо тої при|в·із сто к·ілог|рам / тої т|риста / тої м·і|шок / |ў|с'аке бу|ло / тої |сорок* (8).

БУР'ЯН *бу|р'я|н*, ч. р. Бур'ян; не культивована людиною трав'яниста рослина.

БУРА *бу|ра*, ж. р. Бура. Навальний вітер.

БУРАК *бу|рак*, *бу|р'ак*, ч. р. Бурак; городня рослина, однорічний і багаторічний овочевий коренеплід.

БУРАК КОРМОВИЙ *бу|рак кор|мовий*. Бурак, який використовують як корм худобі.

БУРАК НА БОРЩ *бу|рак на боршч*. Сорт столового буряка, який використовують для приготування борщу.

БУРАК РАБІЙ *бу|рак рабий*. Сорт столового буряка, який використовують для приготування борщу.

БУРАК САХАРНИЙ *бу|рак |сахарний*. Цукровий буряк.

БУРАК СОЛОДКИЙ *бу|рак со|лодкий*. Цукровий буряк.

БУРАК СТОЛОВИЙ *бу|рак сто|ловий*. Сорт столового червоного буряка, який використовують для приготування страв.

БУРАК ЧЕРВОНИЙ *бу|рак че|рвоний*. Сорт столового червоного буряка, який використовують для приготування страв.

БУРАЧИННЯ *бу|ра|чин'а*, с. р. Листя буряків та різних культурних рослин; **гичка**.

БУРАЧОК *бу|ра|чок*, ч. р. Сорт столового червоного буряка, який використовують для приготування страв.

БУРИТИ *|бу|рити*, *недок.* 1. Справляти малу нужду у великій кількості. 2. Наливати чого-небудь багато.

БУРИТИ *бу|рити, недок.* Свердлити ґрунт спеціальним інструментом.

БУРКА |*бурка, ж. р., заст.* Довгий верхній чоловічий одяг із домотканого грубого сукна з відлогою.

БУРКАТИ |*буркати, недок.* Бурмотати, невиразно говорити; **бурчати 1.**

БУРКИ |*бурки, мн.* Чоботи із сукна з гумовою підошвою.

БУРКІВКА *бур|к·іўка, ж. р.* Вимощена дорога; **соша.**

БУРМИЛО *бур|мило, ч. р.* Неповоротка або сердита людина.

БУРМОСИТИСЯ *бур|моситис'а, недок.* Сердитися.

БУРМОТАТИ *бурмо|тати, недок.* Говорити неголосно і неясно, самому до себе.

БУРСУЧИЙ *бур|сучий, боур|сучий, прикм.* 1. Пошитий з хутра борсука. 2. Виготовлений із жиру борсука: *бур|сучий жир пома|гає / в'їд |н'ого |легше |дихайіц'а (9).*

БУРТ *бурт, ч. р.* Купа почищених від землі та гички буряків.

БУРУБЛЯХИ *бу|рубл'ахи, мн.* Послід кіз, кролів.

БУРЧАТИ *бур|чати, недок.* 1. Бурмотати, невиразно говорити || **буркати.** 2. Висловлювати невдоволення ким- або чим-небудь.

БУСИ |*буси, мн.* Прикраса з перлів, коралів, різнокольорових камінців, яку жінки носять на шиї; **намисто.**

БУТ *бут, ч. р.* Битий камінь, призначений для будівництва.

БУТИ В ПОЛОЖЕННІ |бути ў по|ложе^{чн}:і ♦. Бути вагітною: хот' і ў по|ложин':і / а на ро|боту хо|дили до ос|тан':ого (13).

БУТИЛКА бу|тилка, ж. р. Скляний посуд із вузькою шийкою для рідини; **пляшка**. ♦ **Лізити в бутилку** |л'ізити ў бу|тилку – провокувати бійку, сварку; **заглядати в бутилку** загл'а|дати ў бу|тилку – зловживати алкогольними напоями.

БУТИЛЬ |бутил', ч. р. Велика скляна циліндричної чи овальної форми пляшка.

БУХАНЕЦЬ бу|ханец', ч. р. Одна хлібина; **буханка 1.**

БУХАНКА бу|ханка, ж. р. 1. Одна хлібина || **буханець**. 2. жарг. Мікроавтобус марки УАЗ.

БУХАТИ бу|хати, недок. Уживати алкогольні напої; **пиячити, ганджубасити, квасити.**

БУХАТИ |бухати, недок. Стукати.

БУХВЕТ бух|вет, ч. р. 1. Шафа для зберігання посуду, столової білизни, закусок, напоїв. 2. Заклад громадського харчування.

БУХИКАТИ бу|хикати, недок. Сильно, важко кашляти || **бухкати, гавкати.**

БУХКАТИ |бухкати, недок. Сильно, важко кашляти; **бухикати.**

БУХТІТИ бух|т'іти, недок. 1. Кипіти (про приготування їжі). 2. перен. Говорити сердито, на підвищених тонах.

БУЦ буц, ч. р. Чоловічий черевик із шипами.

БУЦАТИСЯ |буцатис'а, недок. 1. Ударятися лобами з розбігу (про тварин). 2. Ударятися лобами (про дітей).

БУЦИГАРНЯ *буци|гарн'а*, ж. р. В'язниця, тюрма.

БУЦІМТО *|буц'імто*, спол. Наче, неначе, мов, немов, ніби, нібито.

БУЧОК *бу|чок*, ч. р. Палиця, кий. ♦ **Дати бучка**

|дати |бучка – побити; ♦ **бучка одхвтити**

|бучка одхва|тити – бути побитим: *не^чдос|пиш /*

не^чдой|сиш / а до|дому прине^ч|сеш / то ше_ї

ко|ли |бучк·іў одх|ватиш / а шо бу|ло |їісти / то

ка|расик·іў і су|с'ідам да|вали (12).

БЮСТГАЛТЕР *б·ус|галтер*, ч. р. Предмет жіночої

білизни, який облягає груди; **лівчик**.

БЯЗЬ *б·аз', б'яз'*, ж. р. Густа бавовняна тканина.

В

В СРАКУ ПО РАКИ *ʎ с|раку по |раки* ♦. Відповідь на запитання «Куди йдеш?».

ВАВА |вава, ж. р., дит. Рана.

ВАВКА |ваўка, ж. р., дит. Рана.

ВАЖІЛЬ |важ·і́л', ч. р. Найпростіше знаряддя, що слугує для піднімання, підважування чогонебудь, зрівноважуючи більшу силу за допомогою меншої.

ВАЗОН ва|зон, ч. р. Кімнатна рослина, яку вирощують у горщику.

ВАЗОНКА ва|зонка, ж. р. Горщик для кімнатних рослин.

ВАЙЛУВАТИЙ ва́йлу|вати́й, прикм. Неповороткий, незграбний у рухах.

ВАЛ вал, ч. р. Масивна дерев'яна вісь, що проходить крізь центр водяного колеса.

ВАЛПР'ЯНКА вал'і́р'я́нка, ж. р. 1. бот. Багаторічна рослина, з коренів якої виготовляють лікарські настойки. 2. Заспокійливий засіб, який виготовляють із валер'яни.

ВАЛЬОК |вал'ок, ч. р., |вал'ки, мн. Грудка мокрої, замішаної із соломною глини для спорудження глиняних будівель: *у нас |хата з |вал'к'і́й з|робл'ана / а |пот'ім кирпи|чом обк|лад'ана* (5).

ВАЛЬС вал'с, ч. р., муз. 1. Плавний парний танець. 2. Музичний твір.

ВАЛЬТАНУТИЙ вал'та|нути́й, прикм. Про когось нерозумного.

ВАЛЯНКИ |вал'анки, *мн.* Зимове взуття з валяної вовни з довгими халявами. ♦ **Битий валянок** |битий |вал'анок – про когось нерозумного.

ВАЛЯТИ ва|л'ати, *недок.* Обробляти сукно в ступі, щоб було густішим.

ВАНІЛІН ван'і|л'ін, *ч. р.* Білий кристалічний порошок із запахом ванілі, який одержують штучно, хімічним шляхом || **ваніль**.

ВАНІЛЬ ва|н'іл', *ч. р.* Білий кристалічний порошок із запахом ванілі, який одержують штучно, хімічним шляхом; **ванілін**.

ВАПНО вап|но, *с. р.* Мінеральна речовина білого кольору, яку одержують випалюванням вапняку, крейди та інших карбонатних порід || **ізвість**.

ВАР вар, *ч. р.* Мазь зі смоли, воску і жиру для змазування ушкоджень та місць обрізання гілок на деревах: *коли ш|чепиш / їс'ї м'іс|ц'а т|реба са|довим |варом за|мазати / шоб во|да ни по|пала ту|ди / шоб кон|такт бу|ї / а то ни прижи|вец'а* (15).

ВАРАНИЦЯ¹ вара|ниц'а, *ж. р.* Зазвичай різаний шматок прісного тіста, складений «конвертом» і зварений у воді.

ВАРАНИЦЯ² вара|ниц'а, *ж. р., зневажл.* У людини – губа великого розміру.

ВАРЕНИК ва|реник, *ч. р.* 1. Невеликий варений виріб, зліплений із прісного тіста з начинкою. 2. *жарт.* Жіночий статевий орган.

ВАРЕННЯ ва|рен'а, *с. р.* Ягоди або фрукти, зварені в цукровому сиропі.

ВАРЕШКА |варешка, ж. р., жарт. Рот.

ВАРИТИ ва|риту, недок. 1. Варити у воді або в іншій рідині якісь харчові продукти, готуючи страву, напій. 2. Добувати що-небудь розкладанням речовини на складові частини за допомогою нагрівання, кип'ятіння та ін.: |с'одн'ї / |каже / зва|риу| та|койі го|р'їлочкі / шо аж |т'агне|ч'а (13).

ВАСИЛЯ Васи|л'а, ч. р., нар., рел. У православних християн святкування дня святого Василя Великого, що припадає на перший день нового року: на Васи|л'а х|лоц'ї |ход'ат' пос'ївати / д'ї|чатам ни |можна // а коли |первим у |хату Ва|сил' |заїде / то р'їк у|дас'ц'а (13).

ВБИРАТИСЯ ўби|ратис'а, недок. Одягатися; вдіватися.

ВБЛИНДИТИ ўб|линдити, док. Ударити.

ВБОРИ ў|бори, мн. Одяг і взуття (загальна назва): ўзу|т'а це ми ўже |каже|мо / а ра|н'їше ка|зали на ўс'о / і на ўзу|т'а / і на те / шо од'ївати (5).

ВБРАНИЙ ўб|раний, прикм. Одягнений, переважно святково.

ВВАЛИТИ ўва|лити, док. 1. Сильно вдарити. 2. Утекти: х|лоц'ї ўак в.а|лили дес' / шо ни знай|ти ўїх (2).

ВВЕДЄНІЄ Ўвед'ен'їє, с. р., рел. У православних християн свято Введення у храм Пресвятої Богородиці.

ВГАТИТИ ўга|тити, док. Ударити.

ВДАТНИЙ *ў|датний*, *прикм.* 1. Здібний. 2. Гарний, славний.

ВДІВАТИСЯ *ўд'і|ватис'а*, *недок.* Одягати на себе одяг || **вбиратися, вдягатися.**

ВДІВЕЦЬ *ўд'і|вец'*, *ч. р.* Чоловік, який після смерті жінки більше не женився.

ВДОВА *ўдо|ва*, *ж. р.* Жінка, яка після смерті чоловіка більше не виходила заміж.

ВДЯГАТИСЯ *ўд'а|гатис'а*, *недок.* Одягати на себе одяг; **вдягатися.**

ВЕДМЕДКА *вечд|медка*, *ж. р.* Комаха-шкідник, яка живе в землі і поїдає коріння рослин || **вовчок 1.**

ВЕЗТИ¹ *|вез'єти*, *недок.* За допомогою транспорту переміщати кого-, що-небудь з одного місця на інше.

ВЕЗТИ² *|вез'єти*, *недок.* Мати успіх у чомусь.

ВЕЛИКА МЕДВЕДИЦЯ *Веч|лика Мечд|ведиц'а*, *астр.* Сузір'я північної небесної півкулі, складається із семи великих зірок (Великий Віз) та 80 малих.

ВЕЛЮР *веч|л'ур*, *ч. р.* Тканина з низьким, дуже густим і м'яким ворсом на лицьовій поверхні.

ВЕРБА *вечр|ба*, *ж. р.*, *бот.* Дерево або кущ родини вербових із гнучким гіллям, цілісними листками і зібраними в сережки одностатевими дводомними квітками. ♦ **Верба в сраці виросте** *вечр|ба ў с|рац'і |виросте* – так кажуть про тих, хто довго купається у ставку, річці.

ВЕРБОЛІЗ *вечрбол'із*, ч. р., бот. Високий кущ або невелике дерево з довгими блискучими гілками і вузьким листям.

ВЕРМІШЕЛЬ *вечрм'ішел'*, ж. р. Харчовий продукт із тіста у формі спіралей, трубочок, гребінців, смужок та ін. || **лапша, макарони 1.**

ВЕРСТАК *вечрс|так*, ч. р. Довгий стіл, до якого прикріплені різні присторії для ручної обробки дерев'яних, металевих заготовок, деталей.

ВЕРСТАТ *вечрс|тат*, ч. р. Ткацький домашній пристрій, на якому виготовляють полотно.

ВЕРТОЛЬОТ *вечрто|л'от*, ч. р. 1. Літальний апарат, що може вертикально підніматися і приземлятися, а також висіти в повітрі. 2. *перен.* Стан людини в момент алкогольного сп'яніння.

ВЕРТУТ *вечр|тут*, *вир|тут*, ч. р. Кондитерський виріб із тіста, загорнутого в кілька шарів, із солодкою начинкою; **рулет 2.**

ВЕРТУШКА *вечр|тушка*, ж. р. Пристрій, на стояки обертального перехрестя якого накладають міток пряжі, щоб перемотувати нитки в клубки.

ВЕРТЮХ *|верт'ух*, ч. р. Пристрій, що регулює подачу зерна з коша на камені.

ВЕРХ *верх*, ч. р. 1. Найвища частина чого-небудь; вершина. 2. Дах, верхня частина будівлі, що слугує її покриттям || **дах, криша.**

ВЕРХ ВИКИНУТИ *верх |викинути*. Підготувати до покрівельних робіт дерев'яний каркас.

ВЕРХНІЙ КАМІНЬ *|верхн'ій |кам'ін'* ◊. Верхній млиновий камінь.

ВЕРХОВОДКА *вечро|водка, ж. р., іхт.* Дрібна прісноводна риба родини корошових, що водиться зазвичай на мілині або біля поверхні; **мулька.**

ВЕРША *|верша, ж. р.* 1. Сплетена з лози риболовна снасть, що має форму лійкоподібної корзини. 2. *зневажл.* Рот: *а Хи|ма до Мок|рини / бу|ва / йак роз|криє с|воюу |вершу / то їс'їм су|с'їдам хот' |вуха зату|л'аї* (13).

ВЕРШИНА *вечр|шина, вир|шина, ж. р.* Початок ставка.

ВЕРШНИК *|вершник, ч. р.* Той, хто їде верхи на коні.

ВЕСНА¹ *веч|на, ж. р.* Пора року між зимою і літом.

ВЕСНА² *веч|на, ж. р.* Сорт ранньої картоплі.

ВЕСНУШКИ *веч|нушки, мн.* Дрібні жовтувато-бурі плями або коричневі пігментні плями переважно на обличчі людей, що особливо помітними стають навесні || **веснянки, ластовиння.**

ВЕСНЯНКИ *веч|н'анки, мн.* Дрібні жовтувато-бурі плями або коричневі пігментні плями переважно на обличчі людей, що особливо помітними стають навесні; **веснушки.**

ВЕТРИНАР *вет|їри|нар, ч. р.* Лікар, який лікує тварин || **парнокопитний.**

ВЕЧЕРАТИ *веч|черати, недок.* Їсти ввечері.

ВЕЧОРИНКА *веч|чоринка, ж. р.* Весілля з невеликою кількістю запрошених і без весільних обрядодій.

ВЕЧОРНИЦІ *веч|чор|ниц'ї, мн.* Вечірні зібрання молоді, на яких у будні поряд із розвагами

виконували певну роботу, а у свята – просто гуляння.

ВЕДЬМА |в·ед'ма, |в·ід'ма, ж. р. 1. За народним повір'ям, жінка, яка знається з нечистою силою і, як правило, завдає людям шкоди; чаклунка. 2. екс. Молода гарна незаміжня дівчина чи жінка.

ВЕЛІК |в·ел'ік, ч. р. Колісний транспортний засіб, що рухається силою їздця, який натискає ногами на педалі; **велосипед**.

ВЕЛОСПЕД в·елос'іп·ед, в·елосопед, ч. р. Колісний транспортний засіб, що рухається силою їздця, який натискає ногами на педалі || **велік**.

ВЕСА в·е|са, мн. Ваги.

ВЕЩМІШОК в·ешчм·ішок, ч. р. Мішок для речей, який носили на плечах.

ВЗРИВПАКЕТ ўзрйўпа|кет, ч. р. Суміш сірки та цинку, щільно упакована в оболонку, у якій закріплена трубка, набита цією ж сумішшю: *йак т'і'л'ки се'ло на се'ло / то зразу до Йури Тагно'гу / у н'ого ўзрйўпа|кети ўс'і'да при соб·і*.

ВЗРОСЛИЙ ўз|рослий, прикм. Який перестав бути дитиною; дорослий.

ВЗУТТЯ ўзу|т'а, с. р. Виготовлені зі шкіри та інших матеріалів вироби для носіння на ногах || **обув**.

ВЗЯТИ ў|з'ати, док. 1. Ухопити рукою (руками) або яким-небудь знаряддям. 2. Привласнити кого-, що-небудь. 3. Женитися. 4. Охопити кого-небудь, опанувати кимсь (про певні почуття, душевні хитання, слабості та ін.). 5. Зібрати врожай.

ВЗЯТКА *ʎ|з'атка, ж. р.* 1. Гроші, які дають службовій особі як підкуп || **хабар**. 2. Здобич, яку беруть бджоли з квіток медоносних рослин; **взяток**.

ВЗЯТОК *ʎ|з'аток, ч. р.* Здобич, яку беруть бджоли з квіток медоносних рослин || **взятка 2**: |первий *ʎ|з'аток* *веч'сн'аний* / *кв'іт'ковий* / з *первоц|в'іт'іў* (4).

ВИБОЇНА *ви|бойіна, ж. р.* Яма на дорозі.

ВИБРИКИ |*вибрики, мн.* Примхи.

ВИБРИНДИТИСЯ |*вибриндитис'а, док.*
Прибратися, причепуритися для походу кудись (у гості, кінотеатр та ін.) або зустрічі гостей удома.

ВИВАЛЯТИ |*вивал'ати, док.* Валяючи, забруднити чим-небудь.

ВИВАЛЯТИСЯ |*вивал'атис'а, док.* Забруднити свій одяг, тіло.

ВИВАРКА |*виварка, ж. р.* Оцинкований конусоподібний посуд, призначений дл виварювання білизни.

ВИВИХ |*вивих, ч. р., мед.* Стійке зміщення суглобових кінців кісток, яке робить неможливим нормальну діяльність суглобів.

ВИВІД |*вив'ід, ч. р., обр.* Церковний обряд читання молитви над породіллею, матір'ю похрещеної дитини.

ВИВОЛОЧКА |*виволочка, ж. р.* Офіційна негативна оцінка вчинків, чийогось ставлення до праці; догана; **виговор**.

ВИГАНЬКАТИ |*виган'кати, док.* Випросити в когонебудь що- чи когонебудь: *ўже с|к'іки раз йму*

ка|зала / шо т|реба зро|бити / |може / ко|лис' та
|виган'кайу (5).

ВИГІН |виг·ін, ч. р. Місце біля села, куди виганяють пасти худобу.

ВИГНАТИ |вигнати, док. 1. Змусити когось вийти з хати, кімнати та ін. 2. Одержати самогон шляхом перегонки браги: *йе та|ке п|равило / с|к·іки |кинуў |сахару / с|т'іки |л'ітр'іў |вигнаў* (15).

ВИГОВОР |виговор, ч. р. Офіційна негативна оцінка вчинків, чийогось ставлення до праці; догана || **виволочка**.

ВИГРЕБТИ |вигре^чбти, док. Вичистити від свійських тварин (кролів, свиней, корів та ін.).

ВИД вид, ч. р. Вигляд.

ВИДРА |видра, ж. р. 1. Хижий ссавець родини куницевих із цінним хутром темно-бурого кольору. 2. перен. Недобра жінка.

ВИДЮК ви|д'ук, ч. р., бот. Мак-самосій: *на Мако|вейа св·ат|или |воду / мак // ро|били мако|вейчики з |р'ізних траў / к|в·іт'іў / а|ле об·і|зат'іл'но там буў ви|д'ук // ним |пот'ім поси|пали круг |хати / |коло ху|доби / шоб н'і|йака |поган' не^ч ро|била н'і хаз'а|йам / н'і ха|з'а|йству зла* (13).

ВИЖЛЬОКТАТИ |вижл'октати, док., екс. Випити все або до дна (якщо йдеться про великий об'єм рідини).

ВИЗДОРОВІТИ |виздоров·іти, док. Позбутися хвороби, стати здоровим || **вилічитися, одужати**.

ВИКАБЛУЧУВАТИСЯ *викаблчуватис'а, недок.*

Виконувати різноманітні дії, аби повернути до себе увагу: *йак приїде начал'ство з району / то ўже так почнут' перєд ним викаблчуватис'а / шо аж гидко (5).*

ВИКИДИШ *викидиш, ч. р.* Недоношений плід, народжений унаслідок переривання вагітності.

ВИКИСНУТИ *викиснути, док.* Змокнути від тривалого або сильного дощу чи від довгого перебування у водоймі: *дєс' п'їдн'а |вештайуц'а / |дома не|ма / а попр|ход'ат' о|бойє / |викисли у стаў|ку / шо аж по|бачилис'а |руки (5).*

ВИКЛЯНЬЧИТИ *викл'ан'чити, док.* Випросити || **вициганити.**

ВИЛА *вила, мн.* 1. Сільськогосподарське знаряддя з кількома довгими зубами на держаку, яке використовують для піднімання сіна, соломи та ін. 2. *мікротоп.* Назва ставка, що знаходиться за межами села; **Костєнків.**

ВИЛИВОК *виливок, ч. р.* Пташине яйце, знесене в м'якій оболонці без шкаралупи.

ВИЛІТ *вил'їт, |вил'от, ч. р.* Скупчення бджіл навколо матки для утворення нового рою.

ВИЛІТНИТИСЯ *вил'їтнитис'а, док.* Одягтися легко, по-літньому, коли це не відповідає погодним умовам.

ВИЛІЧИТИСЯ *вил'їчитис'а, док.* Позбутися хвороби, стати здоровим; **виздоровіти.**

ВИЛКА |вилка, ж. р. 1. Виделка, столовий прибор.
2. Деталь механізму, пристрою, яка має роздвоєний кінець. 3. Положення в шаховій грі, коли одна фігура загрожує одночасно двох або кільком фігурам.

ВИЛУПИТИ |вилупити, док., екс. 1. Виїсти все з тарілки. 2. Дивитися на когось, щось прискіпливо, з цікавістю.

ВИЛУПИТИСЯ |вилупитис'я, док. 1. Прокльовуючи шкаралупу, пробиваючи оболонку, вийти з яйця (перев. про домашню птицю). 2. *зневажл.* Широко розкривши очі, дивитися на когось; **витріщитися.**

ВИЛЯГТИ |вил'ягти, док. Пригнутися стеблом до землі під власною вагою, від дії дощу чи вітру.

ВИМОЛОТИТИ |вимолотити, док., екс. Швидко виїсти все з тарілки.

ВИПИВКА |випиўка, ж. р. 1. Уживання алкогольних напоїв. 2. Алкогольні напої.

ВИПОГОДИТИСЯ |випогодитис'я, док. Зробитися ясным, гарним після дощу, снігу, (про день, небо).

ВИПОЙКА |випойка, ж. р. 1. Випування новонароджених телят за допомогою молока. 2. Розчин ліків із водою, призначений для випоювання домашніх тварин, птиці від гострих інфекційних хвороб.

ВИПОМИНАТИ |випоми|нати, недок. Дорікати комусь, пригадуючи якісь життєві події.

ВИПРОДАТИ |випродати, док. Продати все або частину чого-небудь.

ВИР *вир*, ч. р. Місце в річці, де протилежні течії утворюють круговий рух води.

ВИРВА *вирва*, ж. р. 1. Глибока калабаня на ґрунтовій дорозі. 2. Глибока яма, що утворилася внаслідок вибуху гранати, снаряда та ін. 3. Глибока яма, яку вимило водою у ставку.

ВИРІЗ *вирі́з*, ч. р. Вирізаний на одязі отвір для голови, шиї.

ВИРІЙ *вирі́й*, ч. р. 1. Теплі південні краї, куди відлітають на зиму перелітні птахи. 2. *перен.* Гуртування чоловіків для пиятики: *і м·й о|це по|бачи́й друш|к·і́й та_ї засоби|рау́с'а |в:ир·і́й* (7).

ВИРОБИТИ *виробити*, док. Виорати; **згорати**: *йак |виробили го|род / то йа ўже спо|коїна* (5).

ВИРОК *вирок*, ч. р. 1. Рішення суду як результат судового розгляду || **срок**. 2. *перен.* Категоричне рішення про що-небудь, оцінка чогось, авторитетна думка про щось.

ВИРУБКА *вирубка*, ж. р. Ділянка, на якій рубають або вже вирубали ліс.

ВИСАДКИ *висадки*, мн. Буряк, спеціально висіяний для отримання власного насіння: *йа|ке на|с'ін'а не^и |купиш / н'іку|дишн'і́й бу|рак / а от коли св·й по|с'ійиш на |висадки / то|д'і |можна ж|дати |гарних бура|к·і́й / бо до с|вої зе^им|л'і з|викли* (5).

ВИСИЖУВАТИ *ви|сижувати*, недок. 1. Сидячи на яйцях, виводити пташенят (про птахів). 2. *перен.* Сидіти або лежати, не виконуючи жодної роботи.

ВИСИП |*visip*, ч. р. Дрібні плями, пухирці, гноячки, що з'являються на шкірі або слизових оболонках.

ВИСІВКИ |*vis'ijki*, мн. Рештки від оболонок зерна, що залишаються після просіювання борошна.

ВИСОК |*visok*, ч. р. Скроня, бокова частина черепа від лоба до вуха.

ВИСОЧИНА |*visochina*, ж. р. 1. Будь-яка частина земної поверхні, вища від навколишнього простору. 2. *перен.* Про когось відомого, знаного своїми досягненнями.

ВИСТРІЛЯТИ |*vistril'ati*, док. 1. Викинути стрілку (про цибулю): *поса|дила ци|бул'у / а во|на йс'а |вистр'і|ала* (9). 2. Знищити в окрузі тварин якого-небудь виду, які завдавали шкоди (перев. про лисів, лисиць, вовків).

ВИТИ¹ |*вити*, *недок.* 1. Видавати протяжні високі та жалісні звуки (про собак, вовків); заводити. 2. Утворювати голосні, протяжні, тужливі звуки (про вітер, заметіль та інші явища природи). 3. Утворювати довгі протяжні звуки (про сирену, музичні інструменти, механізми, машини та ін.). 4. *перен.* Невміло співати.

ВИТИ² |*вити*, *недок.* Влаштувати гніздо.

ВИТОЛОЧУВАТИ |*витолочувати*, *недок.* Пошкоджувати посіви, городину, траву, ходячи по них.

ВИТРАСКАТИСЯ |*витраскатис'а*, *док.* Забруднитися в що-небудь.

ВИТРИПАТИ |витр'іпати, док. 1. Тріпаючи, витрушуючи, очистити що-небудь від пилу, бруду та ін. 2. екс. Виїсти все з тарілки.

ВИТУХА ви|туха, ж. р., бот. Квасоля з витким стеблом.

ВИХИЛЯСАТИСЯ вихи|л'асатис'а, недок. Незвично рухатися тілом при ходінні, розмові.

ВИХИЛЯСИ вихи|л'аси, мн. Незвичні рухи тілом при ходінні, розмові.

ВИХИЛЯСОМ вихи|л'асом, присл. Вигинаючись, звиваючись.

ВИХІДНИЙ вих|ід|ний, ч. р. Вихідний, вільний від роботи або навчання день.

ВИХЛЬОПАТИ |вихл'опати, док., екс. З'їсти все з тарілки.

ВИХОВАТЕЛЬКА вихо|вател'ка, ж. р. Жінка, яка працює в дошкільній установі і виховує, навчає дітей || **воспідательніца**.

ВИХОДИТИ ЗАМУЖ ви|ходитьи |замуж. Одружуватися (про дівчину).

ВИХОР |вихор, ч. р. Вихор; сильний круговий рух вітру.

ВИЦИГАНИТИ |вициганити, док. Випросити; **викляньчити**.

ВИЧИСТИТИ |вичистити, док. 1. Зробити чистим що-небудь, видаливши бруд. 2. перен. Украсти або забрати в кого-небудь щось повністю: *о|то йак голо|доўка |була / то хо|дили по ха|тах / ш|чупами проби|вали со|лому / |земл'у / шу|кали*

зечр|но / а йак зна|ходили / то вичиш|чали ўсе
(13).

ВИЧИХВОСТИТИ |вичихвостити, док. Сильно насваритися на кого-небудь.

ВИЧУНЯТИ |вичун'ати, док. Вилікуватися, одужати.

ВИШИВАНКА виши|ванка, ж. р. Вишита сорочка ||
сорочка вишита, сорочка українська.

ВИШИВКА |вишиўка, ж. р. Вишитий на тканині візерунок.

ВИШКРІБОК |вишкр'їбок, |вишкречбок, |вишкрабок,
ч. р. Остання дитина в сім'ї; **мізинець 2.**

ВИШНЬОВКА виш|н'оўка, ж. р. Наливка з вишень;
вишняк 2.

ВИШНЯК виш|н'ак, ч. р. 1. Зарості молодих вишень.
2. Наливка з вишень; **вишняк 2.**

ВИШУРґАТИ |вишурґати, док. Зробити одяг, взуття непридатними для використання через дірки, полинялий колір.

ВИЯМКА |вийамка, |вийімка, ж. р. Невелике заглиблення.

ВІВСЮГ в·іў|с'уг, ч. р., бот. Бур'ян, схожий на овес.

ВІВЦЯ в·іў|ц'а, ж. р. Самка барана. Невелика свійська тварина, яка дає вовну, м'ясо.

ВІВЧАРНИК в·іў|чарник, ч. р. Будівля для овець.

ВІДБАТАТИ в·ідба|тати, док. Відрізати одним махом великий шмат чого-небудь.

ВІДВОДИТИ в·ід|водити, недок. Робити відсадок бджіл, створюючи нову сім'ю.

ВІДДАНИЦЯ в·ід|д.аниц'а, ж. р. Дівчина шлюбного віку.

ВІДДАТИСЯ *в'ід.атис'а, док.* 1. Вийти заміж; узяти шлюб з чоловіком. 2. Мати статеві стосунки з кимось.

ВІДЗІГОРНИЙ *в'ідз'ігорній, прикм.* Доглянута, гарно вбрана людина.

ВІДЗНАЧАТИ *в'ідзна|чати, недок.* 1. Здійснювати відповідні заходи з приводу урочистої події; **відмічати 1, святкувати.** 2. Виділяти що-небудь якоюсь позначкою; **відмічати 2.**

ВІДІК *в'ід'ік, ч. р.* Відеомагнітофон.

ВІДКАРАСКАТИСЯ *в'ідка|раскатис'а, док.* Викрутитися з неприємної ситуації.

ВІДКИ *в'ітки, присл.* Звідки || **звідки.**

ВІДТІЛЯ *в'іт·іл'а, в'іт·іл', присл.* Звідти || **звідтіля.**

ВІДЛИГА *в'ідлига, ж. р.* Значне потепління взимку або ранньою весною, що викликає часткове танення снігу, льоду.

ВІДЛУПЦЮВАТИ *в'ідлуц'ю|вати, док.* Сильно побити.

ВІДМІЧАТИ *в'ідм·і|чати, недок.* 1. Здійснювати відповідні заходи з приводу урочистої події || **відзначати 2, отмічати, святкувати.** 2. Виділяти що-небудь якоюсь позначкою || **відзначати 1, отмічати, позначати.**

ВІДПОЧИНОК *в'ідмпо|чинок, ч. р.* У роботі короткотривала перерва, перепочинок || **отдых.**

ВІДПУСТКА *в'ідм|пустка, ж. р.* Звільнення на певний час від роботи для відпочинку, оздоровлення || **отпуск.**

ВІДСОННЯ *в·ід|сон'а, с. р.* Добре освітлюване соцнем місце в саду, на городі.

ВІЖКИ *|в·іж^{чки}ки, мн.* Прикріплений з обох боків до вуздечки довгий ремінь, мотузка, якою правлять кіньми.

ВІЗ ОДНОКОННИЙ *в·із одно|кон:ий.* Віз, у який запрягають одного коня.

ВІЗ ПАРОКОННИЙ *в·із паро|кон:ий.* Віз, у який запрягають двох коней.

ВІЗНИК *в·із|ник, ч. р.* Той, хто править кінним екіпажем || **конюх, фуражир.**

ВІЇ *|в·ійі, мн.* Волосинки, що вкривають краї повік.

ВІКНО *в·ік|но, с. р.* 1. Отвір у стіні приміщення, куди вставлена рама з шибками. 2. Шибки.

ВІКОННИЦІ *в·і|кон:иц'і, мн.* Дерев'яні щити для прикривання вікна || **ставні.**

ВІЛЬВЕТ *в·іл'вет, ч. р.* Бавовняна тканина в дрібний рубчик із густим коротким ворсом на лицьовому боці.

ВІНИЧА *|в·інича, с. р., бот.* Рослина з високим пишним стеблом і дрібним листям, що використовується переважно для виготовлення віників: *йак ни наг·ід|ки / то |в·інича нас'івайц'а по йс'ому го|роду (13).*

ВІНІГРЕТ *в·ін'іг|рет, ч. р.* 1. Страва з подрібнених варених овочів, картоплі, червоного бурячка, моркви та квашеного огірка. 2. *перен.* Невдалий набір чогось.

ВІНОК *в·і|нок, ч. р.* 1. Плетене коло з квітів, яке одягають на голову. 2. Плетене коло з квітів, гілля

та ін., яке кладуть на могилу. 3. Коса, плетена з часнику, цибулі. 4. обр. Круглий головний убір нареченої, який носять на маківці голови.

ВІНОЧОК *в·і|ночок, ч. р. 1. обр., зменш. до вінок 4. 2. перен.* Скупчення наповнених повітрям кульок по периметру горла скляного посуду, що утворилися внаслідок переливання з одного посуду в інший: *йак пє^цре^ллийіш ви|но ў |банку чи п|л'ашку / то з|верху сто|йт' в·і|ночок // це го|ворит' про те / шо ви|но |гарно |виграло / |маєє г|радус // о|то с|к·і|л'ки се^лкунд сто|йт' / с|т'і|л'ки г|радус'іў (5).*

ВІРА *в·і|ра, виг., буд.* На будівництві команда робітникам піднімати вгору.

ВІРАНДА *в·і|ранда, ж. р.* Прибудована до будинку, крита тераса.

ВІРЬОВКА *в·і|р'оўка, ж. р.* Зсуканий із прядива виріб для зв'язування, обв'язування, прив'язування кого-, чого-небудь, вичіплювання на ньому чого-небудь; **мотузок**.

ВІСК *в·і|ск, ч. р.* Пластична маса жовтого або білого кольору, яку виробляють бджоли для стільників.

ВІСПА *в·і|спа, ж. р., мед.* Інфекційна хвороба, що супроводжується гнійним висипом на шкірі та слизових оболонках.

ВІТРАК *в·і|т|рак, ч. р.* Пристрій із двох збитих навхрест тоненьких дощечок, на які одягають старі речі і який ставлять на городі, щоб відганяти птахів; **чучало**.

ВІТРАНКА в·іт|ранка, ж. р., мед. Інфекційна дитяча хвороба: о / з в·іт|ранко^чйу було / йак п·іш|ли ў ш|колу // мас|тила о|бох зе|ленко^чйу / хо|дили три |тижн'ї розма|л'ован'ї (5).

ВІХОТЬ в·іхот', ч. р. Жмут сіна, соломи: со|лому ск|рут'ували у |в·іхот' і то|пили ў |печ·і / а |с'іно |в·іхт'ами да|вали |йісти ко|ров·і / ко|з'ї (5).

ВІЧКО в·ічко, с. р. Брунька, паросток на бульбі картоплини.

ВІЯЛКА в·ійалка, ж. р. Машина для віяння вимолоченого зерна.

ВКОЛОШКАТИ ў|колошкати, док. 1. Заспокоїти кого-небудь. 2. Убити кого-небудь || **ВКОСЬКАТИ**.

ВКОСЬКАТИ ў|кос'кати, док. Убити кого-небудь; **ВКОЛОШКАТИ 2**.

ВКУС ў|кус, ч. р. 1. Смак. Відчуття, що виникає при подразненні слизової оболонки язика якими-небудь речовинами. 2. Здатність відчувати красу.

ВКУСНИЙ ў|кусний, прикм. Смачний.

ВМАЛАМУРИТИ ў|мала|мурити, док. Виїсти все з апетитом.

ВМЕДИТИ ў|медити, док. Угадати: ку|пила то|б·і со|рочку / ў|медила з |розм·іром (5).

ВМІШУВАТИСЯ ў|м·ішуватис'а, недок. Втручатися, встрявати непрошеним у чужі стосунки, в чуже життя.

ВОВК воўк, ч. р. Хижак родини собачих.

ВОВТУЗИТИСЯ воў|тузитис'а, недок. Не сидіти спокійно || **СОВАТИСЯ**.

ВОВЧОК воў|чок, ч. р. 1. Комаха-шкідник, яка живе в землі і поїдає коріння рослин; **ведмедка**.

2. Пагін плодкових дерев, на якому не буде плодів і який не можна використовувати як прищепу; **байструк**².

ВОДИТИ во|дити, недок. 1. Тримаючи когось за руку, лікоть, допомагати йти. 2. Примушувати іти з собою приручену тварину. 3. Рухами в різні напрямки намагатися зіскочити з гачка (про рибу): |йакоc' n·iд|с'ік |коpoнa / a в'ін то ту|ди / то с'у|ди |водит' / то n·iд гочи^e|рeт / то ў |берег^e // наг|раўс'а / |поки |вит'агнуў (2).

4. Керувати автомобілем. ♦ **Водити очима** во|дити о|чима: а) (по кому, чому) дивитися, спрямовуючи зір то на один предмет, то на другий; б) (за ким) пильно стежити; ♦ **водити компанію** во|дити ком|пан'ію – мати товариство, знатися з кимсь.

ВОДОВОЗ водо|воз, ч. р. Чоловік, який возом возить воду (в городню бригаду, на поле, де збирають зернові та ін.).

ВОДОКАЧКА водо|качка, ж. р. Споруда з насосами для подавання води користувачам.

ВОДОПАД водо|пад, ч. р. Місце на річці, де відбувається падіння води.

ВОДОПІЙ водо|п'ій, ч. р. Місце на річці, озері, де напувають худобу.

ВОДЯВИЙ во|д'авий, прикм. Який містить у собі забагато води: дош|ч'і йак за|рад'ат' / то

че^и|решен' у|же не^и пої|сиш / у|с'ї во|д'ав'ї
|будут' (11).

ВОДЯНЕ КОЛЕСО во|д'ане |коли^есо ◊. Водяне колесо, що приводить у рух весь млин.

ВОДЯНКА во|д'анка, ж. р., мед. Хвороба; надмірне скупчення води в організмі людини.

ВОЖДЄНІЄ вож|д'ен'їє, с. р. Дія за значенням **водити**: *йак|шо ти ще вож|д'ен'їє зда|сиш так / йак ти ме|н'ї о|с'о в'ідпов'і|даї / йа то|б'ї |можу не т|рет'ї / а д|ругий клас з|разу |дати (12).*

ВОЗДУХ |воздух, ч. р. Повітря; невидима суміш газів насамперед азоту і кисню, яка оточує земну кулю і якою дихають люди й тварини || **повітря**.

ВОЗОВНЯ во|зоїн'а, ж. р. Приміщення для воза.

ВОЗРАСТ |возраст, ч. р. Вік.

ВОЛНУВАТИСЯ волну|ватис'а, недок. Непокоїтися, відчувати хвилювання; **хвилюватися**.

ВОЛО |воло, с. р. 1. Розширена частина стравоходу в птахів, де тимчасово перебуває та попередньо перетравлюється їжа. 2. *перен.* Ожиріле підборіддя (в людини).

ВОЛОК |волок, ч. р. Невелика сітка для ловіння риби.

ВОЛОКТИСЯ волок|тис'а, недок. Повільно йти за ким-небудь.

ВОЛОКУША воло|куша, ж. р. Знаряддя для згортання й транспортування сіна та соломи до місць укладання їх у стоги або скирти.

ВОЛОТЬ |волот', ж. р. Колосок проса.

ВОЛОЧИТИ воло|чити, *недок.* Обробляти бороною ріллю перед сівбою.

ВОЛОЧОК воло|чок, *ч. р.* Зменш. до **ВОЛОК**.

ВОПШЕ воп|ше, *присл.* Узагалі.

ВОРОЖИТИ воро|жити, *недок.* Передбачати майбутнє за допомогою карт; пророкувати щонебудь || **гадати 1**.

ВОРОЖКА во|рож^{чка}, *ж. р.* Жінка, яка передбачає майбутнє за допомогою карт, по долоні та ін. || **гадалка**.

ВОРОН |ворон, *ч. р., орн.* Великий хижий птах із блискучим чорно-синім пір'ям, що живе подалі від осель.

ВОРОНА во|рона, *ж. р.* 1. *орн.* Хижий птах із чорним або сірим пір'ям, що живе на деревах поблизу населених пунктів. 2. *перен.* Неуважна людина.

ВОРОНОК воро|нок, *ч. р.* Автомобіль, на якому приїжджали представники НКВС і забирали людей: *йа ма|ла бу|ла / а|ле |помн'у / йак нас л'а|кали ворон|ком / шо при|йїде і забє|ре / а зв'їд|т'їл' у|же н'їх|то ни вир|тайїц'а* (13).

ВОРОТА во|рота, *мн.* Проїзд в огорожі, а також ворітниці, що його закривають.

ВОРОТИЛО воро|тило, *с. р.* Верхній вал у ткацькому верстаті, на який навивається основа.

ВОРОШИЛОВСЬКИЙ Воро|шилоу|с'кий, *ч. р., мікротоп., іст.* Назва ставка, що знаходиться в межах села; **Зірників**.

ВОСІНЬ |вос'їн', *присл.* Восени.

ВОСКОБІЙНИК *воско|б·ійник*, ч. р. Той, хто добуває віск із вощини, працює у воскобійні.

ВОСКОБІЙНЯ *воско|б·ійн'а*, ж. р. Приміщення, де добувають віск із вощини.

ВОСПАЛЕНІЄ *воспа|л'ен'їє*, с. р. Хвороба, яка супроводжується температурою, припухлістю, почервонінням, болем уражених органів; **запалення**.

ВОСПИТУВАТИ *вос|питувати*, *недок.* Виховувати.

ВОСЬМИКЛИНКА *вос'мик|лінка*, ж. р. Спідниця, пошита з восьми клинів.

ВОШКАТИСЯ *|вошкатис'а*, *недок.* Збиратися в одному місці, ходячи без діла.

ВОЩИНА *вош|чина*, ж. р. Воскова основа стільника, а також видобутий із неї неочищений віск.

ВПАДАТИ *ўпа|дати*, *недок.* Вливатися, втікати в річку, озеро, море тощо.

ВПАКУВАТИ *ўпаку|вати*, *док.* Помістити що-небудь у якусь тару.

ВПИРІЦИТИ *ўпи|р'ішчити*, *док.* 1. Сильно вдарити: *ох |бат'ко бу|ва за про|вину так ўпи|р'ішчит' / шо |тиждечн' на |задниц'у |с'істи неч м'іг (5).* 2. Піти зненацька (про сильний дощ).

ВПОВНІ *ў|поўн'і*, *присл.* Повний, круглий (про місяць).

ВПУДЬОРИТИСЬ *ўпу|д'оритис'*, *док.* Справити малу нужду в штани.

ВРАГ *ўраг*, ч. р. Ворог.

ВРАНЦІ *ў|ранц'і*, *присл.* У ранковий час.

ВРАЧ *ўрач, ч. р.* Особа з вищою медичною освітою, яка лікує хворих; **лікар**.

ВРАЧИХА *ўра|чиха, ж. р.* Жінка-лікар.

ВРЕДІТЕЛЬСТВО *вре|д'іт'ел'ство, с. р.* Навмисне заподіяння шкоди: *|було |сил'не вре|д'іт'ел'ство* (1).

ВРЕМЙОНКА *ўрем|йонка, ж. р.* Тимчасове житло.

ВРЕМНЯ *ў|ремн'а, с. р.* Час.

ВРОДА *ў|рода, ж. р.* Фізична краса, миловидність.

ВРОДІ *ў|род'і, присл.* Ніби, нібито, наче, начебто.

ВСЕНЬКА *ў|сен'ка, займ.* Уся.

ВСІ КОЗИ В ЗОЛОТІ *ўс'і |кози ў |золот'і* ♦. Усе однаково, ейфорія.

ВСІГДА *ўс'іг|да, ўс'іг|да, присл.* Завжди, у будь-який час, постійно.

ВСПИЛЬЧИВИЙ *ўспил'чивий, прикм.* Той, хто має різкий характер, швидко реагує на зауваження, незавжди адекватно.

ВСРУСЯ, ТА НЕ ПОКОРУСЯ *ўс|рус'а / та ни поко|рус'а* ♦. Про вперту людину, яка хоч і не права, але відстоюватиме своє.

ВСТОЯТИСЯ *ўс|тойатис'а, док.* Стоячи певний час, звільнятися від частинок речовини (про воду): *по|чистили кир|ниц'у / |поки |воду не|наби|райу / хаї ўс|тойіц'а* (10).

ВСТРЄЧА *ўст|р'еча, ж. р.* Випадкове або наперед домовлене побачення з ким-небудь; **зустріч**.

ВСТРІЧАТИСЯ *ўстр'і|чатис'а, недок.* 1. Зустрічати когось на своїй дорозі. 2. Дружити (про хлопця і дівчину).

ВСТРОМИТИ *ўстро|мити*, док. Втикати щось із загостреним кінцем: *нару|баї з о|тих г·і|л'ак к·і|л·к·іў і ўстро|ми йіх на г|радуці* (5).

ВСЬОРАМНО *ўс'орам|но*, присл. Усе одно.

ВСЯКА ВСЯЧИНА *ў|с'ака ў|с'ачина* ♦. Різноманіття чого-небудь.

ВТИЛЩИТИСЯ *ўти|л'ішчитис'а*, док.

1. Забруднитися; **втраскатися**. 2. Потрапити в неприємну ситуацію, небажане становище.

ВТРАСКАТИСЯ *ўт|раскатис'а*, док. Забруднитися
|| **втиліщитися**.

ВТУЛКА *ў|тулка*, ж. р. Деталь машини або якогось пристрою, що має осьовий отвір, куди входить інша деталь.

ВУГЛЯ *|вугл'а*, с. р. Вугілля.

ВУГОЛ *|вугол*, ч. р. Кут.

ВУГОР *ву|гор*, ч. р. Невеличкий горбочок на шкірі (найчастіше на обличчі), що виникає внаслідок закупорення сальної залози.

ВУДИЛА *ву|дила*, мн. Залізні стрижні, прикріплені до ременів вуздечки, якими гнуздають коня.

ВУДИЛИЩЕ *ву|дилищче*, с. р. Тонкий і гнучкий прут (звичайно бамбуковий або ліщиновий), до якого прикріплюють волосінь; **вудлище**.

ВУДКА *|вуд'ка*, ж. р. Знаряддя для ловіння риби, що зазвичай складається з вудлища, волосіні, грузила й 1–2 гачків.

ВУДЛИЩЕ *|вудлищче*, с. р. Тонкий і гнучкий прут (звичайно бамбуковий або ліщиновий), до якого прикріплюють волосінь || **вудлище**.

ВУЖ *вуж*, ч. р. Неотруйна змія середнього розміру, що має жовті плями з обох боків голови.

ВУЗДЕЧКА *вуз|дечка*, ж. р. Частина збруї-ременив з вудилами та поводами, які надівають на голову коневі, щоб правити ним.

ВУЛИК *|вулик*, ч. р. Спеціально зроблена дерев'яна скринька для тримання бджіл. ◇ **Булик рамковий** *|вулик |рамковиї*, ◇ **вулик рамочний** *|вулик |рамочниї* – вулик, у якому рамки або спираються на свою нижню планку, або підвішені за плечики верхньої планки.

ВУЛИЦЯ *|вулиц'а*, ж. р. Обмежений двома рядами будинків простір для їзди та ходіння || **ленія**.

ВУЛИЧКА *|вуличка*, ж. р. 1. *змениш.* до **вулиця**. 2. Форма посадки картоплі.

ВУРДЗОЛЯКИ *вурдзо|л'аки*, мн. Гулі на ногах, руках, шії, що з'явилися внаслідок укусів комарів, ос та ін.

ВУСА *|вуса*, мн. 1. Волосся, яке росте над губою в чоловіків. 2. Відростки по боках верхньої губи в риби. 3. Тоненькі пагони, стеблинки деяких рослин, які служать для їх розмноження або для прикріплення до чого-небудь.

ВУСЦІЛКА *|вусц'ілка*, ж. р. Підстилка зі шкіри чи щільної матерії під ступню у взуття.

ВУХО *|вухо*, с. р. 1. Орган слуху в людини і хребетних тварин. 2. Відкидна деталь шапки, яка прикриває вухо.

ВУШАНКА *ву|шанка*, ж. р. Зимова шапка з вухами.

ВУШКО¹ *|вушко*, с. р. *Змениш.* до **вухо** 1.

ВУШКО² |в^ушко, с. р. Тупа частина голки, отвір, у який протягують нитку.

ВХІД |х·ід, ч. р. Звужений вхід верші або ятера.

ВХІДЧИНИ |х·ідчини, мн., обр. Новосілля.

ВШИТИ |ш^ити, док. 1. Перешити одяг чи якусь його частину, зменшивши при цьому його розмір. 2. Покрити дах хати снопами, шифером.

В'ЄТНАМКИ |йет|намки, мн. Повністю відкрите літнє взуття з гумовими підошвами і перетинкою між великим і другим пальцем ноги || **шльопки**, **шльопанці**.

В'ЮРОК |й^юрок, ч. р., заст. Невеличка, загострена з одного боку паличка, за допомогою якої в'яжуть снопи, туго скручуючи перевесло.

В'ЯЗАЛЬНИК |й^язал'ник, ч. р. Чоловік, який в'яже снопи.

В'ЯЗАЛЬНИЦЯ |й^язал'ниц'а, ж. р. Жінка, яка в'яже снопи.

В'ЯЗАТИ |й^язати, недок. 1. Плести що-небудь спицями, гачком. 2. З'єднувати що-небудь, обвиваючи мотузкою.

В'ЯЗИ |й^язи, мн. Тильна частина шиї.

В'ЯЗКА¹ |й^язка, ж. р. Зв'язані мотузкою або нанизані на неї однорідні предмети.

В'ЯЗКА² |й^язка, ж. р. Зведення тварин (перев. собак) для статевого парування з метою одержання приплоду.

Г

ГАВКАТИ |гаўкати, *недок.* 1. Видавати уривчасті звуки (про собак). 2. *перен., зневажл.* Кричати, голосно говорити (про людей); **говорити**. 3. *перен.* Сильно, голосно кашляти; **бухикати**.

82 → **ГАВРИК** |гаўрик, *ч. р., жарт.* Той, хто не має достатньо досвіду, молодий.

ГАД гад, *ч. р., зневажл.* Про підступну людину.

ГАДАЛКА гадалка, *ж. р.* Жінка, яка ворожить; **ворожка**.

ГАДАТИ гадати, *недок.* 1. Відгадувати майбутнє чи минуле на картах та ін.; пророкувати що-небудь; **ворожити**. 2. Думати.

ГАДЮКА гад'юка, *ж. р.* 1. Плазун з видовженим тілом, укритим лускою. 2. *перен.* Про злу, підступну людину.

ГАДЮШНИК гад'юшник, *ч. р.* Місце, де збираються люди, які матюкаються, постійно розпивають спиртні напої.

ГАЗОН газон, *ч. р.* Вантажний автомобіль ГАЗ-51.

ГАЗОНЧИК газончик, *ч. р.* *Зменш. до газон:* це йа приїшоў с'уди ў п'ятде'с'ат |с'омому |роц'і / йа один буў |т'іки на газончику / це то|д'і газ п'йі|с'ат один буў же_ж ма|шина (12).

ГАЙДА |гайда, гаїда, *виг.* Вигук, яким підганяють і відганяють тварин.

ГАЙКА |гайка, *ж. р.* Металева деталь з отвором посередині, що має гвинтову різьбу для нагвинчування на що-небудь.

ГАЛА-БАЛА *га|ла_ба|ла*, присл. Безладно галасувати: *йак заве|дуц'а м'їж со|бойу / йак с|танут' га|ла_ба|ла / шо хто шо гово|риу / са|м'ї не| розби|рут'* (14).

ГАЛАТИН *гала|тин*, ч. р. Чоловік, який кричить на всіх, але робить по-своєму.

ГАЛАТИНКА *гала|тинка*, ж. р. Жінка, яка кричить на всіх, але робить по-своєму.

ГАЛІФЕ *гал'їх|ве*, невідм., с. р. Чоловічі штани, обтягнуті на литках та колінах і розширені на стегнах.

ГАЛОПОМ *га|лопом*, присл. 1. Дуже швидким бігом (про коня). 2. Дуже швидко і неякісно виконати роботу.

ГАЛОШІ *га|лош'ї*, мн. Гумове взуття, що надівають поверх звичайного, щоб зберегти його від вологи: *|купиш ми|н'ї гли|бок'ї га|лош'ї / шоб |можна до сви|ней / бо ц'ї м'їл|к'ї на та|ку к|вашу* (5).

ГАЛСТУК *|галстук*, ч. р. 1. Смужка тканини, яку пов'язують під коміром сорочки; краватка. 2. іст. Трикутна червона хустина, яку носили піонери на шиї, зав'язуючи довгі її кінці вузлом.

ГАЛУЗКИ *галуз'ки*, мн. Невеликі гілки після обрізання дерев.

ГАЛУШКИ *галуш|ки*, мн. Страва з різаних або рваних шматочків прісного тіста, зварених на воді або молоці. ♦ **Як не вмер Гаврило, то галушкою вдавilo** *йак ни ймер Гау|рило / то га|лушкоу йда|вило*. Про однаковий результат різних шляхів вирішення будь-якої справи.

ГАЛЬКА |гал'ка, ж. р. Обкатані водою уламки гірських порід, що використовують як будівельний матеріал || **гравій, кірамзіт.**

ГАЛЯВИНА га|л'авина, ж. р. 1. Вільне від дерев місце серед лісу, парку. 2. Місце, пропущене при сіянні вручну.

ГАМАЗЕЯ гама|зейя, ж. р. Магазин.

ГАМАНЕЦЬ гама|нець, ч. р. Шкіряна сумочка для грошей || **кошильок, калитка.**

ГАМАНСЬКИЙ |гаманс'кий, прикм. Який завдає збитків, шкоди (перев. про дітей) || **гаспидський:** |гаманс'к'і |д'їточки / хоч бе^u|ри та приу^й|йазуї / од^lну ш^lкоду |робл'ат (5).

ГАМАШІ га|маш'і, мн. Теплі панчохи без підшов, що одягаються поверх взуття.

ГАМБЕЦЬ гам|бець, ч. р. 1. Завершення чого-небудь. 2. Смерть, загибель.

ГАМСЕЛИТИ гам|селити, недок. Сильно бити кого-небудь || **дубасити.**

ГАМУЗОМ |гамузом, присл. Укупі, одне поверх одного: приле^u|т'ат' з |того |йару / поски|дайут' |пал'та / |вал'анки / рука|виці |гамузом і за ст'іл (5).

ГАНДРИБАТИЙ гандри|батий, прикм. Про худого і високого на зріст (про людину, птицю та ін.): шо йо|го ве^uс^lнойу ку|пила / але он п'ідросли / то х'іба то на |п'іўн'а по|хоже // йа|кес' гандри|бате / а ўже |ос'ін' і|де (5).

ГАНЧІРКА ган|ч'ірка, ж. р. Шматок старої зношеної тканини || **трапка.**

ГАНЬКАТИ |ган'кати, недок. Що-небудь просити ||
гунькати, канючити.

ГАНЯТИ га|н'ати, недок. 1. Жваво бігати в різних напрямках || **гасати.** 2. Опитувати: *от на ег|замечні ї|читецл' га|н'айе мене / а йа на йсе |в·ідпов·ід' |майу* (12).

ГАПЛИК гап|лик, ч. р. 1. Металева застібка у формі гачка, що пришивається проти петлі на одязі і слугує застібкою. 2. *жарт.* Кінець; **кришка:** *с|к'іки ра|з йо|го придуприж|дати / йс'о / тец|р|нец' ур|вайс'а / гап|лик йо|му* (15).

ГАРАЖ га|раж, ч. р. Приміщення для стоянки та технічного обслуговування машин.

ГАРАЧИЙ га|рачай, прикм. Гарячий, має високу температуру, сильно нагрітий.

ГАРАЧКУВАТИ гарачку|вати, недок. Діяти в стані збудження, схвилювання: *х|лопц'ї гарач|куйут' / шо ма|шина |йїхн'а ни |йїде* (12).

ГАРБА гар|ба, ж. р. Довгий чотириколісний віз із глибоким широко драбинчастим верхом для перевезення немолоченого хліба, сіна, соломи.

ГАРБУЗ гар|буз, ч. р. Городня сланка рослина з великими плодами; **кабак.**

ГАРІЙОН Гар'їйон, ч. р., вл. н. Чоловіче ім'я Іларіон.

ГАРЛАПАНИТИ гарла|панити, недок. Голосно говорити, кричати на все горло.

ГАРМІЯ ʎарм·ійа, ʎарм·ійа, ж. р. Усі сухопутні, морські та повітряні збройні сили держави.

ГАРМОШКА гарʎмошка, ж. р.

1. Музичний інструмент (ручний, губний) з металевими язичками, що приводяться в рух струменем повітря.

2. Міський автобус марки Ikarus, що складався з двох секцій, з'єднаних між

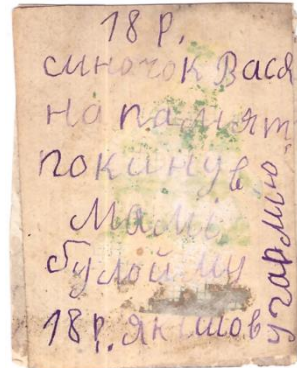
собою шарніром, оточеним захисним сільфоном усередині та зовні: *коʎлис' ʎаш·і одиʎнички ʎїздили / л'удеї набиʎалос'а / шо на ʎоловах одʎне в_одного сиʎд'или / а коли поʎаʎвилас'а гарʎмошка / то ўже своʎбодн'іше ʎбуло ʎїздити // аʎле ж буʎла одʎна на ʎм·істо (15).*

ГАРНІТУР гарн'ітур, ч. р. Комплект, набір меблів.

ГАС гас, ч. р. Горюча рідина, продукт перегонки нафти; **кирасін**.

ГАСАТИ гаʎсати, *недок.* Жваво бігати в різних напрямках; **ганяти**.

ГАСИТИ гаʎсити, *недок.* 1. Робити недейсним, таким, що не має сили. ◊ **Гасити вапно** гаʎсити вап'но – змішувати негашене вапно з водою. 2. Припиняти горіння || **тушити 1.** 3. Сильно бити по м'ячу ногою чи рукою (у футболі, волейболі) || **тушити 3.**

Світлина 4. Напис на звороті світлини (див. обкладинку), зроблений Кузьменко Катериною Іванівною у травні 1941 р.

ГАСНИК *гас|ник*, ч. р. Гасова лампа зі склом.

ГАСПИДСЬКИЙ *гаспидс'кий*, прикм. Який завдає збитків, шкоди (перев. про дітей); **гаманський**.

ГАТИТИ *га|тити*, недок. 1. Сильно стукати, вдаряти по чому-небудь. 2. Робити греблю, перегороджуючи шлях воді: *кожного року ходили на ста|вок га|тити г|ребл'у / а на зиму д'ід Гаў|рило жа|л'їс'а ди|ректору / і то|д'ї х|лопц'ам на|казували розпи|нити ста|вок* (5). 3. Стріляти з артилерійської зброї.

ГАТТЯ *га|т'а*, виг. Вигук, яким поганяють коней.

ГАТЬ *гат'*, ж. р. Гребля.

ГАЧОК *га|чок*, ч. р. Металевий стрижень, загнутий і загострений на одному кінці, який використовують для ловіння риби.

ГВОЗДІЛЬНЯ *гвоз'д'їл'н'а*, ж. р. Пристрій для виготовлення цвяхів.

ГЕЙ *гей*, виг. Спонукальне слово, яким відганяють корів.

ГЕЛА *гела*, ж. р. Сорт картоплі: *гела та|ка / їак су|часна |б·іла / т'їл'ки во|на |б·їл'ше с'ї|р'їшча і гла|ден'ка / з|верху п|рамо |с'їра / а їсе|редин'ї |б·іла _ |б·іла* (5).

ГЕМБЕЛЬ *гембел'*, ч. р. Кінець чогось, смерть.

ГЕМБЛЮВАТИ *гембл'увати*, недок. Зневажливо ставитися до кого-, чого-небудь, перебирати: *д'їучина гемб|л'уїе паруб|ками / не|речби|раїе* (13).

ГЕНДЕЛИК *ген|делик*, ч. р. Невеличкий бар, де продають спиртні напої та закуски.

ГЕОРГІНИ геор|г·іни, мн., бот. Жоржини; **гордінія**.

ГЕРАСИМЕНКІВ Ге^ураси|менк·іў, мікротоп. Назва ставка, що знаходиться в межах села: цеї |б·іл'а Ге^ураси|менка / в·ін йо|го зага|тиў / то|му Ге^ураси|менк·іў (13).

ГЕРМАК ге^ур|мак, ч. р. Шолом; спеціальний головний убір для захисту голови й шиї від пошкоджень; **шльом**.

ГЕТРИ |гетри, мн. Короткі панчохи з бретельками на ступнях.

ГЕТЬ БОЛЬНИЙ НА ГОЛОВУ гет' бол'ний на |голову ♦. Дурний, нерозумний.

ГИГИКАТИ ги|гикати, недок. Насміхатися з когось.

ГИКАТИ ги|кати, недок. Видавати різкі уривчасті звуки.

ГИЛИТИ ги|лити, недок. 1. Багато класти чого-небудь. 2. Виставляти високу ціну за товар. 3. Сильно бити по м'ячу.

ГИЛЬКО Гил'ко, ч. р., вл. н., нар., рел. День пророка Іллі – свято церковного календаря, що припадає на 2 серпня: у нас ка|ут / шо |п·ісл'а д|ругого |серпн'а ку|патис' не^ч |мона / бо Гил'ко |в:оду нас'ц'аў (15).

ГИЛЬЦЕ гил'це, с. р., обр. Весільне деревце, яке прикрашали стрічками, квітами; весільний атрибут.

ГИЛЯ |гил'а, виг. Крик, яким відганяють гусей.

ГИЛЯКА ги|л'ака, ж. р. Гілка великих розмірів.

ГИНАКШЕ ги|накше, присл. Інакше || **гиначе**.

ГИНАЧЕ ги|наче, присл. Інакше; **гинакше**.

ГИНДИК *гин|дик*, ч. р. Індик; великий свійський птах, якого вирощують на м'ясо.

ГИНДИЧИНЯ *гиндичи|н'а*, с. р. Індиченя; пташеня індиків.

ГИНДИЧКА *гин|дичка*, ж. р. Індичка; самка індика.

ГИНЧИЙ |*гинчий*, займ. Інший.

ГИРА |*гира*, ж. р. Гиря. Важок.

ГИРЖА *гир|жа*, ж. р. Червоно-бурий наліт, що утворюється на металі в результаті його окислення; іржа.

ГИРЖАТИ *гир|жати*, *недок.* 1. Іржати, кричати, видавати звуки (про коня). 2. *перен.* Голосно сміятися (про людину).

ГИРКАТИСЯ |*гиркатис'а*, *недок.* Сваритися: |*с'одн'а |гиркайуц'а / а |заўтра |р'ідн'і |душ'і* (5).

ГИРЛО |*гирло*, с. р. Місце, де річка впадає у ставок або в іншу річку.

ГИСТИК |*гистик*, ч. р. Паличка із залізним наконечником для очищення лемеша або чересла в плузі від прилиплої землі.

ГИЦАТИ *ги|цати*, *недок.* Підстрибувати в такт музиці || **гуцати**.

ГИЦЬКІВ |*Гиц'к'іў*, *мікротоп.* Назва ставка, що знаходиться в межах села: *ста|вок |Гиц'к'іў / бо |б'іл'а по|к'їного |Гиц'ка* (13).

ГИЧИННЯ |*гичин'а*, с. р. Листя буряків та різних культурних рослин; **гичка**.

ГИЧКА |*гичка*, ж. р. Листя буряків та різних культурних рослин || **бурачиння, гичиння**.

ГІЛЬЗА ɣ·il'za, ж. р. Металева трубка для кулі чи снаряда: *с|к·іки |п·ісл'а в·її|ни на го|роді ɣ·іл'з на|зби|рали // ше ї |дос'і ви|копуйіш* (13).

ГІМНА З-ПІД СТАРОГО ЖИДА З'ЇСТИ ɣ·ім|на з^с_п·ід ста|рого |жида з'ї|сти. Пропозиція з'їсти щось несмачне на відмову від споживання того, що запропонували: *ни |хочиш |супу // ни |хочиш кат|л'ет // н'ї|чого ни |хочиш // ну то|д'ї зйїж ɣ·ім|на з^с_п·ід ста|рого |жида* (15).

ГІМНАСТЬОРКА ɣ·імнас'т'орка, ж. р. Гімнастерка; військова сорочка з цупкої тканини.

ГІМНО ɣ·ім|но, с. р., згруб. 1. Кал; фекалії; екскременти (людей, тварин). 2. *перен., зневажл.* Низькоякісний або зіпсований продукт. 3. *перен., зневажл.* Людина з низькими моральними якостями: *та шо з |н'ого за л'у|дина / шо не^ч по|просиш / ни|має / до|помог|ти / не^ч |можу / |вопшем ɣ·ім|но / а не^ч л'у|дина* (9).

ГІМНО НЕ САЛО: ВИСОХЛО – ОДСТАЛО ɣ·ім|но не^ч |сало / |висохло / одс|тало ♦. Про бруд, який легко відчистити з одягу, тіла.

ГІПЮР ɣ·іп·ур, ɣ·іпйур, ч. р. Сорт мережива з опуклим узором.

ГІСТЬ ɣ·іс'ц', ч. р. Той, хто приходить, приїздить відвідати кого-небудь.

ГЛАДИТИ ɣ|ладити, недок. 1. Проводити рукою по кому-, чому-небудь, вирівнюючи що-небудь.

♦ **Гладити по голівці** ɣ|ладити по го|л'їц'ї – а) хвалити кого-небудь за щось, заохочувати до чогось; б) потурати кому-небудь, залишати

когось без покарання; ♦ **гладити по спині** *гладити по спи|н'ї* – бити, карати кого-небудь; ♦ **гладити проти шерсті** *гладити п|проти |шерс'ц'ї* – не погоджуватися з ким-небудь, перечити комусь або не схвалювати щось; ♦ **хоть проти шерсті гладь** *хот' п|проти |шерс'ц'ї глад'* – дуже лагідний, піддатливий, спокійний.

2. Вирівнювати гарячою праскою одяг, тканину; прасувати.

ГЛАДІЛКА *глад'їлка*, ж. 1. Спеціальний молоток з плоскою робочою поверхнею і гострою крайкою для вирівнювання й обробки виробів. 2. Верхня частина обтискача. 3. Дошка для прасування.

ГЛАДУЩИК *гладушчик*, ч. р. Глечик із широким горлом.

ГЛАУКОМА *глау|кома*, ж. р., мед. Хвороба ока, що характеризується підвищенням внутрішньо-очного тиску.

ГЛЕВКИЙ *глец'ї|кий*, прикм. Недопечений (про хліб): *ра|н'їше куп|л'айїш |гуманс'кий |житн'їй / о|то хл'їб буї / а |зара на шо пец'реч|вели / глец'ї|кий / |кислий* (13).

ГЛЕЙ *глеї*, ч. р. Загуслий сік, що виступає із фруктових дерев.

ГЛЕЧИК *глечик*, ч. р. Висока кругла глиняна посудина, злегка розширена в нижній частині.

ГЛИНА *глина*, ж. р. Гірська порода, переважно осадового походження, яка з водою утворює пластичну масу.

ГЛИНИЩЕ *г|линишче, ч. р.* Місце, яма, звідки беруть глину.

ГЛИПАТИ *г|липати, недок.* Здивовано дивитися на кого-, що-небудь.

ГЛИСТИ *г|листи, мн.* Черв'яки, що паразитують в організмі людини і тварини.

ГЛІД *гл'ід, гл'ід, ч. р., бот.* 1. Колюча кущова рослина. 2. Плід цієї рослини.

ГЛОБУС *г|глобус, ч. р.* Рухома модель земної кулі на підставці, що дає зображення земної поверхні.

ГЛОТКА *г|лотка, ж. р.* Частина травного каналу, що з'єднує ротову порожнину зі стравоходом.

ГЛОТОК *гло|ток, ч. р.* Те, що за один раз ковтають.

ГЛУБИНКА *глу|бинка, ж. р.* Віддалене від районного центру село.

ГЛУПО *г|лупо, присл.* Нерозсудливо, нерозумно; **підурному**.

ГЛУШИТИ¹ *глу|шити, недок.* Сильним ударом палицею по поверхні води доводити рибу до стану тимчасової непритомності.

ГЛУШИТИ² *глу|шити, недок.* Пити алкогольні напої у великій кількості.

ГЛУШИТИ³ *глу|шити, недок.* Вимикати (про двигун, освітлення та ін.).

ГЛУШМАН *г|лушман, ч. р.* Людина, яка погано чує або вдає, що не чує.

ГЛЯДЯНИЙ *г|л'ад'аний, дієприкм.* Доглянутий.

ГНАТИ КОРОБКУ *г|нати ко|робку.* Зводити стіни будівлі || **гнати стіни**.

ГНАТИ СТІНИ г|нати с'ц'їни. Зводити стіни будівлі;
гнати коробку.

ГНИДА г|нида, ж. р. 1. ент. Яйце воші. 2. екс.
Лайливе слово (про людину).

ГНИЛИЧКА гни|личка, ж. р., бот. 1. Дика груша.
2. Плід цієї рослини.

ГНИЛЬ гнил', ж. р. Що-небудь розкладене,
зруйноване гниттям.

ГНІЗДО гн'їз|до, с. р. Влаштоване або пристосоване
місце для кладки яєць і виведення пташенят.

ГНІЗДИТИСЯ гн'їз|дитис'а, недок. 1. Мостити гніздо
для проживання і виведення потомства. 2. перен.
Довго збиратися для виходу з хати.

ГНІЙ гн'їй, ч. р. 1. Суміш посліду або кізяку з
підстилкою, що використовується як місцеве
органічне добриво. 2. Місце, де складають гній;
гноїще. 3. Густа рідина жовто-зеленого кольору,
яка утворюється внаслідок гнійного запалення.

ГНІТ гн'їт, гн'їт, ч. р. Камінь, яким придавлюють
круги в діжці з квашеною капустою.

ГНОЙОВИК гнойо|вик, ч. р. 1. Черв'як, який живе в
гною. 2. Жук, що живе в гною і живиться ним.

ГНОЯРКА гно'їарка, ж. р. Вибране в якійсь частині
поля місце, куди звозять екскременти
сільськогосподарських тварин (свиней, корів та
ін.).

ГОББИРАТИ гоб.и|рати, недок. Обчищати шкіру зі
старої картоплі.

ГОБВОДИТИ гобво|дити, док. 1. Ведучи кого-
небудь, обходити з ним навколо чогось.

2. Круговими рухами переміщати металошукач, шукаючи під землею об'єкти, що містять метали: *дз|вони з |церкви зако|пали |коло Кос|тенкового стау|ка / а |п'ісл'а воїни по|чали шу|кати / сол|дат'їу запро|сили / во|ни гобво|дили ўсе / а там |т'їл'ки |їамки (6).*

ГОБИЧАЙ *гоб|бичай, ч. р.* Звичай.

ГОБИЧАЙКА *гоб|бичайка, ж. р.* Обід, на якому кріпиться тканина для вишивання, зафіксована іншим ободом; **п'яльця**.

ГОБМЕТКИ *гоб|метки, мн.* Борошняний пил, що осідає в млині.

ГОБМОЛОТИ *гоб|мо|лоти, мн.* Попередні оберти щодо кованих каменів.

ГОБОРА *гоб|бора, ж. р.* 1. Обора; загорожа для свійських тварин. 2. Кошара, загорожа для овець.

ГОВЯДИНА *гов|адина, ж. р.* М'ясо з теляти.

ГОД *год, ч. р.* 1. Рік (365 днів). 2. Свято першого року народження дитини. 3. Поминки за померлим у день його смерті через рік.

ГОДЕНКИ *год|денки, мн., обр.* 1. Спільна робота жінок (прядіння, вишивання та ін.) у Пилипівку. 2. Відвідини жінками інших жінок зі своєю роботою: *прийш|ла |Паша на год|денки / ў|з'ала год|р'їхи / шоб неч|даром си|д'їти (5).*

ГОДИНА¹ *год|дина, ж. р.* 60 хвилин.

ГОДИНА² *год|дина, ж. р.* Хороша погода.

ГОДИНИЦЯ *годи|ниц'а, ж. р.* Найнижча оцінка за знання переважно в школі || **їдиниця**.

ГОДІВНИЧКА год'ї|ничка, ж. р. Спеціальний пристрій, куди кладуть корм для птахів ||
кормушка.

ГОДОВАНЕЦЬ годо|ванець', ч. р. Дитина, взята на утримання.

ГОДУВАТИ году|вати, недок. 1. Давати комусь поїсти. 2. перен. Кропити городні рослини, дерева, кущі від шкідників: го|род че|р|воний / т|реба б·і|гом году|вати жу|ка (5).

ГОЇРОК гої|рок, ч. р. Огірок, овочева городня рослина з невеличкими довгастими плодами зеленого кольору.

ГОЙДАЛКА |гоїдалка, ж. р. Споруда, на якій гойдаються для розваги діти й молодь.

ГОЙДАТИСЯ гої|датис'а, недок. Рухатися зі сторони в сторону або зверху вниз на гойдалці.

ГОЛАДОК го|ладок, ч. р. Оладка; невеликий товстий млинець.

ГОЛИТА Го|лита, ж. р., вл. н. Жіноче ім'я Улита.

ГОЛЯ го|л'їя, ж. р. Олія; жир, вироблений із насіння рослин.

ГОЛОБЛЯ го|лобл'а, о|глобл'а, ж. р. Одна з двох жердин, прикріплених кінцями до передньої частини воза, саней та ін., в які запрягають коня.

ГОЛОВА голова, ж. р. 1. Частина тіла людини або тварини. 2. Одиниця рахунку худоби. 3. Продукт харчування у вигляді кулі, конуса. 4. ч. і ж. р. Керівник установи, об'єднання. 5. ч. і ж. р. Особа, яка керує зборами, засіданням.

ГОЛОВКА *го|лоўка, ж. р. 1. змени.-пестл. до голова, верхня частина тіла людини. 2. Кулястий плід рослин (маку, часника, цибулі та ін.). 3. Кошик соняшника. 4. Потовщений кінець цвяха. 5. Одиниця рахунку: час|ник / ци|бул'у збеч'ї|гали на бан|тин'ї / це |пот'їм по|чали ў чул|ки ци|бул'у п|хати / а до |ц'ого п|лили та|к'ї |л'енти з них / в од|н'їй го|ловок ш'її|с'ат час|нику (13).*

ГОЛОВОКРУЖЕНІЄ *головокру|ж'ен'їє, с. р. Запаморочення.*

ГОЛОДОВКА *голо|доўка, ж. р. Штучно створений масовий голод із метою винищення населення внаслідок голодної смерті: це |д'ад'ї |Кол'ї д'їд і |баба / Моўча|ни / це ц'ї / шо ў голо|доўку ў|мерли в о|дин ден' / хоч і за|можн'ї бу|ли (9).*

ГОЛОМОЗИЙ *голо|мозий, прикм. Без волосся на голові, лисий чоловік.*

ГОЛОПУЗІВКА *Голо|пуз'їўка, ж. р., мікротоп. Назва кутка: на Голо|пуз'їўц'ї |жили б'їдн'а|ки (13).*

ГОЛОСНИЦЯ *голос|ниц'а, ж. р. Горло.*

ГОЛОШИЙКИ *голо|шийки, мн. Кури породи іспанка.*

ГОЛУБ МИРУ *|голуб |миру ♦, перен., жарт. Чоловік.*

ГОЛУБКИ *голуб|ки, мн., обр. Спечені фігурки з тіста, якими прикрашали весільний коровай.*

ГОЛУБЦІ *голуб|ц'ї, мн. Страва з фаршу в капустяних листках.*

ГОЛЬКА *|Гол'ка, ж. р., вл. н. Жіноче ім'я Ольга.*

ГОЛЬФ гол'ф, ч. р. Кофта без застібок із високим коміром, яка щільно облягає тіло.

ГОЛЬФИ |гол'фи, мн. Панчохи, які не сягають коліна.

ГОНДЕЧКИ |гондечки, присл. Далеко, на значній відстані від мовця.

ГОНУК го|нук, ч. р. Внук; син дочки або сина.

ГОНУКА го|нука, ч. і ж. р. Внук або внучка; дочка або син дочки або сина.

ГОНУЧА гону|ча, с. р. Внуча; дитина дочки або сина.

ГОРА¹ го|ра, ж. р. Підвищення, що здіймається над певною місцевістю.

ГОРА² го|ра, ж. р. Простір між стелею і дахом у будівлі; **горище**: по|л'їзла на го|ру коро|л'ам |с'їна наб|рати (5); ми з|їли їс'ю по|лову / йака бу|ла на го|р'ї / |парили кип'ят|ком і |їли (14).

ГОРА³ го|ра, ж. р. Велика кількість чого-небудь складеного, зсипаного, згорнутого горою в одному місці || **кучугура**.

ГОРАТИ го|рати, недок. Орати; обробляти землю плугом.

ГОРБ горб, ч. р. 1. Невелике кругле підвищення на площині. 2. Випуклість на спині, що утворюється внаслідок викривлення хребта.

ГОРДАНЯ Гор|дан'а, ч. р., нар., рел. День хрещення Іваном Хрестителем Ісуса Христа на річці Йордані. Для українців це одне з великих свят різдвяно-новорічного циклу, яке нині відзначають 6 січня: на Гор|дан'а їшли на ста|вок / там ви|рубували хрест / п'ін п|равий і св·а|тиї |воду (13).

ГОРДІНІЯ гор|д'іні'я, ж. р., бот. Жоржини || георгіни.

ГОРЕ |горе, с. р. Обставини, події, що викликають страждання || **біда**.

ГОРИЩЕ го|рище, с. р. Приміщення між стелею та покрівлею будинку || **гора²**.

ГОРІМНИЦІ гор'ім|ниці'ї, присл. Горілиць, обличчям догори (лежати).

ГОРІХ го|р'іх, ч. р. 1. Плодове дерево родини горіхових || **горішиця**. 2. Плід цього дерева з їстівним ядром і досить міцною шкаралупою.

ГОРІШИЦЯ го|р'ішиця'а, ж. р., бот. Плодове дерево родини горіхових; **горіх 1:** го|р'ішиця'а да|їе го|р'іхи посто|їан.о і ба|гато / а го|р'іх хот' і да|їе |кожечн р'ік / а|ле о|дин р'ік ба|гато / а д|ругий |мало // їак|шо ди|витис' на го|р'іх / то в'ін і|де з о|дного сто|їбура / а го|р'ішиця'а |маїе рож|чоху з _са|м'іс'ін'кого |низу (5).

ГОРКА |горка, ж. р. Сорт слив; **угорка:** насто|їащча |горка |зара |мало ї |кого їе / |б'іл'ше з|вед'ан'ї // ми ра|н'іше з |горок у |печ'і ро|били ва|рен'а / у ма|к'ітр'ї м|л'їло / а то|д'ї з кор|жами |їїли і п|росто з х|л'їбом (13).

ГОРЛАТИ гор|лати, недок. Голосно і нескладно співати або голосно говорити.

ГОРЛИЦЯ |горлиця'а, ж. р. Лісовий птах, менший від голуба.

ГОРЛЯНКА гор|л'анка, ж. р., зневажл. Горло.

ГОРНО |горно, с. р. Ковальська піч.

ГОРНЯ гор|н'а, с. р. Глиняна посудина для приготування страв.

ГОРНЯТКО гор|н'атко, с. р. Невеликий кухоль для пиття води, молока, киселю та ін.

ГОРОБЕЦЬ горо|бец', ч. р. Маленький сірий птах, який живе переважно поблизу житла людини || жид 2.

ГОРОД¹ |город, ч. р. Місто.

ГОРОД² го|род, ч. р. Ділянка землі при садибі, здебільшого для вирощування овочів.

ГОРОДИНА го|родина, ж. р. Городні плоди та зелень, які є продуктами харчування; овочі.

ГОРОДНЯ го|родн'а, ж. р. Місце в колективному господарстві, де вирощували городні культури || бригада городня 1.

ГОРОДОК горо|док, ч. р. Районне містечко цивільної оборони, збудоване в центральній частині села на землі, узятій із селянських господарств (по 0,15 га з кожного): горо|док по|чали ст|ройіти с'ім|с'ат т|рет'ого / а в|ідк|рили с'ім|с'ат че|т|вертого / там про|ходили нау|чан'а на с|лучай |атомної во|ни (13).

ГОРОХ го|рох, ч. р. Трав'яниста рослина родини бобових з круглим насінням: го|рох |ран':її і п|із|н'їшій / цеї |ран':її / шо за|крутки з |н'ого ро|били / а тої п|із|н'їшій / |жо|їтиї / то су|пи з |н'ого ва|рили / пир|їж|ки печ|кли / |кашу ва|рили // у п|їст та|ке |було бл'удо неза|м'є|н'їме / |зат|їрка // ц'у до|машн'у |зат|їрку ва|рили / го|рох / ї|ого п|рамо роз|це|ї|го|кували / ї

ма|к·іт|р'і розти|рали / бо в·ін ше не^ч |дуже розки|п·і|у / а т|реба / щоб |дуже розки|п·і|ло // о|л'і|ку з ци|бу|л'ко|у|у п·і|д|жа|ра|но|у|у і по|ли|вали ц'у |зат'і|рку (5).

ГОРОХЛЯНКА го|рохл'анка, ж. р. 1. Горохова солома, яку використовують для обшмалювання туші свині з метою надання салу відповідних смакових якостей. 2. Горохова каша.

ГОРОШОК МИШИНИЙ го|рошок ми|шиний ◇, бот. Кормова бобова рослина, плоди якої мають форму довгих стручків.

ГОРЩИК |горшчик, ч. р. 1. Глиняний посуд з діркою у дні, призначений для вирощування квітів. 2. Череп'яна посудина, у якій варили страву в печі для однієї сім'ї. 3. Чавунний горщик, що звужується до отвору. 4. Великий череп'яний горщик на 10–15 л. 5. *мн.* Посуд (загальна назва).

ГОСЕЛЕДЕЦЬ госе^ч|леде^чц', ч. р. 1. *іхт.* Невелика морська промислова риба, яку вживають у засоленому або копченому вигляді. 2. Чоловіча зачіска у формі довгого пасма волосся на голеній голові.

ГОСЕЛЬНЯ го|сел'н'а, ж. р., *одн. і зб., ент.* Видовжена личинка метелика з кількома парами ніг і гризучим ротовим апаратом || **гусениця**¹, **гусінь**.

ГОСЛОН гос|лон, гос|л'ін, ч. р. Ослін; лава у формі довгої дошки без спинки і бокових билець, на чотирьох ніжках.

ГОСОКА *госо|ка*, ж. р. Осока, багаторічна болотна трава родини осокових з довгими гострими листками.

ГОСПІТАЛЬ *госп·італ'*, ч. р. Лікарня, переважно військова.

ГОСПОДА *гос|пода*, ж. р. Житло; **хата**.

ГОСПОДАР *гос|подар*, ч. р. Чоловік – голова сім'ї і господарства.

ГОСПОДАРСТВО *госпо|дарство*, с. р.
1. Сільськогосподарська виробнича одиниця зі знаряддями і засобами виробництва, з ділянкою землі, худобою та ін. 2. Індивідуальна сфера виробництва, що складається переважно з будівель господарського призначення, худоби, птиці, власних знарядь праці та оброблюваної ділянки землі; **хазяйство**.

ГОСПОДИНЯ *госпо|дин'а*, ж. р. Хазяйка сім'ї.

ГОСТИНЦІ *гос|тинці*, мн. Подарунки від гостей.

ГОСТІ *гос'ці*, мн. 1. Мн. до **гість**. 2. Щомісячні виділення крові в жінок, які досягли статевої зрілості; **менструація**.

ГОСТІ ПРИЇХАЛИ *гос'ці при|йїхали* ♦. Щомісячні виділення крові в жінок, які досягли статевої зрілості; **менструація**.

ГОСТЮК *гос|ц'ук*, ч. р. Довгий щетинистий вусик на колосковій лусці пшениці, жита, ячменю.

ГОЦЯПАТА *гоц'а|пата*, мн. Курчата.

ГОЧИРЕТ *гочи|рет*, ч. р., бот. Очерет, багаторічна водяна або болотна трав'яниста рослина з високим стеблом || **камиш**.

ГРАБАРКА *гра|барка, гри|барка, ж. р.* Віз, яким перевозять колоди, дошки.

ГРАБЦІ *г|рабц'ї, мн.* 1. Грабки, пристрій над косою (у вигляді невеличких граблів з довгими зубцями), що кладе в рядок скошені стебла. 2. Великі недоглянуті нігті.

ГРАВІЙ *г|рав'їй, ч. р.* Обкатані водою уламки гірських порід, що використовують як будівельний матеріал; **галька**.

ГРАДКА *г|рад'тка, ж. р.* Оброблена, підготовлена для вирощування городніх культур земля.

ГРАЗЮКА *гра|з'юка, ж. р.* Розм'якла від води земля, ґрунт.

ГРАМОТКА *г|рамотка, ж. р.* Невеликого розміру книжечка, у яку перед подачею панотцю записують імена тих, кого просять згадати в молитві: *їа ѱ г|рамотку поза|писувала ѱ'їх |наших* (5).

ГРАНАДА *гра|нада, ж. р.* Сорт картоплі: *гра|наду ти |виписаў дес' з Чечр|н'їгова / |думали / |буде рос|ти / а вона р'їк нор|мал'но / а |пот'їм з'їш|ла* (5).

ГРАНЧАК *гран|чак, ч. р.* Стакан із гранями || **стакан граньонний**.

ГРАТИ *г|рати, недок.* 1. Брати участь у якій-небудь грі. 2. Виконувати що-небудь на музичному інструменті. 3. *перен.* Бути в стані бродіння.

ГРАФІН *гра|ф'їн, ч. р.* Велика, обплетена пляшка для вина та ін.

ГРАФІНКА *гра|ф·інка, ж. р.* Скляна посудина з вузьким довгим горлом.

ГРЕБІНЬ¹ *г|реб·ін', ч. р.* Верх солом'яної покрівлі; місце, де сходяться її схили.

ГРЕБІНЬ² *г|реб·ін', ч. р.* Деталь ткацького верстата, що нагадує гребінь у рамці; бердо.

ГРЕБІНЬ³ *г|реб·ін', ч. р.* Довгаста пластинка із зубцями (з одного чи двох боків) для розчісування або скріплення волосся і прикрашення жіночої зачіски || **гребішок**.

ГРЕБІНЬ⁴ *г|реб·ін', ч. р.* Довгастий зубчастий м'ясистий нарост на голові в півнів.

ГРЕБІШОК *гре^чб·і|шок, ч. р.* Довгаста пластинка із зубцями (з одного чи двох боків) для розчісування або скріплення волосся і прикрашення жіночої зачіски; **гребінь**: *у мене ко|са бу|ла / ра|н'іше та|к·і полук|ругл'ї гре^чб·іш|ки прода|вали / то ним роз|чесувала / ним і зак|р'іпл'увала (13).*

ГРЕЧАНКА *гре|чанка, ж. р.* Гречана солома.

ГРЕЧКА *г|речка, ж. р.* 1. Однорічна трав'яниста рослина, із зерен якої виготовляють крупу.
2. Зерно цієї рослини.

ГРИВА *г|рива, ж. р.* 1. Довге волосся на шії і хребті коня. 2. *перен.* Довге волосся в дівчини чи хлопця.

ГРИВНЯ *г|риу|на, ж. р.* Сучасна грошова одиниця України.

ГРИЖА ɣ|рѝжа, ж. р. Хвороба, при якій випинається який-небудь внутрішній орган або його частина через природний або штучний отвір.

ГРИЗТИ ɣ|рѝзти, *недок.* 1. Міцно здавлюючи зубами, роздрібнювати що-небудь тверде: *на|кидайу коро|л'ам тра|ви / а то|д'ї ше да|йу |йаблун'у / шоб ɣ|рѝзли / бо ɣрѝзут' к|л'їтки / прам ни з|найїш / чо|го їм ни хва|тайе (5).* 2. *перен.* Вчитися.

ГРИЗТИСЯ ɣ|рѝзѝтис'а, *недок.* Сваритися, сперечатися з ким-небудь, один з одним.

ГРІМ ɣр'їм, ч. р. Гуркіт і тріск, що супроводять електричні розряди в атмосфері.

ГРІНДЕРСИ ɣр'їндечрси, *перев. мн., в одн. ч. р.* ɣр'їндечрс. Жіночі чоботи на низьких підборах, із заокругленими носками і високими халявами і зашнуровуються спереду: *ɣр'їндечрси с|хож'ї на во|йен'ї |чоботи / ɣр|уб'ї та|к'ї (9).*

ГРІХИ МОЇ ПОЗАТОРІШНІ ɣр'ї|хи мо|її позато|р'їшн'ї ♦. Невіра в почуте, сказане.

ГРІШИТИ ɣр'ї|шити, *недок.* Робити, чинити гріх.

ГРОБ ɣроб, ч. р. Спеціально зроблена скриня, у якій ховають покійника; **домовина**.

ГРОБ|КИ ɣробки, *мн.* Обряд поминання померлих на другу неділю після Великодня; **проводи 1**.

ГРОЗА ɣро|за, ж. р. Грім і блискавка з дощем, що переважно супроводжуються сильним вітром.

ГРОМАДИТИ ɣро|мадити, *недок.* Вирівнювати землю граблями, розбиваючи грудки після оранки або перекопування.

ГРОМКИЙ *г|ромкий, прикм.* Який дзвінко лунає, якого далеко чути; гучний.

ГРУБА *г|руба, ж. р.* Висока вертикальна піч, що слугує для опалювання приміщення і приготування їжі в опалювальний період.

ГРУБИЙ¹ *г|рубий, прикм.* Невихована людина.

ГРУБИЙ² *г|рубий, прикм.* Товстий.

ГРУДКА *г|рудка, ж. р.* Затверділий, збитий шматок землі.

ГРУДНА ЖАБА *груд|на |жаба, мед.* Серцева хвороба, яка виявляється в нападах різкого стиснення болю за грудиною.

ГРУДЯМАРА *груд'а|мара, ж. р.* Збільш. до **грудка**.

ГРУЗИЛО *гру|зило, с. р.* Предмет, що прикріплюється до волосіні, риболовної сітки для занурення їх у воду.

ГРУША *г|руша, ж. р.* 1. Фруктове дерево з темно-зеленим цупким листям та плодами, що мають форму заокругленого конуса. 2. Плід цього дерева.

ГРУЩИК *г|рущик, ч. р.* Вантажник.

ГУБА *гу|ба, ж. р.* Кожна з двох шкірно-м'язових рухових складок, що утворюють краї рота в людей, тварин. ♦ **Губа невипарана** *гу|ба не^и|випарана* – про того, хто багато розповідає, про що треба було мовчати.

ГУБАТИЙ *гу|батий, прикм.* Той, хто має великі губи
|| **гембатий**.

ГУДЗИК *|гудзик, ч. р.* Застібка, переважно круглої форми, для одягу.

ГУЛЬКИ |гул'ки, мн. Веселе проведення часу з танцями, розвагами.

ГУЛЯ |гул'а, ж. р. Заокруглена опуклість на тілі від удару.

ГУЛЯТИ гу|л'ати, недок. 1. Весело проводити час; розважатися. 2. Вести розпусний спосіб життя. 3. Танцювати. 4. Бути в близьких любовних стосунках з ким-небудь.

ГУЛЯЩИЙ гу|л'ашчий, прикм. Той, хто веде розпусне життя.

ГУМАНЬ |Гуман' ж. і ч. р., Р. в. до |Гумани, до |Гуман'а. Умань.

ГУНДОСИТИ гун|досити, недок. Говорити в ніс: *ше неч'їс тигло по|в'їяти / а во|на ўже гун|досит'* (5).

ГУНЬКАТИ |ган'кати, недок. Що-небудь просити; ганькати.

ГУНЯ |гун'а, ж. р., заст. Довгополий верхній одяг із домотканого грубого сукна; свита.

ГУРТОЖИТОК гур|тожиток, ч. р. Приміщення для спільного проживання осіб, переважно тих, які працюють на одному підприємстві, вчаться в одному навчальному закладі || **общезитіє**.

ГУСАК гу|сак, ч. р. 1. Самець гуски. 2. перен. Наземна частина водопровідної труби, зігнута напівдугою, звідки набирають воду.

ГУСАРИКИ гу|сарики, мн. Дитяче взуття з тонкої штучної шкіри.

ГУСЕНИЦЯ¹ |гусе^чниц^а, ж. р., ент. Видовжена личинка метелика з кількома парами ніг і гризучим ротовим апаратом; **госельня**.

ГУСЕНИЦЯ² |гусе^чниц^а, ж. р. Широкий ланцюг, що накладається на колеса трактора, танка та ін. для підвищення їх прохідності.

ГУСЕНЯ гусе^чн^а, с. р. Пташа гуски.

ГУСІНЬ |гус^ін', ж. р., ент. Видовжена личинка метелика з кількома парами ніг і гризучим ротовим апаратом; **госельня**.

ГУСКА¹ |гуска, ж. р. Великий водоплавний свійський і дикий птах з довгою шиєю; самка гусака.

ГУСКА² |гуска, ж. р. Мозоль.

ГУСЮ-ГУСЮ гу|с'у_гу|с'у, виг. Вигук, яким кличуть гусей.

ГУЦАТИ |гуцати, недок. Підстрибувати в такт музиці; гицати.

ГУЦА |гушча, ж. р. Осад з рідини на дні посудини; **фус**.

ГУЦАВИНА гуш|чавина, ж. р. Місце, де дерева або кущі ростуть дуже густо.

Г

ГАБЛІ |габл'ї, мн. Залізні вила на чотири зуби для того, щоб копати землю.

ГАДУРАТИ га|дурати, *недок.* Набридати, надокучливо повторюючи або випрошуючи одне й те саме.

ГАДУРІВСЬКИЙ Гаду|р'ївс'кий, *мікротоп.* Назва ставка, що знаходиться в межах села; **Зірників:** ст|авок так нази|вали / бо жиїу д'їд Га|дура (6).

ГАЛАґОНИ гала|ґони, мн., *дит.* Парна чоловіча статева залоза: |п'їсл'а в'їїни б'їду|вали |дуже / їд'аг|тис' не^и бу|ло ї шо / хо|дили / св'ї|тили їак не^и с|ракоюу / то гала|ґонами (2).

ГАМНЯГАТИ гам|н'агати, *недок., зневажл.* Говорити що-небудь беззмістовно || **ґевегати, ґвздягати:** ми|н'ї їже тра їти |поратис'а / а в'їн стаї і од|не ї теж гам|н'агаїе / ї|род'ї во|но ми|н'ї тра (15).

ГАНДЖ гандж, ч. р. Вада, недолік.

ГАРБАТИСЯ |гарбатис'а, *недок.* Гребтися.

ГАРґОШ гар|ґош'ї, мн. Плечі: ма|лоїу |бат'ко |часто ка|таї ме|не на гар|ґошах (14).

ГВАЗДЯГАЛО гваз'|д'агало, гваз'|д'агало, ч. і ж. р. Людина, яка багато розказує про будь-що.

ГВАЗДЯГАТИ гваз'|д'агати, гваз'|д'агати, *недок., зневажл.* Говорити що-небудь беззмістовно; **гамнягати.**

ГВАЛТ гвалт, ч. р. Крик, зумовлений розумінням необхідності виконати термінову роботу.

ГВАЛТУВАТИ *гвалту|вати, недок.* Кричати
голосно.

ГВЕДЗЯТИ *г|ведз'ати, недок.* Малювати.

ГЕВЕГАТИ *ге^ч|вегати, недок.* Говорити що-небудь
беззмістовно; **гамнягати**.

ГЕДЗЬ *ге'дз', ч. р., ент.* Велика муха, що живиться
кров'ю тварин і соком рослин.

ГЕЛГОТАТИ *гелго|тати, недок.* Про звуки, які
видають гуси.

ГЕЛГОТІТИ *гелго|т'іти, недок.* Про звуки, які
видають гуси.

ГЕЛЕМБА *ге|лемба, ч. і ж. р.* Забудькувата, неспішна,
повільна людина.

ГЕМБА *|гемба, ж. р., зневажл.* Губа.

ГЕМБА НЕВИПАРАНА *|гемба не^ч|випарана* ♦. Про
когось язикатого, такого, що не змовчить, який
відсварюється.

ГЕМБАТИЙ *гем|батий, прикм.* Той, хто має великі
губи; **губатий**.

ГЕМБУ РОЗКОТИТИ *|гембу роско|тити* ♦. Дуже
багато захотіти.

ГИРИЛИЦЯ *гири|лиц'а, ж. р.* 1. Один за одним, у ряд:
п'иш|ли со|б'і гири|лиц'ойу (5). 2. Певна кількість
когось: *де йіх но|сило / але приш|ла поўна*
гири|лиц'а (5).

ГЛЬОГНУТИ *г|л'огнути, док.* Випити спирного.

ГОГА *|гога, ж. р., жарт.* Горілка, самогон.

ГРАБЦІ *г'рабц'ї, мн.* 1. Рогове утворення на кінцях пальців птахів. 2. *зневажл.* Рогові захисні покриття на кінцях пальців людини; **ніхті**.

ГРИНДЖОЛИ *грин|д̆жолн, мн.* 1. Великі сани. 2. *перен., жарт.* Ноги.

ГУДЗ *г'удз̆, ч. р.* Вузол на мотузку, шнурку, нитці.

ГУЛЯ *|гул'а, ж. р.* Заокруглена опуклість на тілі від удару.

Д

ДАВЛЕНІЄ *даў|л'ен'іє*, с. р. Підвищений кров'яний тиск.

ДАЖЕ *даже, частка*. Навіть.

ДАЛЬНОБОЙЩИК *дал'но|бойщик*, ч. р. Чоловік, який працює на великій вантажній машині та їздить на далекі відстані.

ДАЛЬШЕ *дал'ше*, присл. Далі.

ДАМБА *дамба*, ж. р. Споруда у формі валу для зберігання води у водоймищах.

ДАРКА *Дарка*, ж. р., вл. н. Жіноче ім'я Одарка: *баба |Дарка |т'іл'ки са|наїє / об'і|зат'іл'но то|бі за|л'ізе на |наше* (13).

ДАРОМ *даром*, присл. Безкоштовно, безплатно.

ДАТИ БУБНИ *дати |бубни* ♦. Побити; **дати на горіхи**.

ДАТИ ДЬОРУ *дати |д'ору* ♦. Утекти.

ДАТИ НА ГОРІХИ *дати на го|р'іхи* ♦. Побити || **дати бубни**.

ДВАЦЯТИХАТКА *двац'ати|хатка*, ж. р. Норма на президентських виборах 2019 р., закріплена за двома агітаторами для проведення бесід із виборцями.

ДВЕРІ *д|вер'і*, мн. Стулка, що закриває отвір у стіні для входу і виходу.

ДВЕРКА *д|верка*, ж. р. Стулка, що закриває отвір у чому-небудь (тумбочка, сервант, шафа та ін.).

ДЕВ'ЯСИЛ *деч'їа|сил, ч. р., бот.* Лікарська рослина з великими жовтими суцвіттями.

ДЕКО |деко, с. р. Прямокутна з листового заліза сковорода для випікання в печі пиріжків, печива та ін.: *пир'їж|ки са|дили на |деко / а то|д'ї ї п'їч / ко|ли не^ч пек|ли / то су|шили ї них |р'їзан'ї ї|аблука на суш'н'у (13).*

ДЕКОЛЬТЕ *дечкол'те, невідм., с. р.* Великий виріз у верхній частині жіночого одягу.

ДЕНЬ *ден', ч. р.* 1. Частина доби від ранку до вечора. 2. Доба. 3. Календарна чи обрядова дата, приурочена якійсь події. ◇ **Дев'ять день** |деўїат' ден' – поминальний обід на 9-ий день після смерті людини. ◇ **Сорок день** |сорок ден' – поминальний обід на 40-ий день після смерті людини.

ДЕРГАНКА |дерганка, ж. р., заст. Пристрій у формі дерев'яного круга з густо вбитими високими залізними зубцями для чесання волокна.

ДЕРЕВІЙ *дечреу|в'ї, ч. р., бот.* Лікарська рослина, за допомогою якої лікують хвороби печінки в людей, дають кролям для профілактики.

ДЕРЕВЛЯНИЙ *дечреуї|л'аний, прикм.* Зроблений із дерева.

ДЕРЖАК *дечр|жак, ч. р.* Дерев'яна рукоять до сільськогосподарського реманенту || **держално, чиринок.**

ДЕРЖАЛНО *дечр|жално, с. р.* Дерев'яна рукоять до сільськогосподарського реманенту; **держак.**

ДЕРТИ КРУПУ |дerti кру|пу. Млинком розмелювати зерна на крупи.

ДЕРТИСЯ |дertис'а, недок. 1. Голосно кричати на кого-небудь. 2. Голосно плакати.

ДЕРТЬ дерт', ж. р. Борошно грубого млива для годівлі худоби.

ДЕСІТЬ |дес'іт', числ. Десять.

ДЕСЯТКА ди^e|с'атка, ж. р., заст. Чоловіча чи жіноча сорочка з домотканого полотна в десять пасом.

ДЄВИР |д'евир, ч. р. Чоловіків брат.

ДЄВІРКА |д'ев'ірка, ж. р. Жінка чоловікового брата.

ДЄДУШКА |д'едушка, ч. р. 1. Батько матері або батька. 2. Чоловік, який досяг старості.

ДЖЕРЕЛО джере|ло, д|жири|ло, с. р. Потік підземної води, що витікає із землі.

ДЖИНСИ д|жинси, мн. Штани з джинсової тканини.

ДЖМІЛЬ д|жм'іл', ч. р., ент. Комаха роду бджолиних із товстим мохнатим тільцем і отруйним жалом.

ДЖОЛУБАТИ д|жолу|бати, недок. 1. Надкопувати, розгрібати землю з метою дістати з куща, який ще росте, бульби картоплі; **шпортати**. 2. Проникати всередину чого-небудь, видаляючи звідти якісь частинки: *восп'ітан'іє ỳ |н'ого |було ше те // го|вориш з ним / а в'ін д|жолу|байіц'.а в |нос'і (9).*

ДЖУМИЖИН Д|жу|мижин, мікротоп. Назва ставка, що знаходиться за межами села; **Маленький**: *на мал'ен'кий ше |кажут' Д|жу|мижин / бо |б'іл'а Д|жу|миги (13).*

ДЗЕРНЯТА |д̄з̄ерн'ата, мн., збірн. Підсмажені зерна соняшника, гарбуза, вживані як ласощі || **зернята, насіння 1.**

ДЗЬОБ д̄з'об, ч. р. 1. Подовжена загострена і покрита рогівкою ротова частина у птахів і деяких тварин. 2. перен. Ніс.

ДЗЬОБАТИ |д̄з'обати, недок. 1. Їсти дзьобом; клювати. 2. перен. Старанно виконувати копітку монотонну роботу (вишивати, писати, перебирати та ін.): *шо було робити зи'мойу // с'їдала до гасни'ка і |д̄з'обала пома'лен'ко со'рочку чи |наволочку (13).* 3. перен. Їсти не поспішаючи (про людей): *с'хилиц'а над |тойу |мискойу / |ложкойу манти'лаїе / а неч'їїс'ц' / |поки неч' |гаркнеч'и / аж то'д'ї почи'наїе шос' там |д̄з'обати (9).*

ДЗЮРИТИ |д̄з'урити, недок. Справляти малу нужду || **дзюрчати 2.**

ДЗЮРЧАТИ д̄з'ур'чати, недок. 1. Утворювати монотонні звуки, що нагадують булькання (про воду). 2. Справляти малу нужду; **дзюрити:** *ї'деш по |тому |городу / а п'їти неч'ма ку'ди / то пос'тай'лу ма'лого за |дере'во хаї там д̄з'урчит' (15).*

ДИВИ ди|ви, недок. Дивися.

ДИВИТЬСЯ, ЯК ЛЕНІН НА БУРЖУАЗІЮ |дивиц'а / їак |Лен'їн на буржуа|з'їйу ♦. Дуже ворожо, непривітно дивитися до кого-небудь.

ДИЗИНТИРІЯ *дизинти|р'їя, ж. р., мед.* Гостра інфекційна хвороба людини, при якій уражається товста кишка.

ДИКОРАТИВНА *дикора|тиўна, ж. р.* Сорт квасолі: *ка|зали / шо |можна |їісти / |т'їл'ки т|реба в'їдва|рити хви|лин д|вац'ат' / ш|об з|лити о|те |чорне / до в'їн'їз|рету |ї'її / до коу|ба|си добаў|л'али / во|на та|ким |гарним че|р|воним цв'їте (5).*

ДИЛДА *|дилда, ч. і ж. р.* Висока на зріст людина.

ДИМАР *ди|мар, ч. р.* Димар, прилад із міхом для обкурювання бджіл.

ДИТИНА ГРУДНА *ди|тина груд|на.* Немовля, грудна дитина.

ДИТИНА *ди|тина, ж. р.* 1. Маленька дівчинка або маленький хлопчик. 2. Син або дочка незалежно від їх віку стосовно своїх батьків.

ДИТЯ *ди|т'а, с. р.* Дитина.

ДИЧКА *|дичка, ж. р.* Дике, некультивоване плодове дерево, яке використовують як підщепу || **підвій.**

ДИШЕЛЬ *|дишеч'л', ч. р.* 1. Товста жердина, прикріплена до передньої частини воза або саней, що використовується для запрягання коней і допомагає правити ними || **дишло.** 2. *перен., жарт.* Чоловічий статевий орган.

ДИШЛО *|дишло, с. р.* Товста жердина, прикріплена до передньої частини воза або саней, що використовується для запрягання коней і допомагає правити ними; **дишель 1:** *за|кон |як |дишло / ку|ди пове|р|нуў так і |вишло (2).*

ДІАБЕТ *д'іа|бет, ч. р., мед.* Хвороба, пов'язана зі збільшенням рівня цукру в крові || **цукровий діабет, сахар.**

ДІВАН *д'і|ван, ч. р.* Диван; рід великих м'яких меблів для сидіння і лежання.

ДІВКА *д'і|ўка, ж. р.* Дівчина, яка досягла віку, коли можна одружуватися.

ДІВКА НА ВИДАННІ *д'і|ўка на |видан'і* ♦. Дівчина, яка має одружуватися.

ДІВКА ШЕ ТИХ ДІВОК *д'і|ўка ше тих д'і|вок* ♦. Яка у своїй поведінці, манерах наслідує жінок попередніх поколінь, чим відрізняється від сучасних.

ДІВУВАТИ *д'іву|вати, недок.* Бути дівчиною, весело проводити час.

ДІВЧИНА *д'і|ўчина, д'і|ўчина, ж. р.* Дівчина || **дівчинина.**

ДІВЧИНІНА *д'і|ўчи|нина, ж. р.* Дівчина.

ДІД¹ *д'ід, ч. р.* 1. Батько матері або батька || **дід.**
2. Чоловік, який досяг старості || **дідусь.**

ДІД² *д'ід, ч. р.* Сніп, який ставили у красному куті перед Різдом.

ДІДУСЬ *д'і|дус', ч. р.* 1. Батько матері або батька; **дід.**
2. Чоловік, який досяг старості; **дід.**

ДІЖКА *д'і|жшка, ж. р.* Велика дерев'яна посудина з клепок на обручах.

ДІЙНИЦЯ *д'і|ниц'а, ж. р.* Відро, у яке доять корову; **дійничка.**

ДІЙНИЧКА *д'і|ничка, ж. р.* Відро, у яке доять корову || **дійниця.**

ДІКТ *д'ікт*, ч. р. Матеріал, склеєний із декількох тонких пластинок дерева, який використовують для оздоблення: *п|ланочки наби|вайу два |череу|з два / а то|д'і по|верх біу д'ікт / йак|раз ш|ч·і|лно прил'а|гайе / |в·іте|р йо|го не| в·і|д'ірве* (8).

ДІЛА *д'іла*, мн. Щомісячні виділення крові в жінок, які досягли статевої зрілості; **менструація**.

ДІРКА *д'ірка*, ж. р. 1. Отвір у чому-небудь. 2. Отвір посередині верхнього млинового каменя.

ДИСКОТЕКА *д'іско|т'ека*, ж. р. Дисотека; розважальний танцювальний захід, що проводиться в клубі або на танцмайданчику.

ДІТИ *д'іти*, мн. 1. Маленькі дівчатка і хлопчики. 2. Сини й дочки різного віку.

ДІФКАТ *д'іф·і|кат*, ч. р. Вапняне добриво з відходів цукрової промисловості: *|п·іс|л'а |того / йак при|везли ма|шину д'іф·і|кату / го|род |рок·і|ў |дес'ат' бу| пух|киї* (5).

ДІХТУВАТИ *д'іхту|вати*, *недок.* Проказувати, зачитувати що-небудь уголос, щоб той, хто слухає, записував: *Анд|реї ма|лим ш|видко ї|се с|хопл'ува|ї / то вечо|рами / |було / с'і|дали / йа д'іхту|вала йо|му / а в·ін пи|са|ї* (6).

ДІНОМЕР *дл'іно|м·ер*, ч. р. Великі вантажні машини.

ДІЛУБАТИ *д|лубати*, *недок.* 1. Колупати. 2. Надкопувати, розгрібати землю з метою дістати бульби картоплі; **шпортати**.

ДМИТРА *Д|митра*, *вл. н., рел.* Релігійне свято на честь священномученика Дмитрія.

ДМИТРУШКА *Дмит|рушка, ж. р., мікротоп.* Назва річки, що протікає через село: *йі|йі наз|вали так / бо ў нас почи|найці|а і те|че се|лом* (13).

ДМУХАЛО *д|мухало, с. р.* Пристосування для нагнітання повітря в горно.

ДНІПРОПЕТРУШКИ *Дн|іпропет|рушки, мн., вл. н., жарт.* Дмитрушки.

ДО ЗВАЛУ *до з|валу, присл.* Багато, над міру.

ДО ЛАМПОЧКИ *до |лампочки* ♦. Стан байдужості: *меч|ні ўсе до |лампочки / ха| / йак |хочут| / так і |робл|ат|* (15).

ДО СРАКИ ДВЕРЦІ *до с|раки д|верці* ♦. Про щось непотрібне, без чого можна обійтися.

ДО СРАКИ ТАКА СРАКА *до с|раки та|ка с|рака* ♦. Про щось непридатне ні для чого.

ДОБРЕ ВКРАСТИ, ЯК Є ДО ЧОГО ПРИКЛАСТИ *|добре ўк|расти / йак ѓе до |чого прик|ласти* ♦. Так кажуть, коли від чого-небудь буде користь.

ДОБРЕНИКИ *доб|реники, мн.* Будь-що смачне, солодощі.

ДОВБЕШКА *доў|бешка, ж. р., зневажл.* Голова; **довбня.**

ДОВБНЯ *|доўб|на, ж. р., зневажл.* Голова || **довбешка.**

ДОВГОНОСИК *доўго|носик, ч. р.* Сірий жук із довгим хоботком, що особливістю більшості підвидів якого є пошкодження точки росту рослин.

ДОВЕСТИ *до|вести, недок.* Вивести кого-небудь із рівноваги, дуже роздратуваи. ♦ **Довести до**

білого каленія до|вести до |б·елого ка|л'ен'їа
– дуже сильно когось роздратовати.

ДОВОДКА до|водка, ж. р. Вигодовування свиней, отриманих з інших колгоспів, до заготівельної кондиції.

ДОГОРИ РАКОМ дого|ри |раком. Навпаки.

ДОЖИТИ ДО СИВОЇ КОСИ до|жити до |сивої ко|си ♦. Зістарітися.

ДОЇТИ до|їти, недок. 1. Надавляючи на дійки, видушувати молоко з вимені. 2. *перен.* Користуватися чийми-небудь фінансами взамін дозволу на щось або обіцянки мовчати.

ДОКЛАД док|лад, ч. р. Публічне повідомлення на певну тему; доповідь.

ДОЛГ долг, ч. р. Те, що взяте в позику; позичене; **борг**.

ДОЛИНА до|лина, ж. р. Рівна плоска місцевість, розташована між городом і річкою.

ДОЛОНЯ до|лон'а, ж. р. Внутрішній бік кисті руки.

ДОЛОТО доло|то, с. р. Інструмент для видовбування отворів, заглиблень; **стамеска**.

ДОМА |дома, ж. р. Будинок, у якому живеш; **будинок**.

ДОМА СПЛЯТЬ, А Я НЕВІСТЧУ |дома спл'ат' / а йа не|в'ісчу ♦. Про постійну роботу в чужій родині, у приймах.

ДОМОВИНА домо|вина, ж. р. Спеціально зроблена скриня, у якій ховають покійника || **гроб, труна**.

ДОНЕШТА до|нешта, ж. р., бот. 1. Сорт яблунь. 2. Плоди яблунь цього сорту.

ДОПІРУ до|п'іру, присл. Недавно, не дуже давно, у недалекому минулому, безпосередньо перед чим-небудь; **досі**.

ДОПУСТІМ до|пус'цім, присл. Вважати за можливе, припускати.

ДОП'ЯТИ доп'їати, док. 1. Захворіти: над|вор'ї те^чп|л'ін' / а в'ін умуд|риўс'а доп'їати |хиўки (5).
2. Стати власником чогось.

ДОРОГА ГЛАВНА до|рога г|лаўна. Центральна дорога, яка іде або через село, або на якій розташована сільська рада чи контора колгоспу.

ДОРОГА до|рога, ж. р. 1. Смуга землі, призначена для їзди і ходіння. 2. Напрямок, шлях прямування.

ДОРΟΣЛИЙ до|рослий, прикм. Який перестав бути дитиною || **взрослий**.

ДОСВІТОК |досв'іток, ч. р. Світанок.

ДОСІ |дос'і, присл. До цього часу, до цих пір || **допіру**.

ДОСКА |доска, ж. р. Дошка.

ДОСКОЦЬКИЙ дос|коц'кий, прикм. Сварливий, який добивається правди.

ДОСТИГАТИ дости|гати, недок. Половіти, досягаючи, ставати жовтим (про жито, пшеницю).

ДОТОЧКА до|точка, ж. р. Вирізана зазвичай з ліщини пряма палиця, за допомогою якої подовжують вудлице.

ДОХОДИТИ до|ходити, недок. Бути при смерті, помирати.

ДОХТОР |дохтор, |дохтур, ч. р. Особа з медичною освітою, яка лікує хворих; **лікар**.

ДОШПІГОВУВАТИСЯ дошп·і|говуватис'а, недок.

Дуже цікавитися чим-, ким-небудь.

ДОЩ дошч, ч. р. Атмосферні опади у формі водяних крапель. ♦ **На Миколи, коли дощ піде вгору** на Ми|коли / ко|ли дошч |п·іде ў|гору – ніколи.

ДОЩ ЗАТЯЖНИЙ дошч зат'аж|ний. Тривалий дощ.

ДОЩ КУРАЧИЙ дошч |курачий. Невеликий дощ, що йде тоді, коли світить сонце.

ДОЩИК |дошчик, ч. р. Новорічна ялинкова прикраса у формі довгих різнокольорових смужечок: ко|ли на ўа|линку поче|нили ўс'і |іграшки / то|ді на |нейі накі|дали шче |дошчик (5).

ДОЯР |дойар, ч. р. Робітник, який доїть корів.

ДОЯРКА до|йарка, ж. р. Робітниця, яка доїть корів.

ДРАБИНА дра|бина, ж. р. Пристрій із двох поздовжніх жердин, скріплених рядом поперечок, щоб вилазити вгору або спускатися вниз.

ДРАГЛІ драглі, мн. Їжа зі згуслого при охолодженні м'ясного чи рибного відвару з дрібними шматочками м'яса або риби.

ДРАГЛЮВАТИ драгл'у|вати, недок. Відділяти кісточку від м'якоті (про вишні).

ДРАЗКА д|разка, ж. р. Тонка, гостра трісочка, гострий осколок металу, скла та ін., кінчик шипа троянди, шипшини, колючки осоту та ін., які застряли у шкірі: по|лола го|род / то с|к·іки д|разок з о|сету ў |пал'ц'ах ли|шилос' / мат' з д|вац'ат' (5).

ДРАКА д|рака, ж. р. Бійка; взаємне завдання ударів, побоїв.

ДРАНКА д|ранка, ж. р. Тоненькі дощечки для оббивання стін і стелі під штукатурку.

ДРАНТЯ д|рант'а, с. р. 1. Старий одяг, не придатний для носіння. 2. Старі речі домашнього вжитку: с|к'іки |того д|рант'а з'іб|ралос' / го|ра |ц'іла / на|паку|вали |викинути м'іш|к'іу зо п|ят' (9).

ДРАП драп, ч. р. 1. Густа, шерстяна або напівшерстяна тканина, призначена для пошиття верхнього одягу. 2. жарг. Наркотичний засіб.

ДРАПАК дра|пак, ч. р. Великий віник для підмітання подвір'я, зроблений із тонких гілок верболозу, ліщини та ін.

ДРАПАТИ д|рапати, недок. 1. Тікати. 2. Зачіплюючи чим-небудь гострим, твердим, робити подряпини; **царапати**.

ДРАПРОВКА драп'і|роўка, ж. р. Дрібні незапрасовані складки на легкому жіночому одязі для його оздоблення: б|луз'ка з драп'і|роўкойу (14).

ДРАСТЄ д|раст'є, виг. 1. Вигук, що виражає здивування. 2. Привітання: заўж|ди в'ід|казуваў на о|те д|раст'є / шо за т|рас'ц'а / т|реба |добрий ден' чи |доброго здо|роўл'а (5).

ДРАТВА д|ратва, ж. р. Міцна просмолена або навощена нитка, якою шиють взуття, шкіряні вироби та ін.

ДРАШПАТИ д|рашпати, *недок.* Зачіплюючи чим-небудь гострим, твердим, робити подряпини; **царапати.**

ДРИБИЛИЗНУТИ дриби|лизнути, *док.* Ударити кого-небудь.

ДРИВІТНЯ дри|в·ітн'а, *ж. р.* Приміщення для зберігання дров: *йак не^чма шо робити зи|мойу / то |п·іде до |себе / |в·із'ме со|киру / нару|байе дроу / шо |пот'ім |носиш до |вечора ў дри|в·ітн'у* (5).

ДРИЖАКИ дрижа|ки, *мн.* Часте здригання, тремтіння тіла від холоду, страху та ін.

♦ **Дрижаки ловити / хапати дрижа|ки** ло|вити / ха|пати – тремтіти від холоду, страху.

ДРИМБА д|римба, *ч. і ж. р.* Худа, висока на зріст людина.

ДРИН дрин, *ч. р.* Палиця. ♦ **Дати дрину** |дати д|рина – побити кого-небудь.

ДРИСЛЯ д|рисл'а, *ч. і ж. р.* Людина, у якої розлад функції травного тракту, що характеризується частими позивами до випорожнення і рідким калом.

ДРИСЛЯЧКА дрисл'ачка, *ж. р. 1. мед.* Розлад функції травного тракту, який характеризується частими позивами до випорожнення і рідким калом; **понос.** 2. Перестиглі фрукти, які, впадши, перетворюються на рідку кашоподібну масу.

ДРИСТАТИ дрис|тати, *недок.* Мати часті випорожнення, спричинені розладом шлунку || **свистати.**

ДРІБ др'іб, ч. р. 1. Дрібні свинцеві кульки, які використовують для стрільби з мисливської рушниці. 2. перен. У сполученні **дріб один дріб о́дин** – каша з перлової крупи; **перловка 2.**

ДРІБКА др'ібка, ж. р. Невелика частина, мала кількість чого-небудь; **пучка 2:** с'іл'бе^чру на |око / др'ібку_ дв'і |сол'ї на |банку (5).

ДРІТ др'іт, ч. р. Виріб із металу, що має форму гнучкої нитки чи тонкого прута.

ДРІШЧІ др'ішч'і, мн. Пластична речовина з мікроскопічних грибів, здатних викликати бродіння. Використовують переважно для випікання або приготування браги: *то ти браї л'в'іу'с'к'і др'ішч'і / те^чпер не^ч бе^чри / в'із'мі к'рашче дух|м'ану |хату* (5).

ДРОБОВИК дробо|вик, ч. р. Вогнепальна довгоствольна ручна зброя; **рушниця.**

ДРОВИНЯКА дрови|н'ака, ж. р. Уламок сухого дерева, який використовують як дрова || **ломака 2.**

ДРОТЯНКА дро|т'анка, ж. р., ент. Личинка ковалика довжиною від 10 до 50 мм, з тонким і твердим тілом світло- чи темно-жовтого забаврлення: |ц'ого |року не^ч |т'іки суш по|била кар|топл'у / а і дро|т'анка |добре по|йїла (5).

ДРОЧИТИСЯ дро|читис'а, недок. Дражнитися з кого-небудь.

ДРУГ ЛЕПШИЙ друг |л'епшиї. Найкращий друг.

ДРУЖБА др'ужба, ч. р. Друг молодого, який бере участь у весільному обряді.

ДРУЖБА ДВА д|ружба два, жарт. Велика пилка, що складається з металевої станини із зубцями, двох ручок і призначена для розпилювання деревини вдвох.

ДРУЖКІВ Д|руж^{ук}к·іў, мікротоп. Назва лісу на околиці села: Д|руж^{ук}к·іў ўзага|л'і моло|диї / йо|го са|дили |л'уди // то наз|вали так за д|ружн'у ро|боту (13).

ДРУЧОК дру|чок, ч. р. Дерев'яна палиця.

ДРУШЛЯК друш|л'ак, ч. р. Посудина з дірочками, що слугує для проціджування або протирання їжі.

ДУБАЛА дуба|ла, присл. Ставати догори ногами, займати вертикальне положення.

ДУБАСИТИ ду|басити, недок. Сильно бити когонебудь; **гамселити**.

ДУБИНА Ду|бина, ж. р., мікротоп. Назва лісу за селом: ну чо|го Ду|бина // бо там рос|туть |т'іл'ки ду|би (13).

ДУБЛЬОНКА дуб|л'онка, ж. р. Дублянка; пальто з дубленої шкіри.

ДУДЛИТИ |дудлити, недок. Багато пити (перев. про спиртні напої) || **дудляти**.

ДУДЛЯТИ недок. Багато пити (перев. про спиртні напої); **дудлити**.

ДУЖКА |дуж^{ук}ка, ж. р. Ручка відра.

ДУЛЯ |дул'а, ж. р. Стулена в кулак рука так, що великий палець просувається між вказівним і середнім як знак зневажливого ставлення до когонебудь || **фіга**.

ДУПЛО *дуп|ло*, с. р. Порожнеча у стовбурі дерева, утворена внаслідок вигнивання деревини.

ДУРА *|дура*, ж. р., згруб. Нерозумна жінка || **дурепа**.

ДУРЕПА *ду|репа*, ж. р., згруб. Нерозумна жінка; **дура**.

ДУРНО *|дурно*, присл. Даремно, марно.

ДУХ *дух*, ч. р. 1. Душа. 2. Добра або зла безплотна, надприродна істота, що бере участь у житті природи і людини (Святий Дух). 3. *дит.* Парфуми. 4. *жарг.* Військовий-строковик, який не відслужив 6 місяців.

ДУХОВКА *ду|хоўка*, ж. р. 1. Металевий ящик, вставлений у плиту, в якому готують їжу нагрітим повітрям. 2. Металевий ящик у газовій плиті.

ДУХОПЕЛИТИ *духо|пелити*, *недок.* Сильно когонебудь бити.

ДУХОПЕЛКА *духо|пелка*, ж. р. У словосполученні **дати духопелки** *|дати духо|пелки* – сильно побити.

ДУША *|душа*, ж. р. 1. Безсмертна нематеріальна основа в людині. 2. Внутрішній психічний світ людини. ♦ **Душу відвести** *|душу в·ід|вести*: а) задовольнити якесь сильне бажання: *р'їк |думала п·ї|ти по гри|би // п·їш|ла / гри|б·ї|ї т'ма / |душу в·ід|вела на їс'ї сто (9)*; б) висловити комусь усе, що є на думці: *їак зуст|р'їла / то ї|же так |душу в·ід|вела / |висказала їсе / шо |думала / а во|на хаї со|б·ї р'ї|шайе / чи гово|рйти зо м·ноїу |дал'ше / чи н'е (5)*. 3. Одиниця обрахунку людей; **чоловік 3**.

ДУШИТИ ду|штити, *недок.* Вижимати олію з ядер соняшника чи сік із ягід фруктів, овочів.

ДЬОГОТЬ |д'огот', *ч. р.* Темна густа в'язка смолиста з неприємним запахом рідина для змазування деталей агрегатів, що утворюється при сухій перегонці дерева, торфу, бурого та кам'яного вугілля.

ДЬОРГАТИ |д'оргати, *недок.* 1. Чесати волокно на щітці. 2. Смикаючи, робити щось, виконувати якусь дію; **шарпати**.

ДЬОРГАТИСЯ |д'оргатис'а, *недок.* 1. Смикатися, судорожно тремтіти. 2. Чіпляючись до когонебудь зі звинуваченнями, влаштовувати бійку: *ц'ї х'лопц'ї |д'оргайц'а о|дин до д|ного / стри|байут' / йак |п'їїн'ї* (14).

ДЮРАЛЬ д'урал', *ч. р.* Міцний сплав алюмінію з міддю, марганцем, кремнієм та іншими хімічними елементами.

ДЯДИНА |д'адина, *ж. р.* Дружина материного або батькового брата.

ДЯДЬКО |д'ад'ко, *ч. р.* 1. Брат матері чи батька || **дядя 1.** 2. Чоловік тітки || **дядя 2.** 3. Чоловік середніх років.

ДЯДЯ |д'ад'а, *ч. р.* 1. Брат матері чи батька; **дядько 1.** 2. Чоловік тітки; **дядько 2.**

ДЯТЕЛ |д'ател, *ч. р.* 1. *орн.* Лісовий з довгим, гострим та міцним дзьобом птах, який добуває їжу зі щілин кори дерева. 2. *перен., зневажл.* Про того, хто часто повторює одне й те саме. 3. *перен.* Дурний.

Е

ЕКАТИ |екати, недок. Вимовляти звук [е] на початку або на місці паузи в середині речення.

ЕКЗАМЕН ег|заметн, ч. р. Перевірка знань з якого-небудь навчального предмета.

128

ЕКІПАЖ ек·і|паж, ч. р. Особовий склад танка.

ЕКОНОМИТИ еко|номити, недок. Ощадливо витратити що-небудь, бережливо користуватися чим-небудь.

ЕКОНОМІСТ еконо|м·іст, ч. р. Фахівець з економічних питань (у колгоспі, сільській раді).

ЕКРАН ек|ран, ч. р. 1. Поверхня з білої тканини, натягнутої на раму, або з іншого хімічного матеріалу, на яку проєктують фільми: *ше |поки на|род с|ходиц'а / то ї к|луб·і гам сто|їт' / а коли почи|нали ек|ран опу|скати / то|д'і їже зати|хали / бо к·іно почи|нало|с'а* (6). 2. Плоска рибальська сітка маленьких розмірів, що поміщається у воду статично і слугує пасткою для риби: *зи|моюу ловили |вудочками / а ше ки|дали ек|рани* (2); **тілівізор 2**.

ЕКСКУРСІЯ екс|курс'їа, ікс|курс'їа, ж. р. Поїздка або похід куди-небудь з метою відвідати, оглянути що-небудь.

ЕКСТЕРНОМ ек|терном, присл. Самостійно, самотужки навчаючись за програмами середньої освіти і складаючи екзамени.

ЕЛЕВАТОР еле|ватор, ел'і|ватор, ч. р. Зерносховище, обладнане пристосуваннями для

підіймання, сушіння, зберігання та ін. великої кількості зерна.

ЕЛЕКТРИК *e|лектрик*, ч. р. Людина, яка займається установкою та ремонтом електроприладів та обладнання.

ЕЛЕКТРИКА *e|лектрика*, ж. р. Вид енергії, яку використовують у господарстві та побуті.

ЕЛЕКТРОБРИТВА *електроб|ритва*, ж. р. Електромеханічний пристрій для гоління.

ЕЛЕКТРОМ'ЯСОБУБКА *електром·асо|руб^нка*, ж. р. Електрична машинка для розмелювання м'яса на фарш.

ЕЛЕКТРОД *елект|род*, ч. р., техн. Елемент електричного ланцюга, через який до чогось підводять або відводять електричний струм, подають або знімають електричний потенціал.

ЕЛЕКТРОСВАРКА *електрос|варка*, ж. р. Електричний пристрій, за допомогою якого зварюють металеві конструкції.

ЕМАЛЬ *e|мал'*, ж. р. Непрозора склоподібна маса, якою покривають металеві та керамічні предмети для оберігання їх від впливу кислот і лугів або для прикрашення.

ЕМАЛЬОВАНИЙ *ема|л'ований*, прикм. Покритий емаллю.

ЕПІДЕМІЯ *еп·і|дем·і́я*, ж. р. Масове поширення якоїсь інфекційної хвороби || **пошесть**.

ЕСПАРЦЕТ *еспар|цет*, ч. р. Багаторічна трав'яниста рослина, яку використовують як корм тваринам або як медонос.

ЕТАЖЕРКА е^чта|жерка, ж. р. Різновид меблів у вигляді кількох, розміщених одна над іншою, полиць на стояках: у нас п^лет'ана ета|жерка бу|ла / на двох по|лиц'ах книж|ки / а на |верхн'ї сто|йала рад'ї|ола (5).

ЕТИКЕТКА ет'ї|кетка, ж. р. Ярличок на чому-небудь для визначення назви предмета, ціни та інших відомостей || **ярлик**.

ЕХО |ехо, с. р. Відбита звукова хвиля, що створює ефект повторення звуків.

Є

ЄВАНГЕЛІЄ *йе|ванге^чл'їє, йі|ванге^чл'їє, с. р.* Одне з оповідань головної частини Нового Заповіту про життя Ісуса Христа.

ЄВГЕНІЯ *йеу|ген'їа, йїу|ген'їа, ж. р., жарт.* Задниця, сідниці.

ЄВРЕЙ *йеу|реї, ч. р.* Представник єврейської нації || **жид.**

ЄВРЕЙКА *йеу|реїка, ж. р.* Представниця єврейської нації || **жидівка.**

ЄВРО *їеуро, невідм.* Спільна валюта Європейського Союзу.

ЄДИН *йе|дин, числ.* Один.

ЄДИНАК *йеди^е|нак, ч. р.* Єдиний син у сім'ї.

ЄДИНАЧКА *йеди^е|начка, ж. р.* Єдина донька в сім'ї.

ЄЛЕЙНИЙ *йе^і|лейній, прикм., перен.* Нецирий, удаваний: *так н'їколи не^ч п'їд'їде / а коли шос' т|реба / то ўже та|ким йе^і|лейним голос|ком п|росит' (з).*

ЄЛІ *їел'ї, присл.* З великими зусиллями.

ЄЛІСТРАТ *Йел'їст|рат, ч. р., вл. н.* Чоловіче ім'я Євстрат.

ЄПИСКОП *йе|пископ, ч. р.* Церковник, який має такий духовний чин.

ЄРЕПЕНИТИСЯ *йере^ч|пенитис'а, недок.* Голосно кричати.

ЄРІСЬ *їер'їс', ж. р.* Дурниця, нісенітниця, безглуздя.

ЄСЛІ *їесл'ї, спол.* Якщо.

ЄСТЬ *йес'ц'*, 3 ос. одн. Форма теперішнього часу дієслова **бути**.

ЄФРЕЙТОР *йеф|реїтор, йіф|реїтор*, ч. р. Перше військове звання, яке присвоюють рядовому.

ЄХИДА *йе|хида*, ч. і ж. р. Лиха, зла, хитра, лукава, в'їдлива людина.

132 → **ЄХИДНИЙ** *йе|хидний*, прикм. Хитрий, лукавий (про людину).

ЄХИДСТВО *йе|хидство*, с. р. Недоброзичливість, в'їдливість, лукавство.

ЄХИДСТВУВАТИ *йе|хидствувати*, недок. Насміхатися з кого-небудь, в'їдливо говорити.

Ж

ЖАБА |жаба, ж. р. Невелика безхвоста земноводна тварина, задні кінцівки якої довші, ніж передні, і пристосовані до стрибання.

ЖАБКА¹ |жаб^нка, ж. р. Зменш. до **жаба**.

ЖАБКА² |жаб^нка, ж. р. Один з двох укріплених на нижній задній поперечниці шарнірів, з якими сполучаються задні кінці підніжки ткацького верстата.

ЖАБКА³ |жабка, ж. р. Мотоколяска; двомісний чотириколісний задньопривідний автомобіль, призначений для інвалідів; **інвалідка**: *йак |Гогол' дес' доп'йаў |жабку / а во|на на двох рош|читана / то вас нас'їдало і ў се^нредину / і на верх з два|нац'іт' (5).*

ЖАБКИ |жаб^нки, мн. Сліди від кидання камінців по поверхні води, що нагадує собою стрибки жаб: *ма|лими п'і|демо на ста|вок / до|рогойу набе^нремо п'лоских кам'ін'ц'іў / а по|том пу|скайімо |жабки / ки|дайімо йіх з |бере^нга // тра т'рохи з'іг|нутис'а ўб'ік / |сил'но жбур|нути ка|м'ін'чик / шоб в'ін ле|т'іў / аж |наче стри|баў по во|д'і / йак |жаба (2).*

ЖАБНИК жаб^нник, ч. р., зневажл. Обміліла водойма, у якій водиться багато жаб: *це ўже не^н ста|вок / а жаб|ник йа|кйіс' (2).*

ЖАБО жа|бо, невідм., с. р. Оздоба з тонкої тканини для верхньої частини жіночого плаття чи блузки.

ЖАБРА |жабра, мн. Органи дихання в риб і деяких інших водяних тварин, які дихають киснем, розчиненим у воді: *коли зап'їкайїш |рибу чи |вариш з |нейї хо|лод'ане / то т|реба |жабра |викинути / бо там ба|гато по|ганого о|с'їло* (2).

ЖАБУРИННЯ жабу|рин'а, с. р., бот. Жабуриння, водорості, що ростуть у стоячих водах і мають вигляд зелених ниток.

ЖАЙВОРОНОК |жайворонок, ч. р. Невелика польова чи степова співуча пташка ряду горобцеподібних.

ЖАКЕТКА жа|кетка, ж. р. Жіночий піджак.

ЖАЛИТИ |жалити, жа|лити, недок. 1. За допомогою жала вводити отруту в організм людини чи тварини (про ос, джмелів, шершнів та ін.). 2. Викликати відчуття жару, свербіж, колючи чим-небудь отруйним.

ЖАЛІТИСЯ жа|л'їтис'а, недок. Скаржитися кому-небудь на когось.

ЖАЛКО¹ |жалко, присл. Жаль.

ЖАЛКО² |жалко, ім. Змени. до **жало**.

ЖАЛО |жало, с. р. Гостра частина органа захисту й нападу в осі чи бджоли, якою вони жалять.

ЖАР жар, ч. р. 1. Розжарене вугілля, що горить без полум'я, незгаслі рештки перегорілих дров. 2. Підвищена температура тіла при захворюванні.

ЖАРИТИ |жарити, недок. Готувати їжу (м'ясо, рибу та ін.) з жиром на вогні без використання води; смажити.

ЖАСМІН жас|м'ін, ч. р., бот. Кущ із запашними білими квітами.

ЖАТКА |жатка, ж. р. Машина для скошування зернових рослин.

ЖАХ жах, ч. р. 1. Почуття, стан дуже великого переляку, страху, що охоплює кого-небудь. 2. Дуже страшно.

ЖБУРЛЯТИ жбур|л'ати, недок. Із силою кидати.

ЖГУТ жгут, ч. р. Еластичний гумовий ремінь чи бинт, який використовують для припинення кровотечі.

ЖЕБРАТИ |жебрати, недок. Надокучливо випрошувати що-небудь у когось.

ЖЕВЖИК |жеўжик, ч. р. Молода, недосвідчена людина.

ЖЕВРІТИ |жеўр'іти, недок. Горіти без полум'я; тліти: на гор|оді позгор|тали ўсе су|хе / запа|лили / |мигом згор'іло / |т'іл'ки на од|н'ї |купц'ї |жеўр'іло (5).

ЖЕМПЕР |жемпе^{чр}, ч. р. Плетена кофта без коміра і застібок, яку одягають через голову.

ЖЕНИТИСЯ же^ч|нитис'а, док. Брати шлюб із жінкою; одружитися.

ЖЕРДКА |жердка, ж. р. Вішак для одягу.

ЖЕРЕБЕЦЬ же^чре^ч|бец', ч. р. 1. Кінь, плідник кобили. 2. перен. Чоловік, який дуже впадає за жінками.

ЖЕРСТЬ жерст', ж. р. Тонкий листовий метал, покритий оловом; **бляха**.

ЖЕРТИ |жертѝ, недок. 1. зневажл. Їсти. 2. перен.

Споживати багато (про пристрій, автомобіль та ін., які багато споживають пального).

ЖИВИЦЯ жи|виц'а, ж. р. Густа прозора-солом'яна рідина, що виділяється зі стовбура хвойного дерева, має запах скіпидару: |дерево ше жи|ве |було / бо он |бачиш / с|к'іки жи|виц'і (15).

ЖИВІТ жи|в'іт, ч. р. Частина тіла, у якій міститься кишковик та ін.

ЖИВОДЬОР живо|д'ор, ч. р. Про людину, яка жорстоко поводитьься з тваринами.

ЖИГУЛІ жигу|л'і, мн. Легковий автомобіль марки ВАЗ.

ЖИД жид, ч. р. 1. Єврей. 2. орн. Горобець: не^ч |їс|тигниш |курам |кинути зе^{чр}|на / |як жи|ди зле^ч|т'ілис' / |викл'ували |їсе / ото хо|д'іт' го|лодн'і / раз до вас о|собе приг|ла|шен'їе т|реба (5).

ЖИДЕНЬКИЙ жи|ден'киї, прикм. Рідкий через невелику кількість складників (про суп).

ЖИДІВКА жи|д'іўка, ж. р. Єврейка.

ЖИЖКИ |жижки, мн. Задня сторона колін, підколінні сухожилки. ♦ **Жижки трусяться** |жижки т|рус'ац'а – дуже боятися.

ЖИЗНЬ жиз'н', ж. р. Життя.

ЖИЛА |жила, ж. р. Судина, по якій тече кров у тілі людини чи тварини.

ЖИЛАВИЙ |жилавиї, прикм. Худий, але дужий, міцний.

ЖИЛАТИ жи|лати, недок. Висловлювати побажання про здійснення чого-небудь, бажати.

ЖИЛЕТКА жи|л'етка, ж. р. Вид одягу без рукавів || **безрукавка.**

ЖИЛІЗНИЙ жи|л'ізний, прикм. 1. Залізний. 2. вл. н. Магазин господарських товарів.

ЖИЛКА |жилка, ж. р. Волосінь для ловіння риби; **льоска.**

ЖИЛПЛОЩАДЬ жилп|лошчад', ж. р. Площа, призначена для проживання людей: *їа ро|бциў на за|вод'ї / і ми|н'ї в'їд за|воду по|ложена бу|ла жилп|лошчад' (11).*

ЖИНИХ жи|н'їх, ч. р. Жених; наречений.

ЖИРНИЙ |жирний, прикм. 1. З великою кількістю жиру. 2. Замазаний, забруднений жиром. 3. Товстий, гладкий чоловік.

ЖИРУВАТИ жиру|вати, недок. Дозволяти собі надмірне задоволення яких-небудь потреб, бажань.

ЖИТИ |жити, недок. Перебувати, проживати де-небудь.

ЖИТИ СІМЕЙНОЮ ЖИЗНЮ |жити с'ї|мейноўу |жиз'н'у. Перебувати з кимось у сімейних чи близьких стосунках.

ЖИТО |жито, с. р. Злакова рослина: *ми |т'їки |жито |с'їйали // |п'їсл'а |Петра почи|нали |жати |жито // во|но |вистойало т'рохи ў копич|ках / шо аж |миш'ї п'їд копич|ками за|велис'а // на по|чатку |серпн'а тин'ку|вали тїк / це в од|не в'їд|ро по|лови / ў д|руге во|ди і в'їник у |руки //*

та п|лошча / шо п|ідго|тоўл'ана / сп|очатку
 во|дойу |гарно по|лили / |пот'ім по|ловоч|у
 по|сипали і |гарно |в'ініком розти|рали / шоб
 |р'івно ўсе було / шоб |пот'ім зе|р|но |легко
 зби|рати // о|тут / де |зараз |хата сто|ійт' / ми
 тік ро|били // тік п|ідси|хаў / ми з|носили
 сн'іп|ки до |току / а то|д'і |ц'іпа б|рала і
 мо|ло|тили ў два за|ходи / сп|очатку чо|тири
 сн'іп|ки с|тавили по два на|проти о|дин д|ругого
 ко|лос'ам до се|р|едины і мо|ло|тили / |пот'ім
 сн'іп|ки розў|йазували / роз|е|те|л'али і
 мо|ло|тили ше раз / а то|д'і ўже
 пе|р|емо|ло|тили / ро|били сн'іп|ки / шоб |хату
 ўши|вати // то|д'і |в'іяли зе|р|но // |в'іялка
 бу|ла сво|йа руч|на / з та|койу |руч|ко|у
 |кор|бо|у / бара|баном / і кру|тили / зе|р|но
 |сипали ў |коўш|ик / кру|тили |кор|бу /
 ста|ра|ліс'а / шоб |в'і|те|р буў (5).

ЖІНКА СИРОВА |ж·інка сир|ова. Жінка, яка тільки народила.

ЖЛОБ ж|лоб, ч. р. Скупа людина || **жмикрут**.

ЖЛУКТИТИ ж|лукт|ити, недок., зневажл.
 Пожадливо й багато пити та їсти.

ЖЛУКТО¹ ж|лукто, с. р., заст. Дерев'яна посудина для випарювання і зоління білизни.

ЖЛУКТО² ж|лукто, с. р., зневажл. Живіт, шлунок.

ЖМЕНЯ ж|мен'а, ж. р. 1. Долоня й пальці в зігнутому стані. 2. Кількість чого-небудь, що вміщається в жменю.

ЖМИКРУТ ж|микрут, ч. р. Скупа людина; **жлоб:**
ж|микрут / це / йак л'уди |кажут' / |н'їби да|їе і
з рук не^и випус|каїе (9).

ЖМИХ жмих, ч. р. 1. Відходи з цукрових буряків після перероблення їх на масу, з якої виготовляють цукор. 2. Відходи з будь-яких фруктів чи овочів після переробки їх на сік.

ЖМУРИТИ¹ ж|мурити, недок. Стуляючи повіки, часто прикривати очі.

ЖМУРИТИ² жму|рити, недок. Із заплющеними очима рахувати до 10 (у жмурках).

ЖМУРИТИСЯ ж|муритис'а, недок. Стуляючи повіки, частково прикривати очі.

ЖМУРКИ ж|мурки, мн. Гра, при якій один з учасників із заплющеними очима рахує до 10, після розплющує їх і йде шукати інших учасників гри, які сховалися.

ЖМУТ жмут, ч. р. Невелика в'язка чого-небудь, пучок.

ЖНЕЦЬ ж|нец', ч. р. Чоловік, який жне серпом.

ЖНИВА жни|ва, мн. Час і процес збирання врожаю колоскових.

ЖНИВАРКА жни|варка, ж. р. Машина, яка жне хлібні рослини.

ЖОВТНЕВА Жоїт|нева, ж. р., мікротоп. Вулиця, названа на честь жовтневого перевороту 1917 року.

ЖОВТОК жоїт|ток, ч. р. Жовта речовина, що міститься в середині яйця.

ЖОВТОРОТИК *жоўто|ротик, ч. р.* 1. Мале пташеня, яке ще не навчилося літати. 2. *перен.* Мала дитина.

ЖОВТУХА *жоў|туха, ж. р., мед.* Хвороба печінки, що супроводжується появою жовтого забарвлення шкіри через підвищений вміст жовчного пігменту в крові та тканинах тіла.

ЖОВТЯК *жоў|т'ак, ч. р.* Переспілий огірок, залишений на насіння || **насінник**.

ЖОГА *|жога, ж. р.* Печія; **печія**.

ЖОЛОБ *|жолоб, ч. р.* Дерев'яна посудина у формі довгастого чотирикутника, призначена для годівлі тварин.

ЖОЛОБИ *жоло|би, мн.* Лотки, якими підводиться вода до млинового колеса.

ЖОЛУДОК *жо|лудок, ч. р.* Орган травлення в людини і тварин; шлунок.

ЖОМ *жом, ч. р.* Відходи цукрового виробництва, що використовують як корм для худоби.

ЖОРНА *|жорна, мн.* Ручний млин.

ЖОРНО *|жорно, с. р.*
Плескуватий круглий камінь, призначений для лущення й розмелювання зерна.

ЖОРНЯНКА *жор|н'анка, ж. р.*
Вертикальна вісь млину разом із насадженням на неї шестірнею.

Світлина 5. Жорно.

ЖУВАТИ жу|вати, *недок.* Роздрібнювати, розминати їжу в роті.

ЖУВАЧКА жу|вачка, *ж. р.* Гумка, яку вживають для жування; **жуйка 2.**

ЖУЙКА |жуйка, *ж. р.* 1. Повторне пережовування жуйними тваринами їжі, що повертається зі шлунка в ротову порожнину. 2. Жувальна гумка || **жувачка.**

ЖУК жук, *ч. р., ент.* 1. Комаха, у якої верхні тверді крила захищають нижні прозорі крила, за допомогою яких вона літає (загальна назва). 2. Колорадський жук.

ЖУРАВЕЛЬ жура|вел', *ч. р.* 1. *орн.* Великий перелітний птах з довгими ногами та довгою шиєю, прямим гострим дзьобом. 2. *заст.* Довга жердина, приладнана біля колодязя як важіль для витягування води, або й весь пристрій із такою жердиною.

ЖУРИТИСЯ жу|ритис'а, *недок.* Сумувати, печалитися, втратити бадьорість.

ЖУРНАЛ жур|нал, *ч. р.* 1. Періодичне друковане видання у формі книжки. 2. Книга для обліку відвідування та успішності учнів.

ЖУТЬ жут', *ж. р.* 1. Відчуття страху. 2. Кого-, чого-небудь багато.

З БУХТИ-БАРАХТИ з |бухти_ба|рахти ♦.

Несподівано, зненацька.

З ПУШКІНА з |Пушк'іна ♦. Про людину, яка має психоневрологічні захворювання; **із Сміли 1.**

З ЧОЛОВІЧКОМ з чоло|в'ічком. Сорт квасолі: з чоло|в'ічком др'іб'нен'ка / йсе|редин'ї |наче |образ л'у|дини (5).

Світлина 6. Квасоля «з чоловічком».

ЗА ЦАРЯ ОМЕЛЬКА за ца|р'а О|мел'ка ♦. Давно.

ЗА ЦАРЯ ТИМКА за ца|р'а Тим|ка ♦. Давно: за ца|р'а Тим|ка / ко|ли зим|л'а бу|ла тон|ка / за ца|р'а О|мел'ка / ко|ли зим|л'а бу|ла то|нен'ка (5).

ЗАБАВКА |забайка, ж. р. Дитяча іграшка.

ЗАБИТИЙ за|битий, прикм. Нерозвинутий, малоосвічений (про людину).

ЗАБЛУДИТИСЯ заблу|дитис'а, док. Збитися з дороги, загубити дорогу.

ЗАБОБОНИ забо|бони, мн. Віра в існування надприродних сил, віщування, прикмети, в основі якого лежать релігійні уявлення.

ЗАБОЛІТИ забо|л'іти, док. Бути хворим; захворіти.

ЗАБОР за|бор, ч. р. Паркан, стіна, звичайно дерев'яна, що обгороджує подвір'я || **ТИН**.

ЗАБРОХАТИСЯ заб|рохатис'а, док. Забруднитися болотом під час ходи.

ЗАВДАВАТИ за|вда|вати, *недок.* Допомогати комусь-небудь підняти тягар (мішок, сумку та ін.) на спину.

ЗАВЕЗЯНИЙ за|вез'аний, *ч. р.* 1. Про того, хто переїхав жити в село з іншого населеного пункту. 2. Про що-небудь, що завезли в сільський магазин.

ЗАВИДКА за|видка, *присл.* Завидна: *ни|тайе / йа|ка бу|ла при|чина // ка|жу / ти ж с'у|ди при|йїхай // а в'ін / та йа при|йїхай за|видка / без с|в'їтла* (12).

ЗАВИДКИ |завидки, *мн.* Заздрощі. ♦ **Завидки беруть** |завидки *бе|рут'* – хтось комусь заздрить.

ЗАВІДУВАТИ¹ за|в'їдувати, *недок.* Заздрити.

ЗАВІДУВАТИ² за|в'їдувати, *недок.* Керувати структурною одиницею (відділом, підрозділом).

ЗАВІЗ за|в'їз, *ч. р.* Ситуація, коли до млина навезено дуже багато збіжжя, яке не можна швидко змолоти.

ЗАВІРУХА зав'їруха, *ж. р.* Завірюха. Сильний вітер зі снігом.

ЗАВІС за|в'їс, *ч. р.* Пристрій, на який кріпляться двері.

ЗАВІЯТИ за|в'їяти, *док.* Засипати, занести кого-, що-небудь снігом.

ЗАВОДИТИ за|водити, *недок.* 1. Видавати протяжні, високі та жалібні звуки (про собак, вовків) || **вити** 1. 2. Приводити в дію двигун машини, мотоцикла. 3. Відпускати вуса, бороду.

4. Створювати сім'ю. 5. Народити дітей.
6. Придбати чи отримати щось (кролів, курей, собаку та ін.). 7. Закидати невід.

ЗАВОДИТИСЯ *за|водитис'а, недок.* Ставати надміру збудливим, починати поводитися занадто емоційно.

ЗАВОДЬ *завод', ж. р.* Мілке місце ставка.

ЗАВ'ЯЗКА *заййазка, ж. р.* Те, чим зав'язують що-небудь; **мотузок**. ♦ **По (під) (саму) зав'язку по (п'ід) (Ісаму)** *заййазку* – дуже багато, досхочу.

ЗАГАНЯТИ *зага|н'ати, недок. і док.* Дуже втомити, виснажити: *препода|ват'ел' сам уд'їй|л'аўс'а / і по|чай до|водити ме|н'ї та|к'ї теор|еми / чо |поршен' і|де верх / чо |поршен' і|де ўниз / хто й|го к|руте / зага|н'аў нас |цими пи|тан'ами / і йа й|му в'ідпов'і|даў так / ў|род'ї йа там сто раз буў (12).*

ЗАГАР *за|гар, ч. р.* Потемніння білої шкіри людини під дією сонячного проміння.

ЗАГАШНИК *за|гашник, ч. р.* Місце, куди складають що-небудь про запас.

ЗАГЛЯДАТИ *заг|л'адати, недок.* Дивитися у що-, за що-, крізь що-небудь.

ЗАГОРАТИ *заго|рати, недок.* 1. Набувати засмаги, ставати смуглявим під дією сонячного проміння.
2. *перен.* Тяжко працювати.

ЗАГОРОДА *заго|рода, ж. р.* Обнесене тином, парканом, жердинами місце.

ЗАГРАВАТИ *загра|вати, недок.* Виявляти знаки уваги до протилежної статі.

ЗАД *зад*, ч. р. Задня частина чого-небудь.

ЗАДВІРОК *зад|в'ірок*, ч. р. Частина обійстя позаду хати.

ЗАДИВЛЯТИСЯ *зади|л'атис'а*, *недок.* Часто поглядати, виявляючи зацікавлення ким-небудь.

ЗАДИШКА *за|дишка*, ж. р. Важко дихати від швидкої ходи, бігу, втоми.

ЗАДКИ *|задки*, *присл.* Задньою частиною, спиною; задом || **задкома**.

ЗАДКОМА *задко|ма*, *присл.* Задньою частиною, спиною; задом; **задки**.

ЗАДНИК *|задник*, ч. р. Задня тверда частина взуття, що охоплює п'яту; закаблук.

ЗАДНИЦЯ *|задниц'а*, ж. р., *зруб.* Частина тіла людини нижче спини; сідниці; **срака 1**: *|т'іки при|ходить хвут|бол / то про|си не^и про|си / а в'ін |задниц'у сво|йу не в'і|д'ірве од т'іл'і|в'ізора / шоб хот'шос' допомог|ти (7).*

ЗАДУБНУТИ *за|дубнути*, *док., екс.* Змерзнути від холоду. ♦ **Задубнути на кістку** *за|дубнути на |к'істку* – дуже змерзнути.

ЗАДУРНО *за|дурно*, *присл.* Безплатно, даром.

ЗАДУХА *за|духа*, ж. р. Перегріте від спеки повітря, яким важко дихати.

ЗАЖАРАНИЙ *за|жараний*. Дуже засмажений.

ЗАЖАРКА *за|жарка*, ж. р. Смажена цибуля із салом, морквою.

ЗАЖАРУВАТИ *за|жарувати*, *недок.* 1. Готувати їжу смаженням. 2. Додавати до страви засмажку.

ЗАЖИГАЛКА *зажи|галка, ж. р.* Невеликий кишеньковий прилад для добування вогню; запальничка.

ЗАЖИТОЧНИЙ *за|житочний, прикм.* Який має велике майно; **заможний**.

ЗАЖОХАТИСЯ *за|жохатис'а, док.* Важко дихати через спекотну погоду, після ходьби та ін.: *так у|же печк'ло нечвино|с'імо / шо неч с|т'іки пройшли / с|к'іки за|жохалис'а / |наче |кон'і (5).*

ЗАЗУБЕНЬ *|зазубечн', ч. р.* Частина городу зазвичай клиноподібної форми, яку обробляють у перерві між висадженням городніх культур: *|с'одн'і |зазубечн' / шо за зр'ізаною грушою / обробила (5).*

ЗАЙНЯТИСЯ *за|н'атис'а, док.* Розпочати якусь роботу.

ЗАЙШЛИЙ *|зайшлий, прикм.* Чужий, нетутешній.

ЗАКИДУШКА *заки|душка, ж. р.* Рибальська снасть, яка складається з капронової нитки з гачками, до кінця якої прикріплене грузило.

ЗАКЛАДИНИ *зак|ладини, мн.* Обряд початку будівництва хати.

ЗАКЛЬОПКА *зак|л'опка, ж. р.* Заклепка для з'єднання металевих частин.

ЗАКОЛКА *за|колка, ж. р.* Прикраса у формі зігнутого навіл дроту, якою заколюють волосся.

ЗАКОЦЮБНУТИ *закоу|ц'убнути, док.* Замерзнути.

ЗАКРИВАТИ *закри|вати, недок.* 1. Зачиняти щонебудь (двері, квартиру та ін.). 2. Консервувати овочі, ягоди, гриби та ін.; **закрутювати 2.**

ЗАКРУТКА |закрутка, ж. р. Скручений із тонкого металевого дроту пристрій, що утримує корок у плящі.

ЗАКРУТКИ зак|рутки, мн. Консервація; результат консервування.

ЗАКРУТЮВАТИ зак|рут'увати, недок.

1. Загвинчуючи обертовими рухами, міцно фіксувати з'єднані деталі, предмети та ін.

2. Консервувати овочі, ягоди, гриби та ін. ||

закривати 2.

ЗАЛЕТІТИ залє|т'іти, док. 1. Летячи, опинятися за межами чого-небудь (про м'яч, шайбу та ін.).
2. евф. Завагітніти.

ЗАЛИВА |залива, ж. р. Сильна гроза: *йак п'ішла |залива / то |сиво кру|гом с|тало // у |Л'уди во|да |у тру|бу не| їсти|гала попа|дати* (5).

ЗАЛИВАТИ зали|вати, недок. 1. Наповнювати, наливаючи що-небудь. 2. Пити багато алкоголю.

ЗАЛОЖКА за|ложка, ж. р. Складка у спідниці, закладена одна на іншу.

ЗАМАЗКА за|маз|ска, ж. р. Спеціальна суміш, якою замазували щілини у вікнах, щоб закрити доступ холодному повітрю || **кит.**

ЗАМАЗОРОВСЬКИЙ За|мазороўс'кий, мікротоп.

Назва ставка, що знаходиться за межами села: *а це|й ста|вок ше |дал'ї / за |Мазороўс'ким / то|му За|мазороўс'кий* (13).

ЗАМАЗУРА зама|зура, ч. і ж. р. Брудна, неохайна людина: *зама|зура п|росто страх* (5).

ЗАМАСТЯНИЙ за|мас·т'аній, дієприкм. 1. Про замащені спеціальною сумішшю щілини у вікнах, стінах. 2. Забруднений; **замурзаний**.

ЗАМІС за|м'іс, ч. р. Замішане тісто для випікання хліба, пиріжків та ін.

ЗАМІТИНА за|м'ітина, ж. р. Тоненька рейка, яку набивають між балками для того, щоб потім покласти штукатурку.

ЗАМОЖНИЙ за|можній, прикм. Який має велике майно || **багатий, зажиточний**.

ЗАМОК за|мок, ч. р. 1. Пристрій для замикання дверей у приміщеннях. 2. Довга механічна застібка на одязі.

ЗАМОК НАВІСНИЙ за|мок нав'існий. Висячий пристрій для замикання дверей на ключ.

ЗАМОЛОДУ |замолоду, присл. За молодих літ, у молоді роки.

ЗАМОЛОТИ замо|лоти, док. Зробити попередні оберти кованих каменів.

ЗАМОРИТИСЯ замо|ритис'я, док. Сильно втомитися || **наморитися**: |наче ро|боти не^ч |видно / а замо|риўс'я так / |н'іби го|род ско|паў (15).

ЗАМОЧУВАТИ за|мочувати, недок. На деякий час занурювати або заливати водою що-небудь.

ЗАМУРЗАНИЙ за|мурзаний, дієприкм. Той, хто забруднився чим-небудь || **замастяний**.

ЗАМУРЗАТИСЯ за|мурзатис'я, док. Забруднитися.

ЗАМШ замш, ч. р. |замша, ж. р. Замша, м'яка шкіра з ворсистю поверхнею.

ЗАНАВЄСКА *зана|в'єска, ж. р.* Шматок тканини, яким завішують вікно; **заслонка**.

ЗАНІМАТИ *зан'ї|мати, недок.* Позичати.

ЗАНОЗА *за|ноза, ж. р., заст.* Дерев'яна або металева палиця, яку вставляють у край ярма, щоб віл не випрягався.

ЗАПАДЕНЦІ *запа|денц'ї, мн.* Представники Західної України, які приїжджали на заробітки (мостити дороги, скиртувати соломі та ін.): *у нас шчо|року запа|денц'ї скирту|вали // а до|рога й|а|ка ў нас бу|ла / од|н'ї |вирви / а запа|денц'ї поло|жили |кам'їн' / то те|пер |в'єчна до|рога* (13).

ЗАПАЛЕННЯ *за|пале|чн'а, с. р.* Хвороба, що супроводжується температурою, припухлістю, почервонінням, болем уражених органів || **воспаленіє**.

ЗАПАЛЮВАТИСЯ *за|пал'уватис'а, недок.* Набувати червоного кольору шкірки, починати достигати: *|сере|д |жой|тих ба|гато по|репаних / а че|р|вон'ї |т'ї|л'ки почи|най|ут за|пал'уватис'а* (5).

ЗАПАСКА¹ *за|паска, ж. р.* Спідниця із запáхом.

ЗАПАСКА² *за|паска, ж. р.* Запасне колесо до автомобіля.

ЗАПАСТИСЯ *за|па|стис'а, док.* Дітися, пропасти, зникнути. ♦ **Хай западетьсяя** *хаї за|па|де|ч'а* – побажання кому-, чому-небудь пропасти, згинути, зникнути: *от за те / шо во|на так лю|деї ду|рила / то хаї йї| у|се то за|па|де|ч'а* (5).

ЗАПАХ *|запах, ч. р.* Те, що сприймається органами нюху: *|перше |вере|сн'а ми л'у|били / хоч і*

бачилис' |л'ітом / та з од|ними |б·і|л'ше / з дру|гими |менче / а тут у|с'і попри|ходили з бу|кетами / у к|лас'і |запах та|кий в'ід тих кв·і|ток (9).

ЗАПАЧКАТИ за|пачкати, док. Забруднити кого-, що-небудь: |л'іто |як п|рйіде / то |ї|дома х|лопц'і|ї не| з|наїде|чи / з|ранку дес' |як п·і|дут' / то п·і|д |веч·і|р не| |видно / з |чого з|л'іп|л'ан'ї / за|пачкати |їсе во|ни маста|ки (9).

ЗАПЕКТИСЯ запечк|тис'а, док. При проходженні по яйцепроводу не відбувається обволікування жовтка білком, не утворюються внутрішня та зовнішня мембрани, шкаралупа (про курей): т|реба зару|бати |курку / бо / |мабут' / |їайц'а запечк|лис'а / не| |може з|нестис'а (5).

ЗАПКАТИ зап·і|кати, недок. Пекти в печі, духовці до утворення шкуринки на поверхні страви.

ЗАПЧОК |зап·і|чок, ч. р. Різної величини заглибина в бічній, задній або передній стіні печі, де зберігають предмети домашнього вжитку, продукти.

ЗАПЛАВА зап|лава, ж. р. Частина річкової долини, що затоплюється під час весняної повені.

ЗАПЛАВИ зап|лави, мн. Щомісячні рясні виділення крові в жінок, які досягли статевої зрілості; **менструація**.

ЗАПОДЛІЦО заподл'і|цо, присл., буд. На одному рівні з чим-небудь, урівень з якою-небудь поверхнею: штука|турити т|реба заподл'і|цо /

шоб п'ісл'а можна було ўче^лпиту обнал'ічки на ко^робку (15).

ЗАПОЙ за^пої, ч. р. Період безперервного пияцтва.

ЗАПОНКА за^понка, ж. р. Застібка з металу або іншого матеріалу для манжетів чоловічої сорочки.

ЗАПОРОЖЕЦЬ **ГОРБАТИЙ** запо^рожцү', гор^батиї. Легковий автомобіль моделі ЗАЗ-965: чо^го гор^батиї / ну то^го / шо ма^лиї / а ў^тиснутис' ту^ди може до ш^іст'ї л'у^дей / голо^ві нор^мал'но / а но^гам н'е / не^чпропор^цїїниї ўа^киїс' (15).

ЗАПОРОЖЕЦЬ запо^рожцү', ч. р. Легковий автомобіль марки «ЗАЗ».

ЗАПРАВЛЯТИ зап^раў^л'ати, недок. 1. Застеляти ліжко. 2. Додавати приправу до страви для надання їй смакових якостей. 3. Організувати та веселити застілля.

ЗАПРОТОРИТИ зап^ро^торити, док. 1. Покласти щось так, що потім його важко знайти: зап^ро^торит' у^же так т'ї кл'у^чі / шо б'ігаїе ўа^к на с^рачку / ко^ли ўіх т^реба (5). 2. Ув'язнити: ўа^к жи^лос'а // ўс'о п'ід прис^лотром / н'ї в^ипити нор^мал'но / н'ї ў ро^бочий час дес' п'і^ти / бо можна було схло^птати н'ї за шо в^иговор / а то ї зап^ро^торити мо^гли на п'ат^нац'ат' с^уток (15).

ЗАРА за^ра, присл. У цей момент || ось^дечки.

ЗАРАДЯНИЙ за|рад'аний, дієприкм. 1. Про рушницю, у яку вкладено патрон. 2. Збуджений (про людину).

ЗАРАЖЕНІЄ зара|жен'їє, с. р. Проникнення до організму людини чи тварини збудника хвороби.

ЗАРАЗНИЙ за|разний, прикм. Який має здатність передаватися іншому (про хворобу).

ЗАРАНЯ за|ран'а, присл. Раніше, ніж належить, ніж звичайно буває, ніж можна чекати; передчасно.

ЗАРВАТИСЯ зар|ватис'а, док. 1. Несподівано вбігти, зайти в кімнату, хату, на подвір'я та ін.: *ходили по се|лу кому|н'їсти / шу|кали зе|р|но / до нас їак зар|валис'а / то по|чали шп|гачками на |печ·і / ў ко|мор'ї / ў |с'їн'ї / кру|гом штри|кати* (13). 2. перен. Не розрахувавши своїх можливостей, прав, надто далеко зайти в чому-небудь.

ЗАРИБЛЮВАТИ за|рибл'увати, недок. Випускати зарибок у водойму.

ЗАРИБОК |зарибок, ч. р. Мальки, призначені для розведення риби у водоймах.

ЗАРОБІТОК |зароб·іток, ч. р. Плата за виконану працю: *у кол|госп·і на їа|к·її |т'їл'ки ма|шин'ї їа не| їїздиў // а|ле коли приї|шоў но|вий з'їл / то голо|ва ме|н'ї їо|го до|в·їриў // гл'а|д'їў їо|го / во|зиў і ў пос'ї|ўну / і ў жни|ва / і |вос'їн' бура|ки // полу|чали ми в·їд |вироб·ітку // ў кін|ці |м·їс'ац'а при|ходиў |зароб·іток* (12).

ЗАСИЛЯТИ заси|л'ати, недок. Протягати нитку крізь вушко голки.

ЗАСИПАТИ¹ *заси|пати, недок.* Наповнювати, насипаючи що-небудь.

ЗАСИПАТИ² *заси|пати, недок.* Впадати в сон.

ЗАСКОК *зас|кок, ч. р.* Раптове відхилення від норм поведінки || **фаза 2.**

ЗАСКОРОДИТИ *заско|родити, док.* Розпушити землю граблями, бороною: *го|род об·і|зат'і|лно т|реба заско|родити / шоб во|лога не^ч ви|ходила з:ем|л'і (13).*

ЗАСЛАБНУТИ *зас|лабнути, док.* Захворіти.

ЗАСЛИНЯНИЙ *зас|лин'аний, прикм.* 1. У кого постійно тече слина з рота. 2. Весь у слині. 3. *перен.* Той, хто кому-небудь щось зятято доводить.

ЗАСЛОНИТИ *засло|нити, док.* 1. Завішати вікно шматком тканини. 2. Загородити щось собою.

ЗАСЛОНКА *зас|лонка, ж. р.* Шматок тканини, яким завішують вікно || **занавеска, фіранка.**

ЗАСМАЧИТИ *зас|мачити, док.* Додати в їжу щось смачне для апетиту.

ЗАСОВКА *за|соўка, ж. р.* Залізна пластина для перекривання димоходу, щоб утримувати тепло.

ЗАСТАВА *застава, ж. р.* 1. Невелика дошка (~ 50–100 см), призначена для перекривання відтоку води з водойми: *заставу у стаў|ку ре^чгу|л'і|рували заставами / йак|шо м·і|лко а|бо |дуже |рибу лоў|л'ат' / то ки|дали заставу а|бо виї|мали од|ну // так г|рали во|дою / шоб |рибу не^ч ло|вили (2).* 2. Дерев'яний щит, що затримує воду в лотках млина.

ЗАСТАВКИ *застаї|ки, мн.* У складі фразеологізму **на всі заставки на їсі застаї|ки**. *Кругом: а во|на та|ка пра|ворна / |хоче на їсі застаї|ки їс|тигнути (13).*

ЗАСУВ *|засуї, ч. р.* Рухомий залізний пристрій для замикання дверей ізсередини.

ЗАСУХА *|засуха, ж. р.* Тривала відсутність дощу влітку, що призводить до висихання ґрунту і загибелі рослинності.

ЗАСЬ *зас', виг.* Відмова комусь у чому-небудь.

ЗАТИЛОК *за|тилок, ч. р.* Потилиця, задня частина голови над шиєю.

ЗАТИСКАЧ *затис|кач, ч. р.* Дерев'яна рухома частина бительні.

ЗАТИЧКА *|затичка, ж. р.* 1. Будь-який предмет для затикання отвору. 2. *зневажл.* Складений кілька разів шматок тканини, призначений для вбирання крові під час менструації. 3. *перен.* Про того, кого використовують у разі потреби для заміни кого-небудь, виконання дрібних доручень та ін.: *на ро|боті їак |затичка / посто|їан:о п·іди туди / зроби те / по|дай те / |наче д|ругих л'ю|деї не|маїе (6).*

ЗАТІНОК *|зат'їнок, ч. р.* Затінене місце.

ЗАТІРКА *|зат'їрка, ж. р.* Страва, зварена на воді або молоці з домашньої лапші.

ЗАТУЛКА *за|тулка, ж. р.* Бляшана закривка отвору печі.

ЗАТЯГУВАТИ за|т'агувати, недок. 1. Заволікати небо темними хмарами. 2. Захоплювати, ставати цікавим.

ЗАТЯЖКА за|т'аж^{чка}, за|т'ажка, ж. р. 1. Витягнута назовні внаслідок контакту з гострим предметом нитка з одягу (спідниці, штанів та ін.): |ран'че о|д'ож'і ни на|купис'а / то коли йа|кас' за|т'ажка / то ста|ралис' ту|ним к'ін'ц'ом |голки ц'у |нитку проси|лити на ту с|торону т|кан'і (9). 2. Один вдих тютюнового диму під час куріння: шоб їз|рослими ка|затис'а / курили / а|ле мал'і бу|ли / то / бу|вало / їк|радеш у с|тарших ци|гарку та_ї с|куриш йі|йі не^ч ї за|т'аж^{чка}ку (15).

ЗАФУРДЕЛИТИ зафур|делити, захвур|делити, док. 1. Кинути що-небудь із силою далеко. 2. Іти (про сильний снігопад): на |вулиц'і зафур|делило / ме^ч|те / а йа за |руки вас і п'іш|ли ї ш|колу (5).

ЗАХАРАЩЕНО заха|рашче^{чно}, присл. Безладно складено, так що заповнило весь простір, унеможливило прохід.

ЗАХАРАЩИТИ заха|рашчити, док. Наскладати що-небудь у великій кількості, безладно, заповнивши цим усе місце, весь простір.

ЗАХВАТ зах|ват, ч. р. Оволодіння насильно кимось, чимось, взяття силою кого-, що-небудь.

ЗАХВОРИТИ захво|р'іти, док. Бути хворим || заболіти.

ЗАХИРІТИ за|хир'іти, док. 1. Бути хворобливим. 2. Вирости ослабленим: ро|с:ада за|хир'іла / бо

не^ммає достатн'о |сон'ачного ос|в'ітлеч'а
(5).

ЗАЦЕЙГОКАТИ(СЯ) заце^чї|гокати(с'а), док.
Універсальне дієслово, слугує на позначення
будь-якої дії тоді, коли швидко в пам'яті не
зринає конкретне слово.

156

ЗАЦІДИТИ зац^ії|дити, док. Сильно вдарити когось.

ЗАЧИСТИТИ за|чистити, док. Підготувати місце
для зберігання городини: за|чистила
приз|ребиц'у / постел^лила кл'їйонку / шоб не^ч
так в'ід зе^мл'ї на|т'агувала (5).

ЗАЧІСКА |зач'іска, ж. р. Певним способом укладене,
підстрижене або завите волосся на голові;
стрижка.

ЗАШАРГАТИ за|шаргати, за|шарґати, док.
Заносити до плям (про одяг).

ЗАШПОРИ |зашпори, мн. Відчуття гострого болю в
пальцях рук або ніг, коли вони сильно замерзли:
у мо|роз |поки прине^мсеш во|ди з |йару / то
|пал'ц'ї за|дубнут' так / шо |пот'ім |зашпори
ви|ход'ат' (5).

ЗАШПОРТАТИСЯ заш|портатис'а, док.
Перечепитися за що-небудь.

ЗАЩІБАТИ зашч'і|бати, недок. Застібати.

ЗБЕТИ з|бети, мн. Ребра: йак дам по з|бетах / то
|б'іл'ше не^ч с|хочеш (5).

ЗБИРАТИСЯ ЗА СЕЛО зби|ратис'а за се^мло ♦.
Помирати; **пора за село.**

ЗБИТКИ з|битки, мн. 1. Матеріальні втрати: |чериз
ц'у ни|году з|битк'їй |мали / приш|лос' у л'у|деї

куп'л'ати зир'но / с'іно ху'доб'і (14). 2. одн., ч. р. Явище або вчинок, що завдали великої шкоди: |бура бу'ла / ше тої з'биток / то |хату ро'ш.ила / ди'рева пова'лила (5). 3. одн., перен. Людина, яка завдає шкоди: ни х'лопеч' / йі'ден з'биток (9).

ЗБИТОШНИЙ зби'тошний, прикм. Про людину (перев. дітей), яка своїм учинком завдає шкоди.

ЗБИГАТИСЯ зб'ігатис'а, недок. і док. Побувати в багатьох місцях, обходити кого-, що-небудь; оббігати: т'реба |було ми'н'і |хату уза'конити // за спраў'ками зб'ігалас'а по тих коби'нетах / а там то |того ни'ма / то |того / то приї'ди |зай'тра чи ше ко'ли (9).

ЗБИГАТИСЯ зб'ігатис'а, недок. і док. 1. Зсідатися при кип'ятінні (про несвіже молоко). 2. перен. Про людей, які вирішили жити разом: де йїх |т'іко ни но'сило // а'ли по'жили |порозн' / надо'йло / шо с'вого ву'гла ни'має / то зб'іг'лис'а до'купи (9). 3. Про щось, що відбувається одночасно.

ЗБИЖЖЯ зб'іж.а, с. р. Зерно хлібних злаків.

ЗБОЖЕВОЛІТИ збоже'вол'іти, док. Стати психічно хворим, божевільним.

ЗБРУЯ зб'руй.а, ж. р. Упряж для коня.

ЗБУХТІТИ збух'т'іти, док. Зіпсуватися в результаті бродіння, прокиснути (про компот, суп та ін.).

ЗБУЯТИ збу'й.ати, док. Через відсутність достатньої кількості освітлення вирости з ослабленим стовбуром та малими листками (про рослини):

поса|дила роз|саду / а во|но з цим с|ві·тлом шо /
 ў |хаті |темно / над|вор'ї ше |холодно / то
 збу|йала ўс'а (9).

ЗВ'ЯЗАТИСЯ зўйа|затис'а, док. Заводити з ким-
 небудь небажану дружбу, яка може мати
 негативні наслідки: ўак то|д'ї вос|п·ітували /
 о|то жоўти|н'а / п·іо|нер / комсо|мол / і
 поп|робуї шос' натво|ри / а тих / хто
 зў|йазуваўс'а з |кимос' неч|на|д'ожним / з|разу
 на|казували (8).

ЗВАЛИЩЕ звалишче, с. р. Місце, куди звозять,
 скидають сміття, непотріб.

ЗВАНІЄ зван'їе, с. р. Ранг у військових: Ва|сил'
 |п·ісл'а |танкового у|чилишча приї|шоў
 л'їт'і|нантом / а |пот'ім по|їхаў служи́ти ў
 Чу|гуйї (5).

ЗВАТИСЯ з|ватис'а, недок. Називатися, мати ім'я:
 у|с'ї на |н'ого |каут |Каник / а ўак в·ін насп|раўд'ї
 з|вец'а / ни з|найу (5).

ЗВЕСТИ з|вести, док. Познайти.

ЗВЕСТИСЯ з|вестис'а, док. Утратити свої сортові
 якості внаслідок запилення з іншими рослинами
 цього виду, що вже втратили властивості сорту:
 клуб|н'іку м·і|н'айу раз на ш|тир'ї |роки / бо
 з|водиц'а / ўа|годи др'їб|н'ї то|д'ї (5).

ЗВЕРЬ з'в·ер', ч. р. 1. Звір, дика, звичайно хижа,
 тварина. 2. перен. Розгніваний чоловік. 3. перен.
 Мотоцикл чи автомобіль з потужним двигуном.

ЗВИДИНЮКИ звидин'у|ки, мн. 1. Діти чоловіка і
 жінки від попередніх шлюбів. 2. перен. Про дітей,

народжених в одному шлюбі, які постійно сваряться: *у моїх сусідів були хлопчик і дівчинка / то так постоїан:о сварилис' / наче їй бо звидин'уки* (5).

ЗВІДКИ *зв'ітки*, присл. Звідки; **відки**.

ЗВІДТІЛЯ *зв'іт'іля, зв'іт'іл'*, присл. Звідти; **відтіля**.

ЗВОДИТИ *зводити*, недок. Будувати хату, господарські будівлі.

ЗГАДАЛА БАБА, ЯК ДІВКОЮ БУЛА *згадала баба / йак дівкою була* ♦. Згадати щось дуже давнє.

ЗГАРИЩЕ *згаріше*, с. р. Місце, де була пожежа.

ЗГАРЯЧУ *згар'ачу*, присл. У стані сильного нервового збудження || **зопаду**.

ЗГЛАЗ *зглаз*, ч. р. Забобон про шкідливий вплив погляду деяких людей («поганого ока»).

ЗГЛАЗИТИ *зглазити*, док. Зурочити.

ЗГОРАНЕ *згоране*, прикм., с. р. Те, що згоріло.

ЗГОРАТИ *згорати*, док. Виорати || **виробити**.

ЗГРЯЯ *зграя*, ж. р. Група птахів, тварин, які тримаються разом.

ЗГУЩОНКА *згуш'чонка*, ж. р. Молоко згущене.

ЗДОРОВАТИСЯ *здороватис'а*, недок. Вітатися; **здоровкатися**: *у сел'ї ран'іше їс'ї здорovaliс'а / бо знали одне дного* (13).

ЗДОРОВИЙ *здоровий*, ч. р. 1. Дорослий. 2. Великий розмірами. 3. Не хворий: *ше їчора ум'їрайушч'ї л'єб'єд' / а с'одн'а здоровий* (5).

ЗДОРОВКАТИСЯ *здору'катис'а*, недок. Вітатися || **здороватися**.

ЗЕЛЕНКА зе^лленка, ж. р., мед. Аніліновий барвник, що застосовується в медицині як антисептичний засіб: коли ї д'їтеї в іт|ранка / то їсї |висипи т|реба намаст|тити зе^лленкоїу (9).

ЗЕЛЕПУХА зе^ллепуха, ж. р., бот. Недостигла ягода, ще зеленого кольору: ра|н'їше че^лрешиї |р'їдк·іс'т'бу|ли / то зри|вали зе^ллепухи / а во|ни ї |зуби ст|рагли / |кисл'ї / бо не^ч с|тигл'ї (5).

ЗЕМЛЯ зе^чмл'а, ж. р. 1. Земля, ґрунт. 2. Підлога в хаті: у стар'її |хат'ї пол буї зе^чмл'анїї / зви|чайна зе^чмл'а / по|мас'т'ана гли|ноїу (5).

ЗЕМЛЯК зе^чмл'ак, ч. р. Уродженець однієї з ким-небудь місцевості або країни.

ЗЕМЛЯНКА зе^чмл'анка, ж. р. 1. Викопане в землі житло, яке іноді виступає над поверхнею. 2. Яма, у якій живуть кролі: у нас бу|ли кро|л'ї / |жили ї зе^чмл'анц'ї / |їам·і та|к·її / то по|нари|вали н'їр / а|ле їсе_дно |виздихали в'їд |бол'ачки (5).

ЗЕРКАЛО |зеркало, с. р. Дзеркало, відшліфована поверхня, що відображає предмети, які перед нею знаходяться.

ЗЕРНО зе^чр|но, с. р. 1. Насіння злаків. 2. збірн. Насіння хлібних злаків.

ЗЕРНОЇД зе^чрно|їїд, ч. р. Жук, який їсть зерно; зернівка горохова.

ЗЕРНЯТА |зерн'ата, мн. Підсмажені або висушені зерна соняшника, гарбуза, вживані як ласощі; дзернята.

ЗЖАЛИТИСЯ |ж:алитис'а, док. Виявити жаль, співчуття до кого-небудь, зглянутися на когось:

але ми так кричали і плакали / кусали їх /
що вони чи то жалилися над нами / чи
утомилися нас бити / але облишили все і
пішли далі (13).

ЗИЗНУТИ |зизнути, док. Ударити.

ЗИМА зи|ма, ж. р. Зима. Пора року між осінню і
весною.

ЗИМОЮ зи|мою, присл. Взимку.

ЗІЛЛЯ |з'їл':а, с. р. 1. Різноманітні, здебільшого
запашні трав'янисті рослини. 2. Рослини, якими
прикрашають хату, господарчі будівлі на Трійцю.

ЗІНИЦЯ з'їниці|а, ж. р. Отвір у райдужній оболочці
ока, крізь який у нього проникає світлове
проміння.

ЗІП'ЯТИСЯ з'їп'ятис'а, док. Встати, піднятися на
ноги.

ЗІРВАТИСЯ з'їр|ватис'а, док. 1. Перестати
триматися на чому-небудь: ої / с|к'іки за їс'ї ро|ки
з'їр|валос'а |риби / що |можна було ста|вок
за|рибити (2). 2. Бути в стані статевої охоти.
3. Вибухнути. 4. перен. Раптово втратити
витримку, контроль над собою, не стримати себе.

ЗІРНИКІВ |З'їрник'ію, |З'їрниковий, ч. р., мікротоп.
Назва ставка, що знаходиться в межах села ||
Ворошиловський: та ї нас ба|гато стаї|к'ію
|названо за |тими / хто |коло них жиї // так і
цей |З'їрник'ію / бо жиї |З'їрник / а до |ц'ого
нази|вали Воро|шилоїс'ким / бо там кол|госп
|імен'ї Воро|шилова буї (13).

З'ІХАТИСЯ з'і́хатис'а, док. Почати проживати спільно (про людей).

ЗЛЕ зле, присл. Погано кому-небудь.

ЗЛИВА злива, ж. р. Дуже сильний дощ.

ЗЛИГАТИСЯ зли|гатис'а, док. 1. Мати з ким-небудь негативні зв'язки, сумнівні справи. 2. Вступати з ким-небудь у любовні стосунки, що викликають осуд.

ЗЛИДЕННИЙ зли|ден:и́, прикм. Бідний, нещасний.

ЗЛИДНІ зли|дн'і, мн. Бідність.

ЗЛОВРЕДНИЙ злоу|редни́, прикм. Який заподіює зло, шкоду кому-, чому-небудь.

ЗМАЛЕЧКУ з|мале|чку, присл. З малих років: *хто там те дитинство |бачи́ / з|мале|чку приу|чали до ро|боти* (8).

ЗМИКИТИ зми|китити, док. 1. Украсти що-небудь. 2. Зметикувати, придумати що-небудь.

ЗМІЙОВИК зм'і́й|овик, ч. р. Спіралеподібно або зигзагоподібно вигнута труба для поверхневого теплообміну.

ЗМІЯ зм'і́й|а, ж. р. 1. Плазун, переважно отруйний, із видовженим тілом, укритим лускою; **гадюка**. 2. *перен.* Про злу або підступну жінку.

ЗМОЛОТЯНИЙ змо|лот'ани́, дієприкм. Змолочений.

ЗМОРШКА з|моршка, ж. р. Складка на шкірі обличчя, тілі людини || **складка 2**.

ЗНАЙДА з|на́й|да, ч. і ж. р. Позашлюбна дитина; **байструк 1, байстручка**.

ЗНАКОМИТИСЬ зна|комитис', недок.
Знайомитись.

ЗНАТИСЯ з|натис'а, недок. Підтримувати родинні або дружні зв'язки.

ЗНАХАРКА з|нахарка, ж. р. Жінка, яка лікує, застосовуючи, крім засобів народної медицини, також замовляння та ін.; **баба 5**.

ЗНЕСОК з|несок, ч. р. Останнє, найменше яйце, знесене куркою.

ЗОБ зоб, ч. р. Захворювання щитовидної залози людини; **щитовидка**.

ЗОВИЦЯ зо|виц'а, ж. р. Чоловікова сестра.

ЗОЛОТУХА золо|туха, ж. р., мед. Хворобливий стан у дітей, що характеризується зазвичай ураженням лімфатичних вузлів та шкіри.

ЗОНА |зона, ж. р. В'язниця, тюрма: *п·іў се^uла |робит' у |зон'і / п·іў се^uла ў ра|йонц'і (9)*.

ЗОНТИК |зонт'ік, ч. р. 1. Закріплений на палиці, обтягнутий матерією складаний каркас у формі півкулі для захисту від дощу і сонця; **парасолька**. 2. Вид їстівного гриба.

ЗОПАЛУ |зопалу, присл. У стані сильного нервового збудження; **згарячу**.

ЗОСТРАХУ |зостраху, присл. Сильно злякавшись.

ЗРАНА з|рана, присл. У ранковий час; **зранку**.

ЗРАНКУ з|ранку, присл. У ранковий час || **зрана, зрання**.

ЗРАННЯ зра|н':а, присл. У ранковий час; **зранку**.

ЗРЕШЕТИТИ зриши|тити, док. Пробити в багатьох місцях, зробити дуже дирявим: та|кий град буў / шо ўсе |лис'ц'а зриши|тиў (5).

ЗРИВАТИСЯ зри|ватис'а, недок. Виявляти статеву охоту (про свиней).

ЗРОБЛЯНИЙ з|робл'аний, дієприкм. Зроблений.

ЗУБ¹ зуб, ч. р. Кістковий орган, призначений для кусання й подрібнення їжі.

ЗУБ² зуб, ч. р. Виступ, тріщина у стіні будівлі: |зуби це коли шос' в'ід|пало / в'ідва|лилос'а / йа|кас' шпа|рина ў с'т'і|н'і (5).

ЗУБАТИЙ зу|батиї, прикм. З великими, гострими, міцними зубами; з великою кількістю зубів.

ЗУБИ МОЛОЧНІ |зуби молочн'і, мн. Зуби, які в дитячому віці поступово випадають і замінюються новими, постійними.

ЗУБИ МУДРОСТІ |зуби |мудрос'т'і, мн. Останні в зубному ряді великі корінні зуби, які прорізуються в людини після 20 років.

ЗУБИЛО зу|било, с. р. 1. Зубило, інструмент для рубання металу. 2. перен. Автомобіль ВАЗ-2108.

ЗУБЧАСТЕ КОЛЕСО |зубчасте |коле^цсо ◊. Колесо з дерев'яними зубами-кілками, що крутить веретено.

ЗУБЧИК |зубчик, ч. р. Окрема частина цибулини часнику: у холо|дец' ўс'і|да дода|йу два_три |зубчики часни|ку (5).

ЗУЗУЛЯ зу|зул'а, ж. р. 1. Перелітний птах-самка зі світло- чи буровато-сірим оперенням, кладе яйця

в чужі гнізда. 2. *перен.* Жінка, яка залишає своїх дітей на виховання іншим.

ЗУЗУЛЯСТИЙ зузу|л'астий, *прикм.* Пір'я такого забарвлення, як у зозулі (про курей).

ЗУПИНКА зу|пинка, *ж. р.* Спеціально визначене місце, де постійно зупиняється автобус, щоб пасажери могли вийти або зайти || **остановка.**

ЗУСТРІЧ |зустр'іч, *ж. р.* Випадкове або наперед домовлене побачення з ким-небудь || **встреча.**

ЗЯБ з'аб, *ч. р.* Земля, виорана на зиму під весняну сівбу.

ЗЯБЛИК |з'аблик, *ч. р., орн.* Лісовий співучий птах родини в'юркових, рожево-червоний на боках і черевці з білими смугами на крилах, коричневими грудьми і спиною, із зеленувато-жовтим попереком.

ЗЯТЬ з'ат', *ч. р.* Чоловік дочки: ну ї з'ат' / ни дат' ни ўз'ат' (13).

И

ИНІЙ |ин'ї, |ін'ї, ч. р. Шар дрібних кристаликів льоду, що вкриває поверхню предметів при їх різкому охолодженні.

ИНЧИЙ |инчий, |гинчий, займ. Який відрізняється від того, про що йдеться.

ИРЖА ир|жа, ір|жа, ржа, ж. р. Червоно-бурий наліт, що утворюється на металі в результаті його окислення.

І

ІГРАШКА |іграшка, ж. р. Річ, призначена дітям для гри || **цяцька**.

ІДІАЛ ід'ї|ал, ч. р. Ідеал; те, що становить собою вищу мету діяльності, прагнень.

ІЗ СМІЛИ із С|м·іли ♦. 1. Про людину, яка має психоневрологічні захворювання || **з Пушкіна**.
2. Дурний.

ІЗВІСТЬ |ізв·іс'ц', ж. р. Мінеральна речовина білого кольору, яку одержують випалюванням вапняку, крейди та інших карбонатних порід; **вапно**.

ІЗВІЩАТИ ізв·іш|чати, недок. Сповіщати.

ІЗВІЩЕНІЄ ізв·іш|ч·ен'їє, с. р. Поштове повідомлення.

ІЗДІВАТЕЛЬСТВО ізд'ї|ват'ел'ство, с. р. Знущання.

ІЗЮМ і|з'ум, ч. р. Родзинки, сушені ягоди винограду.

ІКОНОСТАС *іконос|тас*, ч. р. Стіна зі вставленими в неї іконами, яка в православній церкві відокремлює вітвар від центральної частини.

ІКРА *ік|ра*, ж. р., іхт. Маса з яєчок самок риб.

ІКРА КАБАЧКОВА *ік|ра кабач|кова*. Тушкована страва з дрібно порізаних кабачків.

ІКРАТИЙ *ік|ратий*, прикм. З ікрою всередині (про рибу): *обично ік|рату |рибу бе|ру / та коли |нерист / то в|ідпус|каїу* (2).

ІМЕНИНИ *іме|нини*, мн. 1. День народження.
2. День ангела.

ІМЕННО *іме|чн:о*, част. Уживають для посилення, уточнення, рішучого підтвердження: *це |було іме|чн:о ї чит|вер* (2).

ІНВАЛІДКА *інва|л'ідка*, ж. р. Мотоколяска; двомісний чотириколісний задньопривідний автомобіль, призначений для інвалідів || **жабка**.

ІНЖЕНЕР *інжи|нер*, ч. р. Інженер; фахівець (з вищою технічною освітою) у якій-небудь галузі техніки.

ІНКУБАТОР *інку|батор*, ч. р. Спеціально обладнане приміщення, у якому виводять з яєць птахів молодняк.

ІНТЕРНАТ *інте|р|нат*, ч. р. Закритий шкільний заклад, у якому учні навчаються і живуть.

ІНТЕРЕСНИЙ *інт'і|ресний*, прикм. Цікавий, який привертає увагу, викликає інтерес.

ІНТЕРЕСНО *інт'і|ресно*, присл. Цікаво.

ІНФЕКЦІЯ *ін|фекц|їя*, ж. р. Проникнення в організм людини чи тварини збудника хвороби.

ІПЛЄПСЯ *in·i'l'eps'ija*, ж. р. Епілепсія; хвороба, яка характеризується приступами розладів свідомості та загальними корчами.

ІСКУСТВЕННИЙ *is|кустве'н.ий*, прикм. Штучний, ненатуральний, зроблений на зразок справжнього.

ІСКУСТВЕННО *is|кустве'н.о*, присл. Штучно, ненатурально, підроблено.

ІТИ В КУМИ *i|ти ў ку|ми* ♦. Хрестити дитину; бути кумом чи кумою.

ІТИ ЗА КУМА *i|ти за ку|ма* ♦. Хрестити дитину; бути кумом.

ІТИ ЗА КУМУ *i|ти за ку|му* ♦. Хрестити дитину; бути кумою.

ІТИ НА ВАЛЬКИ *i|ти на |вал'ки* ♦. Допомогати сусідам чи родичам у будівництві хати із глини || **ходити на глину**.

ІТОГ *i|тог*, ч. р. 1. Підсумок, результат якої-небудь діяльності. 2. Сума, яку одержують після певних математичних дій; результат.

ІФА *i|фа*, ж. р. Вантажний автомобіль виробництва НДР.

ї

ЇГО *йі'го, займ., Р. в. Його.*

ЇДА *йі'да, ж. р. Продукти харчування; їжа.*

ЇДЕН *йі'ден, числ. Один.*

ЇДИНАК *йіди'нак, ч. р. Єдиний син у сім'ї.*

ЇДИНАЧКА *йіди'начка, ж. р. Єдина донька в сім'ї.*

ЇДИНИЦЯ *йіди'ниця, ж. р. Найнижча оцінка за знання переважно в школі; годиниця.*

ЇДКИЙ *йід'кий, прикм. Такий, що хімічно руйнує, викликає фізичне подразнення, дуже різкий.*

ЇДНАКОВИЙ *йід'наковий, прикм. Однаковий, такий самий.*

ЇДНЕНЬКИЙ *йід'нен'кий, прикм. Одненький, зменш. до один.*

ЇЖ, МАРТИНЕ, МАТИ ШЕ ПІДКИНЕ *йіж / Мар'тине / |мати ше п'ід'кине* ♦. Про зголоднілу людину, яка їсть із великим апетитом.

ЇЖА *йі'жа, ж. р. Продукти харчування || їда.*

ЇЖАК *йі'жак, ч. р. Невелика тварина-ссавець, спина й боки якої вкриті твердими голками.*

ЇЗДИТИ *йііз'дити, недок. 1. Рухатися за допомогою яких-небудь транспортних засобів у різних напрямках. 2. Уміти користуватися яким-небудь засобом пересування.*

ЇЗДОВИЙ *йііз'довий, ч. р. Той, хто доглядає за кіньми та їздить ними.*

ЇЗДЯНИЙ *йііз'д'аний, дієприкм. По якому багато їздили (про шлях, дорогу).*

ЇЗУЇТ *йізу|йіт*, ч. р., перен. Брехлива, лицемірна людина.

ЇЛИНА *Йі|лина*, ж. р., вл. н. Жіноче ім'я Ялина.

ЇРИНА *Йі|рина*, ж. р., вл. н. Жіноче ім'я Ирина.

ЇСТВО *йіст|во*, с. р. Їжа, різноманітні страви (на храмове свято, весілля та ін.).

ЇСТИСЯ *йістис'а*, *недок.* Дуже сваритися з ким-небудь, не миритися.

Й

ЙМУ *їму, займ., Д. в.* Йому.

ЙОГА *йога, ж. р.* Система спеціальних вправ, які виконуються з метою фізичного самовдосконалення і розпруження організму.

ЙОЛКА *йолка, ж. р.* 1. Вічнозелене хвойне дерево; ялина. 2. Справжня чи штучна ялинка, прикрашена до свята Нового року.

ЙОЛКИ-ПАЛКИ *йолки палки, виг.* Вигук для передачі емоцій гніву, роздратування.

ЙОЛОП *йолоп, ч. р.* Дурень.

ЙОНТИК *йонтик, ч. р.* Невелике застілля з нагоди якого-небудь свята або зустрічі.

ЙОРЖ *йорж, ч. р., іхт.* Колюча річкова риба.

ЙОРШИК *йоршик, ч. р.* Пристрій, яким чистять посуд.

ЙОСИП ДРАНИЙ *Йосип драний, виг.* Вигук для передачі емоцій гніву, роздратування.

ЙТИ ЗАМУЖ *їти замуж.* 1. Одружуватися (про дівчину). 2. *жарт.* Женитися з подальшим проживанням у хаті дружини (про хлопця).

К

КАБАК¹ ка|бак, ч. р., бот. Городня сланка рослина з великими плодами || **гарбуз**.

КАБАК² ка|бак, ч. р. Кафе.

КАБАК-ДИНЯ ка|бак_дин'а. Сорт гарбуза: ка|бак_дин'а та|кий / йак з'руша / в'ід х|востика їде та|кий / йак т|реба / а то|д'ї по|тоўшечн':а ў к'ін'ц'ї (5).

КАБАЛА каба|ла, ж. р. Залежність від кого-небудь, зазвичай фінансова.

КАБАН ка|бан, ч. р. 1. Великий самець свині. ◊ **Кабан дикий** ка|бан |дикий. Самець дикої свині. 2. перен. Чоловік з надмірною вагою.

КАБАНЧИК ка|банчик, ч. р. Зменш. до **кабан 1**.

КАБАСЬ-КАБАСЬ ка|бас'_ка|бас', виг. Вигук, яким підзивають свиней.

КАБАЧИННЯ каба|чин'а, с. р. Стебла і листя кабаків, кабачків.

КАБАЧКИ каба|чки, мн., бот. Городня рослина з довгастими плодами.

КАБІНА ка|б'іна, ж. р. 1. Частина транспортного засобу, у якій сидить водій. 2. Кімнатка спеціального призначення (для дзвінків, голосування та ін.).

КАБЛУК каб|лук, ч. р. Тверда груба набійка на підошві взуття під п'ятою; підбор.

КАБУТКА ка|бутка, ж. р. Палиця: йак в'із'їму ка|бутку та в'ідлуп'ц'уїу (5).

КАВАЛЄР *кавал'єр*, ч. р. Хлопець, який залицяється до дівчини.

КАВАЛОК *кавалок*, ч. р. Невеликий шматок чогось.

КАВЕРЗА *каверза*, ж. р. Підступні дії, вчинки, зла витівка.

КАВЕРЗУВАТИ *каверзувати*, *недок.* Бути незадоволеним ким-, чим-небудь, примхливим.

КАВКАТИ *кайкати*, *недок.* 1. Говорити тихо, приглушено, незбірливо. 2. *зневажл.* Говорити. 3. Погрожувати застосуванням фізичної сили: *йак хтос' ч'ін'л'аїс'а до нас / то ка'зали / їди / бо так дам / шо т'іл'ки кайкне* (5).

КАВУН *кавун*, ч. р., *бот.* 1. Баштанна сланка рослина з великими їстівними плодами. 2. Ягода цієї рослини.

КАГАЛ *кагал*, ч. р. Галаслива юрба дітей чи дорослих.

КАГАЛОМ *кагалом*, *присл.* Виконувати роботу спільно.

КАГАНЕЦЬ *каганець*, ч. р. Невеличкий світильник, що складається з ґнота і посудини, у яку наливають олію || **лампада** 2.

КАГАТ *кагат*, ч. р. Купа городини (буряків, моркви та ін.), відповідно укладена і накрита зазвичай гичкою для тимчасового їх зберігання: *бураки звозили ї кагати / чистили / накривали їїх / а потім грузили і відпраїл'али на сахарній завод* (5).

КАГЛА каг^ала, ж. р. 1. Засувка для перекривання димоходу для утримання тепла. 2. Затичка з ганчір'я для затуляння отвору. ♦ **Кагла вбила** каг^ала ў^абила – щось зникло, когось не стало; невідомо де.

КАДИЛО ка^адило, с. р. Металевий посуд на довгих ланцюжках із прорізною накривкою для куріння ладаном під час відправи православної релігійної обрядодії.

КАДР кадр, ч. р. 1. Окремий знімок на фотоплівці. 2. *перен.* Особа чоловічої статі, яка зробила якусь витівку.

КАДРИЛЬ кад^арил', ж. р. Танець.

КАДУБ ка^адуб, ч. р. Велика дерев'яна діжка.

КАДУБОК ка^адубок, ч. р. Середнього або малого розміру дерев'яна діжка.

КАЖАН ка^ажан, ч. р. Нічний ссавець ряду рукокрилих із широкими крилами, утвореними перетинками між довгими пальцями передніх кінцівок; летюча миша.

КАЖДИЙ БОЖИЙ ДЕНЬ ка^аждий бо^ажий ден' ♦. Щодня, кожного дня.

КАЖИЦЯ ка^ажиц'я, *безособ.* Уявляється, з'являється в думці; здається.

КАЗАНОК каза^анок, ч. р. Металева посудина зі сферичним дном || баняк^а 2, котілок 1.

КАЙМА кай^ама, ж. р. Оздоблення у вигляді вишивки, смужки тканини на місцях стику або по краях одягу, взуття та ін. || кайомка.

КАЙОМКА ка|йомка, ж. р. Оздоблення у вигляді вишивки, смужки тканини на місцях стику або по краях одягу, взуття та ін.; **кайма**.

КАКАВО ка|каво, с. р. Какао.

КАЛАМУТНИЙ кала|мутний, прикм. Мутний, непрозорий, нечистий.

КАЛАПУЦЯТИ кала|пуц'яти, недок. Що-небудь змішувати, коли готуєш страву, напій.

КАЛАТАТИ кала|тати, недок. Сильно і часто бити по чому-небудь.

КАЛАЧ ка|лач, ч. р. Обрядовий хліб особливої форми, випечений із крученого й переплетеного тіста: *ве|чери но|сили до х|ресних / то об·і|зат'і|лно ма|ї бути ка|лач (5).*

КАЛАЧИКИ ка|лачики, мн., бот. Багаторічна рослина родини мальвових із рожевими, червоними або білими квітками: *ка|лачики |є двох |вид'і|ї / кул'турн'і і |дик'і / на кул'турн'і |кажут' |ше ге|ран' / а|ле в_осном|ному ка|лачики / і цв·і|тут' по_р'і|зному / а |є |дик'і / ну / бур|а|ном |д'іло / то ті цв·і|тут' |т'і|ки |б·і|лим (5).*

КАЛИМ ка|лим, ч. р. Робота за домовлену платню, виконана приватно у вільний від основного виду діяльності час || **лівак**.

КАЛИМИТИ ка|лимити, недок. Виконувати приватно у вільний від основного виду діяльності час яку-небудь роботу за домовлену платню.

КАЛИТА кали|та, ж. р. Обрядовий хліб, спечений на свято Андрія.

КАЛИТКА *ка|литка*, ж. р. Шкіряна сумочка для грошей; гаманець.

КАЛІДОР *кал'ідор*, ч. р. Коридор; вузький прохід у середині хати, що з'єднує окремі її кімнати.

КАЛІТКА *кал'ітка*, ж. р. Невеличкі вхідні двері в тину або у воротах; **хвіртка**.

КАЛІЧ *кал'іч*, ж. р., *зневажл.* Про кого-небудь, хто поводить не по-людськи, ніби має вроджену розумову відсталість.

КАЛОРИФЕР *кало|рифєчр*, ч. р. Прилад для нагрівання повітря у приміщеннях.

КАЛЬСОНИ *кал'сони*, *мн.* Спідні чоловічі штани.

КАЛЮЖА *кал'южа*, ж. р. Невелике заглиблення в ґрунті з дощовою або підґрунтовою водою.

КАЛЮЖНИЦЯ *кал'южниц'а*, ж. р., *єнт.* Водолюб великий, чорний овальної форми водяний жук ряду твердокрилих.

КАЛЯБАТИНА *кал'а|батина*, ж. р., Заглиблення в ґрунті з дощовою або підґрунтовою водою.

КАЛЯНДАР *кал'ан|дар*, ч. р. Календар; таблиця або книжка з послідовним переліком усіх днів року.

КАЛЯСКА *кал'аска*, ж. р. 1. Невелика коляска, у якій возять маленьких дітей. 2. Невеликий візок для механізованого переміщення.

КАМИШ *ка|миш*, ч. р. Багаторічна водяна або болотна трав'яниста рослина з високим стеблом; **очерет**.

КАМІННЯ *ка|м'ін'а*, с. р. 1. Тверда гірська порода у вигляді суцільної маси або окремих шматків. 2. *мікротоп.* Назва кутка: *цеї ку|ток так звут' /*

бо гра|н'їт ви|ходить' на верх / йо|го там кру|гом
|видно (13).

КАМІНЬ |кам·ін', с. р. 1. Окремий уламок твердої гірської породи. 2. Жорно в млині: у нас бу|ли |жорна / о|дин |кам·ін' |бат'а пок|лаї п·їд хату / ко|ли муру|вали / а д|ругий он ли|жит' (5).

КАМПОТ кам|пот, ч. р. Компот; солодка рідка страва із фруктів та ягід, зварених у воді.

КАНВА кан|ва, ж. р. Сітчаста бавовняна тканина, що використовується для вишивання.

КАНДИБАЛ канди|бал, ч. р. Солодкий рідкий напій із яблук, смородини, вишень, зварених у воді з додаванням цукру: |часто го|товили канди|бал / запи|вачку та|ку / ни бу|ло та|кого по|н'ат'а / йак кам|пот / клуб'н'їка |розкош·у бу|ла (5).

КАНДІБОБЕР канд'ї|бобе^чр, ч. р. Викрутаси.

◆ **Ходити кандібобером** хо|дити канд'ї|бобе^чром – робити щось незвично; бути в незвичній формі, положенні: |д'їти йак попри|ход'ат до |Вови / то ўс'а |хата канд'ї|бобе^чром |ходить (9).

КАНЄШНО ка|н'єшно, присл. Звичайно.

КАНІСТРА ка|н'їстра, ж. р. Металевий або синтетичний бак із герметичною кришкою для різних рідин (бензину, гасу та ін.).

КАНІФОЛЬ кан'ї|фол', ж. р. Ламка склоподібна речовина, що її добувають із живиці і використовують для з'єднання металевих чи інших деталей паянням: нагр'ї|вайїш |добре па|їал'ник / то|д'ї ў кан'ї|фол' / шоб не^ч

приста|ваї при|пої / а то|дї ку|сок / ну с|к·іки
т|реба / при|пойу в·ід|найуйїи і почи|найїи
при|найувати прово|док до с|хеми (8).

КАНТЕР |канте^{чр}, ч. р. Ручна пружинна вага: йак|шо
чо|гос' не|ба|гато / то ў |с'етку ў|кинула /
|канте^{чр}ром заче^л|пила / з|важила (9).

КАНФЕТА кан|ф·ета, канх|вета, ж. р. Цукерка.

КАНФОРКА кан|форка, кам|форка, ж. р. Одне з
кілець для затуляння отвору металевої дошки в
кухонній плиті: йак ста|їе ў |хат'ї прохолодно /
то з|н'їму |пару кан|форок і п·ід|сил'у т|рохи
кача|н'їў (9).

КАНЮЧИТИ ка|н'учити, недок. Що-небудь
просити; **ганькати**.

КАПА |капа, ж. р. Полотнище, яким покривають
постіль; **покривало**.

КАПАТИСЯ |капатис'а, недок. Лікуватися
крапельницями.

КАПЕЛА ка|пела, ж. р. Хор співаків і співачок.

КАПЕЛЬНИЦЯ |капел'ниц'а, ж. р. Медичний
пристрій для дозованого надходження рідини в
організм при крапельному внутрішньовенному
вливанні.

КАПЕЦЬ |капеч'у, ч. р. Кімнатне легке взуття без
підборів || **тапочки**.

КАПИЛЮХ капил'ух, ч. р. Чоловічий фетровий
головний убір із широкими крисами || **шляпа**.

КАПШОН кап·ішон, ч. р. Частина верхнього одягу
для захисту голови в негоду, коли немає потреби,
її відкидають на спину.

КАПКАС *Кап|кас, ч. р., мікротоп.* Назва кутка: *в·ін і
й П·ік·іў|цї іє / бо на висо|тї / |наче |гори / |наче
Каў|каз (13).*

КАПКАСЬКИЙ *Кап|кас'киї, мікротоп.* Назва ставка,
що знаходиться в межах села: *ста|вок |б·іл'а
Кап|касу нази|вайцї'а Кап|кас'киї (13).*

КАПРІ *|капр'ї, мн.* Жіночі штани нижче колін.

КАПРОНКИ *кап|ронки, мн.* Колготи, виготовлені із
синтетичних волокон.

КАПУСНЯК *капус|н'ак, ч. р.* Страва, зварена
переважно з квашеної капусти з додаванням
картоплі, пшона чи інших продуктів, заправлена
салом.

КАПУСТА *ка|пуста, ж. р.* Городня рослина, листя
якої використовують для виготовлення різних
страв.

КАПУСТА ТУШАНА *ка|пуста |тушана.* Страва з
квашеної чи свіжої капусти, приготовлена
методом тушіння в печі в казані, на олії, може
бути з м'ясом.

КАПУСТИНА *капус|тина, ж. р.* Одна головка
капусти.

КАПУСТЯНКА *ка|пус'т'анка, ж. р., ент.* Комаха
ряду прямокрилих з довгастим циліндричним
бархатним тілом.

КАПЧОНКА *кап|чонка, ж. р.* Риба, приготовлена
способом копчення.

КАПШУК *кап|шук, ч. р.* Невелика торбинка для
грошей.

КАРАБІН кара|б·ін, ч. р. Пристрій для швидкого з'єднання різних елементів шляхом зчеплення: со|бац'ї ку|пиу о|шиїніка / а до це|п|ка приче|пиу кара|б·іном (8).

КАРАБКАТИСЯ ка|рабкатис'а, недок. Лізти нагору.

КАРАКАТИЙ кара|катий, прикм. Кривоногий (про людину).

КАРАКУЛІ ка|ракул'ї, мн. Написані некаліграфічно, нерозбірливо букви.

КАРАКУЛЬ ка|ракул', ч. р. Хутро зі шкіри ягнят каракульських овець, що має коротку покручену вовну.

КАРАНТИН каран|т'ін, ч. р. Адміністративні та медико-санітарні заходи для припинення заразної хвороби: по|були ми там два |м·іс'ац'ї / каран|т'ін / не| дове|ди Гос|под' / |їїжа / ну їак ска|зати / ми |т'іки при|їїхали / то |того |супу / шо во|ни |їїли / |тойї кар|топл'ї / ми не| |їїли (12).

КАРАПЕТ кара|пет, ч. р. Вид танцю.

КАРАПУЗ кара|пуз, ч. і ж. р. Про маленького хлопчика чи дівчинку.

КАРАСЬ ка|рас', ч. р., іхт. Ставкова або річкова риба зазвичай сріблястого кольору: ка|рас' їе о|бичний і |дикий // в о|бичного лус|ка св·ітло_|с'їра / а ї |дикого / темно_|с'їра / аж чорну|вата / в·ін |доўшиї і з та|ким горб|ком (2).

КАРАТИ ка|рати, недок. Завдавати покарання за щонебудь.

КАРАФІНКА *кара|ф·інка, ж. р.* Графин; посудина з вузьким довгим горлом (для води, квасу та ін.) || **карафка.**

КАРАФКА *ка|рафка, ж. р.* Графин; посудина з вузьким довгим горлом (для води, квасу та ін.); **карафінка.**

КАРГА *кар|га, ж. р., лайл.* Про сварливу стару жінку: *та йак ми ка|зали // ну ка|зали кар|га ста|ра / шоб то|б·і за|ц'їтило* (15).

КАРДІНАЛ *кард'інал, ч. р.* Сорт картоплі: *чє|р|вона про|до|у|гу|вата / а |й|се|редин'і |б·і|ла / а|ле ба|гато |й|ї|ало|ї* (5).

КАР'ЄР *кар|йєр, ч. р.* Відкрита розробка неглибоко розташованих покладів каменю, піску.

КАРК *карк, ч. р.* Задня частина ший з верхньої частини хребта: *от ко|ли сви|н'у розби|рали / то карк в·і|д|ру|бу|вали |й|к·ін|ц'ї* (15).

КАРКАТИ |каркати, *недок.* 1. Видавати звуки «кар-кар». 2. *перен.* Провіщати, пророкувати щось недобре: *от ко|ли шос' за|плану|ва|ї зро|бити і под'ї|ли|їс'а з |кимос' / а то|ї почи|на|є |р'ї|зне то|б·і гово|рити / то ка|зали / не|карка|ї* (13).

КАРМАН *кар|ман, ч. р.* 1. Частина одягу у формі мішечка для дрібних речей і грошей; **кишеня.** 2. *геогр.* Невелика затока або частина річки з уповільненою течією; мілке місце озера, ставу та ін.; затон || **заводь.**

КАРТКА |картка, *ж. р.* Невелика книжечка для записування в неї різних відомостей про стан того, хто відвідує лікаря.

КАРТОПЛИННЯ *картоп|лин'а*, с. р. Бадилля картоплі || **бараболиння**.

КАРТОПЛЯ *кар|топл'а*, ж. р. Однорічна трав'яниста рослина з їстівними бульбами || **бараболя**, **бульба**.

КАРТОПЛЯ ЖАРАНА *кар|топл'а |жарана*. Смажена на сковороді на олії чи смальці картопля.

КАРТОПЛЯ З МНЯСОМ *кар|топл'а з м|н'асом*. Тушкована в печі в баняку картопля.

КАРТОПЛЯНИК *картоп|л'аник*, ч. р. Оладка з тертої картоплі || **бараболяник**, **бульбеник**, **дерун**.

КАРТУЗ *кар|туз*, ч. р. Чоловічий головний убір із козирком; **кашкет**.

КАСТРУЛЯ *каст|рул'а*, ж. р. Металевий посуд (перев. циліндричної форми) для варіння страв.

КАТАТИ *ка|тати*, *недок.* Везти когось на санчатах, візочку, велосипеді.

КАТКОМ *кат|ком*, *присл.* Швидко, бігом.

КАТЛАВАН *катла|ван*, ч. р. Котлован; штучне заглиблення в ґрунті для фундаменту будівлі.

КАТРАГА *кат|рага*, ж. р. Надбудова над погребом у формі куреня.

КАТРАЖКА *кат|рашка*, ж. р. 1. Навіс для зберігання сіна. 2. Приміщення для дров.

КАУ *|кау*, *недок.* Кажу. 1 ос. одн. **казати**. Усно виражати які-небудь думки, повідомляти.

КАХИКАТИ *ка|хикати*, *недок.* Злегка покашлювати.

КАЦАВЕЙКА *каца|вейка, ж. р.* Короткий верхній жіночий або чоловічий одяг на ваті чи хутрі.

КАЦАВЕЛОК *каца|велок, ч. р.* 1. Невеликий шматок чого-небудь. 2. *жарт.* Невеликого зросту дитина чи підліток.

КАЦАП *ка|цап, ч. р.* Росіянин.

КАЦАПКА *ка|цапка, ж. р.* Росіянка.

КАЧАЛКА *ка|чалка, ж. р.* 1. Кругла, гладко витесана палиця для розкачування тіста. 2. Пристрій над колодязем у формі вала з ручкою, на який намотується канат або ланцюг для витягання відра з водою.

КАЧАН *ка|чан, ч. р.* 1. Недоїдені рештки яблука, груші. 2. Плід кукурудзи. 3. Осередок у головці капусти.

КАЧАТИ *ка|чати, недок.* Гойдати.

КАЧЕНЯ *каче|н'а, с. р.* Пташа качки.

КАЧЕСТВО *|каче·ество, с. р.* Ступінь вартості, цінності, придатності чого-небудь для його використання за призначенням; якість.

КАЧКА¹ *|качка, ж. р.* Водоплавний свійський і дикий птах, цінний своїм м'ясом, яйцями і пір'ям; самка качура.

КАЧКА² *|качка, ж. р.* Один з чотирьох стоячків, що вкладаються в дірочки на кінцях перехрестя витушки, на які поміщають міток.

КАЧКА³ *|качка, ж. р.* Гойдання на хвилях (про судно).

КАЧУР *|качур, ч. р.* Самець качки.

КАША |каша, ж. р. 1. Страва з крупів, зварена на воді або молоці. 2. Приманка для риб. 3. *перен.* Багнюка; **кваша**.

КАШЕЛЬ |каше^чл', ч. р. Судомні, напружені видихи з хрипінням і шумом.

КАШЕМІР каше^чм'ір, ч. р. Тонка м'яка вовняна або напіввовняна тканина темного кольору.

КАШИСТИЙ ка|шистий, *прикм.* Який своєю консистенцією нагадує кашу: *йяблука йак пе^чре^чстойат' / то ка|шисті та|к'і* (5).

КАШКА |кашка, ж. р. 1. Дрібні квітки різних трав'янистих рослин: *г'ір|чиц'а роз^ско|шуйе / |кашку |викинула* (5). 2. *зменш.* до **каша 1**.

КАШКЕТ каш|кет, ч. р. Чоловічий головний убір із козирком || **каргуз**.

КАШЛЬОГА каш|л'ога, ч. і ж. р. Людина, яка захворіла на кашель, часто і голосно кашляє.

КАШЛЬОГИ каш|л'оги, *мн.* Кашель.

КАШЛЬОГАТИ каш|л'огати, *недок.* Видавати звуки кашлю; **кашляти**.

КАШЛЯТИ |кашл'ати, *недок.* Видавати звуки кашлю || **кашльогати**.

КВАРТА к|варта, ж. р. Металева (часто емальована) посудина для пиття води.

КВАСИТИ к|васити, *недок.* 1. Створювати умови для бродіння, окислювати що-небудь поживне. 2. *зневажл.* Розпивати спиртні напої; **пиячити**.

КВАСНИНА квасни|на, ж. р. Квашені овочі та фрукти.

КВАСОК *квасок*, ч. р., бот. Трав'яниста, багаторічна рослина, стебло й продовгувате листя якої має кислий смак; використовується в кулінарії || **щавель**.

КВАСОЛИННЯ *квасолин'а*, с. р. Бадилля квасолі.

КВАСОЛЯ *квасоля*, ж. р. Городня однорічна рослина родини бобових, що має в стручках овальні зерня.

КВАСЦІ *квасці*, мн. Хімічні сполуки подвійних сірчаноокислих солей (алюмінію, марганцю та ін.), які використовували для дублення шкір тварин: *йак королю тримали / то шкірки не здавали / а на базарі йеуреї одорукі скуплау / бат'а сам вичин'ау / квасці алум'инійов'і були / там доуга процидура / аж поки та шкіра стане мн'акенкуй* (5).

КВАСЯНИЙ *квасаний*, дієприкм. Який зазнав бродіння (про огірки, помідори, яблука та ін.): *куди год'ац'а ці маринован'і гоїрки / у них йкус / даже не т'акі / а от з бочки квасан'і / самий раз / йіх і на ро:ол'н'ік / і на салати* (9).

КВАЧ *квач*, ч. р. 1. Намотана на кінець палиці тканина для мащення чого-небудь (коліс у возі, підведення призьби та ін.). 2. Дитяча гра, за правилами якої треба торкнутися рукою того, хто тікає. 3. У дитячій грі той, хто доганяє.

КВАША *кваша*, ж. р. 1. Страва з борошна та цукру, що нагадує кисіль. 2. *перен.* Багнюка || **каша 2**.

КВІТНИК *квітник*, ч. р. Ділянка біля хати, в саду, на якій ростуть квіти.

КВОКАТИ к|вокати, *недок.* Видавати звуки «кво-кво» (про квочку); **квоктати** 1.

КВОКТАТИ квок|тати, *недок.* 1. Видавати звуки «кво-кво» (про квочку) || **квокати**. 2. *перен., жарт.* Постійно повторювати те саме.

КВОЛИЙ к|волий, *прикм.* Знесилений від хвороби.

КВОЧКА¹ к|вочка, *ж. р.* Курка, яка висиджує або водить курчат.

КВОЧКА² к|вочка, *ж. р., астр.* Назва сузір'я з кількох, розташованих купкою, невеликих зірок.

КЕБЕТА ке|бета, *ж. р.* Розум, здоровий глузд.

КЕДИ |кеди, *мн.* Спортивне взуття вище кісточок із тканини, з гумовими підошвами, на шнурках.

КЕЛЬМА |кел'ма, *ж. р., буд.* Ручний будівельний інструмент у формі металевої трикутної лопаточки на короткому держакі; **мастерок**.

КЕНДЮХ |кенд'ух, *ч. р.* 1. Орган травлення тварин. 2. *жарт.* Шлунок людини.

КЕНДЮХИ |кенд'ухи, *мн., жарт.* Нутрощі, кишки.

КЕПТУР |кептур, *ч. р.* Кашкет.

КИБАЛКА ки|балка, *ж. р., заст.* Жіночий головний убір, що має форму півмісяця.

КИЇВСЬКИЙ РАССВЕТ |кийіус'кий рас:|в·ет. Сорт картоплі: |кийіус'кий рас:|в·ет / бу|ла т|рохи ў нас / на красно|п·іл'с'ку по|хожа (5).

КИЛИМ |килим, *ч. р.* Тканий, переважно ворсистий, з візерунками виріб для вкривання підлоги, оздоблювання стін тощо || **ковйор**.

КИМАЧОК кима|чок, ч. р. Частина дерева, що вціліла після буревію: *т|реба на |вишні об·і|рвати ше он тої кима|чок (5).*

КИНДИЛИ |киндилі, мн., жарт. Діти.

КИПИТЕНЬ |кипитечн', ч. р. Сильні морози: *йак |кипитечн' с|тане / то си|диш |дома / шоб н'і|чого не^ч в·ідмо|розити (5).*

КИРАСІН кира|с'ін, ч. р. Горюча рідина, продукт перегонки нафти || **гас, кирасіна.**

КИРАСІНА кира|с'іна, ж. р. Керосин; горюча рідина, продукт перегонки нафти; **кирасін.**

КИРЗЯК кир|з'ак, ч. р., кирз'а|ки, мн. Чоботи з кирзи.

КИРНИЦЯ кир|ниц'а, ж. р. Глибоко викопана й захищена цямринами від обвалів яма, що слугує для добування води з водоносних шарів землі || **криниця.**

КИРНИЦЯ ГАР'ІЙОНОВА кир|ниц'а Гар'і|йонова, мікротоп. Криниця, що знаходилася в кінці городу Іларіона Пентюка. Нині затоплена водами Гицькового ставка: *|Гицькового ра|н'іше ни |було / а на |тому |бере^чзі |р'ічки бу|ла кир|ниц'а / називали Гар'і|йоною / то йа |через гре^чбел'ку / в об|ход хо|дила ту|ди по |воду / бо вода бу|ла |дуже |добра (5); |ни|зу кир|ниц'а |наша / називайут' Гар'і|йоною / то м'ї |бат'ко рож|чистий / |кинуї ту|ди два кру|ги з не^чржа|в·ейки (11).*

КИРПИЧ кир|пич, ч. р. 1. Будівельне штучне каміння у формі прямокутних брусків з глини (перев.

випаленої); цегла необпалена. 2. Буханець хліба у формі прямокутного бруска.

КИСЕЛИЦЯ *кисе^ллиц^я'а*, ж. р. Драглиста страва зі свіжих вишень, слив, груш або яблук та борошна або крупи.

КИСЛИЧКА *кис^лличка*, ж. р. 1. Дикі яблука, які зазвичай кислі. 2. *перен.* Дівчина з норомом.

КИСЛУШКА *кис^ллушка*, ж. р. Низькоградусний самогон: *кис^ллушка полу^лчайц[']а ўже ў к[']ін^лц[']і / ко^лли ўз[']аў с^лк[']ікі л[']ітр[']іў / с^лк[']ікі |сахару |кинуў* (15).

КИСЛЯК¹ *кис^л'ак*, ч. р. 1. Загусле кисле молоко. 2. Сухе вино.

КИСЛЯК² *кис^л'ак*, ч. р., *кис^л'аки*, *мн.* Гній, що виділяється з очей, загноєння повік при кон'юнктивіті.

КИСНУТИ |*киснути*, *недок.* 1. Довго мокнути під дощем чи у воді: *гу^лкайу їму / с^лк[']ікі ше |киснути |буде^лчи* (5). 2. Ставати кислим: *пос[']тавила |киснути ка[']пусту / шоб за |тижде^лн['] пос[']тавити |гос[']ц[']ам* (5). 3. *перен.* Бути пригніченим, сумувати за ким-, чим-небудь.

КИТ *кит*, ч. р. Спеціальна суміш, якою замазували щілини у вікнах, щоб не заходило холодне повітря; **замазка**.

КИЦЬКА |*киц[']ка*, ж. р. Кішка, самка kota.

КИШЕНЯ *ки[']шен'а*, ж. р. Частина одягу у формі мішечка для дрібних речей і грошей || **карман**.

КИШКА |*кишка*, ж. р. Еластична трубка, що є частиною травного тракту людини або тварини.

◆ **Кишки марш грають** *киш|ки марш г|райут'*
– бути голодним; ◆ **накласти кишку** *нак|ласти*
|кишку – наїстися.

КИЯНКА *ки|йанка*, ж. р. Дерев'яний молоток.

КІВШ *к|іуш*, ч. р. Дерев'яний короб на зерно над
млиновими каменями.

КІГОТЬ *к|ігот'*, ч. р. Гостре загнуте рогове утворення
на кінцях пальців птахів і тварин.

КІЗЯК *к|із'ак*, ч. р. Послід коней, який, перемішавши
із соломною, глиною та водою, використовували
для замащування щілин у глиняних будівлях.

КІЛО *к|іло*, с. р. Кілограм: *|сахару ї кол|госп|і*
да|вали по ж|мен'і / аж коли при|шоу |Лисечко
/ то|д'ї по|чали да|вати по к|іл'і (6).

КІЛОК *к|ілок*, ч. р. Палиця, загострена з одного кінця
і вбита в землю.

КІЛЬЦЯ *к|іл'ц'а*, мн. Паростки в бульбах картоплі: з
ве|ликими |к|іл'ц'ами не| т|реба са|дити (5).

КІЛЬЧАНІЙ *к|іл'чаний*, дієприкм. Який має молоді
паростки (зазвичай про картоплю): *їак|шо*
|кидати ї |земл'у не|к|іл'чану кар|топл'у / то з
|нейі а|бо н'і|чо не| |буде / а|бо т|реба |доўго
ж|дати / шоб пророс|ло / бо |к|іл'ц'а
об|і|зат'іл'но |мають' |бути |перед по|садко|чу
(5).

КІЛЬЧИТИСЯ *к|іл'читис'а*, недок. Пустити молоді
паростки (зазвичай про картоплю).

КІНЬ *к|ін'*, ч. р. Велика свійська тварина, яку
використовують для перевезення людей і
вантажів.

КІР *к·ір, ч. р., мед.* Дитяча інфекційна хвороба, що супроводжується висипом, запаленням дихальних шляхів, слизової оболонки очей, ротової порожнини та гарячкою.

КІРАМЗІТ *к·ірам|з'іт, ч. р.* Обкатані водою уламки гірських порід, що використовують як будівельний матеріал; **галька**.

КІСТОЧКА¹ *|к·істочка, ж. р., бот.* Насіння з твердою оболонкою в плодах.

КІСТОЧКА² *|к·істочка, ж. р.* Наростень на суглобі великого пальця ступні.

КІСТОЧКА-МАСТОЧКА *|к·істочка _ |масточка ♦.*
Про дітей, дуже схожих на батьків.

КІТ *к·іт, ч. р.* Самець кішки.

КІТНА *|к·ітна, прикм.* Яка виношує в собі плід (про козу, вівцю).

КІШ *к·іш, ч. р.* Оббите вузькими планками надвірне приміщення на ніжках, у якому зберігають кукурудзу в качанах.

КЛАДБИЩЕ *к|ладбище, с. р.* Місце, відведене для поховання померлих; **цвинтар**.

КЛАДКА¹ *к|ладка, ж. р.* Невеликий дерев'яний поміст на ставку для купання та прання білизни, полотна.

КЛАДКА² *к|ладка, ж. р.* Відкладені яйця птиці для висиджування потомства.

КЛАДКА³ *к|ладка, ж. р.* Дія за значенням **класти, мурувати** (будинок, кухню, гараж та ін.).

КЛАДОВИЩЕ *к|ладо|вище, с. р.* Місце, відведене для поховання померлих; **цвинтар**.

КЛАМЦАКИ *кламца|ки, мн., жарт. Зуби.*

КЛЕН *клен, ч. р. Дерево, що має лапате листя з гострими кінцями й глибокими вирізами.*

КЛЕПАНИЙ *к|лепаний, дієприкм. ♦ Не бита жінка, як не клепана коса не^ч |бита |жінка / йак не^ч к|лепана ко|са – пересторога про залежність жінки від чоловіка, підкріплювану фізичним насиллям.*

КЛЕПАТИ *кле^ч|пати, недок. Вирівнювати й загострювати вістря сапи, коси, б'ючи по ньому молотком.*

КЛЕШНЯ *к|лешн'а, ж. р. 1. іхт. Кінцева частина ноги рака. 2. жарт. Рука.*

КЛИК *клик, ч. р. Ікло.*

КЛИН *клин, ч. р. 1. Загострений з одного кінця шматок дерева або металу для розколювання кого-небудь. 2. Ділянка землі трикутної форми: го|род йак клин / з од|ного |боку л'іс / з д|ругого до|рога / з т|рет'ого об·їс'ц'а (11). 3. Вузька трикутна смуга тканини, що є частиною одягу.*

КЛИНОК *кли|нок, ч. р. 1. зменш. до **клин**. 2. Молодий клен: у к·ін|ц'і го|роду п·іш|ли ў р'іст моло|д'і клин|ки / на|с'їялис' в·ід ш|коли (7).*

КЛІЙОНКА *кл'їйонка, ж. р. Тканина, покрита з одного боку особливою речовиною, що робить її водонепроникною.*

КЛІП *кл'іп, ч. р. Короткий музичний фільм, у якому виконувана пісня має візуальне оформлення.*

КЛІПАТИ *к|л'іпати, недок. Мимоволі опускати і піднімати повіки.*

КЛІПКИ *к'л'іпки, мн.* Вії, волосинки, що вкривають краї повік.

КЛІЩ *к'л'іщ, ч. р., ент.* Маленька членистонога тварина, що паразитує на тілі тварин і людини, а також на рослинах.

КЛІЩІ *к'л'іщч'і, мн.* Металевий інструмент для захоплення, тримання розпеченого металу.

КЛУБ¹ *клуб, ч. р.* Верхня частина ноги, таза (у тварин чи людини).

КЛУБ² *клуб, ч. р.* Будинок культури.

КЛУБНІКА *клуб'н'іка, ж. р.* Полуниця.

КЛУБОК *клубок, ч. р.* Кулястий моток ниток.

КЛУМАК *клубмак, ч. р.* 1. Мішок. 2. Одиниця виміру.

КЛУНОК *клубнок, ч. р.* Наповнена чим-небудь торба або мішок, яку носять за плечима.

КЛУНЯ *клубн'а, ж. р.* 1. Закрита господарська будівля для зберігання снопів, сіна, зерна, реманенту, а також для молотьби. 2. *перен.* Повна неповоротка жінка.

КЛЬОШ *кльош, ч. р.* Жіночий широкий піджак.

КЛЬОШІ *кльош'і, ч. р., мн.* Чоловічі штани, розширені від колін донизу.

КЛЮВАТИ *кльувати, недок.* 1. Їсти, хапаючи їжу дзьобом (про птахів). 2. Схоплювати принаду, наживу на вудці (про рибу): *з^е п'іўча'са х'одж'би пошиви'лийс'а попла'вок / а пот'ім йак по'чало кльувати / шо од'ну за 'однойу 'т'іки ўсти'гаў вит'а'гати* (2). 3. *перен.* Давати себе одурити, сліпо вірити сказаному: *ц'а молод'ош кльу'йе на ўсе / шо йй ни с'кажиш* (15).

КЛЮЧ *к'л'уч*, ч. р. 1. Металевий пристрій, стрижень особливої форми, яким замикають і відмикають замок. 2. Знаряддя для загвинчування або відгвинчування гайок. 3. Ряд птахів, які летять один за одним, утворюючи кут.

КЛЮЧИНА *к'л'у|чина*, ж. р. Довгий, тонкий, без гілок шматок дерева.

КЛЮЧКА *к'л'учка*, ж. р. Довга з гачком жердина для витягування води з неглибокого колодязя.

КЛЮШКА *к'л'ушка*, ж. р. Палиця із загнутим кінцем, пристосована для гри в хокей.

КЛЯМКА *к'л'амка*, ж. р. 1. Пластинка з важільцем, якою зачиняють і відчиняють двері, хвіртку. 2. *жарт*. Кінець, безвихідь. ♦ **Клямка впала** *к'л'амка ў|пала* – так кажуть про людину, яка через ту чи ту причину починає робити щось неадекватне, не задумуючись про можливі наслідки.

КЛЯНЬЧИТИ *к'л'ан'чити*, *недок.* Настирливо просити || **циганити**.

КНОПКА *к'нопка*, ж. р. 1. Металева вістря із широкою плоскою головкою для приколювання паперу, тканини тощо до чого-небудь твердого. 2. Металева застібка, що складається з двох частин, одна з яких входить в іншу.

КНУР *кнур*, ч. р. Самець свині.

КОБЕЛЬ *ко|бел'*, ч. р. 1. Самець собаки. 2. *перен.* Хтивий, ласий на жінок чоловік.

КОБЕЦЬ *|кобечц'*, ч. р. Хижий корисний птах родини соколових, переважно з сірим або рудим пір'ям.

КОБИЛА ко|била, ж. р. 1. Самка жеребця. 2. перен., згруб. Жінка.

КОБИЛЬ |кобил', ч. р. Невелика риба сімейства коропових, що водиться переважно на міліні.

КОБИЛЬОХИ коби|л'охи, мн. Сорт слив: ве^ч|лик·і с|ливи / та|к·і / йак увеч^р|ху бу|ли / т'і / шо з|р'ізали (5).

КОБИЦЯ |кобиц'а, ж. р. Невелика ніша біля печі для зберігання солі, сірників тощо.

КОБИЧКА |кобичка, ж. р. Зменш. до **кобиця**.

КОБРА |кобра, ж. р. 1. Велика отруйна змія родини гаспидових, що має здатність у разі небезпеки розсовувати грудні ребра, утворюючи подобу капюшона. 2. перен. Зла жінка.

КОБЧИК |кобчик, ч. р. Зменш. до **кобець**.

КОВАЛИХА кова|лиха, ж. р. Дружина коваля.

КОВАЛЬ |ковал', ч. р. Майстер, зайнятий куванням металу й виготовленням предметів із нього || **кузнець**.

КОВБАНЯ коў|бан'а, ж. р. Глибока вибоїна на дорозі, з водою, болотом.

КОВІНЬКА ко|в'ін'ка, ж. р. Палиця із загнутим кінцем, яку використовують як опору при ходьбі || **копистка 2**.

КОВЙОР коў|йор, ч. р. Тканий, переважно ворсистий, з візерунками виріб для вкривання підлоги, оздоблювання стін тощо; килим.

КОВТАТИ коў|тати, |коўтати, недок. 1. Простовхувати подрібнену їжу або питво у стравохід. 2. Швидко їсти або пити.

КОВТОК¹ коў|ток, ч. р. Те, що за один раз ковтають.

КОВТОК² коў|ток, ч. р., коўт|ки, мн. Вушна прикраса; **серезка**.

КОВТУН коў|тун, ч. р. Жмут збитого волосся, шерсті.

КОВЧА |коўча, ж. і ч. р. Неохайна людина.

КОЖУХ коў|жух, ч. р. Верхній одяг з великим коміром, пошитий з овечої шкіри хутром до середини: о|то на бан|тин'ї ви|сит коў|жух / то йо|го |н'імці| |дали за те / шо заб|рали ў нас ко|рову (13).

КОЗА ко|за, ж. р. 1. Невелика рогата жуйна тварина родини порожнисторогих, що дає молоко, м'ясо тощо; самиця козла. 2. *перен.* Про жваву дівчину або жінку. 3. *зневажл., лайл.* Погана дівчина або жінка.

КОЗЕЛ ко|зел, ка|з'ол, ч. р. 1. Самець кози. 2. Саморобна підставка для виконання деяких робіт на якійсь висоті над землею: с|тавили два коз|ла / а м'іж |ними пирики|дали |доски / шоб ўс'у ст'іну охо|пити (5). 3. Підставка для різання колод на чурки. 4. *перен., лайл.* Уживається з метою образити кого-небудь, засудити чийсь поведінку. 5. *спорт.* Гімнастичний снаряд для виконання опорного стрибка. 6. *жарт.* Автомобіль ГАЗ-69: йак |т'іки |бачили коз|ла / з|нали / шо голо|ва |йіде (12). 7. Гра в доміно: |кожечн |веч'ір йак ни |карти / то коз|ла заби|вали (2).

КОЗЕРОВО |Козе|рово, с. р., мікротоп. Назва місцевості за селом: |кажут' / наз|вали так / бо

ту|ди |л'уди з Дмит|рушок і Ге|ре|жен'їйки / су|с'їд'ного се|ла / га|н'али |пасти к'їз (13).

КОЗИРОК кози|рок, ч. р. 1. Накриття перед входом у приміщення. 2. Щиток головного убору, який виступає півколом над чолом.

КОЗОЧКА ко|зочка, ж. р., жарт. Про вертляву, грайливу дівчину.

КОКЕЧКО ко|кечко, с. р., дит. Яйце (куряче).

КОКЛЮШ |кок|л'уш, ч. р. Гостра інфекційна, переважно дитяча хвороба, що характеризується приступами конвульсивного кашлю.

КОЛГОСПНИЙ Кол|госпний, мікротоп. Назва ставка, що знаходиться в межах села: в·ін |б·їл'а с'їл'с'їкойі пи|ло|рами / ним за|в·їдува|ї кол|госп / то|му Кол|госпний (13).

КОЛГОТИ кол|готи, мн. Жіночі штани зі ступнями, які щільно облягають ноги.

КОЛИСЬ ко|лис', присл. Давно, в далекому минулому, багато років тому.

КОЛІЙ кол'її, ч. р. Той, хто коле свиней.

КОЛІКА |кол'їка, ж. р. Різкий біль.

КОЛІНКУВАТИ кол'їнку|вати, недок. 1. Навприсядки закопувати в землю бульби, цибулини, насіння тощо для їх вирощування; **рачкувати**. 2. Навприсядки викопувати із землі і збирати плоди посаджених навесні сільськогосподарських рослин; **рачкувати**.

КОЛІНО кол'їно, с. р. 1. Суглоб, що з'єднує стегнову і гомілкову кістки: місце згину ноги. 2. Покоління,

---

сукупність родичів однакового ступеня спорідненості щодо предка.

КОЛІСНЯ *ко|л'існ'а, ж. р.* Передня колісна частина плуга.

КОЛІЩАТА *ко|л'іш|чата, мн.* Блочки у ткацькому верстаті, по яких рухаються шнури, прив'язані до верхніх рейок начиння.

КОЛІЯ *|ко|л'іа, ж. р.* Залізниця.

КОЛОДКА *ко|лод'ка, ж. р.* 1. Обрубок товстої деревини, пристосований для різних потреб. 2. Дерев'яний брус на осі воза. 3. Дубова колода для ковадла.

КОЛОДЯЗЬ *ко|лод'аз', ч. р.* 1. Глибоко викопана й захищена цямринами від обвалів яма, що слугує для добування води з водоносних шарів землі || **кирниця**. 2. *мікротоп.* Місцевість за селом, де облаштована криниця з джерельною водою і куди церква робить хресний хід із проханням до вищих сил про дощ: *п'рошлого року |бат'ушка з |п'ейчими / з л'уд'ми хо|дили на Ко|лод'аз' про|сити дош|чу* (13).

КОЛОС *|ко|лос, ч. р.* Суцвіття більшості злаків і деяких інших рослин, у якому квітки розміщені вздовж стрижня.

КОЛОСИТИСЯ *коло|ситис'а, недок.* Викидати колоски (про пшеницю, жито та ін.).

КОЛОТИ *ко|лоти, недок.* 1. Проколювати чим-небудь гострим, спричиняючи біль. 2. Різати, забивати свиню: *о|бично сви|н'у три|мали до Р'ізд|ва / а |перечд Р'ізд|вом ко|лоли* (13).

КОЛОТИТИ *коло|тити, недок.* 1. Помішувати що-небудь рідке. 2. Розмішувати що-небудь рідке, додаючи щось до нього. 3. *перен.* Спричиняти неспокій, незгоду, підбурювати проти когонебудь.

КОЛОТНЕЧА *колот|неча, ж. р., екс.* Бійка.

КОЛОТНИЦЯ *ко|лотниця|а, ж. р.* 1. Посудина для збивання масла. 2. Паличка, якою збивають масло. 3. *перен.* Сварлива жінка.

КОЛОТУХА *коло|туха, ж. р.* Топлене незбиране молоко, заквашене сметаною; **ряжанка**.

КОЛОШМАТИТИ *колош|матити, недок.* 1. Сильно когось бити. 2. Розбороняти, розгонити півнів.

КОЛУН *ко|лун, ч. р.* Сокира з тупим клиноподібним лезом для розколювання чурок, колод.

КОЛХІДА *кол|х·іда, ж. р.* Вантажний автомобіль, який випускали на Кутаїському автомобільному заводі.

КОЛЬЄ *кол|їє, невідм. с. р.* Прикраса з дорогих каменів, яку жінки носять на шії.

КОЛЬЦО *кол|цо, с. р.* Оздоблена коштовним каменем прикраса на палець.

КОМАР *ко|мар, ч. р., ент.* Двокрила кровосална комаха з тонким довгастим тільцем і хоботком.

КОМИЗИТИСЯ *ко|мизитис|а, недок.* 1. Вередувати, капризувати (про людей). 2. *перен.* Псуватися (про погоду): *над|вор'ї по|чало ко|мизитис|а (5).*

КОМИН |*комин, ч. р.* Димар над дахом хати.

КОМІР |*ком·ір, ч. р.* Смужка тканини, пришита в одязі коло шії.

- КОМОРА** *ко|мора, ж. р.* 1. Неопалюване невелике приміщення в житловому будинку або окрема прибудова біля хати для зберігання різних речей. 2. Приміщення для зберігання зерна. 3. *обр., заст.* Весільний обряд.
- КОМПАНІЯ** *ком|пан'їа, ж. р.* Група людей, які в якийсь період часу разом проводять дозвілля.
- КОМСОМОЛКА** *комсо|молка, ж. р.* Ручний візок на одному колесі з двома ручками для перевезення невеликих вантажів; **тачка**.
- КОНВЕРТ** *кон|верт, ч. р.* 1. Пакет із паперу, у який вкладають лист, документи для пересилання поштою. 2. Вид ковдри для немовлят у формі конверта.
- КОНДОР** *кондор, кон|дор, ч. р.* Сорт картоплі: *че|р|вона к|ругла / їсе|редин'ї |б|іла / |годна дл'а ї|с'ого (5).*
- КОНИК** *коник, ч. р., ент.* Комаха світло-зеленого кольору з довгими ногами, що стрибає й крилами утворює сюркітливі звуки.
- КОНИНА** *ко|нина, ж. р.* Кінське м'ясо.
- КОНОПЛІ** *ко|нопл'ї, мн., бот.* Трав'яниста рослина, зі стебел якої виготовляють волокно, а з насіння – олію.
- КОНТОРА** *кон|тора, ж. р.* Приміщення, у якому знаходиться керівництво та різні відділи колгоспу.
- КОНЦЕРВА** *кон|церва, ж. р.* Відповідно оброблена та вміщена в герметично закриту металеву банку для тривалого зберігання риба.

КОНЬКИ *кон'ки*, *мн.* Ковзани.

КОНЬОК *ко|н'ок*, *ч. р.* 1. Один зі з'єднаних у горішній частині під кутом дрючків, якими укріплюють, притискають верх солом'яної покрівлі. 2. Зігнута під кутом бляха, якою накривають місце сходження різних боків покрівлі із шиферу чи заліза.

КОНЮХ *|кон'ух*, *ч. р.* Той, хто доглядає коней.

КОНЮШНЯ *ко|н'ушн'а*, *ж. р.* Будівля для коней.

КОНЯКА *ко|н'ака*, *ж. р.* 1. Те саме, що **кiнь**, **кобила**.
2. *перен., зневажл.* Будь-хто, хто голосно сміється.

КОПА *ко|па*, *ж. р.* Складена у формі хреста для просушування купа з бо снопів.

КОПАНКА *|копанка*, *ж. р.* Невелике водоймище з ґрунтовою водою, викопане для господарських потреб.

КОПАТИ *ко|пати*, *недок.* 1. Перевертати, розпушувати землю лопатою. 2. Збирати врожай картоплі.

КОПИРСАТИСЯ *копир|сатис'а*, *недок.*
Перекладати, перебирати що-небудь десь, шукаючи щось; **порпатися**.

КОПИСТКА *ко|пистка*, *ж. р.* 1. Продовгувата дерев'яна лопатка для розмішування мамалиги, лемішки та ін. 2. Палиця із загнутим кінцем, яку використовують як опору при ходьбі; **ковiнька**.

КОПИТИ *ко|пити*, *недок.* Заощаджувати, не витрачати.

КОПИТО *ко|пито*, с. р. 1. Рогове утворення на кінці пальців деяких ссавців. 2. *перен., зневажл.* Рука або нога.

КОПИЦЯ *ко|пиця*, ж. р. Велика кладка снопів у дворі, на току.

КОПІЙКА *ко|п'їйка*, ж. р. 1. За радянських часів монета номіналом 1/100 карбованця. 2. Монета будь-якого номіналу. 3. Легковий автомобіль марки ВАЗ-2101.

КОРБА *|корба*, ж. р. 1. Ручка коловорота біля колодязя. 2. Пристрій із ручкою, яку крутять для заведення машини.

КОРДОН *кор|дон*, ч. р. Межа, що розділяє території держав.

КОРЗИНА *кор|зина*, ж. р. 1. Велика, сплетена з лози корзина з двома ручками для перенесення горюдини. 2. Сплетена з лози невелика посудина з дужкою вгорі для перенесення або зберігання чого-небудь. 3. Кошик із двома ручками, плетений із рогози.

КОРЗИНЩИЦЯ *кор|зинищиця*, ж. р. Жінка, яка від сільського споживчого товариства відповідала за заготівлю яєць: *ра|н'їше де|р|жава заї|малас' заго|тоўками / молоко / коро|л'ї / те|л'ата / ї|агоди / ї|аїця // дл'а заго|тоўки ї|аїец' гет' по|сада |була кор|зинищиця / б|рала кор|зину і хо|дила по се|лу зби|рати ї|аїця / шо |л'уди зда|вали // план гет' ї|а|кис' буў (14).*

КОВШИКИ *|коўшики*, мн. Корець, одна з відкритих посудин (корит) на ободі водяного колеса млина.

КОНДИЦІЯ *кон'диц'їя*, ж. р. 1. Норма, якій має відповідати товар, матеріал. 2. *перен.* Стан алкогольного сп'яніння.

КОРИТО *ко'рито*, с. р. Дерев'яна або металева посудина довгастої форми, яку використовують для прання білизни та інших господарських потреб.

КОРИТЦЕ *коу'риц:е*, с. р. Коробка під кошем, через яку зерно висипається в отвір верхнього каменя.

КОРІВНИК *ко'р'їуник*, ч. р. Будівля для корів.

КОРМ *корм*, ч. р. Харч для тварин.

КОРМУШКА *кор'мушка*, ж. р. 1. Спеціальний пристрій, куди кладуть корм для птахів, кролів; годівничка: *поро'биу к'л'їтки коро'л'ам / у |кожн'ї кор'мушки дл'а су'хого і дл'а тра'ви* (5). 2. Спеціальний пристрій, куди кладуть приманку для риби: *у кор'мушку за'л'їпл'уу за'м'їс'аної на маку'ху |каш'ї / до йа'кої добау'л'айу а'н'ісової гол'її / на |нейі |короп |добре іде* (2).

КОРНІШОН *корн'їшон*, ч. р., бот. Дрібний огірок відповідних сортів, що використовуються для маринування та засолювання: *корн'їшон ма'лен'кїй / на зак'рутку / |кажного дн'а т'реба виби'рати / шоб у |банку* (9).

КОРОБКА *ко'роб'ка*, ж. р. 1. Невелике вмістище з картону, фанери тощо, звичайно з кришкою для зберігання дрібних речей. 2. Стіни нової будівлі без внутрішньої і зовнішньої обробки, всталених вікон, стелі, даху.

КОРОВА ко|рова, ж. р. 1. Велика парнокопитна свійська молочна тварина; самка бугая. 2. перен., ж. і ч. р. Повна, неповоротка жінка або чоловік.

КОРОВА ЯЛОВА ко|рова й|алова. Корова, що залишалася нетільною.

КОРОВАЙ коро|вай, кара|вай, ч. р. Великий круглий пухкий хліб із прикрасами з тіста, який печуть на весілля: коро|вай з|вали ро|бити т'їл'ки за|мужн'їх / бо шчи|тали / шо то|д'ї ў моло|дих бу|де шчас|ливе жи|т':а (5).

КОРОК |корок, ч. р. Дерев'яний або пластмасовий виріб, яким затикають отвір у плящі: ти |корки і |закрутки в'їд шам|панс'кого не вики|даї / а при|нос' / йа |буду ро|бити до|машн'е шам|панс'ке (5).

КОРОЛИХА коро|лиха, ж. р. Самка кроля; **кролиця**.

КОРОЛЬ ко|рол', ч. р. Кріль.

КОРОМИСЛО ко|ромисло, с. р. 1. Дерев'яна вигнута палиця з зарубками або гачками на кінцях, якою носять на плечах відра з водою: бу|ло ко|ромисло / ним но|сили |воду / йа з |йару но|сила (5).
2. Важіль міха.

КОРОСТА ко|роста, ж. р. 1. Гнійні струпи на шкірі людини чи тварини. 2. перен., ж. і ч. р. Про людину, яка набридає розмовами, настійливо набивається у друзі та ін.

КОРОП |короп, ч. р. Прісноводна (перев. ставкова) костиста риба родини коропових, що має темно-золоту луску. ◇ **Королєвський короп** коро|л'єўс'кий |короп – короп, у якого тіло

нерівномірно вкрите лускою, із ділянками голої шкіри.

КОРОПЧАК *короп|чак, ч. р. і збірн.* Молодий короп.

КОРТИТИ *кор|т'їти, недок.* Дуже хотіти, бажати чого-небудь.

КОРЧ *корч, ч. р. 1.* Кущ картоплі, арахісу: *о|бично |садимо кар|топл'у |вуличками / во|но ї рад|ку полу|чайці', а по кор|ч'їй т|риц'ат' п'ят' / |сорок (5). 2.* Пеньок.

КОРЧІ¹ *|корч'і, мн.* Мимовільне скорочення м'язів (від болю, холоду, при деяких захворюваннях та ін.); судома.

КОРЧІ² *кор|ч'і, мн.* Скупчення чи насадження різних дерев і кущів на певній території, а також територія з такими рослинами: *ї кор|чах за Л'їйшу|ном п'їдс|н'їжники |були (6).*

КОРЧОВКА *кор|чоўка, ж. р.* Цибуля, яка росте сім'єю.

КОРЧУВАТИ *корчу|вати, недок.* Виривати із землі разом із корінням дерева, кущі, пеньки.

КОРШУН *|коршун, ч. р., орн.* Великий хижий птах родини яструбиних з довгими крилами і загнутим дзьобом; **рабець**.

КОСА¹ *ко|са, ж. р.* Заплетене волосся.

КОСА² *ко|са, ж. р.* Сільськогосподарське знаряддя для зрізування трави, що має вигляд вузького зігнутого леза, прикріпленого до держака.

КОСАР *ко|сар, ч. р.* Чоловік, який косить косяю.

КОСАРКА *ко|сарка, ж. р.* Жниварка, машина, яка жне хлібні рослини.

КОСИ |*коси, мн.* 1. Сукупність волосин, що ростуть на голові людини. 2. Приймочки кукурудзи у формі пучка кіс на верхній частині качана.

КОСИНКА ко|*синка, ж. р.* Трикутна жіноча хустка, яку носять на голові або шиї.

КОСИТИ ко|*сити, недок.* Зрізувати, стинати траву, збіжжя та ін.

КОСОВИЦЯ косо|*виц'а, ж. р.* Час і процес збирання сіна || **сінокіс.**

КОСОВОРОТКА косово|*ротка, ж. р.* Чоловіча сорочка зі стоячим коміром, що застібається збоку: |*д'іда розкур|кулили / в'ідп|равили ї Си|б'ір / а в'ін у|т'ік / жиї у Моск|в'і / то но|сиї косово|ротку / о|то на х|вото ї н'ї / шоб ни п'ї|мали та ни в'ідп|равили (9).*

КОСТЕНКІВ Кос|*тенк'ї, мікротоп.* Назва ставка, що знаходиться за межами села || **Вила, Штани:** ко|*лис' власником стаї|ка буї Кос|тенко / тому Кос|тенк'ї (13).*

КОСТИЛЬ кос|*тил', ч. р.* Висока палиця з перекладками, на яку спираються пахвами і якою користуються як опорою при ходінні хворі на ноги або безногі люди; милиця || **милиця.**

КОСТРИЦЯ кост|*риц'а, ж. р.* Тверді неволокнисті частинки конопляних стебел, що висипаються під час биття конопель.

КОСТРУБАТИЙ костру|*батий, прикм.* Який має нерівну, цупку на дотик, часом потріскану, часом колючу поверхню.

КОСТЮМ *кост'ц'ум*, ч. р. Комплект верхнього одягу, що складається з піджака і штанів або піджака і спідниці.

КОСЯК¹ *ко|с'ак*, ч. р. Боковий брус коробки дверей.

КОСЯК² *ко|с'ак*, ч. р. Помилка, прорахунок: *ко|ли од|не в |одного на ви|ду / то їс'ї кос'а|ки |видно* (12).

КОСЯК³ *ко|с'ак*, ч. р. Скупчення риб у період нересту або для добування їжі (про морську рибу).

КОТЕНЯ *коте^ч|н'а*, с. р. Маля кішки.

КОТИК *|котик*, ч. р. Змениш. до **кіт**.

КОТИКИ *|котики*, мн. Суцвіття на верболозі.

КОТИТИСЯ¹ *ко|титис'а*, *недок.* Народжувати малят (про овець, кіз).

КОТИТИСЯ² *ко|титис'а*, *недок.* Обертаючись, пересуватися в тому чи тому напрямку.

КОТЛОК *кот'ї|лок*, ч. р. 1. змениш. до **котьол**. 2. *перен.* Голова.

КОТЛАВАН *котла|ван*, ч. р. Штучне заглиблення в ґрунті для фундаменту будівель, гідротехнічних споруд та ін.: *це |зара |добре / котла|ван не^ч тра ко|пати їруч|ну / а п·ід'їг|наї екса|ватора / в·ін то|б·і |вириї і їсе* (8).

КОТЬОЛ *ко|т'ол*, ч. р. Котел, металева посуда з сферичним дном; **котілок**.

КОФТА СТРЕЙЧОВА *|кофта ст|рейчова*, ж. р. Кофта із синтетичної еластичної тканини.

КОХІНХІНИ *кох·ін|х·іни*, мн., *орн.* Порода курей.

КОХТА *|кохта*, ж. р. Кофта; легкий жіночий одяг до пояса; **блузка**.

КОЦЮБА коц'у|ба, куц'у|ба, ж. р. Знаряддя для перемішування палива в печі й вигрібання з неї жару, попелу у формі невеликого півкруга, перпендикулярно насадженого на довгий держак.

КОЧЕГАР коче^u|гар, ч. р. Робітник, який обслуговує печі парових котлів.

КОШАРА ко|шара, ж. р. Загорода, обора для овець; **гобора**.

КОШИЛЬОК коши|л'ок, ч. р. Шкіряна сумочка для грошей; **гаманець**.

КОШКА |кошка, ж. р. Якореподібний пристрій із трьох гачків для витягування затонулих у криниці відер.

КОШЛАТИЙ кош|латий, прикм. З поплутаними волокнами (про тканину).

КРАБИК к|рабик, ч. р. Пластмасова приколка для волосся, що складається із двох частин, схожих на грабельки.

КРАВАТЬ ДЕРЕВЛЯНА кра|ват' дечреч'у|л'ана.
Ліжко дерев'яне.

КРАВАТЬ кра|ват', ж. р. Ліжко.

КРАЖА к|ража, ж. р. Насильне захоплення, викрадення чужого майна; грабіж.

КРАЙКА к|райка, ж. р. Край полотна.

КРАКОВ'ЯК кракоу|йак, ч. р. Парний танець у швидкому темпі.

КРАМ крам, ч. р. Тканина.

КРАСАВЕЦ кра|сав·ец, краса|в·ец, ч. р. Красень.

КРАСАВЦА *красав'їца*, ж. р. Красуня; вродлива дівчина.

КРАСІВИЙ *крас'івий*, прикм. Красивий; який має приємну зовнішність.

КРАСКА *краска*, ж. р. Фарба.

КРАСНІ ДНІ КАЛЕНДАРА *красні дні календара*. Щомісячні виділення крові в жінок, які досягли статевої зрілості; **менструація**.

КРАСНОБОКА *краснобока*, ж. р. Сорт червоножовтих черешень.

КРАСНОПІЛЬСЬКА *краснопільська*, ж. р. Сорт картоплі: *їак з'вец'а / неч знайу / але сорт привезли із села Краснопільки (5)*.

КРАСНОПЕРКА *красноперка, красноп'їрка*, ж. р. Річкова чи ставкова риба родини корошових, яка має червонуваті плавники.

КРАСЯНИЙ *крас'аний*, дієприкм. Фарбований.

КРАШАНКА *кращанка*, ж. р., обр. Пофарбоване великоднє яйце.

КРЕЙДА *крейда*, ж. р. Грудка вапняку, що вживається для біління, писання тощо || **мєл**.

КРИГА *крига*, ж. р. Замерзла вода, вода, що перейшла у твердий кристалічний стан.

КРИЖАЛКА *крижалка*, ж. р. Листя капусти, у яке загортають фарш для приготування голубців.

КРИЖІ *крижі*, мн. Поперек.

КРИЖІВНИЦЯ *криж'ївниц'а*, ж. р. Дошка або брус, що з'єднує вгорі полудрабки воза.

КРИЖМА *крижма*, ж. р., обр. Подарунок куми дитині на хрестини (біла тканина, світле одяльце

і под.): *ку|ма при|носит' к|рижму з ниви|личким по|дарочком / к|рижму би|рут' у |церкву і на н'ї три|майт' ди|тину / йа|ку х|рест'ат' (5).*

КРИЛО *кри|ло, с. р.* 1. Літальний орган у птахів чи комах. 2. Частина літака, що підтримує його в повітрі під час польоту. 3. Дашок над колесом транспортного засобу для захисту від бруду.

КРИМПЛІН *кримп|л'ін, ч. р.* Синтетична тканина з поліефірного волокна.

КРИНИЦЯ *кри|ниц'я, ж. р.* Глибоко викопана й захищена цямринами від обвалів яма, що слугує для добування води з водоносних шарів землі; **кирниця**.

КРИСА *к|рися, ж. р.* Великий сірий гризун із довгим хвостом; щур.

КРИСЛАТИЙ *крис|латий, прикм.* Гіллястий.

КРИТИЧНІ ДНІ *кри|тичн'і дн'і.* Щомісячні виділення крові в жінок, які досягли статевої зрілості; **менструація**.

КРИША *к|риша, ж. р.* 1. Дах, верхня частина будівлі, що слугує її покриттям; верх. 2. *перен.* Особа або група осіб, які забезпечують захист і покровительство комусь для безпечного ведення якоїсь діяльності.

КРИШИТИ *кри|шити, недок.* Подрібнювати щось на дрібні шматочки.

КРИШКА¹ *к|ришка, ж. р.* 1. Череп'яний чи металевий предмет, яким накривають горшки, каструлі. 2. Капроновий або металевий предмет для закривання банок. 3. *перен.* Кінець || **гаплик 2**.

КРИШКА² к|ришка, ж. р. Крихта хліба.

КРІЛЬЧАТНИК кр'і|л'чатник, ч. р. Будівля для кролів || **кροлятник**.

КРІТ кр'іт, ч. р. Невеликий комахоїдний ссавець, що живе під землею і має цінне хутро.

КРОВ кроў, ж. р. Рідина червоного кольору, яка циркулює в живому організмі та здійснює обмін речовин у ньому.

КРОВНА к|роўна, ж. р. Родичка.

КРОВНИЙ к|роўний, ч. р. Родич, той, хто перебуває у спорідненості з ким-небудь.

КРОВ'ЯНКА кроў'янка, ж. р. Ковбаса, виготовлена в домашніх умовах із крові заколотої свині, зрідка – з додаванням гречаної каші.

КРОК крок, ч. р. Відстань між стопами ніг під час ходьби || **шаг**.

КРОКВА к|роква, ж. р. Одна з опор покрівлі, зроблена з двох брусів, з'єднаних у горішній частині під кутом і прикріплених долішніми кінцями до стін будівлі.

КРОЛИЦЯ кро|лиц'а, ж. р. Самка кроля || **королиха**.

КРОЛЯТНИК кро|л'атник, ч. р. Будівля для кролів; **крільчатник**.

КРОМИ к|роми, спол. Крім, окрім.

КРОПИТИ кро|пити, недок. 1. Оббризкувати рослини дрібними краплями суміші води з отрутою: т|реба ўже кро|пити жу|ки / бо че|рвон'і кор|ч'і / а |дейак'і ўзагал'і т'і|л'ки штурпа|ки ли|шилис'а (5). 2. Освячувати водою.

КРУГЛА ДАТА к|ругла |дата ♦. Ювілей. Пам'ятна дата, що закінчується на 5 чи 0 (20, 25, 30, 35 ... років).

КРУЖКА к|ружка, ж. р. Металевий посуд для пиття води.

КРУК крук, ч. р., орн. Великий хижий птах із блискучим чорно-синім пір'ям, що живе подальше від осель, переважно в лісі.

КРУПА кру|па, ж. р. 1. Очищені й подрібнені зерна злакових рослин, що їх використовують як продукт харчування. 2. Опади у вигляді сніжних кульок невеликого розміру || **крупичка**.

КРУПИЧКА кру|пичка, ж. р. Опади у вигляді сніжних кульок невеликого розміру; **крупа 2**.

КРУПОДЕРКА крупо|дерка, ж. р. Млинок, машина для розмелювання зерна на крупи || **крупорушка**.

КРУПОРУШКА крупо|рушка, ж. р. Млинок, машина для розмелювання зерна на крупи; **круподерка**: |жорна бу|ли ш|іс:от |ї д|і|аме|тр|ї / а крупо|рушка |була чо|тириста / то кру|тити |легше |було (8).

КРУТОСХИЛ крутос|хил, ч. р. Крутий, стрімкий схил гори, берега.

КРУЧА к|руча, ж. р. 1. Крутий край яру. 2. мікротоп. Місце в селі біля дитячого садка.

КС-КС кс-кс, виг. Вигук, яким кличуть котів і кішок.

КУБЛО куб|ло, с. р. 1. Гніздо птахів, комах: де во|ни те куб|ло ос знайш|ли / не^у знайу / а|ле при|шоу до|дому / шо_ї на |оч|і не^у |бачиу / так

поку|сали т'ї |оси (5). 2. перен. Скупчення в одному місці плазунів, рослин (перев. бур'янів): *посе^чре^чдин'ї та|ке куб|ло о|сету / шо / мат' / т|реба поса|дити там каба|ки / шоб заглу|шили о|сет (5).*

КУВАДЛО ку|вадло, с. р. Залізна підставка певної форми, на якій кують металічні вироби.

КУВАТИ¹ ку|вати, недок. 1. Б'ючи молотом по розжареному металу, надавати йому потрібної форми. 2. Робити насічки на згладженому камені.

КУВАТИ² ку|вати, недок. Видавати звуки «ку-ку» (про зозулю).

КУВІКАТИ ку|в'ікати, недок. 1. Видавати звуки «куві-куві» (про свиней). 2. перен., зневажл. Говорити (про людей).

КУДКУДАХКАТИ кудку|дахкати, недок. Звуки, які видає курка || **кудкудахтати**.

КУДКУДАХТАТИ кудку|дахтати, недок. Звуки, які видає курка; **кудкудахкати**.

КУЖІЛЬ |куж'іл', ч. р. Палиця і навите на неї волокно, яке прядуть.

КУЖІЛЬНИК ку|ж'іл'ник, ч. р. Дерев'яний циліндр, що затуляє отвір нижнього каменя в млині і через середину якого проходить верхня частина веретена.

КУЗКА |кузка, |куз'ка, ж. р., ент. Середнього розміру жук, небезпечний шкідник зернових культур.

КУЗНЕЦЬ куз|нец', ч. р. Майстер, зайнятий куванням металу і виготовленням предметів з нього; **коваль**.

КУЗНЯ |куз'н'а, ж. р. Кузня.

КУЗОВ |кузоу, ч. р. Частина автомашини, призначена для перевезення вантажу.

КУКЛА |кукла, ж. р. Дитяча іграшка у вигляді фігурки людини; **лялька 1.**

КУКУРІКУ |кукур'іку, виг. Звуконаслідування, що означає крик півня.

КУКУРУЗИНЯ |кукурузин'а, с. р. Листя і стебла кукурудзи.

КУЛАК |кулак, ч. р. Кисть руки з пальцями, зігнутими і притиснутими до долоні.

КУЛІШ |кул'іш, ч. р. Густий суп із круп.

КУЛЬЧИК |кул'чик, ч. р. Серезка, вушна прикраса; **серезка.**

КУМ |кум, ч. р. 1. Хрещений батько стосовно батьків хрещеника і до хрещеної матері. 2. Батько дитини стосовно хрещеного батька і хрещеної матері.

КУМА |кума, ж. р. 1. Хрещена мати стосовно батьків хрещеника і до хрещеного батька. 2. Мати дитини стосовно хрещеного батька і хрещеної матері.

КУМИ |куми, мн. Кум і кума разом.

КУМИ СТРІЧНІ |куми стр'ічн'і. Куми, за яких беруть перших стрічних на вулиці людей, якщо дитина хворіє дуже і її терміново треба охрестити.

КУМПОЛ |кумпол, ч. р., перен., жарт. Голова.

КУНИЦЯ |куниц'а, ж. р. Дрібна хижа тварина родини куніцевих з цінним пухнастим хутром.

КУПА |купа, ж. р. Велика кількість чого-небудь складеного, насипаного в одному місці; **куча.**

КУПОЛ |купол, ч. р. Опуклий дах, що має форму півкулі || **баня**².

КУРАГА кура|га, ж. р. Сушені плоди абрикоси.

КУРАКИ кура|ки, мн. Курячий послід: кура|ки ко|ли пог|рали / то би^е|реш роз|водиш їх во|дойу і п|ідли|вайїш п|ід |кор'їн' (5).

КУРАЧКИ курач|ки, мн. Змениш. до **кураки**: ко|ли ди|тина ве|реду|вала / бо не^ч хо|т'їла |їїсти / то їй ка|зали // мо' / то|б·і суп з курач|ками // то|дї |н'їби т|рохи почи|нала |їїсти (5).

КУРАЧА СЛІПОТА |курача сл'їпо|та. Хвороба очей, при якій людина погано бачить при слабкому освітленні.

КУРДУПЕЛЬ кур|дупе^чл', ч. р. 1. Людина низького зросту. 2. Маленький ніс.

КУРЕЦЬ ку|рець, ч. р. Той, хто курить.

КУРИ |кури, мн., |курам, Д. в. Загальна назва свійських птахів родини курячих; курки й півні.

◆ **Химині кури** |Химин'ї |кури – нісенітниця.

КУРІЙ ку|р'їй, ч. р., орн. Півень з ознаками курки.

КУРІНЬ ку|р'їн', ч. р. Приміщення для сторожа на баштані або в саду.

КУРІПКА ку|р'їпка, ж. р., орн. Середнього розміру птах родини курячих, у якого верхня частина тіла сіро-бура з рудими поперечними смугами, а нижня частина сіра з темним струменястим малюнком, з великою каштановою плямою на черевці (у самців) і такими ж поперечними смугами по боках тіла || **куропатка**.

КУРКА |курка, ж. р. Свійська птиця, яку розводять на м'ясо і для одержання яєць; самка півня.

КУРКУСИЛЬ курку|сил', ч. р. Можливо, утворено шляхом контамінації слів *курка*, *кусати* і *Василь* для рими у дражнилці: а Ва|сил' курку|сил' |баб'і |циц'ку в'ідку|сиў / п'і|шоў |голку пози|чати / |баб'і |циц'ку приши|вати (15).

КУРНИК кур|ник, ч. р. Будівля для курей.

КУРОЛАПНИКИ куро|лапники, мн., жарт. Кури.

КУРОПАТКА куро|патка, ж. р., орн. Куріпка.

КУРЧА кур|ча, с. р. Пташа курки.

КУСІНЬ |кус'ін', ч. р. Недоїдений або надкушений шматок чогось їстівного.

КУСКА ХЛІБА НЕ МАЄ кус|ка х|л'іба не^и |має ♦.
Бідний.

КУХВАЙКА кух|вайка, ж. р. Стьобана куртка на ваті.

КУХНЯ |кухн'а, ж. р. Кімната з плитою для готування їжі.

КУХНЯ ЛІТНЯ |кухн'а |л'ітн'а. Приміщення з плитою, інколи – піччю для готування їжі. Ним користуються переважно в теплу пору року.

КУХОЛЬ |кухол', ч. р. Посудина з довгою ручкою для набирання води.

КУЦЕНТИ куце^и|н'іти, недок. Мерзнути від холоду.

КУЧА¹ |куча, ж. р. Велика кількість чого-небудь складеного, насипаного в одному місці || **купа**.

КУЧА² |куча, ж. р. Невелике крите приміщення для собаки; **будка**.

КУЧУВАТИ кучу|вати, недок. Часто переїжджати з одного місця на інше.

КУЧУГУРА *кучу|гура, ж. р.* Велика кількість чого-небудь складеного, зсипаного, згорнутого горою в одному місці; **гораз**.

КУШАТИ *|кушати, недок.* З'їдати або випивати трохи чого-небудь для проби.

КУШЕТКА *ку|шетка, ж. р.* Вид ліжка з дошок без спинок; **тапчан**.

КУШИР *ку|шир, ч. р., бот.* Багаторічна трав'яниста рослина, що росте у воді; водяна кропива.

Л

ЛАВКА¹ |лаўка, ж. р. Дошка на стояках, на яку сідають або кладуть що-небудь.

ЛАВКА² |лаўка, ж. р. Сільський магазин; **магазин**.

ЛАВСАН |лаўсан, ч. р. Міцна синтетична тканина, що не мнеться.

ЛАГА |лага, ж. р. Одна з балок, до якої прибивають дошки підлоги: *в'ід лаг і до зем|л'і з п'іў|метра (5).*

ЛАГИР |лагир, ч. р. 1. Табір для в'язнів. 2. Оздоровчовиховний заклад для школярів.

ЛАГОДИТИ |лагодити, *недок.* Ремонтувати, робити що-небудь придатним для користування.

ЛАД |лад, ч. р. Згода у стосунках, взаєминах.

ЛАДА |лада, ж. р. Легковий автомобіль марки ВАЗ.

ЛАДИТИ |ладити, *недок.* Жити у злагоді.

ЛАДНО |ладно, *присл.* 1. Що-небудь зроблено добре.
2. Згода.

ЛАЗ |лаз, ч. р. Отвір (на горище, у яму та ін.).

ЛАК |лак, ч. р. Прозорий розчин природних або синтетичних плівкоутворювачів у спирті, скипидарі, олії, з домішками пластифікаторів та інших речовин, яким покривають яку-небудь поверхню для її захисту та надання блиску.

ЛАКИЗА |ла|киза, ч. і ж. р., *зневажл.* Людина, яка підлабузнюється, вислужується перед ким-небудь.

ЛАМАТИСЯ |ла|матис'а, *недок.* Не наважуватися на що-небудь, запропоноване кимсь.

ЛАМПА *лампа*, ж. р. 1. Прилад для освітлення.

2. Герметично закрита скляна посудина (зазвичай циліндричної форми), що слугує для перетворення та генерування різних сигналів (електричних, звукових). ♦ **Звукова лампа**

перегоріла *звук|ва лампа переγο|рїла* – жарт. Хто-небудь після сварки не хоче розмовляти.

ЛАМПА ПАЯЛЬНА *лампа па|йал'на*. Прилад, який

складається з невеликого бачка і жерла, з якого виходить вогонь у результаті згорання бензину, що міститься в бачку, і який використовують для зварювання металевих частин, для того щоб їх зігнути, для обсмалювання тушки забитих птахів чи тварин.

ЛАМПАДА *лам|пада*, ж. р. 1. Наповнена оливою

невелика посудина з ґнотом, яку запалюють перед іконами. 2. Невеличкий світильник, що складається з ґнота і посудини, у яку наливають олію; **каганець**.

ЛАМПАСИ *лам|паси*, мн. Кольорові смужки із

тканини, що нашиваються по зовнішньому шву формених штанів.

ЛАМПЧИТИ *лам|п'ічити*, недок. Неякісно, швидко

виконувати роботу.

ЛАМПОЧКА *лампочка*, ж. р. Герметично закрита

скляна посудина (зазвичай грушоподібної форми), що слугує для освітлення електрикою.

ЛАНДИШ *ландиш*, ч. р., бот. Конвалія.

ЛАНКА |ланка, ж. р. Група жінок у колгоспі, яка сапала, обробляла, збирала городину.

ЛАНТУХ |лантух, ч. р. Великий мішок.

ЛАНЦЮГ лан|ц'юґ, ч. р. Низка металевих кілець, послідовно з'єднаних одне з одним.

ЛАПА |лапа, ж. р. 1. Стопа, нога тварини. 2. Копил; дерев'яне шевське знаряддя, що має форму ступні і яким користуються для виготовлення взуття. 3. Робоча частина ґрунтообробних знарядь для напорювання рядків, з подачею в них води: *пони|дори са|дили аж п'ід Ду|бинойу / п|роїде т|рактор / |лапойу на|поре рад|ки з во|дойу / нам оста|валос' |т'іл'ки пони|дор дос|тати до во|ди і там пригор|нути* (5). 4. зневажл. Нога (про людей).

ЛАПАТИЙ ла|патиї, прикм. Який падає великими сніжинками (про сніг).

ЛАПАЦОНИ лапа|цони, мн., жарт. Старе розношене взуття.

ЛАПЕРЛА ла|перла, ж. р. Сорт картоплі: *ц'а |б·іла / |виписаї із гра|надоч'їу / а|ле во|на ї нас бу|ла |рок'її зо ш|тири* (5).

ЛАПКА |лапка, ж. р. Деталь мотоцикла, якою заводять двигун і переключають передачі.

ЛАПТИ |лапті, мн. Зношене легке старе взуття.

ЛАПША ДОМАШНЯ лап|ша до|машина. 1. Виріб із прісного пшеничного тіста у формі тонких висушених смужок. 2. Страва, приготовлена з цього виробу.

ЛАПША *лап'ша*, ж. р. Харчовий продукт у формі спіралей, трубочок, гребінців, смужок та ін. із тіста; **вермішель**.

ЛАПШІ НАВІЩАТИ *лап'ш'і на'в'іщати* ◆.

Наговорити неправди так, щоб людина повірила.

ЛАСИЦЯ *ласиц'я*, ж. р. Невелика хижа тварина з гнучким тілом; **ласка**.

ЛАСКА *ласка*, ж. р. Невелика хижа тварина з гнучким тілом || **ласиця**.

ЛАСТІВКА *ласт'іука*, ж. р., орн. Перелітний птах ряду горобцеподібних з вузькими гострими крилами, стрімкий у льоті.

ЛАСТОВИННЯ *ласто'вин'я*, с. р. Дрібні жовтуватобурі плями або коричневі пігментні плями переважно на обличчі людей, що особливо помітними стають навесні; **веснушки**.

ЛАСТОЧКОЮ *ласточко'ю*, присл. Стрибаючи, відкритим животом ударятися об поверхню води.

ЛАТА *лата*, ж. р. Довга жердина або дошка, яку кладуть упоперек кроков || **рейка**.

ЛАТАНИЙ *латаний*, дієприкм. Який має кілька латок.

ЛАТКА *латка*, ж. р. 1. Шматок тканини або шкіри, яким зашивають дірки в одязі, взутті та ін. 2. Невелика ділянка землі.

ЛАХМІТТЯ *лах'міт'я*, с. р. Старий одяг, непридатний для носіння.

ЛЕБІДКА *леб'ідка*, ж. р., орн. Самка лебедя.

ЛЕБІДЬ *леб'ід'*, ч. р., орн. Великий перелітний дикий водоплавний птах з довгою, красиво вигнутою

шиєю і білим (рідше чорним) пір'ям: *на Кап|кас'кому ўже т|рет'ій р'ік п'ід|рад лебед'і гн'із'д'ац'а / ви|сид'уйут' ле^чбе^у|д'ат / п|рошлого |року аж ш'іс'ц'о^х |висид'іли / ц'ого |бачиў |т'іки чоти|рох (12).*

ЛЕВАДА *ле^ч|вада, ж. р.* Ділянка землі з городом до ставка, сінокосом, плодовим садом або вербами.

ЛЕДАЦЮГА *ле^чда|ц'уга, ч. р., зруб.* Той, хто не бажає працювати або неохоче працює; **лінивий**.

ЛЕДАЧ *|ледач, ж. р., збірн.* Ледачі люди.

ЛЕДАЧИЙ *ле^ч|дачий, прикм.* Той, хто не бажає працювати або неохоче працює; **лінивий**.

ЛЕДАЩО *ле^ч|дашчо, с. р., зруб.* Той, хто не бажає працювати або неохоче працює; **лінивий**.

ЛЕЖАК *ле^ч|жак, ч. р. 1.* Горизонтальна частина димоходу, що лежить на горищі. *2.* Вулик, розташований горизонтально до землі чи іншої поверхні. *3.* Вид ліжка з дощок без спинок; **тапчан**.

ЛЕЖАНКА *ле^ч|жанка, ж. р.* Низька частина печі, усередині якої проходить канал для руху теплого повітря, а зверху є місце для лежання і спання.

ЛЕЖНІ *|лежн'і, мн.* Лежання без роботи.

◆ **Справляти лежні** *спраў|л'ати |лежн'і* – нічого не робити.

ЛЕЗО *|лезо, с. р.* Гострий край полотна коси чи ножа.

ЛЕЙБА *|лейба, ж. р.* Нашивка на одязі із зазначенням назви, місця виготовлення, номера або інших відомостей.

ЛЕМЕНТ *|леме^чнт, ч. р.* Крик.

ЛЕМЕНТУВАТИ *лечмечнту|вати*, *недок.* 1. Голосно кричати. 2. Голосно гавкати: *сто|йу на горо|д'ї / |чуйу / шо со|баки лемен|туйут' / п-їд|ход'у / а тут |д'їйчина шу|каєе шос' / |кажу / показни|ки ска|зати / во|на / н'е / їа не по показни|ках / їа кви|танц'її роз|нос'у (5).*

ЛЕМІШ *леч|м'їш*, *ч. р.* Частина плуга, що підрізує шар землі знизу.

ЛЕМІШКА *леч|м'їшка*, *ж. р.* 1. Кашоподібна страва з густо запареного борошна, звичайно гречаного. 2. *зневажл.* Несмачна рідка страва.

ЛЕНІЯ *|лен'їя*, *ж. р.* Обмежений двома рядами будинків простір для їзди та ходіння; **вулиця**: *ми жи|вемо на |нижн'їй |лен'її / а |верхн'а |лен'їя о|так до |нашої (показує) їде до кол|госпу (5).*

ЛЕНІЯ ВЕРХНЯ *|лен'їя |Верхн'а*, *мікротоп.* Стара назва сучасної вулиці Миру.

ЛЕНІЯ НИЖНЯ *|лен'їя |Нижн'а*, *мікротоп.* Стара назва сучасної вулиці Вишневої.

ЛЕП *лєп*, *ч. р.* Бруд, що вкриває довго не мите тіло.

ЛЕТІТИ *леч|т'їти, леч|т'у*, *1 ос. одн.* 1. Пересуватися в повітрі за допомогою крил (про птахів, літальні апарати та ін.). 2. *перен.* Швидко бігти.

ЛЕЩАТА *лечш|чата*, *мн.* Ковальські щипці, які використовують для тримання розкаленого металу.

ЛЕЯ *|лейя*, *ж. р.* Ледача жінка.

ЛЄБЬОДКА *л'є|б'одка*, *ж. р.* Пристрій для піднімання вантажів: *|поки ї м'їй р'їст / то пода|вай в'їдро так / а коли їже |нижче*

проко|пай кир|ниц'у / то|дї л'е|б·одкойу
п·іднї|мали |земл'у (15).

ЛЕГІНСИ л'ег·інси, мн. Короткі жіночі штани з мереживом унизу, які щільно облягають ноги.

ЛЕЗВІЄ л'езв·іє, с. р. Змінна деталь безпечної бритви, тонка сталева пластинка з двома загостреними краями та прорізами для кріплення; **бритвочка**.

ЛЕНТА л'ента, ж. р. 1. Вузька смужка якої-небудь тканини, що використовується як прикраса, для оздоблення. 2. Ознака незаміжньої дівчини у весільному обряді. 3. Ознака хлопця, якого за радянських часів випроводжали на військову службу: *а ото фотог|раф·і́а / де Сер|г·і́а в |арм·і́у прова|жайут' / сто|їт' пє|рє|ч'ї|заниї л'єнтами і руши|ками / там Ма|р'їа Пи|лип·і́на з Пє|т|ром (5).*

ЛЕНЬ л'єн', ж. р. Лінощі, відсутність бажання працювати, робити що-небудь.

ЛИБА |либа, ж. р., зневажл. Усмішка. ♦ **Тягнути либу** т'аг|нути |либу – посміхатися.

ЛИБАТИ |либати, недок. Шукати те, чого мало, але дуже потрібно: *у сад|ку |либала дири|в·ї́ / то п·іш|ла ї́ ку|ток / де г|руш·і́ по|сад'ан'ї / їа ж там ни |була / а там чорт |ногу з|ломит' / і дири|в·ї́у ни|ма (5).*

ЛИБИТИСЯ |либитис'а, недок., зневажл. Нещиро усміхатися.

ЛИГ'АТИ ли|гати, недок., екс. Їсти, пити що-небудь швидко.

ЛИЗАВЕТА *Лиза|вета, ж. р., вл. н.* Жіноче ім'я Єлизавета.

ЛИЗУНЕЦЬ *лизу|нець, ч. р.* Грудка солі, яку дають лизати худобі: *б·і́л'а ко|рови заўж|ди буў лизу|нець / од|ного кус|ка хва|тало на р'ік (7).*

ЛИЗЬКАТИ *лиз'кати, недок., екс.* Погано їсти, без апетиту.

ЛИКО *лико, с. р.* Стрічки з внутрішньої частини кори молодії липи, що використовуються для виготовлення різних предметів (кошиків, взуття).

♦ **Лика не в'яже** *лика не^и ў|ўаже* – про дуже п'яну людину.

ЛИМАРИТИ *ли|марити, недок., зневажл.* Упродовж якогось часу безперервно пити алкогольні напої.

ЛИМИГАТИ *лими|гати, недок., зневажл.* Їсти щонебудь: *ўак прошт|рафиц'а / то си|дит і |тихо лими|гаіе / |т'іки с|коса |дивиц'а / |н'іби до|баўки п|росит (5).*

ЛИНОК *ли|нок, ч. р., іхт.* Прісноводна риба зі слизьким тілом: *у Паў|ленковому ше ў к'ін|ц'і с'імди|с'атих во|диўс'а ли|нок і |раки (2).*

ЛИНЬКА *лин'ка, ж. р.* Зміна зовнішнього покриву у тварин: *по|чалас'а ў ку|реї |лин'ка / то ўа|ўец' ра|н'іше Р'ізд|ва |можна не^и ж|дати (5).*

ЛИПКИЙ *лип|кий, прикм.* Який легко прилипає, клейкий.

ЛИПУХ *ли|пух, ч. р. 1. бот.* Бур'ян із широкими листками і суцвіттям із колючками. *2. перен., вл. н.* Хто-небудь нерозумний: *зро|биў ўак тої Ли|пух І|ван І|ванович (15).*

ЛИПЧИЦЯ *лип|чиц'а, ж. р., бот.* Бур'ян, що росте на городах, у садках, на полях, характерною ознакою якого є виткі стебла і тонкі короткі шипи, завдяки чому він «прилипає» до одягу, тіла: *лип|чиц'ї на|с'їялос'а н'їу|року / у|же |поле|чи йї|її / ви|сапу|їш / |т'їко по|їа|виц'а / а во|но рос|те зноў (5).*

ЛИС *лис, ч. р.* 1. Хижий ссавець родини собачих з довгим пухнастим хвостом і рудим хутром. 2. *перен.* Хитрий, облесливий чоловік.

ЛИСИЙ *|лисиї, прикм.* 1. З лисиною або без волосся на голові (перев. про чоловіка). 2. *перен.* Позбавлений рослинності; голий (про землю).

ЛИСИЦЯ *ли|сиц'а, ж. р.* 1. Самаця лиса. 2. *перен.* Хитра, облеслива жінка.

ЛИСИЧКА *ли|сичка, ж. р.* 1. Вид їстівного гриба: *|ц'ого |року ли|сички ўро|дили / закру|тила |дес'їт' |банок.* 2. *змениш.* до **ЛИСИЦЯ** (1, 2).

ЛИТИ *|лити, недок., |лийу, 1 ос. одн.* 1. Змушувати текти, витікати яку-небудь рідину. 2. Сильно, безперервно текти.

ЛИТКА *|литка, ж. р.* Округлий м'яз на задній частині гомілки людини.

ЛИХИЙ *ли|хиї, прикм.* Злий, недобрий.

ЛИЦЕ *ли|це, с. р.* 1. Передня частина голови людини; обличчя. 2. Частина обличчя від вилиці до нижньої щелепи; щока.

ЛИШАЙ *ли|шаї, ч. р., мед.* Шкірна хвороба, характерною ознакою якої є пляма, покрита лускою або гнійними струпами.

ЛІВАК *л'івак*, ч. р. 1. Робота за домовлену платню, виконана приватно у вільний від основного виду діяльності час; **калим**. 2. Гроші, отримані за таку роботу.

ЛІВЕР *л'іве^р*, ч. р. Нутроші забитої худоби, що вживають як їжу.

ЛІВЕРКА *л'іве^ррка*, ж. р. Різновид ковбаси, виготовленої з нутрощів забитої худоби.

ЛІВЧИК *л'іўчик*, ч. р. Предмет спідньої жіночої білизни, який слугує для підтримання грудей || **бюстгалтер**.

ЛІГВО *л'ігво*, с. р. Заглиблення або інше місце в землі, де живе тварина.

ЛІЙ *л'ій*, ч. р. Внутрішнє сало тварин, яке після перетоплення використовують як ліки.

ЛІЙКА *л'ійка*, ж. р. Конус із трубкою, яким користуються для переливання рідини в посуд з вузьким отвором.

ЛІКАР *л'ікар*, ч. р. Особа з вищою медичною освітою, яка лікує хворих || **врач, дохтор**.

ЛІКАРСТВО *л'ікарство*, с. р. Препарати, які використовують для лікування; **ліки**.

ЛІКИ *л'іки*, *мн.* Препарати, що використовують для лікування || **лікарство, медикаменти**.

ЛІМОНКА *л'імонка*, ж. р. 1. Ручна граната, що формою нагадує лимон. 2. *бот.* Сорт груші.

ЛІНИВИЙ *л'інивий*, *прикм.* Який не бажає працювати або неохоче працює || **ледацюга, ледачий, ледащо**.

ЛНІЙКА л'і|н'ї|ка, ж. р. 1. Дерев'яна або пластмасова планка, яку використовують для креслення прямих ліній. 2. За радянських часів щопонеділковий або з нагоди свята збір учнів із шикуванням їх за класами.

ЛНЬКИ л'і|н'ки, присл. Ліниво, без бажання.

ЛПИТИ л'і|п|ити, недок. 1. Робити що-небудь із тіста, пластиліну. 2. перен. Іти з високою інтенсивністю (про дощ).

ЛІСНИК л'і|с|ник, ч. р. Наглядач за лісом.

ЛІТОМ л'і|том, присл. Улітку, літньою порою.

ЛІТРА л'і|тра, ж. р. 1. Літр, одиниця ємності рідин, що дорівнює 1000 см³. 2. Одиниця розрахунку за виконану роботу.

ЛІЧИТИ¹ л'і|чи|ти, недок. Лікувати.

ЛІЧИТИ² л'і|чи|ти, недок. Рахувати.

ЛОБ лоб, ч. р. 1. Верхня частина обличчя людини. 2. перен., вульг. Про міцного, кремезного, зазвичай високого на зріст молодого або середнього віку чоловіка.

ЛОБОДА лоб|ода, лоб|ода, ж. р., бот. Трав'янистий або чагарниковий бур'ян: з цим г|нойом с'ц'і|ки лоб|оди на го|род'ї ї|з'алос'а (5).

ЛОБОТРАС лобот|рас, ч. р. Той, хто зробив негативний учинок.

ЛОБУР лобур, ч. р. Безкультурна, неосвічена людина.

ЛОВИТИ ло|вити, недок. 1. Хапати що-небудь на льоту: бу|ла ї|нас од|на |киц'ка / розу|маха та|ка / шо на л'о|ту гороб'ц'ї|ї ло|вила (5).

2. Намагатися схопити, спіймати того, хто тікає: *чим на перервах займалис'я // з'рали у ква'ча / там т'реба |було ловити / коли зло|виї ко|гос' / то|д'ї тої у|же квач (5).* 3. Брати, вибирати щонебудь з рідини: *де|р|жали ка|чок / бо ста|вок уни|зу / рас|ки |поўно / то |д'їти шчо|д|н'а ходили по дв'ї в'їд|р'ї рас|ки ловити (5).* 4. Приймати сигнал радіо- чи телепередачі: *у|же прис|таўку ку|пили / а во|на не| ловит' |других ка|нал'їў (8).* 5. Зупиняти машину: *по|їїхали у Ве|рх|н'ачку / а аў|тобуса не| |було |доўго / то |бат'ко ловиї ма|шину / шоб до|дому д'їс|татис'я (5).*

ЛОЖЕЧКА |ложечка, ж. р. 1. зменш. до **ложка 1.**

2. Нижня частина грудей під ребрами.

ЛОЖКА |ложка, ж. р. 1. Предмет столового прибору, яким набирають рідку страву. 2. Кількість чогонебудь, скільки міститься в ложці.

ЛОЙ лой, ч. р. Лій, козиний жир, використовуваний як ліки.

ЛОМ лом, ч. р. Товстий загострений з одного кінця металевий стрижень, яким ламають, розбивають щонебудь тверде.

ЛОМАКА ло|мака, ж. р. 1. Велика палиця; уламок гілки чи тонкого дерева. 2. Уламок сухого дерева, який використовують як дрова; **дровняка.**

ЛОПАТА ло|пата, ж. р. Знаряддя, яким копають, перекопують землю.

ЛОПАТА ПІДБОРОЧНА ло|пата п'їд|борочна. Плоска лопата, якою щось набирають.

ЛОПАТА ПІКНА *ло|пата п·ік|на*. Знаряддя, яким саджають хліб у піч.

ЛОПАТА ШТИКОВА *ло|пата шти|кова*. Лопата, якою перекопують землю, роблять заглибину.

ЛОПАТКА *ло|патка*, ж. р. 1. Маленька лопата. 2. Передня плечова частина м'ясної туші.

ЛОША *ло|ша*, с. р. Маля кобили.

ЛОЩИНА *лошчина*, ж. р. Невелика і неглибока заглибина.

ЛУБ *луб*, ч. р. Дерев'яний обід навколо каменів.

ЛУГОВСЬКА *лугоўс'ка*, ж. р. Сорт картоплі: *лугоўс'ка по|хожа на шир|шаву / гет' к|ругла та|ка / а|ле т|рохи шир|шава* (5).

ЛУДИТИ *лудити*, недок. Запаювати оловом дирочки в металевому посуді (каструлі, мисці та ін.): *кастру|л'і / о|собин.о ве|лик·і / сорока|т|ров·і / |дуже бе|реч|ли / бо ту|ди і |воду наби|рали пит|ну / і виног|рад там |тиждечн' граї / а|ле ї|с'ако |було / то с|тукне|чи слу|чайно / а там гл'а|ди і |дирочка |через йа|кийс' час / то |лудили йі|її |оливом / бо но|ва доро|га бу|ла* (5).

ЛУНА *лу|на*, ж. р. Відбиття звуку, звукових коливань.

ЛУНКА *лунка*, ж. р. 1. Невелика заглибина в землі, призначена для висаджування в неї картоплі; **корч**: *на|били |лунок / те|пер їй|ше на|кидати та загор|нути* (5). 2. Наскрізнний отвір у кризі, через який узимку ловлять рибу.

ЛУПА¹ *лу|па*, ж. р. Збільшувальне скло в оправі.

ЛУПА² *лу|па*, ж. р. Маленькі часточки рогових клітин, шкірного жиру, що скупчуються біля коренів волосся на голові.

ЛУПАТИ *лу|пати*, *недок.* Не могли заснути після прокидання вночі: *шос' нас|нило|с'а / прос|ну|ла|с'а / поди|вилас'а на ча|си / їсе / зас|ну|ти не| можу / ле|жу |лу|пайу* (5).

ЛУПИТИ *лу|пити*, *недок.* Дуже бити.

ЛУПИТИСЯ *лу|питис'а*, *недок.* Процес виходу курчати з яйця.

ЛУСКА *лус|ка*, ж. р., *іхт.* Шкірні утворення в риб, що виконують захисну функцію.

ЛУСКАТИ *лускати*, *недок.* Лузати насіння соняшника.

ЛУТКА *лутка*, ж. р. Коробка дверей або вікна.

ЛУТОВКА *лу|тоўка*, ж. р., *бот.* Сорт вишні.

ЛУЧЧЕ *луч:е*, *присл.* Краще.

ЛУЧЧІШЕ *луч:іше*, *присл.* Найкраще.

ЛУШНЯ *лушн'а*, ж. р. Кривий кусок дерева, який верхнім кінцем упирається у верхню частину воза, а нижній надівається на вісь, і цим підтримується полудрабок.

ЛУШПАЙКА *луш|пайка*, ж. р. Шкіра деяких овочів, фруктів та ін.

ЛУШПАРИТИ *луш|парити*, *недок.* 1. Бити. 2. Іти, падати (про сильний дощ); **лушперити**.

ЛУШПЕРИТИ *луш|перити*, *недок.* 1. Бити. 2. Іти, падати (про сильний дощ) || **лушпарити**.

ЛУШПИННЯ *луш|пин'а*, с. р. Сухі неїстівні шкірки цибулі: *ко|ли об:и|рали ци|бул'у / то луш|пин'а*

не^и вики|дали / а скла|дали ў |торбочку / шоб на
|Паску ро|бити крашан|ки (5).

ЛЬОД л'од, ч. р. Лід, замерзла вода.

ЛЬОМЦЯТИ л'омц'ати, недок., екс. Повільно їсти
що-небудь.

ЛЬОН л'он, ч. р. Трав'яниста рослина, зі стебел якої
виготовляють волокно.

ЛЬОСКА л'ос|ка, ж. р. Волосінь для ловіння риби ||
жилка.

ЛЬОТОК л'о|ток, ч. р. Отвір у вулику, через який
літають бджоли.

ЛЬОТРАТИ л'отрати, недок., екс. Швидко ходити,
бігати.

ЛЬОХ л'ох, ч. р. Сховище для городини і різних харчів
з похилим критим спуском і сходами || **підвал**,
погріб, **яма**²: у|чора ў л'ох поспус|кала т|рохи
кар|топл'ї (5).

ЛЬОХА л'оха, ж. р. Свиня, яка дає приплід ||
свиноматка.

ЛЬОХКИ л'охки, мн. Легені; орган дихання в людей і
хребетних тварин, який міститься в грудній
порожнині: сви|н'у зако|лоли / роз'їб|рали / то
м'н'асо / |сало ок|ремо / кроў |п·іде на кроў|їанку
/ а з |л'охких / |серц'а / пи|ч·інки ро|били
паш|тет (6).

ЛЮБИЙ л'у|бий, прикм. Будь-який.

ЛЮБИТЕЛЬ л'у|б·іт'ел', ч. р. Любитель, той, хто має
схильність до чого-небудь.

ЛЮБОВНИЦЯ л'у|боўниц'а, ж. р. Коханка.

ЛЮДИ |л'уди, мн. Громадяни країни, жителі якого-небудь населеного пункту.

ЛЮЛЬКА¹ |л'ул'ка, ж. р. Колиска.

ЛЮЛЬКА² |л'ул'ка, ж. р. Приладдя для куріння, що складається з мундштука і чашечки для накладання тютюну.

ЛЮСТРА |л'у|стра, ж. р. Підвісний освітлювальний прилад з кількома електролампами.

ЛЮЦЕРКА |л'у|церка, ж. р. Люцерна, кормова багаторічна трав'яниста рослина родини бобових: *л'у|церка так |гарно з'їш|ла / ше шоб дош|чу дл'а |нейі / то п'іш|ла б рос|ти* (5).

ЛЯДА |л'ада, ж. р. 1. Закривка отвору погребя, лазу на горище. 2. Рухома рама в ткацькому верстаті, у яку вкладається бердо.

ЛЯЛЬКА |л'ал'ка, ж. р. 1. Дитяча іграшка у вигляді фігурки людини || **кукла, цяцька**. 2. *жарг.* Пачка порізаних аркушів паперу, що імітує пачку грошових купюр.

ЛЯНИЧКА |л'а|ничка, ж. р. Хустинка з лляного полотна.

ЛЯПОВИЦЯ |л'аповиц'а, ж. р. Погана погода з мокрим снігом чи дощем.

ЛЯРВА |л'арва, ж. р., *зневажл.* 1. Жінка, яка має статеві стосунки з різними чоловіками. 2. *лайл.* Продажна, нечесна людина.

ЛЯЩ |л'ашч, ч. р. Прісноводна риба родини корошових із пласким тілом.

М

МАВПА *маўпа*, ж. р. 1. Тварина-ссавець, найближча за будовою тіла до людини. 2. *перен., зневажл.* Про людину, яка сліпо наслідує чужі звички, вчинки. 3. *перен., зневажл.* Про негарну людину.

МАГАЗИН *магазін*, *магаз'ін*, ч. р. Приміщення для роздрібно́ї торгівлі || **лавка**².

МАГНІТ *магніт*, ч. р. Тіло, що має властивість притягати до себе або відштовхувати від себе деякі інші тіла.

МАЄТНИЙ *маїєтний*, прикм. Заможний.

МАЗДИГНУТИ *маздигнути*, *маздигнути*, док. Ударити: *їа кажу їо му / шо ти дивис'а / с'к'іки в'ін може скакати межи оч'і / маздигни їо му раз (5).*

МАЗОРОВО *Мазорово*, с. р., мікротоп. Назва місцевості за селом: *Мазорово / м'ісце за сеулом / гет' неу з'найу / чо'го так називаїут' / звут' / а чо'го / неу з'найу (13).*

МАЗОРОВСЬКИЙ *Мазороўс'кий*, мікротоп. Назва ставка, що знаходиться за межами села: *цеї за сеулом / назвали / бо в'ін у т'ї м'ісцин'ї / Мазоровому / то му Мазороўс'кий (13).*

МАЙДАН *маїдан*, ч. р. 1. заст. Дитячий садок: *це |зара |роскош / |можечи з дитиноїу си|д'їти до трох |рок'їу і на ро|боту неу хо|дити / а |ран'че н'ї / наро|дила / неу їс|тигла о|гоїтатис' / їак у|же с|тукаїе брига|д'їр ви|ходитьи на ро|боту // ку|ди ди|тину // |добре / їак|шо |мати їе / |може*

*поси|д'їти / а п'їдрос|ло т|рохи / то ї маї|дан
во|дили (9); ї те ї|ремїа / йак маї|дана неч було
/ йа р'їс без маї|дана (12). 2. Центральна площа
села.*

МАЙКА¹ *маїка, ж. р.* Сорт ранньої черешні, ягоди якої досягають наприкінці травня – на початку червня.

МАЙКА² *маїка, ж. р.* Натільний одяг без рукавів, спідня білизна.

МАЙОВКА *маїйоўка, ж. р.* Святкування Міжнародного дня праці в лісі або біля ставка.

МАКАРОНИ *мака|рони, мн.* 1. Харчовий продукт у формі спіралей, трубочок, гребінців, смужок та ін. із тіста; **вермішель**. 2. Страва з цього продукту.

МАКІТРА *ма|к'їтра, ж. р.* 1. Глибока черепа'яна посудина напівсферичної форми з широким отвором для розтирання маку, пшона та ін. 2. *перен., жарт.* Голова.

МАКОВЕЙЧИК *мако|вейчик, ч. р.* Букет зі стиглих голівок маку-видюку, чорнобривців, деревію та інших трав і квітів, який робили та освячували 14 серпня – на Перший Спас, або Маковія: *по|робл'у мако|вейчик·їў / ос|в·ат'у / роз|дам
|Тан'ї / |Вас'ї / шоб р'їк обер'ї|гали йїх і |їїхн'ї
|с'їмїї / со|б·ї о|дин |лишу (5).*

МАКОВЕЯ *Мако|вейя, вл. н., нар., рел.* Народна назва дня пам'яті семи святих мучеників Маккавеїв, їхньої матері Соломонії та вчителя їхнього Єлеазара.

МАКОГОН *мако|гон*, ч. р. Дерев'яний товкач, яким розтирають мак, пшоно, сіль тощо. ♦ **Як макогон** *йак мако|гон* – лисий, без волосся.

МАКУХ *ма|кух*, ч. р. 1. Залишки після вичавлення олії з насіння олійних культур. 2. Приманка для риб.

МАЛАМУРИТИ *мала|мурити*, *недок.*, *екс.* Їсти з апетитом: *т'іко на|сипали / а во|на йак за|ходиц'а мала|мурит' / наче з голодного к|райу* (5).

МАЛЕНЬКИЙ *Ма|лен'киї*, *мікротоп.* Назва ставка, що знаходиться за межами села; **Джумижин**: *з ц'ого стаї|ка почи|найіц'а д|руга г|ілка стаї|к'іу // це |першиї / ма|лен'киї / бо та|киї в'ін // та_ї |р'ічка з |н'ого почи|найіц'а* (13).

МАЛИЙ *ма|лий*, ч. р. Дитина будь-якого віку стосовно своїх батьків.

МАЛОЛЕТКА *мало|л'етка*, ч. і ж. р. Неповнолітній. Вік підлітка.

МАЛЬВА *ма|л'ва*, ж. р. Рослина родини мальвових з високим стеблом та великими яскравими, різних кольорів квітками, зібраними в китицеподібне суцвіття; **ружа**.

Світлина 7. Мальва.

МАЛЬОК *ма|л'ок*, ч. р. і збірн. 1. Риба, яка нещодавно вийшла з ікри. 2. Риба, якою зариблюють ставки.

МАЛЯРІЯ *ма|а|р'їа*, ж. р. Хвороба, що супроводжується виснажливими приступами гарячки.

МАЛЯС *ма|л'ас*, ч. р. Густа рідина, що залишається після переробки цукрових буряків на цукор.

МАЛЯСИХА *ма|а|сіха*, ж. р. Самогон із малясу: *у Ве|рх|н'ац'.і бу|ї са|харний за|вод / то ма|а|сіха бу|ла |че|ре|з |ха|ту* (5).

МАМА |мама, ж. р. Жінка стосовно до своїх дітей; **мати**¹.

МАМА ХРЕСНА |мама х|ресна. Жінка, яка брала участь в обряді церковного хрещення, тримала дитину на руках під час обряду хрещення дитини, стосовно цієї дитини; **мати хресна**.

МАМА ХРЕЩЕНА |мама хре|чи|чена. Хрещена мати; **мати хресна**.

МАМАЛИГА *мама|лига*, ж. р. 1. Каша з кукурудзяного борошна. 2. *зневажл.* Будь-яка каша чи суп.

МАМО |мамо, Кл. в. Звертання до рідної матері: *їа до ос|тан'.ого дн'а зве|р|та|їс'а до |мами т'ї|л'ки на ви / і про|сі|ї / |мамо / так п|р|їн'ато |було / так їс'ї |л'уди ї нас гово|рили* (12).

МАМУСЮ *ма|мус'у*, Кл. в., *пестл.* до **мамо**. Звертання до рідної матері.

МАНАТКИ *ма|натки*, *мн.*, *зневажл.* Особисті речі, одяг.

МАНАХ *ма|нах*, ч. р. Водоспуск, вимурований з каменю або виготовлений із металевої труби, одна частина якого вивищується над поверхнею

ставка, а інша слугує для протоку води під греблю: *коло ма|наху найг|л'їбие / бо там же вода с'ц'їкає // коли ста|вок спу|скають' / то ўс'а р|ба до ма|наху їде (2); ўак спу|скають' ста|вок / то за|л'їзечи ў ма|нах / назби|райиш / шо ни |т'їки ко|там х'ватит' (2).*

МАНДРУВАТИ *мандру|вати, недок.* Їздити в далекі подорожі або ходити по далеких околицях, зазвичай за межі постійного місцеперебування.

МАНЕНЬКИЙ *ма|нен'кий, прикм.* Маленький; мала дитина.

МАНЖЕТ *ман|жет, ч. р.* Кінцева частина рукава сорочки.

МАНІЖКА *ма|н'їжш|ка, ж. р.* Вишитий розріз на грудях сорочки.

МАНСИ |манси, *мн.* Вигадки, нісенітниці, безпідставні причини: *кин' ми|н'ї т'ї |манси / |гайда до ро|боти (7).*

МАНТАЧИТИ *ман|тачити, недок.* Робити гострою косу, сапу, ножа.

МАНТАЧКА *ман|тачка, ж. р.* Азбестовий брусок для точіння ножів, коси, сапи.

МАНТІЯ |мант'їа, *ж. р.* Довгий широкий одяг у формі плаща, що спадає до землі.

МАНТУЛИТИ *ман|тулити, недок., екс.* Іти.

МАНЮСІНЬКИЙ *ма|н'ус'їн'кий, прикм.* Малесенький (про малу дитину або немовля).

МАРАФЕТ *мара|фет, ч. р.* Порядок, чистота.

◆ **Наводити марафет** *на|водити мара|фет* –

прибирати, надавати приміщенню або території охайного вигляду.

МАРІЧКА ма|р'ічка, ж. р.
Бур'ян-непаразит: ма|р'ічка
куш|чом рос|те і б|і|лен'ким
цв|і|те / мичку|вате та|ке
ко|р'ін'.а (5).

Світлина 8. Марічка.

МАРКЕР |маркир, ч. р. Пристрій,
призначений для
напорювання рівних рядків
для висаджування цибулі, моркви, картоплі.

МАРЛЯ |марл'а, ж. р. Тонка бавовняна тканина з
рідко переплетених ниток.

МАРМИЗА мар|миза, ж. р., згруб. Обличчя.

МАСЛЯНКА¹ мас|л'анка, ж. р. Посудина для дьогтю.

МАСЛЯНКА² мас|л'анка, ж. р. Апарат для збивання
масла зі сметани.

МАСТАК мас|так, ч. р. Про досвідчену людину.

МАСТЄРОК маст'єрок, ч. р. Кельня, мулярський
інструмент у формі металевої трикутної
лопаточки на короткому держаку; **кельма**.

МАСТІТ мас|т'іт, ч. р. Запалення молочної залози.

МАТЕРІЯ ма|тер'ія, ж. р. Тканина фабричного
виробництва || **тканина**.

МАТЕРЧАСТИЙ ма|терчастий, прикм. Пошитий із
тканини.

МАТИ ХРЕСНА |мати х|ресна. Жінка, яка брала
участь в обряді церковного хрещення, тримала
дитину на руках під час обряду хрещення дитини,

стосовно цієї дитини || **хресна, мама хресна, мама хрещена, мати хрещена.**

МАТИ ХРЕЩЕНА |мати хре^шчена. Жінка, яка брала участь в обряді церковного хрещення, тримала дитину на руках під час обряду хрещення дитини, стосовно цієї дитини; **мати хресна.**

МАТИ¹ |мати, ж. р. Жінка стосовно до своїх дітей || **мама.**

МАТИ² |мати, недок. Володіти чимось.

МАТКА¹ |матка, ж. р. Внутрішній статевий орган жінки та самиці тварин, у якому розвивається плід.

МАТКА² |матка, ж. р. 1. Головна бджола у вулику, яка дає приплід. 2. Самиця риб, здатна відкладати ікру: *п·іш|ли раз на ста|вок / ў|з'али с:о|бойу по |вудочці // ло|вили на го|рох / |диў|л'ус' / кл'унуло шос' / п·ід|с'ік / |чуїу / йа|кес' ти|л'а / |вит'агнуў |ћел'і / по|бачиў / шо |матка (2); жал' / шо розко|пали з|ребл'у ў |Матошнику // ви|лику |рибу і |матки |виловили / а ма|л'ок п·і|шоў у |Гиц'к·іў ста|вок (15).*

МАТНЯ мат|н'а, ж. р. 1. Частина штанів, де сходяться штанини. 2. Середня частина невода чи хватки у вигляді конусоподібного заглиблення, куди потрапляє риба під час ловлення.

МАТОШНИК |матосник, ч. р. 1. Велика комірка у вулику для виведення бджолиної матки. 2. мікротоп. Ставок у межах села; **Павленків:** |ран'че |через з|ребл'у |Матосника йшла до|рога

/ |дал'ї поўз Паў|ленка / так о|то ў |Матошнику
во|дилис' ли|ни / |раки / а кол|госп |матки там
ви|рошчуваў / шоб було чим за|рибл'увати
|гинч'і стаў|ки (2).

МАТРОС мат|рос, ч. р. Той, хто проходив службу у
військово-морському флоті.

240

МАТЬ мат', незм. Мабуть.

МАХНОТТЯ мах|нот':а, с. р., евф. У складі
словосполучення **іди в махноття** вказує на
сильне бажання мовця перервати будь-яку
взаємодію чи зв'язок з будь-ким, чим-небудь, що
здійснюється в принизливій формі побажання
переміститися в місце, що знаходиться за
межами особистої сфери того, хто говорить.

МАХОРКА ма|хорка, ж. р. Курильний тютюн
низького сорту, до складу якого входили частини
листіків і стебел тютюну.

МАЧУХА |мачуха, ж. р. Дружина батька стосовно
його дітей від іншого шлюбу; нерідна мати.

МАШИНА ма|шина, ж. р. Транспортний засіб, що
рухається завдяки дії якого-небудь механізму;
автомобіль.

МАШИНКА СТИРАЛЬНА ма|шинка ст'і|рал'на.
Пральна машина || **стіралка.**

МАШКАРА машка|ра, рідше – мошка|ра, ж. р.
Збірн. до **мошка.**

МАЯ |майа, ж. р. Дуже тонка бавовняна тканина.

МАЯТИСЯ |майатис'а, недок. Терпіти труднощі,
поневірятися.

МЕД *мед*, ч. р. Густа солодка маса, яку бджоли виробляють з нектару квітів.

МЕДВІДЬ *мед|в'ід'*, ч. р. 1. Ведмідь. 2. перен. Неповоротка, вайлувата людина.

МЕДИКАМЕНТИ *мед'іка|менти*, мн. Медикаменти; препарати, які використовуються для лікування; ліки.

МЕДІЧКА *|мед'ічка*, ж. р. Жінка, фахівець з медицини.

МЕ-Е-Е *ме-е-е*, виг. Звуконаслідування, що відтворює крик кози.

МЕЖА *ме|жа*, ж. р. 1. Вузька межова польова дорога, межа між кінцями нив у формі незасіяної смути. 2. Лінія поділу якої-небудь території.

МЕЙТА *|мейта*, ж. р. Жінка, яка намагається всюди бути першою: *ну |мейта / це |жінка / їа|ка |першою |хоче по|чутти но|вину / в'ід |себе до|бавити / |н'іби во|на знає на|б'іл'ше / на|к'рашче / |виставити се|бе знато|ком ї|с'ого шо де в'ідбу|вайц'а (5).*

МЕЛЬНИК *|мел'ник*, ч. р. Доглядач, працівник млина || **мірошник**.

МЕНСТРА *|менстра*, ж. р., *зневажл.* Щомісячні виділення крові в жінок, які досягли статевої зрілості; **менструація**.

МЕНСТРУАЦІЯ *менстру|ац'ія*, ж. р. Щомісячні виділення крові в жінок, які досягли статевої зрілості || **гості приїхали, менстра, місячні, красні дні календара, критичні дні, неприйомні дні, революція, сестра з**

**Краснодара приїхала, сестра приїхала,
течка, цикл, ці дні, чорні дні.**

МЕНЬЧИЙ |мен'чиї, ч. р. Менший.

МЕРВА |мерва, ж. р. Залишки після добування воску з вощини.

МЕТАЛІЧНИЙ мета|л'ічний, прикм. Металевий.

МЕТЕЛИК ме|телик, ч. р. 1. Комаха з двома парами крил переважно яскравого кольору, покритими пилком. 2. Порода кролів; **бабочка**.

МЕТЕЛИЦЯ ме|телиц'я, ж. р. Сніг з вітром.

МЕТЕР |метер, ч. р. Лінійна міра, що дорівнює 100 см.

МЕТИКУВАТИЙ ме|тику|ватий, прикм. Хто-небудь кмітливий, розумний.

МЕТИЛЯТИ ме|ти|л'ати, недок. Гойдати що-небудь або чим-небудь: поче^ш|пила с|т'ірку / а |в'іте^р ме|ти|л'айе |нейу (5).

МЄЛ м'ел, ч. р. Грудка вапняку, що вживається для біління, писання тощо; **крейда**.

МЄСТЬ м'ес'ц', ж. р. Помста.

МЖИЧИТИ м|жичити, недок. Падати часто, дуже дрібними крапельками (про дощ): не^ш|года йак за|ладит' / йак ни дошч / то м|жичит' вес' ден' / ни|ма ко|ли на го|род |вийти (5).

МЖИЧКА м|жичка, ж. р. Дрібний густий дощ.

МИЙКА |мийка, ж. р. Ганчірка для миття посуду.

МИКОЛАЯ Мико|лайя, Р. в., рел. У православних християн день святого Миколая Чудотворця.

МИЛИТИ |милити, недок. 1. Намилювати тіло. 2. жарт. Сварити когось.

МИЛИТИСЯ |милитис'а, недок. 1. Намилювати тіло.

2. *жарт.* Готуватися, наміряться їти, їхати кудись: т|'іки |через по|р'іг / а в'ін у|же |милиц'а з |дому (5).

МИЛИЦЯ |милиц'а, ж. р. Висока палиця з перекладками, на яку хворі на ноги або безногі люди спираються пахвами і використовують як опору при ходінні; **костиль**.

МИЛЬНИЦЯ |мил'ниц'а, ж. р. Коробочка для мила.

МИМО |мимо, присл. Не зупиняючись біля кого-, чого-небудь, минаючи когось, щось.

МИНУЛИЙ ми|нулий, прикм. Колишній; який був колись давно.

МИНУТА ми|нута, ж. р. Одиниця виміру часу, що дорівнює 1/60 години і складається із 60 секунд; хвилина.

МИСКА |миска, ж. р. Глибока металева або глиняна посудина.

МИСНИК |мисник, ч. р. Шафа з полицями або полиця для посуду і продуктів.

МИТРУШКИ Мит|рушки, мн., вл. н. Дмитрушки.

МИХАЙЛА Ми|хайла, Р. в. День святого архістратига Михаїла: на Ми|хайла храм у Баба|нах (13).

МИШВА миш|ва, ж. р., збірн. Миші.

МИШІЙКА ми|ш'їйка, ж. р. Бур'ян із суцвіттям колосок, що має солом'яні чи зеленкуваті щетинки: ми|ш'їйка |має не| поў|зучий |кор'їн' / а мичку|ватий / коли доз|р'їють' ст|р'їлки / то ч'ін|л'айц'а до од|еж'і (5).

МІДЯНКА *м·і́д'анка*, ж. р. Змія родини вужеподібних мідного кольору: *помниш / тукупайс'а під к'раном у мал'їн'ї і шос'шип'іло // п'ісл'а тебе тато п'ішоў / то ўбий там м'і́д'анку / а М'іша зн'аў з неї́ ко́жу і зробиў со́б·і до ча́с'іў рем'ішо́к (5).*

МІЗИНЕЦЬ *м·і́зинець*, ч. р. 1. П'ятий, найкоротший палець на руці або нозі. 2. Найменша дитина в сім'ї.

МІКРОВІЛЬВЕТ *м·і́кров'і́л'вет*, ч. р. Бавовняна тканина в дуже дрібний рубчик із густим коротким ворсом на лицьовому боці.

МІЛИНА *м·і́ли́на*, ж. р. Мілка частина водойми.

МІЛЬ *м·і́л'*, ж. р. Невеликий метелик, гусінь якого є шкідником вовняних виробів, зерна злакових та ін. ◊ **Міль воскова** *м·і́л' воско́ва* – міль, яка поїдає вощину.

МІНА *м·і́на*, ж. р., зневажл. Обличчя.

МІРОШНИК *м·і́рошник*, ч. р. Мельник, доглядач млина; **мельник**.

МІРЧУК *м·і́рчук*, ч. р. Плата зерном у млині за помел.

МІСЦЕВІСЦЬ *м·і́сцев'і́с'ц'*, ж. р. Яке-небудь місце, простір земної поверхні.

МІСЯЦЬ¹ *м·і́с'ац'*, ч. р. Проміжки часу (від 28 до 31 доби), на які поділяють рік у сучасному календарі.

МІСЯЦЬ² *м·і́с'ац'*, ч. р. Небесне світило.

МІСЯЧНІ *м·іс'ачн'і, мн.* Щомісячні виділення крові в жінок, які досягли статевої зрілості;
менструація.

МІТЕЛКА *м·і'телка, ж. р.* Суцвіття кукурудзи у формі мітелочки з пилком на вершині стебла.

МІТЕЛКО *м·і'телко, с. р.* Суцвіття очерету;
мітьолка.

МІТЬОЛКА *м·і'т'олка, ж. р.* Суцвіття очерету ||
мітелко.

МІХ *м·іх, ч. р.* Пристосування для нагнітання повітря в горно в кузні.

МІШАТИ *м·і'шати, недок.* 1. Перегортати якусь рідину, масу за допомогою чого-небудь (ложки, мішалки та ін.). 2. Заважати, створювати перешкоди в чому-небудь, бути на перешкоді кому-, чому-небудь.

МІШКОВИНА *м·ішко|вина, ж. р.* Грубе полотно з прядива найгіршого ґатунку, з якого шиють мішки.

МІШОК *м·і'шок, ч. р.* Вмістище для зберігання та перевезення сипких речовин і різних речей, виготовлене з грубої тканини, поліетилену тощо.

МЛИН *млин, ч. р.* Споруда, у якій розмелюють зерно на борошно за допомогою вітряної, водяної, парової та ін. енергії.

МЛИНЕЦЬ *мли|нец', ч. р.* М'який коржик із рідкого тіста, спечений на сковороді.

МЛИНОВКА *мли|ноўка, ж. р.* Штучне відгалуження річки, яким підводять воду до млина.

МЛИНОК *мли|нок*, ч. р. Механічний пристрій для подрібнення зернових.

МЛІТИ *мл'іти*, недок. 1. Набувати готовності під дією малого вогню, пари (про їжу): *кот|лети об|жарила / зр|била за|жарку / п'ід|лиўку / ў|кинула ўсе ў каст|рул'у / проту|шила / а то|д'і ли|шила на ма|лен'кому вог|н'і мл'іти* (9).

2. Неприємніти.

МНІТЛЬНИЙ *м'н'іт'іл'ній*, прикм. Людина, яка надміру хвилюється з будь-якого приводу.

МНЯКИШ *мн'а|киш*, ч. р. Частина хліба під скоринкою; **м'якушка**.

МНЯСО *м'н'асо*, *м'йасо*, с. р. 1. М'ясо; туша, частина туші забитих тварин. 2. Їжа, приготовлена з цих частин.

МНЯТА *м'н'ата*, *м'йата*, ж. р. М'ята: *л'убл'у чай з м'н'ати / то наса|дила йі|йі р'ізної / он со|бача / он хо|лодна / он кучи|рава* (5).

МНЯХКИЙ *мн'ах|кий*, прикм. М'який, який угинається, легко подається при дотику, натискуванні.

МОЗГИ *моз|ги*, *мн.* 1. Речовина, яка заповнює череп і канал хребта людини і тварини || **мозок**. 2. Страва, приготовлена з мізків тварин (свиней, корів та ін.).

МОЗОК *л|мозок*, ч. р. Речовина, яка заповнює череп і канал хребта людини і тварини; **мозги 1**.

МОЗОЛЬ *мо|зол'*, ч. р. Розрощення в людини і тварин рогового шару шкіри в місцях, що зазнають тривалого тиснення або тертя.

МОКВА *мок|ва, ж. р.* Мокра, сира погода || **МОКВИЦЯ**.
МОКВИЦЯ *мок|виц|а, ж. р.* Мокра, сира погода;

моква.

МОКРЕЦЬ *мок|рець, ч. р.* Сланкий однорічний бур'ян, що стелиться по землі, покритий волосками, має овальні загострені листки та білі дрібні квіти: *мок|рець |тоже вири|вали / бо в|ін о|кис|лує ґрунт // там / де ба|гато мокре|ць|у / |кислий ґрунт // л|іку|валис|а ним / прикла|дали до о|чей / до сус|тав|їй / до кол|їн (5).*

МОКРИНА *Мок|рина, ж. р., вл. н.* Жіноче ім'я.

МОКРИЦЯ *|мокриц|а, ж. р., ент.* Дрібна ракоподібна тварина, що живе в темних вологих місцях.

МОЛНІЯ¹ *|молн|їя, ж. р.* Зигзагоподібна електрична іскра в повітрі, що буває під час грози;
блискавка.

МОЛНІЯ² *|молн|їя, ж. р.* Застібка на одягу.

МОЛОДА *моло|да, ж. р.* Наречена.

МОЛОДИЙ *моло|дий, ч. р.* 1. Молодий (жених) у весільному обряді || **МОЛОДИК** 1. 2. *прикм.* Який має небагато років, не досяг зрілого віку; юний.

МОЛОДИК *моло|дик, ч. р.* 1. Молодий (жених) у весільному обряді; **МОЛОДИЙ** 1. 2. *астр.* Місяць, небесне світило, у першій фазі; молодий місяць.

МОЛОДНЯК *молод|н|ак, ч. р.* 1. Молоді тварини.
 2. *жарт.* Молодь.

МОЛОДОЖОНИ *молодо|жони, мн.* Подружжя, яке щойно побралосся.

МОЛОДУХА *моло|духа, ж. р.* Наречена у весільному обряді.

МОЛОДЬОЖ *моло|д'ож, моло|д'ош, ж. р.* Молодь;
молоде покоління.

МОЛОДЯТА *моло|д'ата, мн.* Шлюбна пара в обряді
весілля та в перший рік подружнього життя.

МОЛОЗИВО *мо|лозиво, с. р.* Густе молоко корови
перед пологами і в перші дні після пологів.

МОЛОКА *мо|лока, ж. р.* Чоловіче сім'я в риб ||
МОЛОЧКО 2.

МОЛОКО КИСЛЕ *моло|ко |кисле.* Молоко, утворене
внаслідок бродіння.

МОЛОКО *моло|ко, с. р.* Біла рідина, одержувана від
сільськогосподарських тварин як продукт
харчування.

МОЛОКО ПАРНЕ *моло|ко пар|не.* Щойно здоєне
молоко.

МОЛОТ *|молот, ч. р.* Великий молот з одним чи
двома бійками.

МОЛОТАРКА *моло|тарка, ж. р.* Машина для
обмолочування зернових сільськогосподарських
культур.

МОЛОТИТИ¹ *моло|тити, недок.* Обмолочувати
зернові молотаркою.

МОЛОТИТИ² *моло|тити, недок.* Добре, з апетитом
їсти.

МОЛОТІЛЬНИК *моло|т'іл'ник, ч. р.* Той, хто
молотить сільськогосподарські культури.

МОЛОТОБОЄЦЬ *молото|бойец', ч. р.* Помічник
коваля в кузні.

МОЛОТОК *моло|ток, ч. р. 1.* Ручне знаряддя ударної
дії – металевий або дерев'яний брусок,

насаджений під прямим кутом на держак.
2. Ковальський молоток. 3. Бухтувальний молоток, який застосовують при виготовленні підків. 4. Кувальний молоток, який використовують при підковуванні коней.
5. *перен.* Про когось меткого, розумного.

МОЛОТЬБА *молот'ба*, ж. р. Час і процес обмолоту колоскових.

МОЛОЧІЙ *молоч'їй*, ч. р., бот. Рослина, у листях і стеблах якої міститься білий молочний сік, що проявляється при зриванні чи зрізанні; бур'ян.

МОЛОЧКО *молочко*, с. р. 1. Виготовлена з конопляного насіння біла рідина. 2. Чоловіче сім'я в риб; **молока**. 3. Молокоподібна речовина, якою наливається зерно злакових під час досягання колосся.

МОПЕД *мопед*, ч. р. Двоколісний транспортний засіб, що має двигун з робочим об'ємом до 50 см³:
у менеу буў ше мопед з педдал'ами / заглох / а мопед |котуц'а / то педдал'ї покру|тиў / і в'ін за|в'їўс'а // п'із|н'їшче п'їшли ўже без педдал'їў / на та|кому син |їїздиў (8).

МОРГАТИ *моргати*, недок. Мимоволі опускати і піднімати повіки одного ока.

МОРДА *морда*, ж. р. 1. Передня частина голови тварини || **писок**. 2. *зневажл.* Обличчя людини || **писок**.

МОРДА В ТРИНІ *морда ў т'рині* ♦. Про когось хитрого.

МОРЕЛІ *морел'ї*, мн., бот. Сорт абрикосу.

МОРКВА |морква, ж. р. Городня рослина з довгасто потовщеним коренем.

МОРКВИННЯ морк|вин'а, с. р. Морквиння, гичка моркви.

МОРОЗІВКА Мо|роз'їйка, ж. р., мікротоп. Назва кутка: ц'а / бо тут жиї по|м'їшчик Мо|розої (13).

МОРОЗКО мо|розко, с. р. Назва декоративної рослини морозника.

МОРОЧИТИ мо|рочити, недок. 1. Набридати недоречними пропозиціями, намагаючись ввести когось в оману. ♦ **Морочити голову** мо|рочити |голову: ро|боти |поїно / а в'ін їак п|риїде та їак нач|не |голову мо|рочити |р'їзними пи|тан':ами (7). 2. Неспокійно себе поводити (про дитину).

МОСКАЛИК мос|калик, ч. р. Один зубчик часнику, який використовують як посадковий матеріал.

МОСКВИЧ¹ моск|вич, ч. р. Автомобіль марки «АЗЛК» або «ІЖ».

МОСКВИЧ² моск|вич, ч. р. Мешканець Москви.

МОСКВИЧКА¹ моск|вичка, ж. р. Чоловіча зимова куртка.

МОСКВИЧКА² моск|вичка, ж. р. Мешканка Москви.

МОСТ мост, ч. р. Зубний протез; планка зі штучними зубами, закріпленими на коронках || **мостік**.

МОСТІК |мост'їк, ч. р. Змениш. до **мост**.

МОТАЛКА мо|талка, ж. р. Пристрій для сукання ниток.

МОТИЛЬ *мо|тил'*, ч. р. Яскраво-червона личинка комара-дзвонарика, що є цінним кормом для риб.

МОТИЛЯТИ *моти|л'ати*, *недок.* Сидячи, ритмічно махати ногами: *не^ч |можна за сто|лом моти|л'ати но|гами / бо |чорта гої|дайїш* (13).

МОТЛОШИТИ *мот|лошити*, *недок.* Сильно когось бити; **колошматити 1.**

МОТОР *мо|тор*, ч. р. Пристрій, що перетворює будь-який вид енергії на механічну: *поди|виїс'а їа до мо|тора / зро|биї шос' / за|в'її / |кажу / ди|вис' / |робе* (12).

МОТОЦИКОЛ З КАЛЯСКОЮ *мото|цикол з^с ка|л'аскою*. Мотоцикл, що має коляску для перевезення пасажера.

МОТОЦИКОЛ *мото|цикол*, ч. р. Дво- або триколісна машина з двигуном внутрішнього згорання для їзди: *|вийшла на |вулиц'у / а во|но о|то їак нав'ї|жене ли|тит на мото|цикл'ї* (5).

МОТОЦИКОЛ ТЯЖОЛИЙ *мото|цикол т'а|жолїї*. Триколісний мотоцикл марки «ІЖ», «К-750» або «Урал», який має коляску для перевезення пасажера.

МОТУЗОК *моту|зок*, ч. р. Зсуканий із прядива виріб для зв'язування, обв'язування, прив'язування кого-, чого-небудь, вичіплювання на ньому чого-небудь || **віршовка.**

МОХ-ТРАВА І ГАПКА КРИВА *мох_тра|ва і |Гапка кри|ва* ♦. Зазвичай так говорять про те, де намішано всього.

МОЦИК |моцик, ч. р., жарг. Мотоцикл.

МОЧАР |мочар, ч. р. Болотиста місцевість із підґрунтовими водами.

МОШКА |мошка, ж. р. Дрібна двокрила комаха, схожа на мушку.

МРАКА м|рака, ж. р. Мряка; густий дрібний дощ, краплини якого немов перебувають у завислому стані.

МСТІТЕЛЬНИЙ мс|т'іт'ел'ній, прикм. Мстивий.

МУ му, займ. Йому: та|кого ўже на|койт' / шо |хай_му грец' (13).

МУДРАГЕЛІЯ мудра|гел'їя, ч. і ж. р. Дитина, яка багато розпитує, розмірковує, намагається повчати дорослих.

МУЖ муж, ч. р. Чоловік стосовно жінки, з якою він одружений; **чоловік 2**.

МУЖЧИНА муж^ш|чина, ч. р. Дорослий чоловік; **чоловік 1**.

МУЗИКАНТ музи|кант, ч. р. Той, хто грає на якомусь інструменті.

МУКА |мука, ж. р. Страждання, зумовлені фізичними болями, духовними переживаннями тощо; **мученія, страданія**.

МУКА му|ка, ж. р. Борошно.

МУКАТИ |мукати, недок. 1. Видавати звуки «му-му»; ревіти (про велику рогату худобу). 2. *перен.* Нечітко, незрозуміло говорити.

МУЛ мул, ч. р. Дуже подрібнена земля з дна водойми, річки.

МУЛИТИ му|лити, *недок.* Шукати їжу в мулі, від чого на поверхні води інтенсивно починають з'являтися наповнені повітрям водяні кульки (про рибу): *голоу|не / |добре прикор|мити |рибу / а то|д'ї при|ход' у| л'у|бе у|ремн'а / |як бач / шо му|лит' / з|начит' |точно |короп п'ід'ї|шоу / тут у|же (2).*

МУЛЬКА мул'ка, *ж. р.* Дрібна прісноводна риба родини коропових, що водиться зазвичай на міліні або біля поверхні || **верховодка:** *ма|лими / бува|ло / в'із'л'емо |фатку / п'і|демо на |р'ічку / |пару раз п'ід'н'али / мул'ки нало|вили (2).*

МУР мур, *ч. р.* Стіна.

МУРАШКА му|рашка, *ж. р.* Комаха.

МУРАШНИК му|рашник, *ч. р.* Конусоподібна купа з землі, що є надземною частиною житла мурашок.

МУРИЖИТИ му|рижити, *недок.* Завдавати неприємностей, змушуючи кого-небудь чекати або виконувати неприємні дії.

МУРКОТАТИ мурко|тати, *недок.* Безперестанно видавати звуки «мур-мур» (про котів).

МУРУВАТИ муру|вати, *недок.* Споруджувати, зводити щось із каменю, цегли, глини.

МУСОР |мусор, *ч. р.* Сміття.

МУХОБОЙКА мухо|бойка, *ж. р.* Прилад для биття мух, зі шматка шкіри, гуми, укріпленого на довгій ручці; **хлапачка.**

МУЧКА |мучка, *ж. р.* Будівельний матеріал, виготовлений шляхом мілкового подрібнення каменю: *шоб полу|чийс'а нор|мал'ний рост|вор /*

---

*т|реба це|мент м'ін'імум чотир'ох|сотій /
з|начит' од|не в'ід|ро це|менту на чо|тир'ї
в'ід|ра мучки (15).*

МУЧНИК *мучник, ч. р.* Канал, яким борошно висипається з-поміж млинових каменів.

МУШМУЛА *мушмула, ж. р.* 1. Що-небудь дрібненьке, малих розмірів. 2. *перен., жарт.* Діти.

МЯСОРУБКА *м'асо|руб'ка, ж. р.* Ручна машинка для розмелювання м'яса на фарш.

М'ЯВКАТИ *м'йаўкати, недок.* Видавати звуки «мяв-мяв» (про котів); **нявкати**.

М'ЯЗ *мйаз, ч. р.* Тканина живого організму, здатна скорочуватися, забезпечувати функцію руху частин тіла.

М'ЯКУШКА *мйа|кушка, ж. р.* М'яка частина хліба, що міститься під скоринкою || **мнякиш**.

Н

НА ВЕС ЗОЛОТА *на в·ес |золота* ♦. Дуже цінне щось.

НА КОЛОДЯЗІ *на Ко|лод'аз'ї, мікротоп*. Назва поля за селом у напрямку Староміського лісу: *це |поле |б·іл'а Ко|лод'аз'а // там хрест сто|їїт' / |воду |ход'ат' |п|рос'ат' у |вишчих сил* (13).

НА МОЇ ОЧІ *на мо|її |оч·і* ♦. На мою думку.

НА ПОПА *на по|па* ♦. Щось ставити вертикально: *коли куп|л'али шос' ве|лике / там шкаф чи се|р|вант / а |с'їни вуз'к·і / д|вер'ї вуз'к·і / то ї|носили |боком / а |пот'їм с|тавили на по|па / шоб не|реч|дих|нути* (5).

НА СОБІ НЕ ПОКАЗУВАТИ *на |соб·і не|по|казувати* ♦. Так кажуть, коли щось розповідають про страшне, пов'язане зі здоров'ям, наприклад про якісь нарости, рани, травми.

НА ЯТЬ *на їат'* ♦. Про щось вищого ґатунку.

НАБАЧИТИ *на|бачити, док*. Зупинити свій вибір на якомусь товарі; **нагледіти**.

НАБИТИ *на|бити, док*. 1. Покарати когось побиттям (перев. про дітей). 2. Б'ючи, заготовляти в якій-небудь кількості (наприклад, про горіхи): *ми з |д'їдом |с'їли / на|били го|р'їх·її / те|пер |можна зда|вати* (9). 3. Кладучи, наповнити щось чим-небудь: *|бат'а |п·їде / на|косе / а ти їдеш /*

наб'їеш м'їшок п'їд |заїязку / то|д'ї в'їн
за|кинуї йо|го на пле^че і при|н'їс (5).

НАБОЙКА на|боїка, ж. р. Металева чи гумова
набїйка на пїдборї взуття.

НАБОЙКА КАПРОНОВА на|боїка кап|ронова.
Набїйка із пропїлену.

256 **НАБРАК** |набрак, ч. р. Набряк, пухлина, яка виникає
через скупчення рїдини в тканинах || **ОТЬОК.**

НАБРАКАТИ набра|кати, недок. Набрякати.
Збїльшуватися в об'ємі, розпухати.

НАБРЕХАТИ набре^хати, док. Поширити про
когось неправду, звести на когось наклеп.

НАБУНДЮЧАНІЙ набун|д'учанїй, дїєприкм. Про
когось у поганому настрої, сердитого;
набурмосяний: по |н'ому ж з|разу |видно // от
їду |їакоc' / а тут Ми|кола сто|їїт /
набун|д'учанїй вес' // пи|тайу / чо|го та|кїй (9).

НАБУРИТИ на|бурити, док. Про справляння малої
нужди в штани, труси кимсь, хто за віком не має
цього вже робити.

НАБУРМОСЯНИЙ набур|мос'анїй, дїєприкм. Про
когось у поганому настрої, сердитого ||
набундучанїй.

НАВАР на|вар, ч. р. 1. Жир, що спливає на поверхні
рїдкої їжі пїд час варїння. 2. Додатковий
прибуток.

НАВІГЛІ на|в'їглї, на|в'їглї, присл. Через руку, як не
приїнято робити: с|к'їки раз їа ка|зала / шо
нали|вати на|в'їглї не^ч |можна / бо то|д'ї ї
л'у|дини їсе нип|равил'но бу|де (13).

НАВІЖЕНИЙ *нав·і|женій, прикм.* Про людину, чії вчинки вважають ненормальними.

НАВКАРАЧКИ *наў|рачки, присл.* Пересуватися або стояти на руках і колінах: *до |вечора так на|робис'а на |тому го|роді / шо ўже |т'іки наў|рачки кар|топл'у |можечш виби|рати (13).*

НАВОЛОЧКА *|наволочка, ж. р.* Чохол із тканини на подушку.

НАВПОЧПКИ *наў|поч'іпки, присл.* Сидіти, зігнувши ноги в колінах і тримаючись на пальцях ніг.

НАВПРИСЯДИ *наўп|рис'ади, мн.* Низькі рослини, що не змогли чи не можуть вирости до звичних розмірів через погодні та інші умови: *веч|сна над|вор'і / зга|дала за наўп|рис'ади / то обк|лала / шоб |кури неч |вигрибли (5).*

НАВПРОШКИ *наўп|рошки, присл.* По прямій, найкоротшим шляхом, не по дорозі (їхати, іти).

НАВСИДЯЧКИ *наў|сид'ачки, присл.* У сидячому положенні; сидячи.

НАВСТОЯЧКИ *наўс|тойачки, присл.* У вертикальному положенні; стоячи.

НАВСТЯЖ *наўс|т'аж, присл.* Бути відчиненим на всю ширину (про двері, ворота).

НАВТЬОКИ *наў|т'оки, присл.* Бігом від кого-, чого-небудь, швидко тікаючи.

НАВУСЬКАТИ *на|вус'кати, док.* Підмовити, наставити || **нажучити.**

НАВШПИНЬКИ *наўш|пин'ки, присл.* Пересуватися або стояти на кінчиках пальців ніг.

НАГАЙКА *на|гайка, ж. р.* Батіг зі сплетених ремінців з коротким пужалном.

НАГАР *на|гар, ч. р.* Те, що утворюється від неповного згоряння палива.

НАГЕМБАСИТИСЯ *наге^{чм}|баситис'а, док.* Кажуть, коли небо затягує темними дощовими чи сніговими хмарами.

НАГІДКИ *наг'ід|ки, мн.* Календула.

НАГЛЕДІТИ *наг|лед'іти, док.* Зупинити свій вибір на якомусь товарі || **набачити**.

НАГРАБЛЯТИ *награб|л'ати, недок. і док.* Згрібаючи, збирати в якій-небудь кількості.

НАГРУДНИК *наг|рудник, ч. р.* Фартушок, який чіпляють на груди дитині, коли вона їсть.

НАДГРИЗЯНИЙ *надг|риз'аний, дієприкм.* Фрукт чи овоч, у якого частину відгризли, відкусили || **надкусяний**: *зноў |вийшла до ш|коли / то назби|рала гри|б'іў / ма|л'і п'ід|н'алис'а / а бу|ли |ї надг|риз'ан'і (5).*

НАДІЛ *на|д'іл, ч. р.* Земля, яку держава наділила власнику під житлові побудови чи для ведення господарства.

НАДКУСЯНИЙ *над|кус'аний, дієприкм.* Фрукт чи овоч, у якого частину відгризли, відкусили; **надгризяний**.

НАДУТИСЯ *на|дутис'а, док.* Розсердитися на когонебудь.

НАДФІЛЬ *|надф'іл', ч. р.* Невеликий напилок з дрібною насічкою для точних робіт.

НАЖДАК *наж|дак, ч. р.* Папір (зрідка цупка тканина), покритий шаром подрібненого наждаку || **наждачка**.

НАЖДАЧКА *наж|дачка, ж. р.* Папір (зрідка цупка тканина), покритий шаром подрібненого наждаку; **наждак**.

НАЖИВКА *на|жиўка, ж. р. і збірн.* Наживка для ловіння риби вудкою (загальна назва).

НАЖЛУКТИТИСЯ *наж|луктитис'а, док., зневажл.*
1. Багато чого-небудь випити та з'їсти. 2. Випити надмір якого-небудь алкогольного напою.

НАЖУЧИТИ *на|жучити, док.* Підмовити, наставити; **навуськати**.

НАЗДОГАД БУРАКІВ *наздо|гад бура|к'іў* ♦.
Сказати що-небудь не за темою.

НАЗИРЦІ *|назириці, присл.* Іти так, щоб хто-небудь не дізнався.

НАКИДАТИСЯ *на|кидатис'а, док.* 1. Багато покидати чого-небудь (землі, гною та ін.).
2. *жарт.* Наїстися || **налупитися** 2.

НАКИДАТИСЯ *наки|датис'а, недок.* Зневажливо ставитися до кого-, чого-небудь: *то |т'іки |кажиці'а / шо жи|вут' ду|ша ў |душу / а так в'ін |має йі'йї н'ї за шо / наки|дайці'а |нейу* (14).

НАКИП *|накип, ч. р.* Твердий осадок на внутрішніх стінках посудини з нерозчинних солей, який утворюється під час кипіння і випаровування рідини.

НАКОВАЛЬНЯ *нако|вал'н'а, ж. р.* Ковадло, сталева підстава певної форми для обробки металу.

НАКОЛЕСНИК *нако|лесник*, ч. р. Дерев'яний брус, яким закріплюють колесо на осі.

НАКОРМИТИ *накор|мити*, *недок.* Нагодувати.

НАЛИГАЧ *на|лигач*, ч. р. Мотузка або ремінь, який прив'язують до рогів худоби.

НАЛИЦЕ *нали|це*, *присл.* Лицьовим боком наверх.

НАЛІСНІК *на|л'існ'ік*, ч. р. Тонкий млинець, у який загорнутий сир.

НАЛОГ *на|лог*, ч. р. Встановлений державою обов'язкий збір від окремих осіб або підприємців; податок.

НАЛОГОВА *на|логова*, ж. р. Податкова інспекція.

НАЛУПИТИСЯ *налу|питис'а*, *док.* 1. Вилупитися з відкладених яєчок (про личинок колорадського жука). 2. *жарт.* Наїстися; **накидатися** 2.

НАЛЮШНИК *на|л'ушник*, ч. р. Кільце, яким прив'язується люшня до полудрабка.

НАЛЯПАТИ *на|л'япати*, *док.* 1. Розлити рідину по поверхні чого-небудь. 2. Намалювати невміло, погано.

НАМИСТО *на|мисто*, с. р. 1. Прикраса з перлів, коралів, різнокольорових камінців, яку жінки носять на шії. 2. *перен.* Кульки, наповнені повітрям чи газом, що виникають на поверхні рідини: *он |бачиш / на|мисто сто|їт' / з|начит' / їе г|радуси у ви|н'ї* (5).

НАМОРИТИСЯ *намо|ритис'а*, *док.* Сильно втомитися; **заморитися**: *за вес' ден' так намо|рилас' / шо |задн'ї |ноги во|лочу* (5).

НАМУЛ *на|мул*, ч. р. Осадок на дні водоймищ.

НАНЯТИ |нан'ати, док. Винайняти хату, квартиру для тимчасового проживання: |нан'али ми |хату (1).

НАОЧНИКИ на|очники, мн. Шматки шкіри, частина упряжі, які прикривають коням очі збоку.

НАПАРТАЧИТИ напар|тачити, док. Зробити щось неякісно, неохайно.

НАПАСТЬ |напаст', ж. р. Біда, хвороба.

НАПАЦЬОРИТИ напа|цьорити, док. Справити малу нужду в штани (про дітей) || **напудьорити**.

НАПІРНИК на|п'ірник, ч. р. Мішок, у який засипають пір'я на подушку; напірниця.

НАПОВРАТИСЯ напоу|ратис'а, недок.
1. Повертатися на місце, до якого звук (про тварин): о|то йак з|викла с|пати на |дос'ц'і / так і напоу|райіц'а пос|тійно (5). 2. Бути настирливим.

НАПОЇТИ напо|їйти, недок. Дати комусь пити.

НАПРИМЕР напри|мер, незм. Наприклад.

НАПРОТІВ¹ нап|рот'їй, присл. Незважаючи на щось, наперекір чому-небудь; усупереч.

НАПРОТІВ² нап|рот'їй, присл. Напроти.

НАПРЯГАТИСЯ напр'а|гатис'а, недок. Старатися щось робити; дуже сильно щось робити.

НАПУГАНІЙ на|пуганій, дієприкм. Занадто тепло одягнений.

НАПУГАТИСЯ на|пугатис'а, док. Одягтися занадто тепло, не відповідно до погоди.

НАПУДЬОРИТИ напу|д'орити, док. Справити малу нужду в штани (про дітей); **напацьорити**.

НАПХАТИСЯ *нап|хатис'а, док., екс.* Швидко наїстися.

НАП'ЯЛИТИ *нап|йалити, док.* Одягти що-небудь.

НАРАВИТИСЯ *на|равитис'а, недок.* Подобатися:
*йак моло|дойу була / то на|равилис' ме^ч|н'ї
 пла|т'а з нату|рал'них т|кан'їй / |зара йїх не^ч|ма
 / у цих но|вих зва|ритис'а |можна (13).*

НАРВАТИ¹ *нар|вати, док.* Зриваючи, зібрати яку-небудь кількість чогось.

НАРВАТИ² *нар|вати, док.* Запалюючись, утворити нарив.

НАРВАТИ³ *нар|вати, док.* Про сильний вітер, що пригнав дощові хмари: *наге^ч|м|басилос' шос' / |в'їте^чр нар|ваї на дошч (5).*

НАРИВ *на|риї, ч. р.* Запальна пухлина в тканині організму, що нагноїлась.

НАРОШНО *на|рошно, присл.* З певною метою, певним наміром; навмисне.

НАРЯД¹ *на|р'ад, ч. р.* 1. Одяг, який одягають у свято.
 2. Одяг нареченої.

НАРЯД² *на|р'ад, ч. р.* 1. Письмове розпорядження про виконання тієї чи тієї роботи. 2. Дисциплінарне покарання в армії: *йак шос' з|робши не^ч так чи йак|шо ї на|чал'ства бз'їк / то да|дут' три на|р'ада їн'е |очирид'ї (12).*

НАСЄЧКА *на|с'єчка, ж. р.* Підсічка, інструмент для прискорення і полегшення рубання.

НАСИЛЬНО *на|сил'но, присл.* Усупереч бажанню, волі.

НАСИЛЯТИ *наси|л'ати*, *недок.* Наживляти, прикріплювати принаду на гачок для ловіння риби || **настромлювати**, **начіплювати**.

НАСІННИК *на|с'ін:ик*, *ч. р.* Переспілий огірок, залишений на насіння; **ЖОВТЯК**.

НАСІННЯ *на|с'ін'а*, *с. р.* 1. Підсмажені зерна соняшника, гарбуза, вживані як ласощі; **дзернята**. 2. Зерна рослин, призначені для посіву.

НАСКІКИ *нас|к'іки*, *присл.* Наскільки.

НАСЛЄДНІК *нас|л'едн'ік*, *ч. р.* Потомок, людина стосовно своїх предків.

НАСМАРКУ *нас|марку*, *присл.* Без позитивного результату, впусту.

НАСМЄШКА *нас|м'ешка*, *ж. р.* Насмішка, жарт, глузування.

НАСМОРК *|насморк*, *ч. р.* Запалення слизової оболонки носа, супроводжуване слизистогнійними виділеннями; *нежить*.

НАСТОЙЧИВИЙ *нас|тойчивий*, *прикм.* Наполегливий.

НАСТОЯЩИЙ *насто|йащчий*, *прикм.* Справжній.

НАСТРОМЛЮВАТИ *наст|ромл'увати*, *недок.* Наживляти, прикріплювати принаду на гачок для ловіння риби; **насиляти**.

НАСУПЛЯНИЙ *на|супл'аний*, *дієприкм.* У поганому настрої.

НАТИРАННЯ *нати|ран'а*, *с. р.* Мазь або рідина, призначена для втирання в шкіру.

НАТИРАТИ *нати|рати, недок.* 1. Намазуючи, покриваючи чим-небудь, розтирати або, тручи, намазувати, покривати чимось: *йак|шо шос' доп|йай / кашл'айиш / то|д'ї д'їста|вала с'ї|рен' на само|гонці і нати|рала / а йак|шо не^ч |було |ц'ого / то то|д'ї шос' ап|течне* (5). 2. Начищати до блиску, тручи чим-небудь або втираючи що-небудь.

НАТОВКТИСЯ *натоўк|тис'а, док.* 1. Наробитися: *натоў|чес'а за ден' / шо на |веч·ір чут' |ноги во|лочиш* (5). 2. *жарт.* Наїстися: *на|тоўкс'а п·ід |заўйязку / шо |ї ле^ч|жати |важко* (15).

НАТОЩАК *натош|чак, присл.* Натщесерце, не поївши, на порожній шлунок.

НАУШНІКИ *на|ушн'їки, мн.* 1. Пристрій для слухання переданих звукових хвиль, що прикладається до вух, надівається на них чи вставляється у вушну раковину. 2. Металевий чи пластмасовий обруч, обшитий тканиною чи дермантином, з навушниками: *на|ушн'їки ж·ін|ки но|сили / ко|ли холодно / це такий|го |обруч / а на |к·інц'ах |р'ізної |форми / обично к|руглої / на|ушн'їки / шоб |вуха ни за|мерзли* (5).

НАХАЛКА *на|халка, ж. р.* Жінка, яка поводить себе зверхньо стосовно інших.

НАХАПАТИСЯ *наха|патис'а, док.* Готуючи, скушувати різних страв потроху.

НАЧИНКА *на|чинка, ж. р.* Те, що кладуть усередину вареників, пирогів, цукерок.

НАЧПЛЮВАТИ *на|ч·іпл'увати, на|чепл'увати, недок.* Наживляти, прикріплювати принаду на гачок для ловіння риби; **насиляти**.

НАШИЙНИК *на|шийник, ч. р.* 1. Ремінець із застібкою, який одягають на шию тварин. 2. У дишельній упряжі без хомута – широкий ремінь, один кінець якого надівається на шию коня, а другий закріплюється на передньому кінці дишла.

НАШУРПАТИ *на|шурпати, док.* Одягти на себе багато одягу.

НЕ БУДЕ БАБА ДІВКОЮ *не^u |буде |баба |д'їркоуїу* ♦. Так говорять, як щось не можна виконати так, як хотів.

НЕ ЗНАВ, НЕ ЗНАВ ТА Й ЗАБУВ *не^u знаў / не^u знаў та_ї за|буў* ♦. Про того, хто нічого не знає.

НЕ МОЖЕ ДАТИ СОБІ РАДИ *не^u |може |дати со|б'і |ради* ♦. Безпорадний.

НЕ ПОНЯТНО ШО *не^u по|н'атно шо* ♦. Незрозуміла, нечітка ситуація.

НЕБО¹ *|небо, с. р.* Повітряний простір над землею.

НЕБО² *|небо, с. р.* Піднебіння у ротовій порожнині людини чи тварини.

НЕВІСТКА *не^u|в·істка, ж. р.* Заміжня жінка стосовно до рідних її чоловіка.

НЕВІСЧИТИ *не^u|в·ісчити, недок.* 1. Бути в невістках.
2. Догоджати.

НЕВОД *|невод, ч. р.* Велика рибальська сітка.

НЕГОДА *не^u|года, ж. р.* Погана погода.

НЕДАЛЕКИЙ не^чда|лекиї, прикм. Розумово відсталий.

НЕДІЛЯ не|д'їл'а, ж. р. 1. Сьомий день тижня.
2. Тиждень.

НЕДОБРОЖИЛАТІЛЬ не^чдоброжи|лат'їл', ч. р.
Який недружелюбно, неприхильно ставиться до кого-, чого-небудь; недоброзичливець.

НЕДОНОСЯНИЙ не^чдо|нос'аниї, прикм. Який передчасно народився.

НЕДОСПІЛИЙ не^чдос|п'їлиї, прикм. Який не дозрів, не досяг повної стиглості (про плоди, овочі) ||
недостиглий.

НЕДОСТИГЛИЙ не^чдос|тиглиї, прикм. Який не дозрів, не досяг повної стиглості (про плоди, овочі); **недоспілий**.

НЕЙЛОН ниї|лон, ч. р. Синтетично штучне волокно, що виготовляється з поліамідних смол.

НЕМА СПРОСА не^ч|ма сп|роса ♦. Не відповідальний за щось, якщо того не робив.

НЕМІЧНИЙ |нем'їчний, прикм. 1. Який ослаб через хворобу: так прихо|пило / шо їс'у |зиму пробо|л'їю / тут ве^чсна / а їа |нем'їчний їа|киїс' / ло|пати ї руках де^чр|жати не^ч |можу (15).
2. Слабий, безсилий: в'їн дес' ски|таїс'а / бо приї|шої ху|диї і |нем'їчний (5).

НЕМОВЛЯ не^чмої|л'а, с. р. Немовля, грудна дитина.

НЕПОРАДНИЙ не^чпо|радний, прикм. Підступна, підла людина.

НЕПРИЙОМНІ ДНІ *не^чпри^йомн^і дн^і, мн.*

Щомісячні виділення крові в жінок, які досягли статевої зрілості; **менструація**.

НЕРЕСТ *н^ер^ест, ч. р.* Процес відкладання рибою ікри та її запліднення.

НЕСТИСЯ¹ *н^естис^а, недок.* Відкладати яйця (про птахів).

НЕСТИСЯ² *н^ес^тис^а, недок.* Рухатися з великою швидкістю; мчати.

НЕХАРАПУТНИЙ *не^чхара^путн^{ий}, прикм.* Про неохайну людину: *нас бу^ло д^лво^йе шо^лфер^у на од^ну ма^шину / то це йа ден^у отка^та^йс^а / а п^от^ім гу^лайу / на д^ругий ден^у ви^ход^у / а м^ій на^парн^ік т^іпа отди^хайе / от при^ход^у йа до ц^ейі ма^шини / з^разно й ма^шин^і / там ку^ри^й в^ін / ту^ди с^уди / в^опшем не^чхара^путн^{ий} бу^й / то йе хара^путн^{ий} і не^чхара^путн^{ий} // йа по^лми^й / при^бра^й (12).*

НЕВІДІМКА *н^ев^ід^імка, ж. р.* Тонка маленька шпилька або заколка для фіксації жіночої зачіски.

НЕРВНІЧАТИ *н^ер^вн^ічати, недок.* Нервувати, хвилюватися з якого-небудь приводу.

НИВДОБКА *ни^йдобка, ж. р.* Ділянки землі біля водоймищ і низин, не задіяні під вирощування сільськогосподарських культур.

НИЗИНА *ни^лзина, ж. р.* Низька місцевість.

НИНАРОШНЕ *ни^нарошне, присл.* Без певної мети, без певного наміру; ненавмисне.

НИРАТИ *ни|рати, недок.* Занурюватися повністю у воду; пірнати.

НИЦІ *|ниці́, присл.* Лежати обличчям униз.

НИШПОРИТИ *|нишпорити, недок.* Шукати що-, кого-небудь.

НІ *н'ї, част.* Заперечна частка *ні*.

НІВЕСТА *н'їв'еста, ж. р. 1.* Наречена (про весілля).

2. Дівчина на виданні.

НІВДІМКА *н'їв'ід'імка, ж. р.* Тонка маленька шпилька чи заколка для жіночої зачіски.

НІЖ *н'їж, ч. р.* Інструмент, знаряддя для різання, що складається з леза та ручки.

НІЖИНСЬКИЙ *|н'їжинс'кий, ч. р.* Сорт огірків.

НІЗДРА *|н'їздра, ж. р.* Один із двох зовнішніх отворів у носі.

НІЗЯ *н'їз'а, присл.* Не можна.

НІКОГДА *н'їког'да, присл.* Ніколи.

НІМІЙ *н'їмий, прикм.* Який не говорить, позбавлений здатності говорити.

НІХТІ *|н'їхт'ї, мн.* Рогові захисні покриття на кінцях пальців людини || **грабці, пазурі**.

НО *но, виг.* Уживається як окрик, яким поганяють коней.

НОВА МІТЛА ПО-НОВОМУ МЕТЕ *но|ва м'їт|ла по_ |новому ме|те* ♦. Зміни. Так говорять, коли приходять новий керівник і запроваджує свої порядки в установі.

НОВОСІЛЛЯ *ново|сіл':а, с. р.* Святкування з нагоди переселення в нове житло.

НОЖИК |ножик, ч. р. 1. Різновид ножа, чие залізко ховається в руків'я: *коли |Ол'ї ро|били ве|с'їл'а / то дл'а |лопчик'їу / їа|к'ї сто|їали на во|ротах / ку|пили |ножики (15). 2. Дитяча гра: |ралис'а ў |ножика / т|реба |було з пле|ча / л'їкт'а / ру|ки / голо|ви |кинути |ножик так / шоб в'їн гостра|ком ўв'ї|шоу у |земл'у (15).*

НОЖКА |нож^{чка}, ж. р. 1. Нижня частина гриба. 2. Опора меблів, механізмів. 3. мн. Підніжки, педалі в ткацькому верстаті, за допомогою яких піднімається і опускається начиння.

НОЖОВКА но|жоўка, ж. р. Невелика пилка з однією ручкою || **пилка ручна.**

НОЛЬОВКА но|л'оўка, ж. р. Нульовий клас, клас дітей шестирічного віку: *у в'їс'їмде|с'атому |роц'ї вас розд'ї|лили / то |Жен'ка п'ї|шоу у |першїй клас / а ти п'ї|шоу у но|л'оўку // то|д'ї Ма|р'їа Пу|лп'їўна при|їхала з |курс'їу / до Амонаш|в'їл'ї |їїздила / і о|то та|ке при|везла // те|пер ни|ма |тойї ш|коли / де ви ў|чилис'а (5).*

НОСИТИСЯ но|ситис'а, недок. 1. Рухатися з великою швидкістю; мчатися. 2. Захоплюючись чим-небудь, приділяти йому багато уваги, думати, мріяти весь час про нього. ♦ **Носитися, як дурень з писаною торбою** но|ситис'а / їак |дуре^{чн'} з |писаноўїу |торбоўїу – приділяти надто багато уваги чому-небудь; ♦ **носитися, як курка з яйцьом** но|ситис'а / їак |курка з їаї|ц'ом – приділяти надто багато уваги чому-небудь.

НОСОК но|сок, ч. р. Шкарпетка.

НОСЮ |нос'у, недок. 1 ос. дієсл. **носити**.

НОЧВИ |ночви, |ночови, мн. Довгаста бляшана посудина з розширеними доверху стінками для домашнього вжитку.

НОЧОЮ |ночойу, присл. У нічний час, уночі: |ночойу ходили на |поле / зби|рали куку|рузу / шоб ху|доб'і шос' |дати і со|б'і |мати (6).

НУЖДАТИСЯ нуж|датис'а, недок. Відчувати гостру потребу, необхідність у кому-, чому-небудь; потребувати.

НУЖНИК |нужник, ч. р. Туалет.

НУТРАНИЙ нутра|ний, прикм. Про те, що знаходиться всередині тварини: ко|ли ко|лоли сви|н'у / то нутра|не |сало пе|ре|топ|лували на с|мале|ц' (5).

НУТРО нут|ро, с. р. 1. Нутряний свинячий жир. 2. перен. Внутрішня сутність кого-небудь: нут|ро ше |кажут' про л'у|дину / ко|ли во|на пло|ха / нина|д'їна / |може п'ід|вести / то|д'ї |кажут' / шо гни|ле нут|ро в |нейі (9). ♦ **Нутром чути** нут|ром |чути – відчувати щось інтуїтивно; ♦ **по нутру** по нут|ру – хтось чи щось до вподоби.

НУТРОЦІ |нутрошч'і, мн. Внутрішні органи людини або тварини.

НЮ н'у, займ., 3. в. від **вона**: а шо на н'у ди|витис' / |кожа да |кос'ц'і (13).

НЮНЯ |н'ун'а, ч. і ж. р. Людина, яка часто плаче, схильна до плачу; **плакса**.

НЮНЯТИ |н'ун'ати, недок. Плакати, жалітися.

НЮХЦЮВАТИ *н'ухц'у|вати, недок.* Принюхуватися до чого- або кого-небудь.

НЯ *н'а, виг.* Уживається для підкликання собаки.

НЯВ *н'аї, виг.* Звуконаслідування, що передає котяче нявкання.

НЯВКАТИ *н'аїкати, недок.* Видавати звуки «мяв-мяв» (про котів) || **м'явкати.**

НЯНЬКА *н'ан'ка, ж. р.* Жінка, яка доглядає дітей у дитячих яслах.

НЯНЬЧИТИ *н'ан'чити, недок.* Няньчити, доглядати дитину || **бавити.**

О

ОБАБИТИСЯ о|баб|итис'а, док. Діями і вчинками бути схожим на жінок.

ОБАБІЧ о|баб·іч, присл. 1. По обидва або з одного боку дороги. 2. Прийменник.

272

ОБАПОЛ об|апол, ч. р. Крайня дошка при розпилюванні колоди.

ОББИВАТИ об:и|вати, недок. Добиватися чого-небудь: |поки не^и о|б·і|б'єш по|рог·і|й / н'і|чого не^и |буде (7).

ОББРІХУВАТИ об:р'іхувати, недок. Поширювати про кого-небудь неправду: |як не^и об:р'єшут' / не^и про|жи|вут' (7).

ОБЕРЕМКА обе^и|ремка, ж. р. 1. Кількість чого-небудь, звичайно однорідного, яку можна обхопити, взяти рукою (руками). 2. В'язка чого-небудь (дров, бур'яну, сіна та ін.); **оберемок**.

ОБЕРЕМОК обе^и|ремок, ч. р. 1. Кількість чого-небудь, звичайно однорідного, яку можна обхопити, взяти рукою (руками). 2. В'язка чого-небудь (дров, бур'яну, сіна та ін.) || **оберемка**.

ОБ'ЄГОРИТИ об'є|горити, док. Обманути кого-небудь, схитрувати.

ОБЖИНКИ об|жинки, мн. 1. Відзначення кінця жнив. 2. Обряд з нагоди одруження останньої дитини в сім'ї.

ОБЖОРА об|жора, ж. і ч. р. Людина, яка багато і пожадливо їсть.

ОБЗЬОЛ об|з'ол, ч. р. Нерівний край дошки.

ОБИТАЦІЯ *оби|тац'їя, ж. р.* Житло, хата: *|наша оби|тац'їя пуста|вала / |дере|во розташ|чили / а з|лина ос|талас' (1).*

ОБИЧАЙКА *оби|чайка, ж. р.* Бічна стінка сит, решіт, деяких музичних інструментів, до якої кріпляться перетинки.

ОБІД *о|б·ід, ч. р.* Зовнішня частина колеса, що зазвичай спирається на шпичі і покрита шиною.

ОБІД *о|б·ід, ч. р.* 1. Споживання їжі серед дня.
2. Страви, які споживають у цей час: *|поки зл'їзли з |верху / по|мили |руки / о|б·ід у|же на сто|л'ї (9).*
3. Традиційне ритуальне пригощення, яке влаштовують у день поминок за покійним: *їак хо|рошії чо|лов·ік по|мер / то на о|б·ід при|ходить' ба|гато л'у|деї // це те|пер л'у|деї уп|рашуйут / шоб іш|ли / бо |дорого їсе / за|казувати т|реба (9).*

ОБІДЕЦЬ *об·і|дец', ч. р.* Жіноча прикраса у формі обруча, який одягають на голову для скріплення волосся; **обруч 3.**

ОБІДИТИ *о|б·і|дити, док.* Скривдити.

ОБІЖДАТИ *об·іж|дати, недок. і док.* Зачекати.

ОБІЗАТЄЛЬНО *об·і|зат'ел'но, присл.* Обов'язково.

ОБІЙСТЯ *об·ійс'їц'а, с. р.* Хата з усіма господарськими спорудами, городом, садком та ін.

ОБЛАВА *об|лава, ж. р.* Оточення місця, де перебувають або можуть перебувати особи, яких необхідно затримати: *|н'їмц'ї у |сорок д|ругому по|чали про|водити |перш·і об|лави на моло|дих / в·ідпраў|л'ати їїх у Ге|р|ман'їю на ро|боту //*

у нас |н'імец'у' |добрий по|пайс'а / то заўж|ди ка|заў / коли |буде об|лава (13); стаў|ки кол|госп децр|жаў / то на ўс'іх / хто ло|виў |рибу / |часто ро|били об|лаву Ар|кад'ійович з друж|ками (2).

ОБЛИЧЧЯ об|лич.а, с. р. Передня частина голови людини || **лице**.

274

ОБЛИШИТИ об|лишити, док. Переставати чим-небудь займатися, припиняти щось робити.

ОБМАНКА об|манка, ж. р. Шапка з хутра звіра, частини якої – «вуха» – пришиті до основи.

ОБМІШКА |обм'ішка, |гобм'ішка, ж. р. Корм для тварин, змішаний на висівках або дерті.

ОБНІЖОК об|н'іжок, ч. р. Перекладка, поперечка між ніжками столу або стільця.

ОБОЇ о|бойі, мн. Широкі смуги спеціально обробленого паперу з малюнками для обклеювання стін у житлових приміщеннях; **шпалери**.

ОБОРА о|бора, го|бора, ж. р. Відгороджена частина подвір'я з вигулом та приміщеннями для худоби та птиці: коли |тепло / то за|гон'у ко|рову на н'іч |т'іл'ки в го|бору / а там хаї йак йї бу|де / бу|де дошч / схо|вайіц'а п'ід накри|т'ом / а нец бу|де / то так |л'аже (12).

ОБОРУДОВАНІЄ обо|рудован'іє, с. р. Сукупність приладів, необхідних для чого-небудь; обладнання.

ОБОЧИНА о|бочина, ж. р. Бокова частина дороги, вулиці, не призначена для їзди.

ОБОЯ о|бойа, ж. р. Широка смуга спеціально обробленого паперу з малюнками для обклеювання стін у житлових приміщеннях; **шпалери**.

ОБРАЗ о|браз, ч. р. Зображення святого, ікона.

ОБРИВ об|риў, ч. р. Місце, де круто спадає поверхня землі внаслідок обвалу, осипання.

ОБРІЗКИ об|р'ізки, мн. Невеликі шматки, відрізані від різних частин при розбиранні туші свині.

ОБРУС об|рус, ч. р. Скатертина.

ОБРУЧ о|бруч, ч. р. 1. Зігнута кільцем металева штаба; **обод**. 2. Залізна штаба, яку набивають на бочку, діжку та ін. для скріплення. 3. Металева прикраса у вигляді кільця, яку носять на голові, руках або ногах || **обідець**.

ОБУВ о|буў, ж. р. Виготовлені зі шкіри та інших матеріалів вироби для носіння на ногах; **взуття**.

ОБЦЕНЬКИ об|цен'ки, мн. Ручне металеве знаряддя у вигляді щипців із загнутими всередину і загостреними кінцями для витягування цвяхів.

ОБЧУХРАТИ об|чух|рати, док. Обдерти кору, обламати, обрубати гілки.

ОБШПАРИТИ обш|парити, док. Облити когонебудь кип'ятком.

ОБШПАРИТИСЯ обш|паритис'а, док. Облити себе кип'ятком.

ОБЩАТИСЯ обш|чатис'а, недок. Спілкуватися.

ОБЩЕЖИТІЄ обшче|жит'їє, с. р. Приміщення для спільного проживання осіб, переважно тих, які

працюють на одному підприємстві, навчаються в одному закладі; гуртожиток.

ОБЩЕСТВО |обшчєство, с. р. Суспільство.

ОВЕС о|вес, го|вес, ч. р. Яра злакова культура із суцвіттям волоть.

ОВОЧІ |овоч·і, мн. Городні плоди та зелень, які є продуктами харчування || **городина**.

ОГОРОЖА ого|рожа, ж. р. Паркан, стіна, тин та ін., які оточують що-небудь.

ОДБИВНА одби|ўна, ж. р. Плоский шматок відбитого і підсмаженого в клярі м'яса.

ОДВІРОК од|в·ірок, ч. р. Боковий або верхній брус рами дверей.

ОДИНАК оди^e|нак, ч. р. Єдиний син у сім'ї.

ОДИНАЧКА оди^e|начка, ж. р. Єдина дочка в сім'ї.

ОДІЯЛО од'ї|йало, с. р. Ковдра.

ОДКЛАДАТИ одкла|дати, недок. Зберігати частину заробітної плати, пенсії з якоюсь метою.

ОДНОГОДКИ одно|годки, мн. Ровесники.

ОДНОФАМЛЕЦЬ однофа|м·ілець, ч. р. Людина з таким самим прізвищем.

ОДОРОВАЛО одо|робало, с. р., зневажл. Про когось неповороткого, незграбного.

ОДУД |одуд, ч. р. Невеликий птах із довгим чубом, тонким, загнутим донизу дзьобом і яскравим строкатим забарвленням.

ОДУЖАТИ о|дужати, док. Позбутися хвороби, стати здоровим; **виздоровіти**.

ОДХАРКУВАТИ од|харкувати, недок. Харкаючи, випльовувати з горла, дихальних шляхів щось зайве.

ОДЬОЖА од'ожа, ж. р. Сукупність речей, якими покриває своє тіло людина; **одяг**.

ОДЯГ од'аг, ч. р. Сукупність речей, якими покриває своє тіло людина || **одьожа**.

ОДЯГ ПРАЗНИЧНИЙ од'аг п|разничний. Одяг, який одягають у свято.

ОДЯГ ТРАУРНИЙ од'аг т|раурний. Чорний одяг, який носять на знак трауру.

ОЖЕЛЕДИЦЯ оже^л|ледиц'а, ж. р. Тонкий шар льоду на поверхні землі, на деревах, після сирієї погоди або відлиги.

ОЗЕКА озе^л|ка, невідм. Абревіатура: загальновійськовий захисний комплект (ОЗК – общевойсковой защитный комплект): *ко|ли слу|жиў / ну то|д'ї хо|лодна в'ї|на бу|ла / нас готу|вали до |їаде|рної в'ї|ни / |кождому |видали озе^л|ка / шоб в'їд рад'ї|ац'її зашчи|титис'* (12).

ОЗИМИНА озими|на, ж. р. Осінні посіви або сходи зернових культур.

ОЗИМКИ озимки, мн. Весняні морози, заморозки.

ОКАЗІЯ о|каз'їа, ж. р. Святкування дня народження, хрестин, весілля.

ОКОВИТА око|вита, ж. р. Міцна горілка домашнього виробництва: *ну та|ку вже око|виту пйут' / шо хаї_їму грец'* (6).

ОКОЛОТ *око|лот*, ч. р. Сніп соломи (зазвичай житньої), обмолочений нерозв'язаним або перев'язаний після обмолоту.

ОКОП *о|коп*, ч. р., військ. Земляна споруда, що служить укриттям, вогневою позицією та місцем спостереження: *п'ісл'а в'їїни осталос'а ба|гато о|коп'її / то ми ходили заривали / а де було ба|гато / то садили де|рева на у|с'у п|лошчу* (13).

ОКРАЄЦЬ *ок|райіц'*, ч. р. Кусок їстівного хліба.

ОКРОЛ *ок|рол*, ч. р. Пологи в кролиці.

ОКРОЛИТИСЯ *окро|литис'а*, док. Народити кроленят: *бабочка окро|лилас'а / |бачу / шо пух ше|велиц'а / то не| загл'а|дала / а |через |пару дн'її їсе ж розгор|нула |паличкойу / штук |дес'ат' нашчи|тала* (5).

ОКУНЬ *о|кун'*, *го|кун'*, ч. р. Прісноводна хижа риба родини окуневих зеленувато-жовтого кольору, з чорними поперечними смугами і червонуватими нижніми плавниками.

ОЛОВО *о|олово*, *о|оливо*, *го|олово*, *го|оливо*, с. р. Грузило на вудці.

ОМЕЛА *оми|ла*, ж. р. Багаторічна вічнозелена рослина, що паразитує на багатьох породах дерев: *кол|госпний са|док вес' в_оми|л'ї / т|реба де|рева спа|сати* (4).

ОМІНЯТИСЯ ЛЮБЕЗНОСТЯМИ *обм'і|н'атис'а л'у|б'езнос'т'ами* ♦. Відповісти образою на образу.

ОНДО *он|до*, присл. На певній відстані.

ОНУФРІЄНКІВ *Онуфр'їєнк'їй, мікротоп.* Назва ставка, що знаходиться за межами села: *наз'вали / бо ко'лис' голову'ваї Онуфр'їєнко / то в'ін ска'заї | викопати ста'вок / то'му Онуфр'їєнк'їй* (13).

ОПАЛУБКА *о'палубка, ж. р.* Дерев'яна форма для виготовлення бетонних і залізобетонних конструкцій, яку тимчасово встановлюють на місці зведення споруд.

ОПЕЦЬКУВАТИЙ *о'пец'куватиї, прикм.* Хто-небудь невисокий і товстий: *о'пец'куватими називали ї ве'ликих / і ма'лих / г'лаїне / щоб бу'ло не'ви'соке / а'ле пух'кен'ке / |поїне* (10).

ОПИЮСНИК *опи'їусник, ч. р.* 1. Той, хто напився і вчинив сварку, бійку та ін. 2. Бешкетник.

ОПОРОС *опо'рос, ч. р.* Приплід свині.

ОПОРОСИТИСЯ *опоро'ситис'а, док.* Народити малят (про свиню).

ОПУДАЛО *о'пудало, с. р.* 1. Подоба людської постаті для відстрашування птахів на городах; **чучало**. 2. *перен.* Про когось негарно одягненого, брудного.

ОПУХНУТИ *о'пухнути, док.* Набрякнути.

ОПУХОЛЬ *о'пухол', ж. р.* 1. Пухлина, набряк тканини тіла, спричинений сторонньою дією. 2. Новоутворення в організмі людини.

ОРАНКА *оранка, ж. р.* Обробка плугом землі.

ОРЧИК *орчик, ч. р.* Дерев'яний або залізний валок, до якого прикріплюють посторонки в упряжці.

ОСАД *ʌsɑd*, ч. р. Дрібні частки, що виділяються з рідини й осідають на дно чи стінки чайника, каструлі, банки та ін.; **Фус**.

ОСІННІЙ *oʌsʲnʲ:ij*, ч. р. Той, хто народився восени.

ОСТАНОВКА *ostaʌnoʲka*, ж. р. Спеціально визначене місце, де постійно зупиняється автобус, щоб пасажери могли вийти або зайти; зупинка.

ОСТРІВ *ʌostrʲij*, ч. р. Частина суші, оточена з усіх боків водою.

ОСЬ *osʲ*, частка вказ. Уживається при вказуванні на що-небудь на близькій відстані || **осьдо, осього**.

ОСЬДЕЧКИ *ʌosʲdeʌʌʌki*, присл. 1. Ось (про місце).
2. Ось (про час); **зараз**.

ОСЬДО *osʲdʲo, ozʲdʲo*, ч. Уживається при вказуванні на що-небудь на близькій відстані; **ось**.

ОСЬОГО *osʲoʌgo*, ч. Уживається при вказуванні на що-небудь на близькій відстані; **ось**.

ОТАВА *ʌtaʌa*, ж. р. Трава, що виросла в той же рік на місці скошеної.

ОТАКЕННИЙ *ʌtaʌken:ij*, ч. р. Дуже великий.

ОТВЕС *ʌtvʲes*, ч. р. Невеликий тягарець на нитці для вивіряння вертикального положення.

ОТВЬОРТКА¹ *ʌtvʲortka*, ж. р. Інструмент для загвинчування і відгвинчування гвинтів; викрутка.

ОТВЬОРТКА² *ʌtvʲortka*, ж. р., жарг. Алкогольний напій, суміш горілки із соком.

ОТДИХ *ʌtdix*, ч. р. Короткотривала перерва в роботі, перепочинок; відпочинок.

ОТЕЛИТИСЯ *оте^uлитис'а*, док. 1. Народити теля.
2. *перен.* Після довгих вагань прийняти рішення або щось зробити.

ОТМІЧАТИ *отм'ічати*, недок. 1. Відзначати, святкувати якусь подію; **відмічати** 1. 2. Виділяти що-небудь якоюсь позначкою.

ОТПУСК *отпуск*, ч. р. Тимчасове звільнення від роботи для відпочинку; відпустка.

ОТРОДЬЄ *отрод'їє*, с. р., *зневажл.* Чийсь син або донька.

ОТСТОЙНИК *отстойн'ік*, ч. р. Пристрій у самогонному апараті, де осідають важчі, ніж спирт, елементи.

ОТХОДИ *отходи*, *мн.* Рештки від оболонки зерна, що залишаються після просівання борошна.

ОТЬОК *от'ок*, ч. р. Пухлина, що виникає через скупчення рідини в тканинах; **набряк**.

ОХЛАДІТЕЛЬ *охлад'іт'ел'*, ч. р. У самогонному апараті – заповнена холодною водою каструля, у яку поміщений змієвик для охолодження і перетворення на рідину спиртових газів.

ОХОРОННИК *охорон.ик*, ч. р. Охоронець || **охраннік, сторож**.

ОХОТА¹ *охота*, ж. р. Полювання.

ОХОТА² *охота*, ж. р. Бажання, прагнення або схильність до чого-небудь.

ОХОТНИК *охотн'ік*, ч. р. Той, хто займається, захоплюється добуванням диких звірів і птахів з метою використання їх м'яса і хутра; мисливець.

ОХРАНА *ох|рана*, ж. р. Охорона, оберігання від знищення, пошкодження, небезпеки.

ОХРАННІК *ох|ран'ік*, ч. р. Охоронець; **охоронник**.

ОХРЕСТИТИ *охре|стити*, док. Здійснити обряд хрещення над кимось.

ОЦЕТ *о|цет, о|цет*, ч. р. Рідина з різким кислим смаком, яка є водним розчином оцтової кислоти і вживається як гостра приправа до їжі, для консервування продуктів; **уксус 1**.

ОЧПОК *о|ч|пок*, ч. р., *заст.* Давній головний убір заміжньої жінки у формі шапочки.

ОЧКИ *оч|ки*, мн. Окуляри.

ОЧКО *оч|ко, гоч|ко*, с. р. Вічко плетеної частини рибальської снасті.

ОЧКУР *оч|кур*, ч. р. 1. Пояс (дермантинний, шкіряний та ін.) для підтримки штанів.
2. Мотузка, якою стягують штани в поясі для їх підтримування.

ОЧУМАТИСЯ *о|чуматис'а*, док. Прийти до пам'яті, опритомніти: *в'ін о|чумаїс'а і споўз із |воза і при|поўз до |Сандри |баби / шо напе|ред |мене жи|ве / а во|на пек|ла о|ладки (1).*

ОШПАРАНИЙ *ош|параний*, дієприкм. *Перен.* Дуже збуджений, знервований: *|кажут / по|б'іг їак ош|параний (5).*

П

ПАВЛЕНКІВ Паў|ленк·іў, ч. р., мікротоп. Назва ставка, що знаходиться в межах села || **Матошник, Розплідник, Сидорів:** поўз ста|вок іш|ла до|рога і ви|ходила |коло Паў|ленка / то|му Паў|ленк·іў (13).

ПАВЛЕНКІВ ХУТІР Паў|ленк·іў |хут'ір, мікротоп. Назва території, що простягається від Капкаського ставка вздовж Дружкового лісу.

ПАВУТИННЯ паву|тин'а, с. р. Легка сітка, яку плете павук.

ПАГІН паг·ін, ч. р. Молода гілка або стеблина рослини.

ПАДАЛІШНІЙ падал'ішн'ій, прикм. Про рослину, що виростає з опалого зерна, насіння, а також плоди цієї рослини: ве^сс|нойу са|дили кар|топл'у / то йак го|рох / а падал'ішн'а ўро|дила на славу (5).

ПАДЧИРИЦЯ пац.чиріц'а, ж. р. Нерідна дочка одного з батьків.

ПАЗУРІ пазур'і, мн. Рогові захисні покриття на кінцях пальців людини; ніхті.

ПАКЛЯ пакл'а, ж. р. 1. Гноття, яким забивають дірки у стіні або обмотують трубу в місцях з'єднання, щоб не текла вода. 2. перен. Нерозчесане волосся.

ПАЛАЦОВКА пала|цоўка, ж. р. Сорт груші: т|реба в Йур|пец'а ў|з'ати жиў|ц'іў пала|цоўки / бо це |дуже |добра з|руша / ста|рый сорт (5).

ПАЛИВО |паливо, с. р. Дрова, вугілля, газ, що використовуються для одержання тепла.

ПАЛИЦЯ |палиц'а, ж. р. Предмет, пристосований або оброблений відповідно для опори при ходьбі.

ПАЛКА |палка, ж. р. Палиця (загальна назва).

ПАЛЬНУТИЙ |пал'нутиї, ім. Той, хто має скажений, запальний характер.

ПАЛЬОНКА |пал'лонка, ж. р. Горілка поганої якості; підробка.

ПАЛЬТО |пал'то, с. р. Довгий верхній одяг із фабричної тканини.

ПАЛЯТУРКА |пал'атурка, ж. р. Покриття з твердого матеріалу книжки або документа.

ПАНТАЛОНИ |панталони, мн. Жіночі труси, що покривають нижню частину тулуба від пояса зазвичай до колін.

ПАНЬКАТИСЯ |пан'катис'а, недок. 1. Поблажливо ставитися до чийхось дій, учинків. 2. Потурати дитячим примхам, каверзуванню: *накор|мити ди|тину |було |важко / і те йо|му не^ч те / і те не^ч те / і |того не^ч |хоче / то ўже |мама ка|зала / шо ти з ним |пан'кайс'а / |виголодниц'а / у|се |буде |їїсти (7).*

ПАПІР |пап'ір, ч. р. 1. Матеріал для писання, друку, малювання та ін., виготовлений із ганчіркової, деревної та ін. маси || **бомага 1.** 2. Письмовий документ офіційного характеру || **бомага 2.**

ПАПІРКА |пап'ірка, ж. р. Сорт яблуні; **папіровка.**

ПАПІРОВКА |пап'іроўка, ж. р. Сорт яблуні || **папірка.**

ПАПРОСА *пап·і|роса, ж. р.* Цигарка.

ПАР *пар, ч. р.* Залишене без посіву на одне літо поле з метою поліпшення якості землі для посіву озимих.

ПАРА¹ *|пара, ж. р.* Газоподібний стан води або будь-якої речовини.

ПАРА² *|пара, ж. р.* 1. Два однакові предмети. 2. Чоловік і жінка як подружжя. 3. Два уроки по 45 хвилин. 4. Двійка (незадовільна оцінка).

ПАРАД *па|рад, ч. р.* Спільна хода представників різних організацій з нагоди будь-яких урочистостей, свят. ♦ **Парад планет** *па|рад планет – перен.* Про вчинки чи дії людини, які не можна зрозуміти, пояснити.

ПАРАЛІЧ *па|раліч, ч. р.* Хвороба, що позбавляє який-небудь орган здатності нормально діяти.

ПАРАЛОН *пара|лон, ч. р.* Легкий еластичний пористий матеріал, одержаний із синтетичних полімерів.

ПАРИК *па|рик, ч. р.* Перука, головний покрив з чужого або штучного волосся.

ПАРІ *па|р'і, мн.* Молоді сходи зернових, що проросли після збирання врожаю.

ПАРНИК *пар|ник, ч. р.* Накрита заскленими рамами чи плівкою грядка для вирощування розсади та ранніх овочів.

ПАРУБКУВАТИ *парубку|вати, недок.* 1. Бути неодруженим, весело проводити час, гуляти, залицятися. 2. *перен.* Бути одруженим, але в

період тимчасової відсутності дружини вільно себе поводити.

ПАРУБОК *парубок, парбок, ч. р. 1.* Молодий нежонатий чоловік, юнак. 2. *перен.* Одружений чоловік у період тимчасової відсутності жінки.

ПАРУБОК СЛАВНИЙ *парубок слаўний.* Гарний, високий, плечистий парубок.

ПАРЧА *парча, ж. р.* Складноузорчата тканина, зроблена з шовкових і золотих або срібних ниток чи таких, що імітують їх.

ПАСАТІЖІ *паса|т'іж·і, мн.* Кліщі, що об'єднують у собі плоскогубці, гострозубці, різак, газові обценьки й викрутку.

ПАСЕРЬНИЦЯ *пасе|рбниц'а, ж. р.* Нерідна дочка одного з подружжя.

ПАСИНКУВАТИ *пасинку|вати, недок.* Видаляти бічні пагони рослин.

ПАСИНОК *пасинок, ч. р. 1.* Нерідний син одного з подружжя. 2. Бічний пагін рослини, який видаляють для покращення врожаю.

ПАСКА *паска, ж. р. 1.* Великдень. 2. Обрядовий великодній хліб.

ПАСКУДА *пас|куда, ч. і ж. р.* Підла, підступна людина.

ПАСОК *пасок, ч. р. 1.* Смужка тканини, що пришивається до верхньої частини спідниці чи штанів. 2. Довга шкіряна смуга із пряжкою для підперізування одягу в стані; **пояс:** *бат'ко паском не^ч биў / в·ін о|то п|ят'ір'н'ойу раз*

дас'ц' по с'рац'і / шо тиждечн' с'істи неч
|можечш (5).

ПАСТАГОЙ паста|гой, ч. р. Паста болотно-зеленого кольору, яку використовували для чищення та надання блиску металевим поверхням різних виробів: |т'іки |мало при|їхати на|чал'ство / старши|на ка|зай / шоб б|рали паста|гой і начиш|чали ўсе до блиску (12).

ПАСТБИЦЕ |пастбишце, с. р. Пасовисько.

ПАСТУХ пас|тух, ч. р. Той, хто пасе громадську худобу.

ПАСУВАТИ¹ пасу|вати, недок. Личити, бути в гармонії із зовнішністю.

ПАСУВАТИ² пасу|вати, недок. Боятися.

ПАСУВАТИ³ пасу|вати, недок. Передавати м'яч або шайбу гравцеві своєї команди.

ПАТЕРУХА пате^ч|руха, пато|руха, ж. р. Листя із сушеного сіна, переважно з люцерни, конюшини: на гор'ї |п'ісл'а зи|ми ли|шилос' |поўно пате^ч|рухи / то згре^чбла і в'ї|дала |курам (5).

ПАТИК па|тик, ч. р. Палиця.

ПАТІСОН пат'ї|сон, ч. р. Сорт кабачка: пат'ї|сони |жоўті / та|к'і та|рел'очкоўцу |д'іло (5).

ПАТІФОН пат'ї|фон, ч. р. 1. Переносний музичний апарат, що відтворює звуки, записані на особливі платівки. 2. перен., жарт. Рот дружини, коли та говорить.

ПАТРАТИ |патрати, недок. Очищати від пір'я; скубти.

ПАТЬОКИ *pa|t'oki*, *мн.* Сліди від рідини (води, фарби, побілки та ін.): *дошч та|кий / шо с|в·іту |б·ілого не| видно / pa|t'oki ўсе в·ікно зак|рили* (5).

ПАЦЮК *pa|ц'ук*, *ч. р.* Шкідливий ссавець родини мишоподібних, значно більший за мишу, переважно із сірою шерстю і довгим лускатим хвостом || **щур**.

ПАЩЕКА *paш|чека*, *ж. р.*, *зруб.* Рот.

ПАЩЕКУВАТИ *paшчe|ку|вати*, *недок.* Лаятися, кричати.

ПЕЛЬКА *|пел'ка*, *ж. р.*, *зневажл.* Рот: *зак|риї |пел'ку на пи|тел'ку*.

ПЕЛЮШКА *пe|л'ушка*, *ж. р.* Невеличке простиральце, у яке загортають немовлят.

ПЕНДИЛЬ *|пендил'*, *ч. р.* Удар ногою по сідницях.

ПЕНЬОК *пe|н'ок*, *ч. р.* Нижня частина стовбура дерева, яка залишилася на корені після того, як дерево зрубали чи зрізали || **корч 2**.

ПЕРВИЙ *|первиї*, *числ.* Перший.

ПЕРВІСТКА *|перв·істка*, *ж. р.* Корова, яка перший раз отелилася.

ПЕРВІСТОК *|перв·істок*, *ч. р.* Перша дитина в сім'ї.

ПЕРВОРОДКА *пe|рвo|родка*, *ж. р.* Жінка, яка народжує вперше.

ПЕРДІТИ *пe|р|д'іти*, *недок.*, *вульг.* Голосно випускати газу з кишківника.

ПЕРЕБЕНДЮВАТИ *пe|рe|бенд'увати*, *недок.* Перебивати розмову; передражнювати.

ПЕРЕВЕСЛО *пере|весло, с. р., заст.* Джгут, скручений із осоки для перев'язування снопів: *пере|весло / це йак коса|р'і |кос'ат' / уро|жаї зби|райут' / то переу|йазут' сно|пи* (12).

ПЕРЕВОДНИЙ *пе|ре|вод|ний, ч. р.* Гра в дурня, де можна переводити підкинуті карти на іншого гравця.

ПЕРЕДИБАТИ *пе|ре|ди|бати, док.* 1. Зустрівши, перепинити когось. 2. Перейти з одного місця в інше.

ПЕРЕДИХНУТИ *пе|ре|дих|нути, док.* Перепочити.

ПЕРЕДОК *пе|ре|до|к, ч. р.* 1. Передня частина чого-небудь. 2. *жарт.* Статевий орган чоловіка чи жінки.

ПЕРЕЙДИ *пе|ре|йди, мн.* Недоїдені тваринами залишки грубих кормів.

ПЕРЕЙМАТИСЯ *пе|ре|ї|матис'а, недок.*
Хвилюватися за кого- чи про що-небудь.

ПЕРЕКРАСЯНИЙ *пе|ре|к|рас'аний, дієприкм.*
Перефарбований іншим кольором.

ПЕРЕЛАЗ *пе|ре|ла|з, ч. р.* Частина огорожі; місце, де переступають через неї.

ПЕРЕЛИВАТИ *пе|ре|ли|вати, недок.* Наливати з однієї посудини в іншу рідку страву.

ПЕРЕЛІВАНІЄ *пе|ре|л'ї|ван'їє, с. р.* Переливання, процес введення кому-небудь чужої або своєї крові з лікувальною метою.

ПЕРЕЛІСОК *пе|ре|л'і|сок, ч. р.* Невеликий ліс.

ПЕРЕЛЯК *пе|ре|л'ак, ч. р.* Почуття страху, боязні.

ПЕРЕМИТИ ВСІ КІСТОЧКИ *пeчpeм|мити їсї к·істоч|ки* ♦. Обговорити когось.

ПЕРЕНЧА *пeчpeнчa, мн.* Перила.

ПЕРЕОДІВАТИСЯ *пeчpeод'ї|ватис'а, недок.*
Знімати один одяг та одягати інший.

ПЕРЕПЕРТИ *пeчpeпeрти, док.* Переконати когось у чому-небудь.

ПЕРЕПІЛКА *пeчpeпїл|ка, ж. р.* Невелика польова перелітна пташка родини фазанових, яка має темно-буре плямисте забарвлення.

ПЕРЕПОЛОХ *пeчpeпoлoх, ч. р.* Раптова тривога, хвилювання, метушня.

ПЕРЕРОСТОК *пeчpepocтoк, ч. р.* Підліток, старший за віком, ніж належить для кого-небудь, ніж треба десь.

ПЕРЕСТАТИ *пeчpecт|тати, док.* 1. Припинити щось робити. 2. Припинятися (про дощ, сніг): *то |сонце пeчe / то дощ за|радит' / нї|йак пeчpecт|тати не| може.*

ПЕРЕСТЕНОК *пeчpecт'eнoк, ч. р.* Неповна стіна товщиною в пів цеглини, яка розділяє кімнату на дві частини.

ПЕРЕУЛОК *пeчpe|улок, ч. р.* Провулок.

ПЕРЕУЧОТ *пeчpeчy|чот, ч. р.* Переоблік; новий, повторний облік для перевірки наявності, кількості чого-небудь.

ПЕРЕХІД *пeчpex|їд, ч. р.* Приступ хвороби в маленьких дітей, що супроводжується корчами і непритомністю: *йак |Тан'а малeн'кoчїу бу|ла / то г'рaлaс'а / а то|дї |йакoс' у|пала на |лїжкo і*

не^и |дихає // їа їїїї і так / і так / нїчого / а то|дї |баба |Кат'а |каже / в'ід'її|ди / оце не^и зн'ї|мати / бо їак|шо з|н'їме^иш / то ди|тина не^и пе^ире^иїде // на|кинула на |нейї |чорну сп'їд|ни^иц^иу // |каже / хаї так ле^и|жит' до |вечора // і так |Тан'а ле^и|жала // у|же |темно бу|ло / їак т|рохи повору|шила^с'а / |мокра їс'а // то|дї їже пок|лала їїїї нор|мал'но (5).

ПЕРЕХОДИТИ пе^ире|ходити, недок. Змінювати місце свого проживання.

ПЕРЕЦЕЙГОКАТИ пе^ире^ице^иї|гокати, док. Перемолоти: цим |курам зе^ир|но їде їак у п'їр^иву / |т'їл'ки пе^ире^ице^иї|гокаїу в'їд|ро / |чере^из |тижде^ин' зної т|реба (5).

ПЕРЕЦЕЙГОКАТИСЯ пе^ире^ице^иї|гокатис'а, док. Перечекати: їак об|лава бу|ла / то ми пе^ире^ице^иї|гокалис'а ї л'їс'ї за се^и|лом / а |чере^из н'їч ве^ир|нулис'а (13).

ПЕРЕЧИТИ пе^иречити, недок. Заперечувати, не погоджуватись із кимось, чимось.

ПЕРИЛА пе^и|рила, мн. Поручні, невисока огорожа на краю сходів, моста.

ПЕРИНА пе^и|рина, ж. р. Довгастий мішок з пір'ям, на якому сплять або яким укриваються.

ПЕРЛОВКА пе^ир|лоїка, ж. р. 1. Перлова крупа. 2. Каша з перлової крупи || **дріб один**.

ПЕРЧИЦЯ пе^ир|чиц^и'а, ж. р. Стручковий перець: |пе^ире^иц^и' в'їн мїа|сист'їшиї і |б'їл'шиї / а пе^ир|чиц^и'а то с'тїнки то|нен'кі / дої|ген'кїї / шо че^ир|вонїї |пе^ире^иц^и' з |н'ого |робл'ат' (5).

ПЕРШЕ |перше, с. р. 1. Страви, які першими подають на стіл. 2. присл. Передусім.

ПЕРШИТИ пе^чр|шити, недок. Про відчуття свербіння, лоскотання в горлі.

ПЕТЕЛЬКА пи|тел'ка, ж. р. Обкидана нитками або нашивна невелика петля на одязі для защібання.

ПЕТРА |Петра, невідм., вл. н., нар., рел. Релігійне свято на честь первоверховних апостолів Петра і Павла; головне релігійне свято села Дмитрушок
 || **храм 1:** |ран'че на |Петра |гос'ці з|ранку зйїж|джалис'а на п'їд|водах // ви|носили сто|ли на под|в'їрл'а / а нї / то п|росто сте^у|лили рад|нину та_ї с'їдали // бу|вало / шо_ї три_ш|тир'ї дн'ї |гос'ці ни ви|водилис' (5).

ПЕТРІВКА Пе^чт|р'їўка, ж. р., рел. Чотиритижневий піст, що завершується на день первоверховних апостолів Петра і Павла. ♦ **Погане порося і в Петрівку мерзне** по|гане поро|с'а і ў Пе^чт|р'їўку |мерзне – про мерзлякувату людину.

ПЕЧАТАТИ пе^ч|чатати, недок. Друкувати.

ПЕЧАТЬ пе^ч|чат', ж. р. Печатка. Відтиск знаків на папері з метою засвідчити, підтвердити щось.

ПЕЧЕНЯ пе^ч|чен'а, ж. р. М'ясна страва, запечене або смажене м'ясо.

ПЕЧІЯ пе^ч|ч'їя, ж. р. Велике бажання, потреба пити
 || **жога.**

ПИВНА пиў|на, ж. р. Заклад, де продають і п'ють пиво, а також інші алкогольні напої: у |центр'ї он сто|їт' Чирим|шина / то хто на |нейі йак не^у ка|заў / то бух|вет / то пиў|на / то ках|ве / а

там шо / за|б'іє / у|з'аў сто п'ійі|с'ат і |пива /
лег|койі за|куску / |випиў і до|дому / бо
|поратис'а т|реба // х|лопц'і могли си|д'іти аж
до закри|т'а (15).

ПИЛИПІВКА Пи|лип'іўка, ж. р., рел.
Чотиритижневий піст, що завершується на Різдво
Христове.

ПИЛКА РУЧНА |пилка руч|на. Невелика пилка з
однією ручкою; **ножовка**.

ПИЛКА САДОВА |пилка са|дова. Невелика пилка з
однією ручкою, зручна для обрізання гілок дерев.

ПИРІЖКИ З ГРЕЧАНОЮ КАШОЮ пир'іжш|ки з
грец|чаною |кашою. Пиріжки, у яких начинка –
гречана каша.

ПИРІЖКИ З ЯБЛУКАМИ пир'іжш|ки з |яблуками.
Пиріжки, у яких начинка – дрібно нарізані
яблука.

ПИРІЖОК пир'іжш|к, ч. р. Печений виріб із тіста з
начинкою.

ПИРІЩИТИ пи|р'ішчити, недок. 1. Сильно бити.
2. Іти (про дощ): за в'ік|ном та|кий дошч
пи|р'ішчит' / шо з |хати н'і|куди іти не^ч
|хоче^чц'.а (5).

ПИСАТИСЯ пи|сатис'а, недок. Мати назву: та йак
|ран'че пи|салис'а // доку|мент'іў не^ч |було / о|то
|метрика / а туди запи|сали так / йак ска|зали
(3).

ПИСОК |писок, ч. р., зневажл. Обличчя; **морда 1, 2**.

ПИТИ МОГРИЧ |пити мог|рич ♦. Святкувати,
пригощатися після вдало виконаної справи:

с|к·іки в·ін мoгpи|ч·іў за сво|йе жи|т'а |випиў /
мат' / сос|тaй |ц'ілий (5).

ПИШНОЇ СРАКИ КОВТОК |пишнойі с|раки
коў|ток ♦. Про жінку, яка має про себе високу
думку.

ПИЩАЛКА |пищчалка, ж. р. Стручок жовтої акації,
з якого видалено боби і, подувши в який,
отримуєш різні звуки: |жоўта а|кац'іа |ран'че ў
бага|т'ох рос|ла / он у нас |поп·ід |тином |поўно
|було / у |баби |Саш·і // |т'і|л'ки по|йаўл'ац'а
струч|ки / то ви понари|вайіте / повики|дайіте
на|с'ін'а і / пона|робл'уйіте |пищчалок і
|б·ігайіте свисти|те (5).

ПИЩЕРА пи|щ|чера, ж. р. Порожнина в земній корі
чи в гірському масиві, що має вихід назовні.

ПИЯЧИТИ пи|йачити, недок. Уживати алкогольні
напої || **бухати, квасити.**

ПІВЕНЬ |п·іве|чн', ч. р. Свійський птах з червоним
гребенем на голові, пишним хвостом і шпорами
на ногах; самець курки.

ПІВКОПА п·іў|копа, ж. р., заст. Складена у формі
хреста для просушування купа з 30-ти снопів.

ПІВЛІТРОВКА п·іўл'іт|роўка, ж. р. Ємність
місткістю 0,5 літра: |мама но|сила п|йатки з
моло|ком / по дв·і п·іўл'іт|роўки (5).

ПІГМЕНТИ п·іг|менти, мн. Темні плями на тілі
людини.

ПІД ЗАВ'ЯЗКУ п·ід |зaўйязку ♦. Багато, достатньо,
понад міру.

ПІД НАКРИТЬОМ п·ід накри|т'ом. Під накриттям.

ПІД НОЛЬ *п·ід нол'* ♦. Наголо, налісо постригти ||
під нольовку.

ПІД НОЛЬОВКУ *п·ід нол'л'оўку* ♦. Наголо, налісо постригти; **під ноль**.

ПІД *п·ід, ч. р.* Низ, основа печі.

ПІД'ЮПНИК *п·ід'йупник, ч. р.* 1. Підкладка у спідниці. 2. Окрема спідничка з тонкої тканини, яка одягалася під спідницю, щоб та не просвічувалась.

ПІДБОР *п·ід|бор, ч. р.* Тверда груба набійка на підошві взуття під п'ятою || **каблук**.

ПІДБОРІДДЯ *п·ідбо|р'ід'.а, с. р.* Виступ нижньої частини обличчя, утворюваний щелепою.

ПІДВАЛ *п·ід|вал, ч. р.* Приміщення нижче рівня землі для зберігання овочів, консервації і под.; **льох**.

ПІДВІЙ *п·ід|в·їй, п·ідвої, ч. р.* Дике, некультивоване плодове дерево, яке використовують як підщепу; **дичка**.

ПІДВІКОННИК *п·ідв·і|кон:ик, ч. р.* Дошка, вправлена в нижню частину віконного отвору; **підвіконня**.

ПІДВІКОННЯ *п·ідв·і|кон':а, с. р.* Дошка, вправлена в нижню частину віконного отвору || **підвіконник**.

ПІДВОДА *п·ід|вода, ж. р.* Запряжений кіньми віз, що використовується для перевезення вантажу.

ПІДВОДИТИ *п·ід|водити, недок.* 1. Ведучи, тримаючи, наближати кого-небудь до когось, чогось. 2. Не виконувати потрібного, необхідного

та ін., шкодячи чому-небудь, дошкуляючи комусь. 3. Робити кольорову смугу по низу стіни в хаті з долівкою; іншим кольором мастити призьбу, припічок та ін. || **мастити**.

ПІДГЕРИК *n·id|герик*, ч. р. Стрижень, який зв'язує розвору.

ПІДГОРТАТИ *n·idгор|тати*, *недок.* Обробляти просапні культури сапою або лопатою вдруге, нагортаючи на коріння землю.

ПІДГАРЛЯ *n·id|гарл'а*, с. р. Ожиріле підборіддя людини.

ПІДДАШОК *n·id.ашок*, ч. р. 1. Покрівля на стовпах для захисту від сонця, негоди; навіс. 2. Виступ покрівлі над стіною, який підбивають дошками.

ПІДДУБНИК *n·id:убник*, ч. р. Їстівний гриб.

ПІДДУВАЙЛО *n·id.у|вайло*, ч. р. 1.

Отвір під топкою плити, грубки, через який проходить повітря, підсилюючи тягу під час горіння: *йак по|гано го|рит' у плит'і / то прочи|н'айеш т|рохи*

n·id.у|вайло прочи|н'ати / шоб |воздух n·i|шоу / а по|том умин'чайиш (5). 2. згруб. Рот: зак|риї сво|їе n·id.у|вайло / бо скво|зит' |дуже (2).

ПІДЖАК *n·id|джак*, *n·i|жак*, ч. р. Верхня частина костюма у формі куртки з рукавами й полами на гудзиках.

Світлина 9.
Піддубник.

ПІДЖАРКА *п·ід|жарка, ж. р.* Приправа до страви, приготовлена шляхом смаження шматочків сала, цибулі, зрідка додають інші овочі.

ПІДЖУЧИТИ *п·ід|жучити, док.* 1. Роздратувати.
2. Налаштувати проти кого- чи чого-небудь.

ПІДЗАЛЕТІТИ *п·ідзале^u|т'їти, док.* Провинитися в чому-небудь: *ви|лазит' з ка|б·іни ма|йор // х|лопц'ї |кажут' / шо / пока|заў / п·ідзале^u|т'їў* (12).

ПІДЙОМ *п·ід|йом, ч. р.* 1. Ділянка дороги, що веде вгору 2. Верхня частина стопи від пальців до щиколотки. 3. Сигнал до пробудження від сну.

ПІДКИДАТИ *п·ідки|дати, недок.* 1. Кидати, додаючи до чого-небудь: *зи|мойу при|ходиш з'ї ш|коли / |поки |мама не^u|має / на|носиш во|ди / дроў у |хату / то|д'ї роз|топиш і по|ма|лен'ку п·ідки|дай'їш дроў / шоб |добре наг|р'їлос'а* (5).
2. Підвозити когось автомобілем, мотоциклом.
3. Нервуючи, робити різкі рухи вгору різними частинами тіла. ♦ **Підкидати сракою**
п·ідки|дати с|ракоўу – виявляти незадоволення ким- або чим-небудь, сердитися.

ПІДКИДНИЙ *п·ідкид|ний, ч. р.* Гра в дурня, де необхідно якомога швидше вийти з гри, підкинувши свої карти іншому гравцеві.

ПІДКЛАДКА *п·ідк|ладка, ж. р.* 1. Матеріал, підшитий зісподу чоловічих штанів (від пояса до коліна). 2. Вставка від плечей до половини грудей і спини в чоловічій сорочці народного крою.
3. Тканина, підшита зісподу плаття або спідниця.

ПІДКОВА *n·id^m|кова*, *ж. р.* Металева, вигнута за формою кінського копита пластина, що прибивається до копита з метою запобігти його пошкодженню.

ПІДЛЯЩ *n·id|l'ашч*, *ч. р.* Молодий лящ.

ПІДНЕБІННЯ *n·idne|b·in'a*, *с. р.* Верхня стінка ротової порожнини.

ПІДНОС *n·id|нос*, *ч. р.* Металевий плоский посуд для подавання страв.

ПІДОЙМА *n·i|дойма*, *ж. р.* Підставка, яка підтримує дишло, щоб воно трималося, не падало.

ПІДОШВА¹ *n·i|дошва*, *ж. р.* Нижня частина короваю, яку відрізають і віддають музикам.

ПІДОШВА² *n·i|дошва*, *ж. р.* 1. Нижня частина взуття, пришта або приклеєна до верху за допомогою устілки. 2. Нижня частина ступні.

ПІДПАСИЧ *n·id^m|пасич*, *ч. р.* Помічник пастуха.

ПІДРА *|n·ідра*, *|подра*, *мн.* Сідало; перетинки в сараї, на які сідають кури || **сідало**: *при|везли |n·іўн'a / запу|тила до |курок / бо іс|панки не^u го|д'ац'a дл'a |курок / то в'ін у|же ў|вечер'ї с'і|даў з |ними на |n·ідра* (5).

ПІДРАД *n·id|рад*, *присл.* Підряд, один за одним.

ПІДРУБАТИ *n·ідру|бати*, *док.* Нарубати ще дров до вже наявних або ж у разі нестачі для приготування їжі, самогону та ін.

ПІДРУБИТИ *n·ідру|бити*, *док.* Підшити краї виробу.

ПІДСАК *n·id|сак*, *ч. р.* Сак, рибальська снасть у вигляді зігнутої в півколо довгої лозини з

прикріпленим до неї сітчастим мішком і держалном; **сачок**.

ПІДСВИНОК *n·itc|винок, ч. р.* 1. Немолочне поросля віком до року. 2. *перен., лайл.* Про дитину, яка завдала шкоди своїми діями, вчинками.

ПІДСІКАТИ *n·ids'i|кати, недок.* Різким рухом зачіпляти рибу в момент поїдання нею наживки.

ПІДСПОДОМ *n·ids'podom, присл.* Під чим-небудь (про одяг).

ПІДСТЕЛЯТИ *n·id'msteu|l'ати, недок.* Стелити, класти що-небудь під когось, щось.

ПІДСТРУГАЧКА *n·id'stru|гачка, ж. р.* Пристрій для загострення кінчика олівця || **чинка**.

ПІДТИЧКА *n·it.ичка, ж. р.* Вишитий низ жіночої сорочки, який видно з-під спідниці.

ПІДТРАХНУТИ *n·id't'рахнути, док.* Злегка висихати: *дошч йак n|роїде / то та|ке ўже розве|зе на |вулиці / шо н'ї про|їхати / н'ї про|йти / то ждеш / коли ўже хоч т|рохи n·id't'рахе / шоб нор|мал'но про|йти (13).*

ПІДТЯЖКИ *n·it'm':ашки, мн.* Шлейки, які підтримують чоловічі штани.

ПІДУЗОРНІК *n·idu|зорн'їк, ч. р.* Вив'язана гачком або кружевна кайма, пришита до країв постільної білизни: *розн|рамиш ту проти|н'у / а во|на ко|ротка / ни закри|ваїє боко|вого реб|ра кро|ват'ї / то до |нейї сп·іц'ї|ал'но приши|вали n·idu|зорн'їк та|кий / шоб зату|л'аў // |кожчен ро|бій йо|го з |чого м'їг / хто ўйа|зай / хто май*

з|рош·і / то куп|л'аї к|руживо та_ї приши|ваї
(13).

ПІДЧІПНИК *п·ід|ч·іпник, ч. р.* Підшипник у вигляді повздовжнього рівчака, у якому крутиться кінець вала водяного колеса млина.

ПІЖАМА *п·і|жама, ж. р.* Костюм зі штанів і майки або куртки вільного крою, який одягають для снання.

ПІЗНІЦЕ *п·із'н'ішче, присл.* Ступінь порівняння від **пізно**.

ПІЇСЯТ *п·ії|с'ат, числ.* П'ятдесят.

ПІЙЛО *п·і|ло, с. р.* Рідка їжа з висівками, борошном та ін. для худоби.

ПІКАСО *п·іка|со, с. р.* Сорт картоплі: *с|хожа на п|а|ничку*.

ПІЛКАТИ *п·і|л'кати, недок., зневажл.* Тихо, невиразно, невпевнено говорити.

ПІЛКА *п·і|лка, ж. р.* Одна з частин спідниці.

ПІЛЬМЕНІ *п·і|л'мен'ї, мн.* Пельмені; різновид вареників, які ліплять у формі вушок і начиняють фаршем із сирого м'яса.

ПІЛЯСТРА *п·і|л'астра, ж. р.* Плоский, схожий на колону виступ на поверхні стіни.

ПІРА *п·і|ра, с. р.* Листя молодої цибулі.

ПІРЛЯ *п·і|рл'а, с. р.* 1. Пір'я. 2. Щіточка з кількох пір'їн для змащування сковороди, дека, форми жиром.

ПІРХАВКА *п·і|рхавка, ж. р.* Курка, яка перелітає через огорожу: *хол|дила до к|ролик·іў / а там*

диїл'ус'а / а за н'л'ашкою гн'із'до з де^u'атком
йа'йеу' / ц'і |п'ірхайки пона|носили (5).

ПІСНИЙ п'іс|ний, прикм. Такий, у якому немає
м'ясних і молочних продуктів.

ПІСЬМО п'іс'мо, пис'мо, с. р. Лист.

ПІТИ п'і|ти, док. 1. Почати рухатися. 2. Померти.

♦ **Піти за село** п'і|ти за се^uло – померти.

ПІТОК п'і|ток, ч. р. Рама зі стояками, на якій
укріплено кіш млина.

ПІЧ КОЛУПАТИ п'іч колу|пати ♦. Соромитися.

ПІЧНИК п'іч|ник, ч. р. Чоловік, який кладе печі.

ПІШАК п'і|шак, ч. р. Той, хто йде пішки.

ПІШАКА п'іша|ка, присл. Пішки.

ПІШАКОМ п'іша|ком, присл. Пішки.

ПІШКИ |п'ішки, присл. Власними ногами. ♦ **Під стіл
пішки ходити** п'ід ст'іл |п'ішки хо|дити – бути
малим.

ПІШКІРІБЧА п'ішк'і|р'ібча, с. р. 1. Маля горобця або
іншого птаха. 2. перен. Про когось молодого,
недосвідченого, хто намагається тягатися з
дорослими.

ПІШКОМ п'іш|ком, присл. Пішки.

ПІШОХОД п'ішо|ход, ч. р. Той, хто йде пішки.

ПЛАКСА п'лакса, ч. і ж. р. Людина, яка часто плаче,
схильна до плачу || **регейда, рьова, нюня.**

ПЛАКСИВИЙ плак|сивий, ч. р. Який багато плаче.

ПЛАН план, ч. р. 1. Заздалегідь накреслена програма
заходів, що передбачає порядок і термін
здійснення їх. 2. Порядок розміщення частин

твору, доповіді. 3. *жарг.* Наркотичний засіб, який курять.

ПЛАНКА *п\ланка, ж. р.* 1. Невелика довгаста дерев'яна дощечка. 2. Управлена знизу верхнього млинового каменя залізна планка, в яку входить верхній кінець осі веретена і повертає камінь.

302

ПЛАСТИР *п\ластир, ч. р.* Липка смужка тканини, яку кладуть на рану.

ПЛАСТІНКА *плас\ці'інка, ж. р.* 1. Диск із пластичного матеріалу зі звуковим записом для програвача. 2. Плоска гладка смуга чого-небудь, виготовлена з твердого матеріалу.

ПЛАТВА *п\латва, ж. р.* Паралельна до сволюка балка, на якій закріплюють крокви.

ПЛАТОЧОК *платочок, ч. р.* 1. Хусточка для витирання носа, обличчя. 2. Хустка невеликих розмірів.

ПЛАТТЯ ВОЛЬНОГО ПОКРОЮ *п\лат'а |вол'ного пок'ройу.* Плаття для вагітної жінки, вузьке в плечах і розширене донизу.

ПЛАТТЯ *п\лат'а, с. р.* Жіночий одяг, верхня частина якого, що відповідає кофті, становить єдине ціле з нижньою частиною, що відповідає спідниці; **сукня.**

ПЛАТТЯ ПРИТАЛЬОНЕ *п\лат'а притал'оне.* Плаття, яке щільно облягає стан.

ПЛАХТА *п\лахта, ж. р., заст.* Жіноча спідниця, виготовлена з двох зшитих до половини полотниць переважно вовняної картатої тканини.

ПЛАЩ КОЖАНИЙ *плащ |кожаний.* Плащ зі шкіри.

ПЛАЩ *плашч*, ч. р. Легкий верхній довгий одяг із непромокальної тканини.

ПЛЕМЕННИК *пле^uмен.ик*, ч. р. Сестрин або братів син.

ПЛЕМЕННИЦЯ *пле^uмен.иц'а*, ж. р. Сестрина або братова дочка.

ПЛЕНТАТИ *п^лентати*, *недок.* Повільно йти.

◆ **Плентати ногами** *п^лентати но^гами* – іти повільно, ледве переставляючи ноги || **плутати ногами**.

ПЛЕНТАТИСЯ *п^лентатис'а*, *недок.* Повільно йти.

ПЛЕСКАЧКА *пле^скачка*, ж. р. Сорт картоплі: *не^зна^йу / йак п^равил'но / це ^й се^uл'ї на ^нейї по^чали ка^зати / бо во^на пле^сковата (5).*

ПЛЕСТИ *п^лести*, *недок.* Виготовляти нові рибальські снасті (волок, невід, сітку та ін.).

ПЛЄД *пл'ед*, ч. р. Шерстяне покривало з тороками.

ПЛИВТИ *пли^йти*, *недок.* Переміщуватися, рухаючись тілом по поверхні води.

ПЛИТА *пли^та*, ж. р. Вид кухонної печі, накритий чавунною дошкою з конфорками.

ПЛІНТУС *п^лінтус*, ч. р. Вузька дерев'яна планка для закривання щілин на стиках між підлогою і стіною.

ПЛІСРОВКА *пл'іс'і^ро^ука*, ж. р. Спідниця з паралельними хвилястими складками.

ПЛІСНЯВА *п^лісн'ава*, ж. р. Плісень (на застоялому молоці, різних квашеннях, хлібі та ін.); **цвіль**.

ПЛІТ *пл'іт*, ч. р. Огорожа з жердин, горизонтально закріплених між стовпцями.

ПЛІТКА¹ *n|л'ітка, ж. р.* Недоброзичлива чутка про кого-небудь, поширювана на підставі неправдивих або спеціально видуманих даних; **сплєтня.**

ПЛІТКА² *n|л'ітка, ж. р.* Невелика прісноводна риба родини коропових.

ПЛОСКОГУБЦІ *п|лоско|губц'і, мн.* Інструмент із плоскими, плескатими кінцями для обтискання дротів та ін.

ПЛОЩА *n|лошча, ж. р.* 1. Яка-небудь ділянка поверхні землі, виділена з якоюсь метою. 2. Частина поля, яку обробляли вручну.

ПЛУГ *п|луг, ч. р.* Знаряддя для обробки землі; **рало.**

ПЛУГАНИТИ *п|луганити, недок.* Робити що-небудь повільно (іти, їхати та ін.).

ПЛУТАТИ НОГАМИ *n|лутати но|гами* ♦. Іти повільно, ледве переставляючи ноги; **плєнтати ногами.**

ПЛЮШКА¹ *n|л'ушка, ж. р.* Невеликий виріб зі здобного дріжджового тіста.

ПЛЮШКА² *n|л'ушка, ж. р.* Коротка жіноча куртка, виготовлена з плюшевої тканини.

ПЛЯМА *n|л'ама, ж. р.* Забруднене місце на якійсь поверхні || **п'ятно.**

ПЛЯШКА *n|л'ашка, ж. р.* 1. Скляна посудина циліндричної форми з вузькою шийкою для рідин ♦ **Лізти в пляшку** *л'ізти ў n|л'ашку* – провокувати бійку, сварку. 2. Скляна посудина зі спиртним; ♦ **заглядати в пляшку** *загл'а|дати ў n|л'ашку* – зловживати алкогольними напоями.

---

3. Одиниця розрахунку: *ра|н'іше |л'уди з|рош·і |мало б|рали / рош|чот про|водили п|л'ашко|йу та за|куско|йу* (15).

ПО ВУХА *по |вуха* ♦. 1. Багато. 2. Глибоко.

ПО ЗВОНКУ *по звон|ку* ♦. У визначений час.

ПО ЧАРЦІ *по |чарц'ї* ♦. Випивати.

ПО ШИЮ *по |шию* ♦. 1. Глибоко. 2. Багато.

ПОБАБЧИТИСЯ *по|бабчитис'а, док.* Покритися зморшками від тривалого контакту шкіри з водою.

ПОБЕДА *по|б·еда, ж. р.* Легковий автомобіль марки ГАЗ-М20.

ПОБІЛКА *по|б·ілка, ж. р.* Покривати стіну розчином білої глини, вапна, крейди.

ПОБРАТИСЯ *поб|ратис'а, док.* Одружитися, стати законними чоловіком і жінкою.

ПОВАР *|повар, ч. р.* Людина, професією якої є приготування їжі; куховар.

ПОВЕЗТИ *по|везти, док.* Мати удачу.

ПОВЕСНІ *|повесн'ї, присл.* Ранньою весною, на початку весни.

ПОВИВАЧ *по|вивач, ч. р., заст.* Довгий вузький шматок тканини для сповивання немовляти.

ПОВИТУХА *пови|туха, ж. р., заст.* Жінка, яка допомагала в родах іншій жінці || **баба-повитуха.**

ПОВІКИ *по|в·іки, мн.* Рухомі складки шкіри, що зверху і знизу закривають око.

ПОВІНЬ¹ |пов·ін', ж. р. Розлиття річки при весняному таненні снігу, льоду або від тривалих дощів чи великих злив.

ПОВІНЬ² |пов·ін', ж. р. Сорт картоплі: |ран':а / ве^ч|лика ро|дила / т|рохи на шир|шаву по|хожа (5).

ПОВНИЙ |поўний, прикм. 1. Товстий. 2. Заповнений (про посуд).

ПОВОЗКА по|возка, ж. р. Віз, яким перевозять сільськогосподарську продукцію.

ПОВОРОТ пово|рот, ч. р. Вигин дороги.

ПО-ВУЛИЧНОМУ по_ |вуличному, присл.
Неофіційно, придумано ким-небудь.

ПОВ'ЯЗКА поў'язка, ж. р. 1. Вузька плетена зшита стрічка, яку одягають на голову жінки, прикриваючи вуха. 2. Шматок тканини, бинта, що підтримує хвору частину тіла в потрібному положенні або закріплює на ній перев'язний, матеріал. 3. Шматок бинта чи марлі, складений удвічі з ватою всередині, що захищає органи дихання від радіоактивного, виробничого чи ґрунтового пилу: раз на р'ік ро|били нам за|н'ат'.а по граж|данс'к'їй обо|рон'ї / повида|їють у|с'їм прот'иво|гази / обмунд'їро|ван'їє / с|кажуть по|шити поў'язки |дома / а то|д'ї |б·ігаймо з цим (5).

ПОГАНЯТИ пога|н'ати, недок. 1. Поганяти (коней, волів), накрикуючи. 2. Побігати.

ПОГИБНУТИ по|гібнути, док. Загинути.

ПОГОДА *по|года, ж. р.* 1. Стан атмосфери в певний час у якомусь місці. 2. Гарна сонячна літня погода.

ПОГОДИТИСЯ *по|годитис'а, недок.* 1. Про хорошу погоду тривалістю кілька днів. 2. *док.* Дати згоду. 3. *док.* Порозумітися, прийти до згоди.

ПОГОДКИ *по|годки, мн.* Двоє або більше братів чи сестер, народжених з різницею в рік.

ПОГОЖИЙ *по|гожий, прикм.* Сонячний, безхмарний.

ПОГОНИЧ *по|гонич, ч. р.* Той, хто поганяє запряжених коней, волів.

ПОГРІБ *погр'іб, ч. р.* Приміщення нижче рівня землі для зберігання овочів, консервації і под.; **ЛЬОХ.**

ПОГРІБНИК *погр'іб|ник, ч. р.* Верхня частина погребя.

ПОДАРОК *по|дарок, ч. р.* Те, що дарують.

ПОДАРОЧОК *по|дарочок, ч. р.* Подарунок гостям на весіллі від молодих разом зі шматочком короваю.

ПОДАРУНОК *пода|рунок, ч. р.* Те, що дарують.

ПОДВІРА *под|в'іра, с. р.* Подвір'я, обнесена огорожею або оточена будівлями ділянка землі коло хати; **подвірля.**

ПОДВІРЛЯ *под|в'ірл'а, с. р.* Подвір'я, обнесена огорожею або оточена будівлями ділянка землі коло хати || **подвіра.**

ПОДОЛ *по|дол, ч. р.* Нижній край спідниці: *ко|ли їдеш по го|род'ї / а тут кабач|ки / гой|р|ки / а веч|ратис'а ни |хочу / то ї|з'ала ї по|дол та_ї при|несла до |хати (13).*

ПОДРУЖИТИ *подру|жити, док.* Одружити; поєднати шлюбом.

ПО-ДУРНОМУ *по_дур|ному, присл.* Нерозсудливо, нерозумно; **глупо**.

ПОДУШЕЧКА *по|душечка, ж. р.* Цукерка, що формою нагадує подушку.

ПОДУШКА *по|душка, ж. р.* Набитий пір'ям, пухом та ін. мішок, який використовується як м'яка підстилка під голову.

ПОЖАР *по|жар, ч. р.* Пожежа.

ПОЗДОРОВАТИСЯ *поздо|роватис'а, док.* Сказати одне одному слова привітання; **поздоровкатися:** *Добрий день, Доброго здоров'я, Здоров та ін.: у се^чл'ї зай|жди т|реба поздо|роватис'а зо с|таршими / ше_ї не^ч п|росто «прі|в'ет» / а поба|жати |доброгo здо|роўл'а (13).*

ПОЗДОРОВКАТИСЯ *поздо|роўкатис'а, док.* Сказати одне одному слова привітання: *Добрий день, Доброго здоров'я, Здоров та ін. ||* **поздороватися.**

ПОЗІХАТИ *поз|їхати, недок.* Зівати.

ПОКІЛЬЧИТИСЯ *по|к·іл'читис'а, док.* Пустити паростки, прорости (про картоплю): *кар|топл'а по|к·іл'чилас'а / то пообри|вала і ў|несла ў |с'їни (5).*

ПОКІС *по|к·іс, ч. р.* Ряд скошеного і відгорненого косою сіна.

ПОКЛАДОК *|покладок, ч. р.* Яйце, яке кладеться в певному місці, щоб курка там неслася.

ПОКОЛІННЯ *поко|л'ін'а*, *с. р.* Люди майже однакового віку, які живуть в один період часу.

ПОКРИВ *пок|риў*, *ч. р.* Однорічні рослини сільськогосподарського призначення, які висівають разом із багаторічними для створення останнім захисту під час росту: *л'у|церку |п·ізно ўже |с'ійати / то т|реба йі|йі |с'ійати п·ід пок|риў / там го|вес чи еспар|цет // йак |т'іл'ки п·ідн'імец'а |добре / ско|сити / а л'у|церка |п·іде рос|ти |дал'ї (5).*

ПОКРИВАЛО *покри|вало*, *с. р.* Накриття, яким покривають постіль || **капа**.

ПОКРИТКА *|покритка*, *ж. р.* Жінка, яка народила позашлюбну дитину.

ПОКРОВА *Пок|рова*, *ж. р., нар.* Релігійне свято на честь Покрови Пресвятої Богородиці.

ПОЛ *пол*, *ч. р.* У приміщенні дощане або викладене плиткою покриття, по якому ходять.

ПОЛА *по|ла*, *ж. р.* Край кожної з половин одягу, що розгортається спереду.

ПОЛЕ *|поле*, *с. р.* 1. Ділянка землі, яку використовують під посіви. 2. Спеціально обладнана площадка, призначена для спортивних ігор. 3. Смужка вздовж краю аркуша паперу, яка залишається чистою при написанні або друкуванні.

ПОЛИВАЛКА *поли|валка*, *ж. р.* Металева посудина з ручкою і впаяною трубкою для поливання городніх культур, квітів.

ПОЛИЦЯ *по|лиц'а, ж. р.* Прикріплена до стіни або в якійсь шафі горизонтальна дошка для різних предметів || **полка**.

ПОЛКА *полка, ж. р.* Прикріплена до стіни або в якійсь шафі горизонтальна дошка для різних предметів; **полиця**.

ПОЛНОСТЮ *полнос'ц'у, присл.* Повністю.

ПОЛОВА *полова, ж. р.* Відходи, одержувані при обмолочуванні та очищенні зерна.

ПОЛОЖИТИ *положити, док.* Перевести в горизонтальне положення: *коли поплавок положило / то треба підс'їкати / бо короп може запросто зійісти нажиўку і т'їки хвоста показати (2).*

ПОЛОНИК *полоник, ч. р.* Велика ложка з довгою ручкою, якою насипають рідку страву.

ПОЛОТЕНЦЕ *полот'енце, с. р.* Довгастий шматок тканини для витирання обличчя, тіла, посуду тощо; **рушник 2**.

ПОЛОТНО ДОМОТКАНЕ *полот'но домот'кане* ◇. Домоткане полотно.

ПОЛОТНО ПАЧІСНЕ *полот'но пач'їсне* ◇. Полотно з прядива середньої якості.

ПОЛОТНО *полот'но, с. р.* 1. Домоткане полотно. 2. Різальна площина інструменту (пилки, коси та ін.).

ПОЛОТНО ТОНКЕ *полот'но тон'ке.* Тонке полотно з прядива найкращої якості.

ПОЛУВАЛ *по|лу|вал*, ч. р. Підбійка, інструмент для прискорення й полегшення процесу протягання металу.

ПОЛУДЕНЬ *по|луден'*, ч. р. Середина дня, час найвищого стояння сонця над горизонтом.

ПОЛУДРАБОК *по|луд|рабок*, ч. р. Бік вазового ящика, утворений за допомогою поздовжніх і поперечних жердин на зразок драбини.

ПОЛУМИСОК *по|лумисок*, ч. р. Неглибока миска.

ПОЛУТОРКА *по|луторка*, ж. р. Вантажний автомобіль ГАЗ-АА вантажопідйомністю 1,5 т: *а йа|к·і то|д'і ма|шини ў кол|госп·і бу|ли / по|луторки* (12).

ПОЛУЧКА *по|лучка*, ж. р. 1. Заробітна плата. 2. Дія за значенням дієслова **отримувати**: *шоб х|лопц'і ни свис|т'іли / ка|зали / у су|боту свисту|нам по|лучка / |тойіс'ц' йак|шо бу|деш свис|т'іти / то ў су|боту бу|деш |битий* (5).

ПОЛЬКА¹ *пол'ка*, ж. р. Жінка, яка представляє основне населення Польщі; **полячка**.

ПОЛЬКА² *пол'ка*, ж. р. Старовинний швидкий за темпом парний народний танець.

ПОЛЬКА³ *пол'ка*, ж. р. Вид чоловічої стрижки, при якій волосся злегка підстригають на скронях і потилиці.

ПОЛЯНА *по|л'ана*, ж. р. 1. Невелике рівне місце серед лісу, незаросле деревами. 2. *жарг.* Стіл із багатим частуванням.

ПОЛЯРУШІВКА *Пол'ару|ш·іўка*, ж. р., мікротоп. Назва кутка: *йа |жила на |цему кут|ку // а чо|го*

нази|вайут' Пол'ару|ш·іўкоюу // |мабут' / в·ід
|того / шо |дал'і пол'а і|дут (10).

ПОЛЯРУШІВСЬКИЙ Пол'ару|ш·іўс'кий, ч. р., мікротоп. Назва ставка, що знаходиться на околиці села; **Шутівський**.

ПОЛЯЧКА пол'ачка, ж. р. Жінка, яка представляє основне населення Польщі || **полька**¹.

ПОМЕШАНИЙ пом'ешаний, ч. р. Схиблений на кому-, чому-небудь.

ПОМИЇ пом'ийі, мн. Брудна вода після миття посуду з рештками їжі.

ПОМИНАТИ поми|нати, недок. Справляти поминки по померлому.

ПОМИНКИ |поминки, мн. Обрядовий обід за упокій померлого після похорону або в день річниці його смерті.

ПОМИТИ пом'ити, недок. Очистити від бруду водою.

ПОМІДОР пом'ідор, ч. р. Однорічна овочева рослина з червоними, рожевими або жовтими їстівними плодами.

ПОМІСНИЦЯ пом'існиц'а, ж. р. 1. Передня частина воза. 2. Нижня дошка у возі.

ПОМОРЩИТИСЯ поморшчитис'а, док. Вкритися зморшками.

ПОНІМАТИ пон'імати, недок. Усвідомлювати що-небудь; розуміти.

ПОНОС пол'нос, ч. р. Розлад функції травного тракту, який характеризується частими позивами до випорожнення і рідким калом || **дрислячка, свистуха, скоро, скоро Настя, срачка, сім**

раз на порозі і ні разу в хаті, швидка, швидка Настя.

ПОПЕЛИЦЯ *попи^eлиц'а*, ж. р., ент. Дрібна паразитична комаха, яка живиться соком рослин (капусти, буряка та ін.).

ПОПЕРЕЧНИЦЯ *попе^uречниц'а*, ж. р. Одна з поперечних планок, за допомогою яких сполучають бічні великі рами при монтуванні ткацького верстата.

ПОПІЛЬ *поп'іл'*, ч. р. Попіл; те, що залишається після спалення чого-небудь.

ПОПЛАВОК *попла|вок*, ч. р. Прикріплений до волосіні або нитки шматок якої-небудь речовини, легшої від води, що утримує гачок чи сітку на належній глибині, сигналізуючи про клювання риби або її потрапляння в сітку.

ПОПЛІН *поп|л'ін*, ч. р. Шовкова, синтетична або бавовняна тканина з рельєфно виділеними поперечними нитками.

ПОПОВІ КОРЧІ *По|пов'і кор|ч'і*, мікротоп. Назва насаджень, де росли старі дерева.

ПОПРАЗЕНКИ *попра|зенки*, мн. Частування на наступний день після якого-небудь свята (храму, дня народження та ін.).

ПОПРИРОСТАТИ *попри|ростати*, док. Прирости до чого-небудь.

ПОПУГАЙ *попу|гай*, ч. р. 1. Лісовий тропічний птах родини папугових, звичайно з яскравим і різнобарвним пір'ям, здатний наслідувати

людську мову. 2. *перен., зневажл.* Про того, хто повторює чужі слова.

ПОПУТАТИ *по|п|утати*, док. Сплутати.

ПОРА ЗА СЕЛО *по|ра за се|ло* ♦. Про наближення часу смерті || **збиратися за село, час за село.**

ПОРІБРА *по|р|ібра*, с. р. Передня частина туші з ребрами, м'ясо з ребрами.

ПОРІГ *по|р|іг*, ч. р. Дерев'яний брус, закріплений на підлозі під дверима; нижня частина одвірка.

ПОРОДІЛЛЯ *поро|д|іл'а*, ж. р. Жінка, яка тільки народила.

ПО-РОДСТВЕННОМУ *по|родств|ен:ому*, присл. Як ведеться серед родичів, близьких приятелів та ін.

ПОРОСНА *по|росна*, прикм. Вагітна (про свиню).

ПОРОСЯ *поро|с'а*, с. р. 1. Маля свині. 2. *перен.* Про дитину, яка забруднилася.

ПОРОТИ *по|роти*, *недок., вульг.* Звільняти свій кишківник від калу, здійснювати акт дефекації, виділяти екскременти; випорожнюватися.

ПОРПАТИСЯ *|порп|атис'а*, *недок.* 1. Перекладати, перебирати що-небудь десь, шукаючи щось || **шупіртатися.** 2. Щось робити, зазвичай на городі, на клумбі, в саду; **шпортатися.**

ПОРТУЛАК *порту|лак*, ч. р. Трав'яниста сланка рослина з м'ясистим листям та ніжними різнокольоровими квітками: *порту|лак / ха|л'єра / по|а|вилас'а / ц'в|і|те |гарно / але засте|л'айє |по|ун'іс'ц'у |земл'у / та ї шо буде рос|ти* (5).

ПОРТЬЄРА *порт'їєра, ж. р.* Шматок тканини, яким завішують двері, вікна.

ПОРТЯНКА *пор'т'анка, ж. р.* Шматок тканини, яким обмотують ногу перед взуванням чобота;
онуча.

ПОРХАВКА *порхаўка, ж. р.* Гриб у формі кулі, який, досягаючи, наповнюється спорами: *їдеш |ос'їн'у з ш|коли / а |порхавки доз|р'їли / ко|ричн'ов'ї та|к'ї / но|гойу на них хоп / а с_п'їд но|ги дим (5).*

ПОСІВАЛЬНИК *пос'ївал'ник, ч. р.* Той, хто вітає з Новим роком і при цьому посипає зерном у хаті: *готу|валис'а до пос'їван':а за|ран'а / скла|дали г|рош'ї / дл'а сво|їїх |було |дес'ат' / а то і д|вац'їт' пїат' / а чу|жому |першому теж |було |дес'ат' / |пот'їм у|же |мен'че (13).*

ПОСІВАЛЬНИЦЯ *пос'ївал'ниц'а, ж. р.* Пісня, яку виконують на обряд посипання – вітання з Новим роком.

ПОСІВАННЯ *пос'їван':а, с. р.* Обряд вітання господарів з Новим роком.

ПОСІВАТИ *пос'ївати, недок.* Розсипаючи зерно в хаті, вітати господарів з Новим роком.

ПОСЛЕДНІЙ *пос|л'едн'їй, прикм.* Останній.

ПОСОВЕТОВАТЬСЯ *посо|в'єтовац':а, док.*
Порадитися.

ПОСТАТЬКА *|постат'ка, ж. р.* Частина вулички картоплі, викопувана за один прохід: *с'о|годн'ї ше од|ну |постат'ку |вибрала / зали|шилос'а ше т|рохи (5).*

ПОСТРАТИ *пос'ц'їрати*, док. Випрати: *шо |мали з |од'агу / та нї|чо / о|то ї |чому на ро|бот'у / ї |тому на |танц'ї / голої|не / шоб ї|стигнути посц'їрати* (9).

ПОСТОРОНКИ *посто|ронки*, мн. Міцний ремінь, що з'єднує в упряжці хомут зі штельвагою.

ПОСУДА *по|суда*, ж. р. Предмети домашнього вжитку для зберігання, приготування й подачі їжі та пиття.

ПО-СУСІДСЬКИ *по_су|с'їц'ки*, присл. Як сусід.

ПОСУХА *по|суха*, ж. р. Засуха.

ПОТЕРАТИ *поте|рати*, *поти|рати*, док. Втратити.

ПОТЄРА ПАМ'ЯТІ *по|т'єра |пам'ят'ї*. 1. Стан неприємності. 2. Стан, коли людина все забуває.

ПОТОЛОК *пото|лок*, ч. р. Стеля.

ПОТОМ *по|том*, присл. Потім, згодом.

ПОХОЖИЙ *по|хожий*, прикм. Який має спільні риси з ким-небудь, чим-небудь, схожий на когось, на щось; подібний.

ПОХРЕСНИК *пох|ресник*, ч. р. Хрещеник.

ПОХРЕСНИЦЯ *пох|ресниц'я*, ж. р. Хрещениця.

ПОХРЕСТИТИ *похре|с|тити*, док. Здійснити церковний обряд хрещення, прилучити до віри.

ПОЦЛУЙЧИК *поц'ї|луйчик*, ч. р. Тоненький жіночий перстень особливої форми, верхня частина якого прикрашена двома кульками, які закладаються одна за одну.

ПОШЕСТЬ *|поше|с'ц'*, ж. р. Масове поширення якоїсь інфекційної хвороби; епідемія.

ПОШЛИЙ |пошлий, прикм. Який відзначається грубістю, непристойністю; вульгарний.

ПОШТАНІКИ |пош|тан'іки, мн. Предмет чоловічої нижньої білизни, довгі нижні штани; кальсони.

ПОШУШУКАТИСЯ |пошу|шукатис'а, недок. Довірити один одному якись секрет.

ПОЯС |пойас, ч. р. 1. Смужка тканини, що пришивається до верхньої частини спідниці чи штанів. 2. Стан, талія, поперек: |думали / шо там г|либоко / а коли за|л'їзли / то ока|залос' по |пойас (15).

ПРАБАБА |пра|баба, ж. р. Мати діда або баби.

ПРАВНУК |пра|ўнук, ч. р. Син внука або внучки.

ПРАВНУЧКА |пра|ўнучка, ж. р. Дочка внука або внучки.

ПРАДИВО |пра|диво, с. р. Волокно конопель.

ПРАДІД |пра|д'їд, ч. р. Батько діда або баби.

ПРАЖАНИЙ |пра|жаний, дієприкм. Кип'ячений: |шоб |горло не| бол'їло / т|реба |пражане молоко |пити з |медом (13).

ПРАЖИТИ |пра|жити, недок. 1. Кип'ятити молоко. 2. Прожарювати на жаровні чи сковороді: |су|шили ў |печ'ї на |деках / |пот'їм м|н'али / |в'їяли і |пражили / а |пот'їм п|л'ашкоч'їу до сто|ла ду|шили на кру|пу і ва|рили ку|л'їш без кар|тошки (13).

ПРАЗНИК |пра|зник, ч. р. 1. Свято будь-яке. 2. Свято храмове, на честь патронів сільської церкви.

ПРАЗНИКОВІ |пра|зни|ков'ї, мн. Хто-небудь, хто прийшов, приїхав на храмове свято.

ПРАКСЕДА *прак|седа, ч. і ж. р.* Про людину, якій постійно щось не так.

ПРАНИК¹ *п|раник, ч. р.* Солодке печиво у формі товстого коржика, приготовлене на меду, цукрі та полите спеціальною поливою.

ПРАНИК² *пра|ник, ч. р.* Дерев'яний гладенький валок для вибивання білизни під час прання.

ПРАТИ *п|рати, недок.* Змивати бруд із тканини, білизни, одягу.

ПРЕДВІЩАТИ *пре^чдв·іш|чати, недок.*
Передбачати.

ПРЕДКИ *п|редки, мн.* Попередні покоління.

ПРЕДОХРАНИТЕЛЬ *пре^чдохра|н'іт'ел', ч. р.*
Пристрій, що автоматично перериває електричний ланцюг при перевищенні максимально допустимого значення сили струму в ньому: *сиди|мо ми ў ку|р'їлц'ї / |курумо / ўа теж / а сто|їт' газ ш·ісди|с'ат дей|їат' / |козлик / пе^чре^чдок і за|док ве|душчїй / ка|б·інка ше та / та|ка от / ну х|лопц'ї хто шо там пе^чре^чказуїут' / а цей ма|шину за|в'їў / а с|в·ітла не^чма / ну ўак |їїхати бе^чз с|в·ітла // в·ін ту|ди / с'у|ди / ўа ўста|їу / |кажу / ви|лаз' / в·ін ви|лазит' / ўа не^ч |бачїй / шо си|дит' |радом з ним ў по|гонах на|чал'ник / ўа поди|виўс'а / а з |цейї сторо|ни ру|л'а сто|їат' два пре^чдохра|н'іт'ел'ї / і полу|чилос'а так / шо в·ін |ўакос' пе^чре^чпутаї |їх чи Бог ўо|го з|наїе / і ўе ше т|рет'їй / запас|нїй / ко|торїй у|же ўс'ї пи|тан'а рї|шайе / |т'їки цей пре^чдохра|н'іт'ел' /*

ну а тут на св'ет / з'начит' / це в'ін / йа ц'у
к'нопку раз / тик / ви'лаз'у / |думайу / заве'ду
хот' йо'му ц'у ма'шину / торк / ма'шина
за'велас' (12).

ПРЕДСКАЗАТИ *прид'тска|зати*, док. Передбачити
майбутнє.

ПРЕЧИСТА *При|чиста*, ж. р. Богородиця. Нар.

Перша Пречиста |*Перша При|чиста* –
релігійне свято на честь вшанування пам'яті
Пресвятої Богородиці; нар. **Друга Пречиста**
Друга При|чиста – релігійне свято на честь
Різдва Пресвятої Богородиці.

ПРИ МЕНІ *при|мен'ї* ♦. Підтвердження чого-небудь,
свідком чого стала людина.

ПРИ НАДІЇ *при на|д'їйі* ♦. Бути вагітною.

ПРИБАЦАНІЙ *при|бацаний*, прикм. Нерозумний,
безтолковий.

ПРИБОЛІТИ *прибо|л'їти*, док. Захворіти.

ПРИВЕЗТИ *при|везти*, док. Везучи, доставляти що-,
кого-небудь кудись: *при|везли ми |Вас'у на
М'їш|чанку / там |бат'ко догово|риўс'а / шо
пох|рест'ат' / а т|реба було |дуже |рано / шоб
н'їх'то не| |бачиў / бо то|д'ї не| |мона було* (5).

ПРИГЛАСИТИ *пригла|сити*, док. Запросити.

ПРИГЛАШАТИ *пригла|шати*, недок. Запрошувати.

ПРИЖАРАНИЙ *при|жараний*. Смажений.

ПРИЗЬБА *п|риз'ба*, ж. р. Невисокий земляний насип
уздовж стін хати знадвору.

ПРИЙМАК *приї|мак*, ч. р. 1. Чоловік, прийнятий у дім дружини. 2. Годованець, хлопець, усиновлений для виховання.

ПРИЙМАКУВАТИ *приї|маку|вати*, *недок.*
Проживати в домі дружини.

ПРИЙМАТИ РОДИ *приї|мати* |*роди*. Допомогати жінці в родах, бути бабою-повитухою.

ПРИЙМАЧКА *приєї|мачка*, ж. р. Годованка, дівчина, усиновлена для виховання.

ПРИКАНДЮЧИТИ *прикан|д'учити*,
прикан|д'ачити, *док.* Погрожувати кому-небудь фізичною розправою, смертю.

ПРИКЛЮЧЕННЯ *прикл'у|чен'їя*, с. р. Пригоди.

ПРИКЛЮЧКА *п|рикл'учка*, ж. р. 1. Пригода.
2. Причина.

ПРИКОЛКА *при|колка*, ж. р. Прикраса із застібкою, якою притискають волосся.

ПРИКОЦЬОБИТИ *прико|ц'обити*, *док.* Народити малят (про кролів, корів, свиней та ін.): *ї|решт'ї за т|рет'ім* |*разом* *прико|ц'обила* *крол|шка* (5).

ПРИЛАМПЧИТИ *прилам|п'ічити*, *док.* Зробити щось швидко і неякісно.

ПРИЛИЗАНИЙ *при|лизаний*, *дієприкм.* Рівно, гладенько зачесаний.

ПРИМЕР *при|мер*, ч. р. Приклад.

ПРИМЕРНО *при|мерно*, *присл.* Наприклад.

ПРИПЕРТИСЯ *при|пертис'а*, *док.*, *зневажл.* Прийти неочікувано або в стані алкогольного сп'яніння.

ПРИПЧОК *п|рип'ічок*, ч. р. Горизонтальна площадка перед челюстями печі під комином.

ПРИПЛИВИ *прип|ливи*, *мн.* Щомісячні виділення крові в жінок, які досягли статевої зрілості; **менструація**.

ПРИПОЙ *прип|пої*, *ч. р.* Метал або сплав, що застосовується для з'єднання металевих деталей паянням.

ПРИПРАВА *прип|права*, *ж. р.* Те, що додається до страви для поліпшення її смаку, запаху та ін.

ПРИСМАЧИТИ *прис|мачити*, *док.* Додати до страви приправу для покращення її смаку.

ПРИСПОСОБЛЯТИСЯ *приспособ|л'атис'а*, *недок.* Пристосовуватися.

ПРИТОКА *прип|тока*, *ж. р.* Мала річка, що впадає в більшу.

ПРИХОЖА *при|хожа*, *ж. р.* Кімната, у яку можна потрапити безпосередньо від вхідних дверей будинку.

ПРИЦЕП *при|цеп*, *ч. р.* Вантажний візок, який причіплюють до самохідних транспортних засобів (трактора, автомобіля та ін.).

ПРИЧАНДАЛИ *причан|дали*, *мн.* Будь-які предмети чи речі, що мають у господарстві своє призначення || **причандаля**.

ПРИЧАНДАЛЯ *причан|дал'а*, *с. р.*, *зб.* Будь-які предмети чи речі, що мають у господарстві своє призначення; **причандали**: *у |н'ого вес' хлії* *причан|дал'ами зас|тайл'аний / у|се по |полочках* (9).

ПРИЧЕПА *при|чена*, *ж. р.* Прибудова до основної будівлі.

ПРИЧЛОК *n|рич·ілок, ч. р.* Бічна стіна хати.

ПРИЧУДЯ *при|чуд'а, с. р.* Особа, яка викликає здивування своєю поведінкою, вчинками: *!горе ў нас у се^u|л'і / о!те при|чуд'а з Моло|дец'кого зро|било (5).*

ПРИШАЛАМОНЯНИЙ *пришала|мон'аній, прикм.*
Нерозумний, безтолковий.

ПРИШЕЛЕПКУВАТИЙ *прише^u|лепкуватий, прикм.* Нерозумний, безтолковий.

ПРИШЕРХНУТИ *при|шерхнути, док.* Покритися тонкою кіркою криги.

ПРИШМАНДОВКА *пришман|доўка, ж. р., лайл.*
Жінка, яка має поведінку, що суперечить усталеним нормам моралі.

ПРИЩ *пришч, ч. р.* Невеликий запалений горбочок на шкірі, іноді з гноем.

ПРИЩЕПКА *приш|чепка, ж. р.* Прищіпка, затискач, яким прикріплюють до мотузки білизну, одяг тощо.

ПРИЩЕПЛЮВАТИ *приш|чепл'увати, недок.*
Пересаджувати пагін або бруньку рослини в тканину іншої.

ПРИЗВИЩЕ *n|p'ізвище, с. р.* Найменування особи, набуте при народженні або вступі в шлюб, що передається від покоління до покоління і вказує на спорідненість; **фамілія**.

ПРІРВА *n|p'ірва, ж. р.* Провалля зі стрімкими урвищами по краях.

ПРИТИ *n|p'іти, недок.* 1. Гнити під дією вологи й тепла. 2. Покриватися потом від роботи чи спеки.

ПРОБКА *n|роб^нка, ж. р.* Предмет, яким затикають отвір у пляшці.

ПРОБОЙ *про|бої, ч. р.* Пробійник, ручний інструмент для пробивання отворів у металі.

ПРОВІРКА *про|в·ірка, ж. р.* Просапунання буряків чи інших культур другий раз; **просапка:** *кол|госпники / йа|к·і ро|били на бура|ках на про|в·ірці / і йак |ж·інка зйіс'ц' бура|чок / то брига|дир сва|риўс'а і не^ч да|ваў |йісти (1).*

ПРОВОДИ *n|проводи, мн.* 1. Обряд поминання померлих на другу неділю після Великодня || **гробки**. 2. Обряд випроводження хлопців на військову службу.

ПРОГУЛ *про|гул, ч. р.* Відсутність працівника на роботі без поважної причини.

ПРОЛЬОТ *про|л'от, ч. р.* 1. Відстань між двома встановленими вертикально опорами. 2. Одиниця виміру.

ПРОМГОРОД *промго|род, ч. р.* Городня бригада.

ПРОПУСКАЧ *пропус|кач, ч. р.* Деталь у ткацькому верстаті, яка, попускаючи нитки основи із заднього навою, дає можливість ритмічно ткати.

ПРОРІЗЬ *n|про|р'із', ж. р.* Прошарок м'яса між салом (у свиней): *йак б|ратимеш |сало / то в·із'іми з n|про|р'із'.у (5).*

ПРОСАПКА *про|сапка, ж. р.* Сапання поля із буряками чи іншими культурами другий раз || **перевірка**.

ПРОСІКА *n|ros'ika*, *ж. р.* 1. Очищена від дерев смуга землі в лісі, яка є межею ділянки, дорогою та ін.

2. Викошене місце з краю поля для заїзду машин.

ПРОСЛАТИСЯ *pros|latis'a*, *док.* Простягтися під землею, сформувавши кореневу систему з бульбами (про картоплю); **розкинутися**.

ПРОСО *n|roso*, *с. р.* Злакова рослина, із зерен якої одержують пшоно.

ПРОСТИНЬ МАХРОВА *n|rostin' mah|rova*. Простиня із тканини, яка має ворс, утворений з ниткових петель.

ПРОСТИНЯ *n|rostin'a*, *ж. р.* Обрублений прямокутний шматок бавовняної тканини, яким застеляють ліжко.

ПРОСТОРИЙ *pros|torij*, *прикм.* 1. Який нещільно облягає тіло (про одяг). 2. Великих розмірів (про приміщення, кімнату та ін.).

ПРОСЮ *n|ros'u*, *недок.* Прошу.

ПРОСЯНИЙ *n|ros'anij*, *прикм.* Зарозумілий, якого доводиться довго просити що-небудь зробити.

ПРОТЕПОМ *pro|tepom*, *присл.* Швидко: *о|то про|тепом у|б·ігла ў мага|зин / схо|пила і на|зад по|б·ігла* (5).

ПРОТІВНИЙ *pro|t'ijunij*, *прикм.* Неприємний, огидний.

ПРОТІВОВЕС *pro|t'ivo|v'es*, *ч. р.* Вантаж верхньої дошки міха.

ПРОЦЕГОКАТИ *pro|ce|gokati*, *док.* Розтратити гроші.

ПРОЦИНДРИТИ *про|циндрити*, док. Безрозсудно розтратити гроші, майно.

ПРОЧУНЯТИ *про|чун'ати*, док. Проспатися після надмірного вживання алкогольних напоїв.

ПРОЧУНЯТИСЯ *про|чун'атис'а*, док. Остаточо прокинутися після сну.

ПРОЧУХАНКА *прочу|ханка*, ж. р. Покарання за будь-яку провину.

ПРОШЕНІЄ *прошен'їє*, с. р. Письмова заява з клопотанням про щось за офіційно встановленою формою: *мама подала прошен'їє у Київ / шчоб хату вечр|нули* (1).

ПРОШЛЕ *п|рошле*, с. р. Минуле.

ПРОШЛИЙ *п|рошлий*, прикм. Який був давно.

ПРУТ *прут*, ч. р. Тонка гнучка гілка без листя.

ПРЯДКА *п|р'адт'ка*, ж. р. Прилад для прядіння.

ПРЯДЧИЦЯ *п|р'адчиц'а*, ж. р. Жінка, яка пряде.

ПРЯЖКА *п|р'ажка*, ж. р. Металева застібка, яка скріплює кінці пояса.

ПУГАНІЙ *пуганій*, прикм. 1. Наляканий.
2. Досвідчений.

ПУГАТИ *пу|гати*, недок. Лякати.

ПУГАЧ *пугач*, ч. р. Хижий нічний птах ряду совоподібних, який живиться дрібними гризунами.

ПУГОЛОВОК *пуголовок*, ч. р. Личинка жаби.

ПУДЛО *пудло*, с. р. Виготовлене із трамбованої суміші із сірого піску та цементу кільце, що опускають у криницю з метою перешкодити обвалам землі.

ПУДЬОРИТИ пу|д'орити, *недок., зневажл.*
Справляти малу нужду.

ПУЖАЛНО пу|жално, *с. р.* Рукоятка батога.

ПУЗИР пу|зир, *ч. р.* 1. Міхур. 2. Кулька, виготовлена з тонкої резини і наповнена повітрям.

ПУЗО |пузо, *с. р.* Живіт.

ПУЛІМЙОТ пу|л'імйот, *ч. р.* Кулемет.

ПУНДИКИ |пундики, *мн.* Ласощі.

ПУП пуп, *ч. р.* Круглий рубець посередині живота, який залишається на місці відпадиння пуповини.

ПУПЛЯНОК |пупл'анок, *ч. р.* Брунька, зачаток квітки або стебла з листям на дереві || **пуп'янок.**

ПУПОВИНА пу|повина, *ж. р.* Те, що з'єднує матір з дитиною.

ПУП'ЯНОК |пуп'янок, *ч. р.* Брунька, зачаток квітки або стебла з листям на дереві; **пуплянок.**

ПУСТИЙ пу|стий, *прикм.* 1. Нічим не заповнений; порожній. 2. Ніким не зайнятий; вільний. 3. *перен.* Легковажний (про людину).

ПУСТИНЯ пу|стин'а, *ж. р.* Безлюдне, необжите місце.

ПУСТИР пу|стир, *ч. р.* Непридатна для хліборобства земля.

ПУСТКА |пустка, *ж. р.* Незаселена, необроблена ділянка землі.

ПУСТУВАТИ¹ пу|стувати, *недок.* Залишатися необробленим (про землю).

ПУСТУВАТИ² пу|стувати, *недок.* Розважатися, бавитися, гратися (про дітей) || **балуватися.**

ПУТАНКА |путанка, ж. р. 1. Перемет, снасть із гачками, яку зазвичай ставлять поперек течії річки. 2. Перемет, сітка з вічками різного розміру (залежно від того, кого хочуть спіймати).

ПУТШЕСТВУВАТИ |пут'ішествоувати, недок. Здійснювати подорож; подорожувати.

ПУТО |путьо, с. р. Ремінь, мотузка, ланцюг, якими стягують ноги якої-небудь тварини, щоб обмежити свободу її пересування (перев. під час випасу).

ПУФІК |пуф'ік, ч. р. М'який низький табурет.

ПУХОВИК |пуховик, ч. р. Верхній одяг (пальто, куртка) з пуховою підкладкою.

ПУЧКА |пучка, ж. р. 1. Кінчик пальця руки. 2. Кількість чогось, що можна взяти трьома пальцями руки || **дрібка, щіпка**: с'іл' / |сахар б'рали // йак зам'і|сили |т'істо / то ў|з'али |пучку му|ки / по|ситали / шоб ни приста|вало |т'істо до ка|чалки (13).

ПУЧОК |пучок, ч. р. Рослини, переважно однорідні, скручені, зібрані в жмуток: п'іш|ла нар|вала пучок пец'т|рушки.

ПУШИСТИЙ |пу|шистий, прикм. Пухнастий.

ПУШКА |пушка, ж. р. Артилерійська довгоствольна вогнепальна зброя з пологою траєкторією, призначена для ураження живої сили і бойової техніки противника, руйнування оборонних споруд тощо: у |сорок чит|вертому / йак се^u|ло зв'іл'н|лили / то |наш'і по|заду |хати пос|тавили

п|ушк|у і з н|ей по н|і|мец|ких по|зиц|іях г|а|тили
(13).

ПШЕНИЦЯ п|ше^ц|ни|ц|а, ж. р. Пшениця звичайна.

ПШИК п|ши|к, ч. р. Нікчемна, не варта уваги людина.

ПШІНКА п|ш|і|нка, ж. р. 1. Весняна рослина, яка
цвіте малими жовтими квітками; куряча сліпота.
2. Дрібне насіння бур'янів, яке трапляється в
купленій у магазині крупі: бу|вало / |ку|пиш
гри|чану кру|пу / пе|ре|би|рай|ш і|ї|ї / бо с|к|і|ки
п|ш|і|нки (5).

ПШОНО п|шо|но, с. р. Крупа з проса.

П'ЯЛЬЦЯ п|я|л|ц|а, мн. Обідки, між якими
закріплюють тканину для вишивання ||
гобичайка.

П'ЯНДИЛИГА п|я|нди|ли|га, ч. і ж. р. Той, хто
регулярно вживає алкогольні напої; **алкоголік**,
алкоголічка¹.

П'ЯНИЦЯ п|я|ни|ц|а, ч. і ж. р. Той, хто регулярно
вживає алкогольні напої; **алкоголік**,
алкоголічка¹.

П'ЯНИЧКА¹ п|я|ни|чка, ч. і ж. р., *зневажл.* Людина,
яка п'є багато горілки.

П'ЯНИЧКА² п|я|ни|чка, ж. р., *ент.* Дрібна комаха-
паразит, яка любить кисле середовище.

П'ЯНИЧКА³ п|я|ни|чка, ж. р. Сорт картоплі, яка
місцями рожева, місцями – біла.

П'ЯНКА п|я|нка, ж. р. Застілля з нагоди якогось
свята, знаменної дати.

П'ЯНЬ *п'ян'*, збірн. Про того чи тих, хто регулярно вживає алкогольні напої; **алкоголік**, **алкоголічка**¹.

П'ЯТА *п'я|та*, ж. р. Тильна частина ступні.

П'ЯТАК *п'я|так*, ч. р. Монета номіналом 5 копійок.

П'ЯТИРНЯ *п'ят'ір|н'а*, ж. р. Долоня, кисть руки, п'ять пальців руки.

П'ЯТКА¹ *п'ят|тка*, ж. р. П'ята, частина плуга, якою він пересувається по дну борозни.

П'ЯТКА² *п'ят|тка*, ж. р., заст. Купа з п'яти снопів, складених на полі.

П'ЯТНАЦЯТКА *п'ят|нац'атка*, ж. р. Складена у формі хреста для просушування купа з 15 снопів.

П'ЯТНО *п'ят|но*, с. р. Забруднене місце на якійсь поверхні; **пляма**.

Р

РАБА ра|ба, ж. р. Сорт квасолі: ра|ба ў|йушча та|ка / то ми й|йі не^и |дуже са|дили (5).

РАБЕЦЬ |рабецц', ч. р. Великий хижий птах родини яструбиних з довгими крилами і загнутим дзьобом || **коршун, шуліка.**

РАБИЦЯ |рабиц'а, ж. р. Сплетена з металевого дроту в ромбовий узор сітка.

РАБЧИК |рабчик, ч. р. Змени. до **рабець.**

РАВЛИК |раўлик, ч. р. Молюск із зовнішньою черепашкою: у тої час бу|ли |дуже ви|лик'і |раўлики // то по до|роз'і до маї|дану зби|рали т'і |раўлики / при|носили до маї|дану / а там |кидали й|х у пли|ту / шчоб во|ни пик|лис'а (13).

РАГУ ра|гу, с. р. Страва з дрібно порізаних овочів.

РАДГОСП рад|госп, ч. р. Спосіб ведення спільного господарства: радянське господарство.

РАДИКУЛІТ радику|л'іт, рад'іку|л'іт, ч. р. Запалення корінців спинномозкових нервів.

РАДІВО |рад'іво, с. р. Апарат для відтворення звуку радіопередач; радіоприймач || **радіоточка.**

РАДІОЛА рад'і|ола, ж. р. Пристрій, у якому поєднано радіоприймач і електропрогравач.

РАДІОТОЧКА рад'іо|точка, ж. р. Апарат для відтворення звуку радіопередач; **радіво.**

РАДНИНА рад|нина, ж. р. Широке грубе полотнище, у якому носять соломку, сіно, накошену траву худобі тощо; **радно 1.**

РАДНО *рад|но*, с. р. 1. Широке грубе полотнище, у якому носять солому, сіно, накошену траву худобі тощо || **раднина**. 2. Домоткане грубе полотнище із різнокольорових поперечних смуг для покриття ліжка.

РАДОК *рад|док*, ч. р. Сукупність однорідних предметів або живих істот, розташованих одне поруч з одним, одне за одним, витягнутих в одну лінію: *у |вулиць'і обично ш|тир'і ш'іс'ц' рад|к'іў кар|топл'і |садимо* (5).

РАДОЧОК *рад|дочок*, ч. р. Зменш. до **радок**.

РАДЮШКА *рад'юшка*, ж. р. Широке грубе полотнище, у якому носять солому, сіно, накошену траву худобі тощо; **радно 1**.

РАЖАНКА *|ражанка*, ж. р. Кисломолочний продукт, який отримують квашенням топленого молока || **колотуха**: *|ражанку го|тує хто йак у|м'іє / йа |ражанку |р'ідко п'іу / але та|ку / йак по|к'ійна Та|мара ро|била / н'і ў |кого не|п|робувала* (5).

РАЗОК *ра|зок*, ч. р. Нанизані на нитку, мотузку однорідні предмети; низка: *у |мене доб|ротного на|миста не|було / йа|кас'б'іжу|тер'іа / а от у |баби |Кат'і / тво|йейі пра|баби / на|миста |було ба|гато / раз|к'іў |дес'іт'чи д|ванац'іт'* (5).

РАЙОН *ра|йон*, ч. р. 1. Адміністративно-територіальна одиниця. 2. Приблизна вартість чого-небудь: *ну шо то|д'і / бу|тилка ке|ф'іру шос' |дес'ат' ко|п'іюк / і ба|тон три ко|п'ійки /*

дес' так чи шос' ї |ц'ому ра|йон'ї / то це ми
ста|ралис'а їс|кочити ї сто|лову і по|їїсти (12).

РАЙОНКА ра|йонка, ж. р. Районна лікарня,
розташована на околиці м. Умані – через поле від
с. Дмитрушок.

РАЙСЬКІ |райс'к'ї, прикм. 1. Сорт яблунь. 2. Плоди
цього дерева.

РАК¹ рак, ч. р. Невелика безхребетна тварина з
клешнями, вкрита панциром.

РАК² рак, ч. р. 1. Злоякісна пухлина на зовнішніх або
внутрішніх органах людини чи тварини.
2. Хвороба рослин, яка виявляється в утворенні
наростів, напливів або ран на їх стеблах і корінні.

РАКОЛОВКА рако|лоўка, ж. р. Пристрій для ловіння
раків.

РАЛИТИ |ралити, недок. 1. Орати ралом землю
сільськогосподарського призначення.
2. Наралювати рядки для посадки картоплі.

РАЛО |рало, с. р. Знаряддя для обробки землі || **плуг**.

РАМА |рама, ж. р. Віконне переплетення, в яке
вставляються шибки.

РАМЕНО ра|мено, с. р. Один з чотирьох брусів, що
сполучають обід водяного колеса з валом (віссю).

РАНА |рана, ж. р. Пошкодження тканин тіла людини,
тварини чим-небудь.

РАННИК ра|н:ик, ч. р. Алоє.

РАНЬЧЕ |ран'че, присл. Раніше.

РАСКА рас|ка, ж. р. Багаторічна трав'яниста дрібна
круглолиста рослина, здатна плавати і покривати
стоячі води, є їжею для водоплавних птахів.

РАТИЦЯ *ратиц'а, ж. р.* 1. Рогове утворення в кінці ніг деяких ссавців; копито. 2. *зруб.* Рука (про людей).

РАТУНДА *ратунда, ж. р.* Сорт солодкого перцю: *ратунда до перц'у в'ідносиц'а / т'іл'ки во'но о'то к'ругле / перец' доў'ген'кий / а во'на така'го (5).*

РАФАТКА *рафатка, ж. р.* Шарф-хустинка із чотирикутними візерунками, малюнками: *то бум йа'кийс' по'чайс'а на ра'фатки / глаўне / не' х'лопц'і / а д'іў'чата но'сили / хоч помн'у / ц'ого Йас'іра Ра'фата 'часто по'казували по т'іл'і'в'ізору (5).*

РАХІТ *ра'х'іт, ч. р.* Дитяча хвороба, що характеризується ненормальним розвитком кісткової і нервової систем унаслідок порушень фосфорно-кальцієвого обміну в організмі.

РАЧИЦЯ *ра'чиц'а, ж. р.* 1. Злоякісна пухлина на зовнішніх або внутрішніх органах людини чи тварини: *ра'чиц'а в'ідр'із'н'айц'а в'ід рака тим / шо зй'ідає л'у'дину ш'видко (5).* 2. Хвороба рослин, яка виявляється в утворенні наростів, напливів або ран на їх стеблах і корінні.

РАЧКУВАТИ *рачку'вати, недок.* 1. Закопувати в землю бульби, цибулини, насіння тощо для їх вирощування || **КОЛІНКУВАТИ**. 2. Викопувати із землі і збирати плоди посаджених навесні сільськогосподарських рослин || **КОЛІНКУВАТИ**.

РАШПІЛЬ *ʁaʃp·il'*, ч. р. 1. Вид напилка, призначений для обробки м'яких металів і неметалевих матеріалів. 2. *жарт*. Ніс.

РЕБРО¹ *reʃbro*, с. р. Кістка, яка йде від хребта і до грудної кістки.

РЕБРО² *reʃbro*, с. р. Бокова сторона цеглини: *обкладали ха|ти ў кир|пич а|бо на реб|ро* (5).

РЕБРОМ *reʃbrom*, присл. Категорично, рішуче: *на з|борах заў|жди л'у|били л'а|кати / ка|зали / шо пи|тан':а ставимо реб|ром* (8).

РЕВАТИ *ʁevati*, *недок.* Голосно плакати (про дітей).

РЕВІНЬ *ʁev·in'*, ч. р. Трав'яниста багаторічна рослина з великим листям і товстим корінням, молоді соковиті хвостики прикореневих листків якого використовують у кулінарії: *на |задн'ому дво|р'і р'іс доб|ротний ʁev·in' // то |т'іки |викине стр'і|лу і |п'ідут' лист|ки / о|то зри|ваї со|б·і / ш|курку об.и|раї і |йіж // кис|лен'ке т|рошки / а|леу ўсе_д'іно смач|не* (6).

РЕВМАТИЗМ *reʃma'tizm*, ч. р. Захворювання серцево-судинної системи, суглобів і м'язів людини.

РЕВОЛЮЦІЯ *reʃvol'ʉc'ija*, ж. р. 1. Переворот (часто збройний) у суспільстві, що призводить до ліквідації одного суспільного ладу і приходу до влади іншого. 2. *перен., жарт*. Менструація.

РЕГЛАН *reʃglan*, ч. р. Рукав, який із плечем одягу становить одне ціле || **рукав суцільнокроєний**.

РЕГЕЙДА *pe|reïda*, ч. і ж. р. Той, хто плаче через будь-яку дрібницю; **плакса**.

РЕГЕЙДАТИ *pe|reïдати*, недок. Плакати через будь-яку дрібницю: *о|то |д'іти йак п'ід йа|кий час й|род'ац'.а / те с|каче і ве^чсе^ч|лиц'.а / а те шо ни ска|жи / pe|reïдає* (5).

РЕДЬКА *|ред'ка*, ж. р. Овочева рослина з їстівним чорним або білим коренеплодом круглої або довгастої форми.

РЕЙВАХ *|реївах*, ч. р. Безлад, розкидані будь-де речі, предмети побуту: *ко|ли не^ч заї|деш до |нейі / пос|т'ійно |реївах* (9).

РЕЙКА *|реїка*, ж. р. Вузька і тонка дерев'яна дошка; **лата**.

РЕКОРД¹ *ре^ч|корд*, ч. р. Найвище досягнення, здобуте в чому-небудь.

РЕКОРД² *ре^ч|корд*, ч. р. Сорт кормових буряків, який дає гарний урожай.

РЕКОРДИСТ *ре^чкор|дист*, ч. р. 1. Той, хто досягає найвищих показників у чому-небудь. 2. Тварина, яка дає найкращі показники тих своїх якостей, що використовуються в господарстві.

РЕКОРДИСТКА *ре^чкор|дистка*, ж. р. 1. Та, хто досягає найвищих показників у чому-небудь. 2. Тварина, яка дає найкращі показники тих своїх якостей, що використовуються в господарстві.

РЕМИГАТИ *реми|гати*, недок. 1. Відригувати та повторно пережовувати проковтнуту їжу (про корів, биків). 2. *згруб.* Їсти що-небудь (про людину).

РЕМІШОК *рем'ішок*, ч. р. Вузька смужка шкіри чи замітника для наручних годинників.

РЕПЕТУВАТИ *реп'ету|вати*, *недок.* Говорити з ким-небудь підвищеним тоном, роздратовано; сильно кричати, галасувати.

РЕПИЦЯ *репиц'а*, ж. р. Бруд на довго немитому тілі.

РЕПТУХ *реп|тух*, ч. р. 1. Неглибокий широкий мішок із вшитими у краї двома палками, за які підвішують до дишла для годівлі коней у дорозі. 2. *жарт.* Живіт: *напх|не с|вого репту|ха так / шо ўже не| іде / а |котиц'а* (5).

РЕПТЯ *репт'а*, ч. і ж. р. Незграбна людина.

РЕШЕТО *реше|то*, с. р. Господарська річ у формі дерев'яного обода з натягнутою з одного боку сіткою для просіювання чого-небудь.

РИБА *риба*, ж. р. 1. Водяна хребетна тварина з непостійною температурою тіла, яка дихає зябрами і має плавці та шкіру, зазвичай покриту лускою. 2. Риболовля.

РИБАК *ри|бак*, ч. р. Людина, яка ловить рибу; рибалка || **риболов**.

РИБАЛКА *ри|балка*, ж. р. Ловіння риби: *он по|к'їннї Фед' Гин|дик на ри|балу|ї по|м'ішаний бу|ї* (5).

РИБОЛОВ *рибо|лоу*, ч. р. Людина, яка ловить рибу; **рибак**.

РИГАТИ *ри|гати*, *недок.* Мимовільно викидати зі шлунка через рот спожиті продукти харчування; блювати || **бекати**².

РИГЛІ *ригл'і*, *мн.* Розташовані на певній відстані одна від одної палиці в тину.

РИДІСКА *ри|д'іска, ж. р.* Овочева рослина з їстівним невеликим червоним, іноді білим коренеплодом круглої або довгастої форми.

РИЛО *|рило, с. р.* 1. Уперед видовжена передня частина голови деяких тварин. 2. *вульг.* Обличчя людини.

РИМИГАТИ *рими|гати, недок., екс.* Повільно їсти.

РИНВА *|ринва, ж. р.* Труба або жолоб для стікання води; **риновка**.

РИНКА *|ринка, ж. р.* Невисока, непридатна для безпосереднього використання посудина, у яку висаджують переважно кімнатні рослини.

РИНОВКА *ри|ноўка, ж. р.* Труба або жолоб для стікання води || **ринва**.

РИНОК *|ринок, ч. р.* Місце торгівлі харчовими продуктами й товарами під відкритим небом або в торгових рядах; **базар**.

РИНОЧКА *|риночка, ж. р.* Невисока глиняна миска для квітів, яка розширюється вгору.

РИПТИ *ри|п·іти, недок.* 1. Видавати рип (про двері, хвіртку та ін.). 2. *перен.* Тихо нявкати: *от чо|го ти ри|пиш / ти ж с|к·іл'ки ўже ў|перла* (5).

РИТУЗИ *ри|тузи, мн.* Дитячі або жіночі в'язані довгі штани.

РИХТУВАТИ *рихту|вати, недок.* Ремонтувати щонебудь.

РИШТАК *риш|так, ч. р.* Дерев'яний чи бетонний жолоб, який заповнений землею і в якому вирощують рослини (малину, полуницю та ін.):

по|лила клуб|н'іку / шо ў ришта|ках / шо ти зро|биў (5).

РИШТОВКИ риш|тоўки, мн. 1. Бокові частини воза, зроблені з повздожніх і поперечних жердин. 2. Тимчасове дерев'яне або трубчасте обладнання, що встановлюється біля стін споруди під час її будови чи ремонту: спо|чатку ви|гонили ра|д'іў |дес'іт' / шоб не^у |вишче гру|деї бу|ло / шоб нор|мал'но |видно / шо же^у |неш / а то|д'і ўже с|тавили риш|тоўки / і йак|шо о|дин |поверх жи|неш / то так і ли|шалос'а / а йак|шо два / то|д'і йіх |через оприд'і|л'он:е ў|рем'я п'ідн'і|мали (15).

РІВ'ЄРА р'іў|йера, ж. р. Сорт картоплі: ц'а |ран':а / йак ве^с |на / йак сорокад|н'еўка / ба|гато не^у |садимо / бо ко|му йіісти (5).

РІВНИНА р'іўни|на, ж. р. Ділянка землі без істотних западин та підвищень.

РІВЧАК р'іў|чак, ч. р. Не дуже глибокий і широкий рів.

РІГ р'іг, ч. р. Кісткове відгалуження на голові тварин.

РІДНЯ р'ід|н'а, ж. р. Родичі.

РІЖОК Р'іжок, ч. р., вл. н. Назва лісу за селом: Р'іж|ком так наз|вали / бо в'ін |наче |рогом обги|найе си|ло / зак|рут'аний та|кий / |наче ду|га (13).

РІЗАК р'і|зак, ч. р. Бур'ян з колючим дрібнозубчастим листям довгастої форми та з білим суцвіттям.

РІЗИНКА р'і|зинка, ж. р. 1. Шматочок гуми для стирання написаного. 2. Тасьма або шнур із

гумових і простих ниток, що розтягуються в довжину. 3. Оздоблена прикрасами резинка, якою зв'язують волосся. 4. Рибальська снасть, до гумового шнура якої прив'язують з одного кінця щось важке, а з іншого – волосінь із гачками: *о|бично на р'і|зинку ч·іп|л'айу гач|к·іў п'ят' / ш·іс'ц' / |б·іл'ше ни т|реба / бо з|найіш / коли вит'а|гайіш з води / то |можна за|нутати (2).* 5. Дитяча гра: *на пи|рерв·і |д'іти г|рали ў р'і|зинку // са|м·і при|думували / йак йім ска|кати / йак прок|рут'уватис' / с|к·іки комб·і|нац'її (5).*

РІЗКА *р'ізка, ж. р.* Зрізаний із якого-небудь дерева або куща тонкий, гнучкий прутик.

РІЗНИК *р'із|ник, ч. р.* Той, хто ріже худобу.

РІЗЬ *р'із', ж. р.* Дрібні частинки деревини, що осипаються під час різання її пилкою; **тирса**.

РІК *р'ік, ч. р.* 1. Період, за який Земля обертається навколо Сонця і який нараховує 365 днів. 2. Період часу у дванадцять місяців, що рахується від будь-якого дня.

РІЛЛЯ *р'іл':а, рил':а, ж. р.* Зорана земля.

РІМНИЙ *р'імний, прикм.* Рівний.

РІЧКА *р'ічка, ж. р.* 1. Водний потік, що тече по видовжених зниженнях рельєфу від верхів'я до гирла. 2. Заглиблення у ґрунті, по якому тече річка || **русло**: *бу|ва / п|риїдемо на Кап|кас'кий / а х|вил'а ниви|личка / то |видно г|арно р'ічку (5).*

РОБА |роба, ж. р. 1. Робочий костюм із бавовняної тканини. 2. Спеціальний одяг для роботи на виробництві.

РОГАЛИК ро|галик, ч. р. Невелика булочка, що має форму рогу.

РОГАТКА ро|гатка, ж. р. 1. Дерев'яна або металева розвилка з прив'язаною до обох кінців гумовою стьошкою для метання чого-небудь: *ох хлопча|ки |ран'че |жити не^ч да|вали / пона|робл'уйут ро|гаток / к'іс|ток [з ягід] чи кам'ін|ц'ій понаби|райут і стр'іл'айут од|не в |одного (9).* 2. Місце відгалуження гілки від основного стовбура; **рожчоха**.

РОГАЧ ро|гач, ч. р., ент. Жук, верхня щелепа якого має форму рога.

РОГАЧІ рога|ч'і, мн. Знаряддя з двома металевими закругленими ріжками на довгому держаку для того, щоб ставити або виймати з печі казани.

РОГІЗ ро|г'із, ч. р. Водяна або болотна товстостебла листата рослина з повзучим кореневищем, квітками, яку використовують для плетення мотузок, на корм худобі та ін.

РОДАТИСЯ ро|датис'а, *недок.* Підтримувати родинні зв'язки || **родичатися**.

РОДДОМ ро|д.ом, ч. р. Пологовий будинок.

РОДИ |роди, мн. Пологи.

РОДИЧАТИСЯ роди|чатис'а, *недок.* Підтримувати родинні зв'язки; **родатися**.

РОДИЧІ |родич'і, мн. Рідня.

РОДІМКА |род'імка, ж. р. Темна пляма на шкірі.

РОДНИКІВСЬКЕ *Родни|к|і|ў|с|ь|к|е, с. р., вл. н.* Назва поля за автотрасою Одеса – Київ: *ї|а| не| з|на|ї|у| / чи| во|но| |за|ра|з| |на|ше| // ра|н|і|ше| во|но| бу|ло| |на|шим| // це| че|ре|з| т|ра|су| / п|і|д| Родни|к|і|ў|кої|у| / то| так| і| з|ва|ли| (13).*

РОЖА *|ро|жа, ж. р. 1.* Інфекційне захворювання у свиней. 2. *з|гру|б.* Обличчя.

РОЖЕНИЦЯ *|ро|же|ни|ц|я, ж. р.* Породілля.

РОЗБАТАТИ *роз|ба|та|ти, док.* Глибоко розрізати руку, ногу.

РОЗБИРАТИ *роз|би|ра|ти, недок. 1.* Брати, забирати все по одному або частинами: *де|ч|ф|і|ц|ї|т| та|кі|ї| бу|ї| / шо| ше| не| ї|с|ти|ї|гли| |ви|ки|ну|ти| то|вар| на| при|ла|вок| / а| на|род| ї|же| почи|на|є| роз|би|ра|ти| (7).* 2. Обробляти тушу свійської тварини: *от| ко|ли| об|ш|ма|ли|ли| го|ро|хл|ан|кої|у| / то|д|ї| ш|:кре|б|ли| гр|аз|' / п|і|д|го|ту|ва|ли| ган|ч|і|р|ки| / а| то|д|ї| ї|же| почи|на|ї|мо| роз|би|ра|ти| сви|н|у| (5).*

РОЗВАЖАТИСЯ *роз|ва|жа|ти|с|я, недок.* Весело проводити час || **гуляти 1.**

РОЗВАЛЯНИЙ *роз|вал|а|ни|ї, дієприкм.* Розбитий, зруйнований.

РОЗВЕСНЯТИСЯ *роз|ве|с|н|а|ти|с|я, недок.* Час наставання тепла.

РОЗВЕСТИ *роз|ве|сти, док.* Розчиняти щось у рідині.

РОЗВЕСТИСЯ *роз|ве|сти|с|я, док.* Розлучитися; **розійтися.**

РОЗВИЛКА *роз|вил|ка, ж. р.* Місце, де дорога розходиться на дві; роздоріжжя.

РОЗВІД *роз|в|і|д, ч. р.* Дія за значенням **розводити 1.**

РОЗВОД роз|вод, ч. р. Розлучення.

РОЗВОДИТИ розводити, недок. 1. Розлучати.
2. Відгинати один за одним зубці пилки вправо і вліво стосовно її площини.

РОЗВОДИТИСЯ роз|водитис'а, недок. Розлучатися
|| розходитися.

РОЗВОДКА роз|водка, ж. р. 1. Інструмент, яким розводять зубці пилки. 2. Дія за значенням **розводити 2**.

РОЗВОРА роз|вора, ж. р. Жердина, якою подовжують віз.

РОЗГАСНУТИ роз|гаснути, док. Ставати мокрим, м'яким, перетворюватися на болото: *йак |рили тран|шею п·ід |воду / то загор|нули / а во|но |рихле / роз|гасло / су|с'ід ма|шиноюу їс|кочиї / то |метр'її т|риціт' про|їїхай та так і ли|шиї ма|шину (5)*.

РОЗГОВОРИ розго|вори, мн. Словесний обмін думками, відомостями; розмови.

РОЗДРАКОНИТИ роздра|конити, док. Викликати в кого-небудь стан нервового збудження, рознервувати, розхвилювати.

РОЗЗЯВА роз|з'ава, ч. і ж. р. Неуважна забудькувата людина; **роззявляка**.

РОЗЗЯВЛЯКА роз|з'аї|л'ака, ч. і ж. р. Неуважна забудькувата людина || **роззява**.

РОЗЗЯВЛЯТИ роз|з'аї|л'ати, недок. Розкривати рот (про людину – згрубіло, про тварин – нейтрально).

РОЗІЙТИСЯ *роз'ї|тис'а, док.* 1. Пройти різними дорогами, не зустрівшись, не помітивши одне одного. 2. Розірвати шлюб; **розлучитися.**

РОЗКА *|розка, ж. р.* Сорт картоплі: *|розова з|верху / не|цев|личка / до|ген'ка і круг|лен'ка (5).*

РОЗКАРАКА *розска|рака, ж. р.* Дерево з вигнутим розгалуженим унизу стовбуром.

РОЗКВИТАТИСЯ *розкви|татис'а, док.* Перемогти: *стад'ї|он у го|род'ї / фуд|бол |часто / ко|ли |наш·і розкви|талис'а / то та|кий свист і крик сто|їай в·ід |радос'ц'ї / шо ї |хат'ї |чути бу|ло (5).*

РОЗКИНУТИСЯ *розс|кинутис'а, док.* Простелятися під землю, сформувавши кореневу систему з бульбами (про картоплю) || **прослатися, розростися.**

РОЗКІШ *|розска·іш, ж. р.* Атрибути багатого життя.

РОЗЛІТАЙКА *розл'ї|тайка, ж. р.* Легкий верхній одяг, що не зацібається.

РОЗЛІЧАТИ *розл'ї|чати, недок.* Розпізнавати.

РОЗЛУЧИТИСЯ *розлу|чатис'а, недок.* Розірвати шлюб || **розійтися 2, розвестися.**

РОЗМИНАТИСЯ¹ *розми|натис'а, недок.* При зустрічі розходитися, роз'їжджатися в протилежному напрямі.

РОЗМИНАТИСЯ² *розми|натис'а, недок.* За допомогою рухів позбуватися відчуття втоми, скованості.

РОЗМІР *|розм·ір, ч. р.* Номер якої-небудь частини одягу або взуття, що вказує на її величину.

РОЗМОЗЖИТИ *розмо|ж:ити, док.* Сильним ударом пошкодити яку-небудь частину тіла: *та їс'ї з|нали / шо ї|го к|рашче не^ч ви|водити / бо |може розмо|ж:ити |голову на раз (5).*

РОЗНЯТИ *роз|н'ати, док.* Розборонити тих, хто б'ється.

РОЗПАСІЮВАТИСЯ *роз^спас'їу|ватис'а, док.*
Розсердитися на кого-, що-небудь.

РОЗПЕЛЕХАНІЙ *розпе^л|леханій, дієприкм.*
Непричесаний.

РОЗПЛІДНИК *Розп|л'ідник, ч. р., мікротоп.* Назва ставка, що знаходиться в межах села;
Павленків.

РОЗРОСТИСЯ *розрос|тис'а, док.* Простелятися під землею, сформувавши кореневу систему з бульбами (про картоплю); **розкинутися.**

РОЗСУСОЛЮВАТИ *роз^с:у|сол'увати, недок.* Довго щось обговорювати, при цьому не наважуючись на рішучі дії.

РОЗХОДИТИСЯ *роз|ходитис'а, недок.* Розлучатися;
розводитися.

РОЗХОДИТИСЯ *розхо|дитис'а, док.* 1. Розім'ятися ходінням. 2. Відчути сильне роздратування; розсердитися.

РОЗЦЕГОКАТИ¹ *розце^л|гокати, док.* Розігнати когось: *у|з'ала |тичку та_ї розце^л|гокала тих |кот'їу / бо ї|же в'ід |їїхн'їх к|рик'їу у вухах позакла|дало (10).*

РОЗЦЕГОКАТИ² розце^uгокати, док. Обдумати, обміркувати: *їа со|б·і розце^uгокала |добре і р'і|шила / шо са|дити го|роху не^u |буду (3).*

РОЗЦЕГОКАТИ³ розце^uгокати, док. Розставляти: *|п·ісл'а |Петра не^uре^uмийу по|суду / розце^uгокайу їсе на сво|їй м·іс'ц'а (14).*

РОЗЦЯЦЬКОВАНИЙ розц'ац'кований. 1. дієприкм. Розмальований (про стіну, плакат та ін.), прикрашений різними іграшками, гірляндами (про ялинку). 2. прикм. Про того, чий одяг і макіяж кидаються у вічі через кольорову строкатість.

РОЗЧИНА рожч'чина, ж. р. Закваска для випікання тіста, зроблена з розведеного в теплій воді борошна.

РОЗЧИНЯТИ рожчи|н'ати, недок. Готувати тісто для випікання хліба, пиріжків та ін.

РОЗЧИСТКА рош|чистка, ж. р. Інструмент для розчистки копит і зрізування верхньої частини стрілки (застосовується при підковуванні коней у станку).

РОЗЧОХА рожч'чоха, ж. р. Місце відгалуження гілки від основного стовбура || **рогатка**.

РОПУХА |ропуха, ж. р. 1. Безхвоста земноводна тварина з горбкуватою слизовою шкірою; живе в тінистих сирих місцях, знищує шкідників рослин. 2. перен. Повна жінка.

РОСОЛЬНИК ро|сол'ник, ч. р. Суп, приготовлений із додаванням квашених огірків.

РОСПИСЬ |роспис', |росп'іс', ч. р. Офіційна частина весілля, коли молоді у приміщенні сільської ради, клубу чи загсу ставлять підписи як підтвердження згоди на шлюб.

РОСПІРКА |росп'ірка, ж. р. Розріз унизу спідниці.

РОССАДА ро|с:ада, ж. р. Молоді рослини, вирощені в парниках, а потім висаджені в ґрунт.

РОССОЛОДЯ рос:о|лод'а, ч. і ж. р. Неповоротлива, незграбна, забудькувата людина: з|ранку йак ўс|танеш / то |поки ўс'і поўста|ўт' / то ўже ўсти|гайіш замо|ритис'а / к'рутис'а / та мис|ка там / та там / ту|ди пове|р|нулас' / то ту|ди / кар|топл'у на|чистила / |моркви на|терла / |кинула ки|п'іти / суп у|же го|товий / аж зга|дала / шо ни со|лила / от / |кажу со|б'і / рос:о|лод'а та|ка (5).

РОСТВОР рост|вор, ч. р. Розчин лікувальний, цементний та ін.

РОХКАТИ |рохкати, недок. 1. Видавати характерні звуки «рох-рох-рох» (про свиней). 2. перен., зневажл. Говорити (про людей).

РУБАНЕЦЬ руба|нец', ч. р. Цурпалок: назби|райу рубан|ц'іў / роз|топл'у на |л'ітн'іў |кухн'і / та |пач|ну об|ідати го|товити (5).

РУБАНОК ру|банок, ч. р. Теслярський інструмент для ручного стругання деревини.

РУБЕЛЬ рубел', ч. р. Зубчасте знаряддя для качання білизни.

Світлина 10. Рубель.

РУБИЛЬ |рубил', ч. р. Грошова одиниця часів СРСР, що дорівнювала 100 копійкам.

РУГАТИСЯ ру|гатис'а, недок. 1. Використовувати у спілкуванні нецензурні слова. 2. Сваритися з ким-небудь.

РУЖА |ружа, ж. р. Рослина родини мальвових з високим стеблом та великими яскравими, різних кольорів квітками, зібраними в китицеподібне суцвіття || **мальва**.

РУЖО ру|жо, с. р. Вогнепальна довгоствольна ручна зброя; **рушниця**.

РУКАВ ру|каў, 1. Частина одягу, що покриває руку. 2. Відгалуження від річки.

РУКАВ СПУСКНИЙ ру|каў спуск|ний. Приспущений рукав, що становить одне ціле з плечем одягу.

РУКАВ СУЦІЛЬНОСКРОЯНИЙ ру|каў су|ц'іл'носк|ройаний. Рукав, який із плечем одягу становить одне ціле; **реглан**.

РУКАВ ТРИ ЧЕТВЕРТІ ру|каў три |четве|рт'і. Рукав нижче ліктя.

РУЛЕТ ру|лет, ру|л'ет, ч. р. 1. Страва з подрібненого м'яса або печінки, запечена у вигляді товстої ковбаси. 2. Кондитерський виріб із тіста, загорнутого в кілька шарів, із солодкою начинкою; **вертут**.

РУЛЬ рул', ч. р. Кермо автомобіля, мотоцикла, велосипеда || **баранка** (тільки для автомобіля).

РУНДА рун|да, ж. р. Що-небудь маловажливе, несуттєве, незначне; дрібниці.

РУНДЕЛЬ рун|дел', ч. р. Різновид посуду.

РУНДУК *рун|дук, ч. р.* Скриня.

РУНИТИ *|рунити, недок.* Квітувати, викидати цвіт (про жито).

РУСЛО *|русло, с. р.* Заглиблення у ґрунті, по якому тече річка, струмок; **річка**.

РУТА *|рута, ж. р.* Багаторічна напівкущова або трав'яниста рослина родини рутових, яка містить у собі ефірну олію і використовується в медицині та парфюмерії: *у нас |рута рос|ла |попеч|ред |хати / он та|мо ра|док бу|ї (5).*

РУЧКА *|ручка, ж. р.* 1. зменш. до **рука**. 2. Прилад для писання. 3. Частина предмета, за яку його беруть рукою.

РУШНИК *руш|ник, ч. р.* 1. Довгий шматок тканини з вишиваним орнаментом. 2. Довгастиї шматок тканини для витирання обличчя, тіла, посуду тощо || **полотенце**.

РУШНИЦЯ *руш|ниц|'а, ж. р.* Вогнепальна довгоствольна ручна зброя || **дробовик, ружо**.

РЬОВА *|р'ова, ч. і ж. р.* Людина, яка часто плаче, схильна до плачу; **плакса**: *хто п|лака|ї / драз|нили |р'овойу_ко|ровойу (5).*

РЮШИКИ *|р'ушики, мн.* Смужка матерії, зібрана в складки і пришита для оздоблення.

С

САД сад, ч. р. 1. Спеціально відведена значна площа землі, на якій вирощують плодові дерева, кущі та ін. 2. Присадибна ділянка, засаджена плодовими деревами, кущами, квітами та ін.

САДИТИ са|дити, недок. Висаджувати картоплю, розсаду овочів, саджанці дерев, кущів. ~ п·ід са|пу: а ми / с|к·іки се|бе |помн'у / са|дили кар|топл'у п·ід са|пу (5); ~ п·ід ло|пату: са|дити п·ід ло|пату |лехше / а|ле^ч зе^чм|л'а не^ч розби|вайц'а / оста|йец'а тве^чр|доуу (5); ~ п·ід |рало: п·ід ра|ло воп|ше н'ічо / |вийшли / понаки|дали ў на|рал'ан'і рад|ки кар|топл'у / поза|гортали і в·ід.и|хайімо (5).

САДОВИТИ садо|вити, недок. Піднімаючи, допомагати комусь сісти на щось: |н'іме^чц' садо|вий ме^чне на ко|л'іно / да|вай шоко|ладку / по|казувай фото|граф·ійу і ка|зай / шо це йо|го дон'ка // а ко|ли |наш·і п·іш|ли насту|пати / то в·ін схо|вай нас у л'ох / бо / |каже / не^чнор|мал'н'і / ўсе сти|райут' (7).

САДОК са|док, ч. р. 1. зменш. до **сад**. 2. Верша, рибальська лозова снасть, що має форму лійкоподібної корзини. 3. Пристосування для зберігання спійманої під час риболовлі риби.

САЖА са|жа, ж. р. Чорна порошкова маса на внутрішніх стінках комина, димоходу: раз на р'ік |сажу тру|сила / бо за |зиму йі|йі наби|ралос'а зо три в·ід|р'і (5).

САЗАН са|зан, ч. р. Короп.

САКВИ сак|ви, мн. Дві з'єднані одним полотнищем торби, які перекидаються через плече або через спину коня.

САЛАМАХА сала|маха, ж. р. Про щось намішане і не приготовлене нормально: |сум'їш та|ка / ко|ли хл'їб с|ходиў / то шо во|но с|ходило / то се|ре|дина не|випе|чена / зро|билас'а йак сала|маха / так |л'уди ка|зали (13).

САЛАТ са|лат, ч. р. Салат, страва з подрібнених складників (овочів, морепродуктів, субпродуктів та ін.).

САЛАФАН сала|фан, ч. р. Тонкий прозорий матеріал з целюлози, непроникний для води й повітря, який використовують для пакування, в поліграфії та ін.; целофан: |ран'че па|кети з сала|фану не|вики|дали (6).

САЛО |сало, с. р. 1. Жирове відкладення в тілі тварин, риб. 2. Відокремлений від м'яса підшкірний свинячий жир, який зберігають солоним і живляють сирим.

САЛТІСОН салт'ї|сон, ч. р. Свинячий шлунок, наповнений відвареним м'ясом, салом і спеціями.

САМА В ХАТІ – Й ХТОСЬ НАСРАВ са|ма ў |хат'ї / ї хтос' нас|раў. Про людину, яка щось робить, не прислухаючись до порад, а потім звинувачує всіх у своїй невдачі.

САМАН са|ман, ч. р. Будівельний стіновий матеріал у формі коротких брусів, виготовлених із глини з домішкою соломи, полови і висушених на сонці.

САМАРІВ ЯР *Са|мар'їу йар, мікротоп.* Назва урочища, що розпочинається в селі і тягнеться вздовж його південно-західної околиці: *йак|шо начи|нати в'їд Кап|кас'кого стау|ка / одна шта|нина п'їшла до |Гиц'ка / а д|руга у л'їс / о|то |поп'їд л'їс Сама|р'їу йар* (11).

САМОГОН *само|гон, ч. р.* Горілка, виготовлена в домашніх умовах; **самогонка**.

САМОГОНКА *само|гонка, ж. р.* Горілка, виготовлена в домашніх умовах || **самогон, самопал 2**.

САМОКАТ *само|кат, ч. р.* Дитяча іграшка на колесах, яку рухають відштовхуванням ноги.

САМОКРУТКА *само|крутка, ж. р.* Цигарка, виготовлена самим курцем із нарізаного тютюну або махорки та паперу (газети, листка календаря та ін.).

САМОПАЛ *само|пал, ч. р.* 1. Саморобний пристрій для стрільби. 2. Горілка, виготовлена в домашніх умовах; **самогонка**.

САМОСАД *само|сад, ч. р.* Тютюн, вирощений на городі: *з^с цигар|ками ра|н'їше |важко було / то Ми|кола |йакос' при|н'їс |бат'ї само|саду з |кореч'н'ом* (5).

САМОЧУСТВІЄ *само|чувств'їє, с. р.* Самопочуття; загальний фізичний і моральний стан людини, залежний від її здоров'я і настрою в конкретний момент.

САНАТОРІЙ *сана|тор'ї, ч. р.* Лікувально-профілактичний заклад для лікування і

відпочинку: *ме^чн'ї йак |вир'їзали |почку / то йа
|їїздила ў сана|тор'її (13).*

САНДАЛІ сан|дал'ї, *мн.* Відкрите ремінне взуття на пряхці.

САНДРА |Сандра, *ж. р.* Жіноче ім'я Олександра.

САНИ |сан'ї, *мн.* Зимовий віз на полозах.

САНКИ сан|ки, *мн.* Маленькі сани для катання дітей, спускання з гірок || **санчата**.

САНЧАТА сан|чата, *с. р.* Маленькі сани для катання дітей, спускання з гірок; **санки**.

САПА КАБАКОВА са|па каба|кова. Сапа для обробітку гарбузів: *са|па була каба|кова / така|го ши|рока / о|та / шо ў нас най|б·іл'ша са|па (5).*

САПА са|па, *ж. р.* Знаряддя для ручного обробітку просапних культур; **чапа**.

САПАЛЬНИЦЯ са|пал'ниц'а, *ж. р.* Та, хто обробляє просапні культури сапою.

САПАТИ са|пати, *недок.* Обробляти просапні культури і підпушувати під ними ґрунт сапою; **чапати**.

САПИЛНО са|пилно, *с. р.* Держак сапи.

САПІННЯ са|п·ін':а, *с. р.* Процес розпушування ґрунту та знищення бур'янів за допомогою сапи.

САПКА |сапка, *ж. р.* Маленька сапа для обробки грядок вручну.

САПОЖКИ са|пож^шки, *мн.* Жіноче шкіряне взуття з халявами.

САРАЙ са|раї, *ч. р.* 1. Окрема будівля господарського реманенту. 2. У господарстві – окреме приміщення для домашніх тварин; **хлів**.

САРАФАН *sarax|van*, ч. р. Сарафан; плаття на бретельках.

САТИН *sa|тин*, ч. р. Атласиста з лицьового боку бавовняна або шовкова тканина.

САХАР¹ *|сахар*, ч. р. Цукор.

САХАР² *|сахар*, ч. р. Хвороба, пов'язана зі збільшенням рівня цукру в крові; **цукровий діабет**.

САХАРНА *|сахарна*, ж. р. Сорт квасолі: *|сахарна б'ілен'ка / круг'лен'ка / мален'ка / ї'їушча / са|дили* *|коло куку|рузи / шоб |вилас'а* (5).

САЧКУВАТИ *сачку|вати*, *недок., екс.* Ледарювати, ухилятися від роботи.

САЧОК *sa|чок*, ч. р. 1. Сак, рибальська снасть у вигляді зігнутої в півколо довгої лозини з прикріпленим до неї сітчастим мішком та держалном || **підсак**. 2. *перен.* Той, хто ухиляється від роботи, ледарює.

СВАДЬБА *s|вад'ба*, ж. р. Весілля.

СВАРКА *s|варка*, ж. р. 1. Збуджений обмін словами між двома або кількома особами, які не погоджуються в якомусь питанні; суперечка. 2. З'єднання металевих деталей методом зварювання: *за ден' наха|пайіс'а |зайчик'її в'ід с|варки / шо с|пати неи |можечи* (8). 3. Апарат, за допомогою якого з'єднують металеві деталі методом зварювання.

СВАТ *сват*, ч. р. Батько або родич одного з подружжя стосовно батьків або родичів другого.

СВАТИ *сва|ти, мн.* Люди, які за дорученням того, хто хоче одружитися, або його рідних сватають обрану особу.

СВАХА *с|ваха, ж. р.* Невістчина або зятева мати.

СВЕКОР *с|векор, ч. р.* Чоловіків батько.

СВЕКРУХА *све^ч|круха, свик^к|руха, ж. р.* Чоловікова мати.

СВЕРБЛЯЧКА *све^чрб^л|л'ачка, ж. р.* 1. Подразнення шкіри, що викликає потребу чухати подразнене місце. 2. *перен.* Бажання розповісти кому-небудь що-небудь про когось або щось.

СВЕРДЛО *све^чрд^ло, с. р.* 1. Призначений для пророблення отворів переважно круглої форми інструмент. 2. Пристрій, який надає обертів свердлу.

СВЕТР *с|ветир, ч. р.* Плетена тепла кофта без застібок із високим коміром.

СВИНАРКА *сви|нарка, ж. р.* Жінка, яка доглядає свиней.

СВИНАРНИК *сви|нарник, ч. р.* 1. Окрема господарська будівля для свиней: *сви|нарник·іў у кол|госп·і було з два|нац'ат' (6).* 2. Місце в загальному сараї, відгороджене для свиней.

СВИНЕЦЬ *сви|нец', ч. р.* Грузило на вудці.

СВИНИНА *сви|нина, ж. р.* М'ясо свині.

СВИНКА¹ *с|винка, ж. р.* 1. Мала свиня. 2. Ссавець із ряду гризунів роду кавія, морська свинка.

СВИНКА² *с|винка, ж. р.* Дитяча інфекційна хвороба – запалення привушної залози.

СВИНОМАТКА свино|матка, ж. р. Свиня, яка дає приплід; **льоха**.

СВИНОФЕРМА свино|ферма, ж. р. Приміщення у колективному господарстві для вирощування свиней.

СВИНЮШНИК сви|н'ушник, ч. р., перен. Брудне, неохайне приміщення.

СВИНЯ сви|н'а, ж. р. 1. Свійська тварина, яку розводять для одержання м'яса, сала. 2. перен. Неохайна людина.

СВИНЯЧА Сви|н'ача, ж. р., вл. н. Назва вулиці: та|ка |назва / бо |вулиц'а ве|де до х|верми // там |доўго не| |було н'і ка|м'ін'.а / н'і ас|вал'ту // та|к'і ба|йури ў ко|л'іно // прої|деш / |наче сви|н'а заб|р'охайіс'а // вес' г|разній (13).

СВИСТАТИ свис|тати, недок. 1. Видавати, утворювати свист. 2. перен. Мати часті випорожнення, спричинені розладом шлунку; **дристати**.

СВИСТОК свис|ток, ч. р. Пристрій для свисту.

СВИСТОПЛЯСКА свистоп|л'аска, ж. р., зневажл. Концерт, будь-який інший захід, приурочений державному святу, річниці з дня народження чи смерті відомої особи.

СВИСТУХА¹ свис|туха, ж. р. Розлад функції травного тракту, який характеризується частими позивами до випорожнення і рідким калом; **понос**.

СВИСТУХА² свис|туха, ж. р. Трава, яка росте вздовж стежок, шляхів і яку не використовують на корм

домашнім тваринам через тверде стебло і твердий колос: *свис|туха ў нас рос|те |коло с|тежки // й|йі о|то зри|вайут' / |н'іби жчиш|чайут' / шоб по|бачити / |курочка чи |п'іўник (5).*

СВИТА *с|вита, ж. р. 1. заст.* Довгий верхній одяг із домотканого грубого сукна. 2. *перен., жарт.* Особи, які постійно ходять за ким-небудь.

СВИДАННЯ *св·і|дан'а, с. р.* Зустріч двох або кількох осіб, звичайно за домовленістю; побачення.

СВИДЕТЕЛЬ *св·і|д'ет'ел', ч. р. 1.* Той, хто був безпосереднім свідком, спостерігачем якої-небудь події, пригоди; очевидець. 2. Старший боярин, який засвідчує підписом реєстрацію шлюбу.

СВИДЕТЕЛЬНИЦЯ *св·і|д'ет'ел'ниц'а, ж. р. 1.* Та, хто була безпосереднім свідком, спостерігачем якої-небудь події, пригоди; очевидиця. 2. Старша дружка, яка засвідчує підписом реєстрацію шлюбу.

СВИРІПА *св·і|р'іпа, ж. р.* Польовий бур'ян родини хрестоцвітих з жовтими квітками.

СВИТИЛКА *св·і|тилка, ж. р.* Неодружена дівчина, яку молодий запросив на весілля.

СВІТЛО *с|в·і|тло, с. р.* Освітлення, одержане від електроенергії.

СВІТЛЯЧОК *с'в·і|тл'а|чок, ч. р., ент.* Невеликий жук, який світиться в темряві.

СВІЧКА *с|в·і|чка, ж. р.* Воскова паличка з гнотом усередині для освітлення.

СВОБОДНИЙ *сво|бодний*, *прикм.* 1. Не тісний, який нещільно облягає. 2. Не зайнятий працею. 3. Самостійний, незалежний.

СВОЛОК *с|волок*, *ч. р.* Балка, яка підтримує стелю в будівлі.

СВОЯК *сво|йак*, *ч. р.* Чоловік жінчиної сестри.

СВЯЗЬ *св·аз'*, *ж. р.* Близьке знайомство з ким-небудь, що забезпечує підтримку; зв'язок.

СВЯТКУВАТИ *св·атку|вати*, *недок.* Здійснювати відповідні заходи з приводу видатної події || **відзначати 1, відмічати 1, отмічати.**

СВЯТО *с'в·ато*, *с. р.* День, коли урочисто відзначають видатну подію, знаменну дату.

СЕКОНД-ХЕНД *|секонд_хенд*, *ч. р.* Одяг, що надійшов як гуманітарна допомога, переважно з інших країн.

СЕЛЕКЦІЯ *се^u|леку'їя*, *ж. р.* 1. Виведення нових або поліпшення наявних порід свійських тварин і рослин штучним відбором і схрещенням. 2. *мікротоп.* Район міста Умані, де знаходиться дослідно-селекційна станція Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН, а також приватні і багатоквартирні будинки.

СЕЛО *се^u|ло*, *с. р.* Населений пункт, жителі якого займаються обробіткою землі, тваринництвом.

◆ **Село на село** *се^u|ло на се^u|ло* – бійка на нейтральному полі між групами молодих хлопців із сусідніх сіл: *|перечд в·ї|нойу х|лопц'ї га|н'али |пасту ко|р'їу на Стр'їлиц'у / а |в·ідти їшли на*

родни|к·і́ўс'ке |поле |битис'а се^чло на се^чло з
Красно|п·і́л'коч'у (13).

СЕМИДІЛНИЦЯ се^чми|д'і́л'ниц'а, ж. р. Жінка, яка
запланувала багато різної роботи і виконує одну
за одною: *їа с'о|годн'і їак та се^чми|д'і́л'ниц'а* (5).

СЕРДОБОЛЬНИЙ сердо|бол'ни́й, прикм. Який
уболює за когось, співчуває чужому горю,
нещастю та ін.; жалісливий, чуйний.

СЕРЕЖКА се|реж'чка, ж. р. Вушна прикраса, дужка
якої просмикується в мочку вуха || **кульчик,**
ковток².

СЕРП серп, ч. р. Знаряддя у формі довгого зігнутого
півколом ножа, яким жнуть (зрізають) траву чи
рослини.

СЕРЦЕ |серце, ч. р. Центральний орган кровоносної
системи.

СЕРЦЕВИНА се|рце|ви|на, ж. р. Внутрішня частина
стовбура дерева.

СЕСТРА В ПЕРВИХ се^чст|ра ў |первих. Донька
рідних материних брата або сестри чи батькових
брата або сестри; **сестра двоюрідна**.

СЕСТРА В ПЕРШИХ се^чст|ра ў |перших. Донька
рідних материних брата або сестри чи батькових
брата або сестри; **сестра двоюрідна**.

СЕСТРА ДВОЮРІДНА се^чст|ра дво|йур'ідна,
се^чст|ра дво|йур'ідн'а. Донька рідних материних
брата або сестри чи батькових брата або сестри ||
сестра перва, сестра в первих, сестра
перша, сестра в перших.

СЕСТРА З КРАСНОДАРА ПРИЇХАЛА се^чст|ра з
Красно|дара при|йїхала ♦. Щомісячні виділення

крові в жінок, які досягли статевої зрілості;
менструація.

СЕСТРА ПЕРВА *се^чст|ра |перва*. Донька рідних материних брата або сестри чи батькових брата або сестри; **сестра двоюрідна.**

СЕСТРА ПЕРША *се^чст|ра |перша*. Донька рідних материних брата або сестри чи батькових брата або сестри; **сестра двоюрідна.**

СЕСТРА ПО МАТЕРІ *се^чст|ра по |матер'ї*. Сестра, з якою спільна лише мати.

СЕСТРА ПРИЇХАЛА *се^чст|ра при|їхала* ♦.
Щомісячні виділення крові в жінок, які досягли статевої зрілості; **менструація.**

СЕСТРА РІДНА *се^чст|ра |р'ідна*. Сестра, яка має із сестрою чи братом тих же батьків.

СЕСТРИЧКА *се^чст|ричка, ж. р. Змениш*. до **сестра**.

СЄМЕЧКИ |с'ємечки, мн. Різновид вугілля, який використовували для опалювання приміщень.

СЄТКА ПАНЦЕРНА |с'єтка |пансе^чрна. Частина ліжка з металевим каркасом, усередині сплетена з дроту, яку можна знімати.

СИДІТИ *си|д'їти, недок.* 1. Перебувати в положенні, при якому тулуб розміщується вертикально, спираючись на стілець. 2. *перен.* Перебувати в місцях позбавлення волі.

СИДОРІВ |Сидор'їў, мікротоп. Назва ставка, що знаходиться в межах села; **Павленків:** *цеї ста|вок зро|били Шей|ченко Іван і Галочка Ми|кола / во|ни р'ї|шили пос|тавити гре|бел'ку*

/ і називатис'я стаў |Сидор'їў ста|вок / бо
ў|род'ї йак у |Сидора ў го|род'ї (12).

СИЛОС |силос, ч. р. Соковитий корм для худоби, який отримують заквашуванням подрібнених кормових рослин у спеціальних траншеях.

СИМИРЕНКА *симиренка, ж. р.* 1. Сорт яблуні пізнього терміну дозрівання. 2. Плоди цієї яблуні.

СИНЕЦЬ *си|нец', ч. р.* Посиніле місце на тілі, обличчі як слід удару || **синяк** 1.

СИНЄГЛАЗКА *син'ег|лазка, ж. р.* Сорт картоплі, у якої сині квіти і синюватого відтінку бульби.

СИНИЦЯ *си|ниц'я, ж. р.* Маленька співуча пташка ряду горобцеподібних з різнобарвним оперенням.

СИНЬКА |син'ка, ж. р. 1. Мінеральна синя фарба, що застосовується для підсинювання тканини.

2. Чебачок амурський – риба родини корошових: |син'ку ше називайут |в'ечним к|л'овом / бо неч ўс|тигнечш за|кинути / йак обг|ризла ўс'у на|жиўку (2).

Світлина 11. Синька (чебачок амурський)

СИНЯК *си|н'ак, ч. р.* 1. Посиніле місце на тілі, обличчі як слід удару; **синець**. 2. *перен.* Той, хто часто і багато п'є алкоголю: зби|руц'я год|н'ї син'а|ки і |дудл'ат н'їч напро|л'от ц'у го|р'їлку / хаї би во|на с|кисла (13).

СИР *сир*, ч. р. Продукт, одержаний підігріванням кислого молока і відокремленням сироватки.

СИРОВАТКА *сироватка*, ж. р. Рідина, що утворилася з кислого молока після відігрівання сиру.

СИРОВИЙ *сиро|вий*, прикм. Недопечений: Анд|реї п|ішоу / а ни ска|зай / шо хл|їб пос|тавиу // |чууу / хл|їбом |пахне // тут |Тан'а приб|їгайе / |каже / вит'а|гайте // їа |кажу / шо в|ін сир|о|вий ше (6).

СИРУЛЬКИ *сирул'ки*, ж. р. Сорт слив: с|ливи то їс'ї пронос|н'ї / а цї др'їб|нен'к'ї / с|к'їки не^и зїї|сш / |б|їгайш (5).

СИЧ *сич*, ч. р. 1. Хижий нічний птах родини совиних, бурого кольору, що живиться переважно гризунами і мостить гнізда в щілинах будівель, рідше в дуплах дерев або на кручах. 2. *перен.* Про того, хто в поганому настрої, насуплений.

♦ **Надувся, як сич** на|дуїс'а / їак сич – похмурий, невдоволений.

СІВАЛКА *с'ївалка*, ж. р. Сільськогосподарська машина для висіву насіння сільськогосподарських культур || **сіялка**.

СІВБА *с'їўба*, ж. р. Час і процес висівання зернових.

СІГАРЕТА *с'їга|р'ета*, ж. р. Сигарета; цигарка.

СІДАЛО *с'їдало*, с. р. Перетинка в сараї, на яку сідають кури; **підра**.

СІДАТИ НА ГОЛОВУ *с'їдати на |голову* ♦. Підкоряти кого-небудь собі.

СІДЛО *с'ідло*, *с. р.* Сидіння для вершника, яке прикріплюють на спині коня.

СІКАТИСЯ *с'ікатис'а*, *недок.* Настирливо, вимогливо або погрозливо звертатися до когонебудь; приставати, чіплятися.

СІКТИ *с'ік'ти*, *недок.* 1. Різати щось на дрібні частини: *нар|ву с'вин'ам бурйа|ну / а по|том с'ік'ти йо|го тра / а по|том у|же |гобм'ішку дода|юу і |т'іки то|д'і с'вин'ам ни|су; з'іб|ралас' с'ік'ти ка|пусту / а на шатк'і|ў|ниці|ї н'іж пола|ма|ўс'а / то так і приш|лос' но|жом с'ік'ти* (5). 2. Сильно, безперервно йти (про сніг, дощ).

СІПРАДА *с'іл'ірада*, *ж. р.* 1. Сільська рада (державний орган). 2. Приміщення цієї установи.

СІЛЬНИЧКА *с'іл'ничка*, *ж. р.* Невеличка посудина для солі, яку подають до столу || **сілярка**.

СІЛЯРКА *с'іл'арка*, *ж. р.* Невеличка посудина для солі, яку подають до столу; **сільничка**.

СІМ РАЗ НА ПОРОЗІ І НІ РАЗУ В ХАТІ *с'ім раз на по|роз'і і н'і |разу ў |хат'і* ♦. Розлад функції травного тракту, який характеризується частими позивами до випорожнення і рідким калом; **понос**.

СІМ'Я *с'ім'я*, *с. р.* 1. Насіння конопель. 2. Рідина зі статевими клітинами, яку виділяють чоловічі статеві залози.

СІМ'Я *с'ім'я*, *ж. р.* Група близьких родичів (чоловік, дружина, діти, батьки та ін.), які проживають разом).

СІМЕЙНИЙ КЛЮЧ *с'їмєйний кл'уч*. Інструмент з різними отворами, призначеними для закручування чи відкручування гайок різної форми: *їс'їг'да до велос'їпеда їшоў с'їмєйний кл'уч / шоб їможна було рул' / тїдал'ї п'їдїжати / їколецо в'їдкрутїти / їцепку нат'аг'ти* (8).

СІНИ *їс'їни, мн.* Нежила частина селянської хати, яка з'єднує жиле приміщення з ганком або ділить хату на дві половини: *їс'їни д'їлїли стару хату на дв'ї полоївини* (5).

СІНОКІС *с'їнок'їс, ч. р.* Час і процес збирання сіна; **КОСОВИЦЯ**.

СІРВАНТ *с'їр'вант, ч. р.* Буфет для зберігання посуду: *у нас поїсуда була ї с'їр'вант'ї і їтумб'ї* (5).

СІРЄНЬ ПЕРСІДСЬКА *с'їр'єн' пер'с'їдс'ка*. Сорт бузку.

СІРЄНЬ *с'їр'єн', ж. р.* Бузок; **БЕВЗ**.

СІРНИК *с'їр'ник, ч. р.* Тонка дерев'яна паличка з головкою з легкозаймистої речовини, що загоряється від тертя || **СПІЧКА**.

СІТКА *їс'їтка, їс'їтка, ж. р.* 1. Сумка, сплетена з міцних ниток, у якій носили продукти, дрібні речі тощо. 2. Частина ліжка з металевим каркасом, усередині сплетена перехресно з дроту, яку можна знімати. 3. Пристрій для ловіння риби, зроблений із міцних ниток, які перехрещуються і закріплюються на однакових проміжках вузлами.

СІЧКА |с'ічка, ж. р. Дрібно порізана солома, сіно та інші рослини, що йдуть на годівлю худобі.

СІЧКАРНЯ |с'іч|карн'а, ж. р. Пристрій, механізм для нарізання січки.

СІЯЛКА |с'ійалка, ж. р. Пристрій, машина для висіву насіння сільськогосподарських культур; **сівалка**.

СІЯНКА |с'ійанка, ж. р. Цибуля, яку сіють.

СІЯТИ |с'ійати, недок. 1. Кидати зерно, насіння в оброблену землю, розтрушуючи, розсипаючи його. 2. Пропускати що-небудь через сито, решето.

СКАВУЛИТИ |скаву|лити, недок. 1. Жалібно або радісно повискувати, стиха вити (про собак). 2. *перен.* Набридати комусь скаргами.

СКАЖЕНИЙ |ска|жений, прикм. 1. Хворий на сказ, який сказився (собака). 2. *перен.* Розгніваний, розлючений (про людину).

СКАЖЕНИНА |скаже|нина, ч. і ж. р. Розгнівана, розлючена людина.

СКАЗ |сказ, ч. р. Гостра заразна хвороба, що уражає нервову систему.

СКАЗИТИСЯ |ска|зитис'а, док. 1. Захворіти на сказ (про собаку). 2. *перен.* Дуже розгніватися, розлюститися (про людину).

СКАЗОТИЩЕ |ска|зотишче, с. р. Напружений, складний час, коли одна неприємна подія приходить на зміну іншій.

СКАНДАЛ |скан|дал, ч. р. Сварка з криком, лайкою або бійкою.

СКАТЕРКА с|кате^чрка, ж. р. Виготовлений із тканини особливого ґатунку або в'язаний виріб, яким покривають стіл || **скатертина**.

СКАТЕРТИНА скате^чр|тина, ж. р. Виготовлений із тканини особливого ґатунку або в'язаний виріб, яким покривають стіл; **скатерка**.

СКЕЛЯ с|кел'а, ж. р. Кам'яна брила або гора зі стрімкими схилами та гострими виступами.

СКИДАТИСЯ ски|датис'а, *недок.* Сплескувати, піднявшись над поверхнею води (про рибу): *си|д'у їакос' / кл'ову ни|має / аж тут |короп по|чай ски|датис' / значит' / с|коро п'і|д'їде (2).*

СКИРТА с|кирта, ж. р. Великий стіг намолоченої соломи, укладеної певним способом для зберігання просто неба.

СКІКИ с|к'іки, числ. Скільки.

СКЛАДКА ск|ладка, ж. р. 1. М'який поздовжній згин на тканині, утворений при збиранні, стягненні, складанні її. 2. Складка на шкірі обличчя, тілі людини; **зморшка**.

СКНІТИ ск|н'іти, *недок.* Нудьгувати від бездіяльності, марнувати час.

СКОБА ско|ба, ж. р. 1. Зігнута під кутом залізна смужка або дріт, який слугує для скріплення яких-небудь частин. 2. Зігнута півколом чи під кутом металева смужка, що, вбита в що-небудь, слугує ручкою або опорою при підніманні, відтягуванні, триманні та ін.: *|ран'ше зам|ки доро|г'і бу|ли / їїх |л'уди не^ч с|тавили / ро|били та|ке приспособ|л'ен'їє ї д|верах / |дирка /*

скоба / гачок / йазичок / планка / йакшо
скоба не п'ідн'їмалас' / тод'ї б'їрали гачок і
п'ідн'їмали йї'її |через |дирку (13).

СКОБЕЛЬ с|кобецл', ч. р. Зігнутий дугою шматок
металевого (алюмінієвого, залізного) дроту,
призначений для стріляння з рогатки чи іншого
пристрою.

366

СКОБКА с|кобпка, ж. р. Дерев'яна петля у верхньому
кінці палиці, якою крутять жорна.

СКОБЛЬОВКА скобл'оўка, ж. р. Пристрій для
стріляння скоблями: скобл'оўку о|то ўже
зро|биў |точно йак ру|жо / |б'їгайт /
стр'їл'аўт / |т'їки ї |чути / шо по|наў (5).

СКОВЗАНКА с|коўзанка, ж. р. Місце, де ковзаються.

СКОВЗАТИСЯ скоўзатис'а, недок. Рухатися по
гладкій, слизькій поверхні, не відриваючись від
неї.

СКОПОМ с|копом, присл. Разом, гуртом: йак |т'їки
при|ходила Ма|ланка / то зб|їралас'а |добра
ва|тага / од'а|галис'а ў ко|жу|хи / хуст|ки / і ўс'ї
с|копом іш|ли шче|дру|вати (5).

СКОРА НАСТЯ с|кора |Наст'а ♦, жарт. Розлад
функції травного тракту, який характеризується
частими позивами до випорожнення і рідким
калом; **понос**.

СКОРА ПОМОЩ с|кора |помощч. 1. Спеціальний
автомобіль, який доставляє лікаря до хворого і
яким перевозять хворих до лікувальних закладів;
швидка допомога (♦). 2. Розлад функції травного

тракту, який характеризується частими позивами до випорожнення і рідким калом (♦); **понос**.

СКОРА с|коро, ж. р., жарт. Розлад функції травного тракту, який характеризується частими позивами до випорожнення і рідким калом; **понос**.

СКОРО с|коро, присл. Незабаром. Невдовзі; трохи згодом.

СКОРОВОДА скорово|да, ж. р. Неглибокий круглий посуд, у якому смажать їжу.

СКОТИНА ско|тина, ж. р. 1. Худоба, тварини в домашньому господарстві: ко|лис' л'уди ско|тини ни три|мали / бо на|лог буї на |кожну |голову / а хто три|маї / то шоб ни пла|тити / наси|паї у м'ішок |поне|лу / од'а|гаї на |голову сви|н'ї / і |т'їл'ки то|д'ї ко|лої / шоб н'їх|то ни чуї (9). 2. перен., зневажл. Погана людина.

СКРИНЯ ск|рин'а, ж. р. Великий ящик із кришкою і замком для зберігання одягу.

СКРИПАЧ скри|пач, ч. р. Музикант, який грає на скрипці; скрипаль.

СКРИПКА ск|рипка, ж. р. Смичковий чотириструнний музичний інструмент.

СКРИТНИЙ ск|ритний, прикм. Який приховує від інших свої почуття, думки та ін.

СКРОНЯ ск|рон'а, ж. р. Бокова частина черепа від лоба до вуха.

СКУПЕРДЯГА скупе|р|д'ага, ч. і ж. р., зневажл. Скупа людина, скнара.

СКУЦЮРБИТИСЯ ску|ц'урбитис'а, док. Зігнутиися від болю, холоду: над|вор'ї моро|зишче /

в·іт|ршче рве / а в·ін іде ду|ша на рос|пашку //
йа ў |хат'і / і то ску|ц'урбитис'а |хочиц'а (5).

СЛАБИЙ НА ГОЛОВУ сла|бий на |голову ♦.

Нерозумний, дурний.

СЛАБИЙ сла|бий, прикм. Хворий.

СЛАБНУТИ с|лабнути, недок. Бути хворим.

368

СЛАБОХАРАКТЕРНИЙ слабоха|ракт'ерний, ч. р.

Людина, яка легко потрапляє під вплив інших,
позбавлена сильної волі, твердого характеру.

СЛАВНИЙ с|лаўний, ч. р. Гарний.

СЛИВКИ слиў|ки, мн. Набряки під очима від хвороби
чи алкогольного сп'яніння; **слимаки**.

СЛИВНЯК слиў|н'ак, ч. р. Молода сливова порость.

СЛИЗЬКИЙ слиз'кий, прикм. Який майже не
створює тертя.

СЛИМАК сли|мак, ч. р. 1. Безхребетна тварина роду
черевонігих моллюсків. 2. перен. Безхарактерна,
слабовільна людина.

СЛИМАКИ мн. Набряки під очима від хвороби чи
алкогольного сп'яніння || **сливки**.

СЛИВКИ сл'іўки, мн. Густий продукт із великим
вмістом жиру, що одержують шляхом
відстоювання свіжого молока.

СЛІД сл'ід, ч. р. Відбиток ноги чи лапи на якій-небудь
поверхні.

СЛОЇК с|лойік, ч. р. Скляна циліндричної форми
посудина з широким отвором.

СЛУП слуп, ч. р. Дерев'яний стовп: с|лупи / це та|к·і
стоў|пи / м·іж йа|к·і заки|дали вал'ки (5).

СЛУХИ с|лухи, мн. Чутки; повідомлення, достовірність яких сумнівна.

СЛУЧИТИ слу|чити, док. Звести тварин для статевого парування з метою одержання приплоду.

СЛУЧИТИСЯ слу|читис'а, док. Трапитися.

СЛЬОТ сл'от, ч. р. З'їзд-змагання команд – представників піонерських організацій шкіл району: *ди́йят|нац'а того т|раўн'а спо|чатку уроки бу|ли / а по|том к|ласи йшли ў ліс / там во|гон' роз|пал'ували / го|товили р'ізн'і ст|рави / |конкурс |обшим буў // а к|рашч'і |йіхали на сл'от у Степ|к'іўку / там п'іо|нерскі| таб'ір / то ка|зали / шо за ден' так ў|томл'увалис'а / шо к|рашче_б на уроках си|д'іли (5).*

СЛЬОТА сл'ота, ж. р. 1. Хмарна, сира погода з дощем або мокрим снігом, із багном на землі. 2. перен. П'яниця: *у|же та|ка сл'ота / с|к'і|лки ўже |можна так бе|з|про|будно |пити (5).*

СЛЮНТЯЙ сл'ун'т'ай, ч. р., зневажл. Безвільна, безхарактерна людина.

СЛЯКОТА сл'акота, ж. р. Мокра, сира погода ||
слякоть.

СЛЯКОТЬ сл'акот', ж. р. Мокра, сира погода;
слякота.

СМАГА с|мага, ж. р. Горілка, виготовлена в домашніх умовах, не завжди високої якості.

СМАЖЕНЯ сма|жен'а, ж. р. Яєчня.

СМАЛЕЦЬ с|малецц', ч. р. Топлене свиняче сало.

СМЕТАНА *сме^чтана*, ж. р. Харчовий продукт, зібраний із поверхні молока.

СМИКАТИ *с^чмикати*, недок. Клювати, схоплювати принаду на вудці (про рибу).

СМИЧОК *сми^ччок*, ч. р. Дерев'яна паличка, що слугує для видобування звуку на струнних музичних інструментах.

СМИТТЯ *см^чі^чт^ч:а*, с. р. Зметений чи незметений бруд, рештки чогось у хаті, на подвір'ї, городі.

СМОКІНГ *с^чмок^чінг*, ч. р. Чорний піджак із довгими, обшитими атласом вилогами.

СМОРОДІНА *смо^чрод^чіна*, ж. р. 1. Багаторічна ягідна рослина з чорними, білими, червоними ягодами. 2. Їстівна кисло-солодка ягода цієї рослини.

СМОТРЯ *смот^чр^ча*. 1. дієприсл. Дивлячись: *не^ч смот^чр^ча йо^чму в^ч оч^чі / про^чбаче^чн^ч.а п^чросим / шо |б^чіл^чше |лазити не^ч |будемо (5)*. 2. спол. Зважаючи на: *не^ч смот^чр^ча н^чі на шо / в^чін по^чл^чіз у ста^чвок / |викис там / а то^чд^чі |лупки полу^ччий по |саму |заўйязку (5)*.

СНАБЖЕНЄЦ *снаб^чжен^че^чц*, ч. р. Той, хто займається постачанням: *снаб^чжен^че^чц домоў^чл^чаўс^ча / ви^чписували ў кон^чтор^чі команд^чі^чроўку / і ми |йіхали (12)*.

СНАСТІ *с^чнаст^чі*, мн. Рибальське приладдя (загальна назва).

СНАЧАЛА *сна^ччала*, присл. Спочатку.

СНИЦЯ *с^чниц^ча*, ж. р. Частина воза, куди вставляють дишло.

СНІГ ЛАПАТИЙ *с^чн^чіг ла^чпатий*. Легкий пухкий сніг.

СНІГОПАД *сн'іго|пад*, ч. р. Випадання снігу.

СНІДАНОК *сн'і|данок*, ч. р. Їжа, призначена для споживання вранці.

СНІП ВЕРХНІЙ *сн'іп |верхн'ій*. Сніп, яким накривали копу, захищаючи цим інші снопи від потрапляння дощу: *на|носимо / по|ка ми |можем пок|ласти / пок|лали / і то|д'ї к|лали сн'іп сте|р|н'ойу |верх / колос|ками до|низу / пок|лала |мама і роз|т'агуєє йо|го / с|лучаї дошч і|де по |ц'ому сно|пов·і / спа|даєє / а ту|ди не^ч по|па|даєє / пше|ниці'а не^ч замо|каєє / бо колос|ками до колос|ка / нази|вали йо|го п|росто |верхн'ій сн'іп / і це так / хрес|том |д'іло / т|риці'ат' с|ноп·іў / п·іўко|ни / ш·ісди|с'ат с|ноп·іў / ко|па (12).*

СНІП *сн'іп*, *сніп*, ч. р. Зв'язаний оберемок зрізаних стебел (із колосками) хлібних злаків та інших культур.

СНІПОК *сн'і|пок*, *сні|пок*, ч. р. Змени. до **сніп**.

СНУВАЛЬНИЦЯ *сну|вал'ниці'а*, ж. р. Жінка, яка снує.

СНУВАТИ *сну|вати*, *недок.* 1. Швидко рухатися в різних напрямках. 2. Перемотувати необхідну для основи кількість ниток із катушок на один великий вал.

СОБ *соб*, *виг.* Вигук, яким повертають волів або коней ліворуч.

СОБАКА *со|бака*, ч. р. Домашня тварина, яку використовують для охорони.

СОБАЧИТИСЯ *со|бачитис'а*, *недок.* Сваритися, перебувати з ким-небудь у недружніх стосунках.

СОВАТИ |совати, недок. Переміщати що-небудь із місця на місце до визначення остаточного розташування.

СОВАТИСЯ |соватис'а, недок. Не сидіти спокійно; вовтузитися.

СОВІТУВАТИ со|в·ітувати, недок. Радити.

СОВІТУВАТИСЯ со|в·ітуватися, недок. Радитися.

СОГЛАСНИЙ сог|ласний, прикм. Згодний.

СОЙКА |сойка, ж. р. Лісовий, перелітний рудувато-сірий птах родини воронових, який має білувату з темними смугами голову і невеликий чубчик червонуватого відтінку.

СОКІЛ |сок·іл, ч. р. Хижий птах родини соколиних із міцним гачкуватим дзьобом, кривими кігтями і довгими гострими крильми.

СОКОТАТИ соко|тати, недок. Видавати короткі звуки «ко-ко» (про квочок, які мають покинути курчат).

СОЛДАТИК сол|датик, ч. р. Назва жука, хітиновий покрив якого має червоний колір із симетрично розташованими чорними плямами різної форми.

СОЛДАТСЬКИЙ Сол|дац'киї, мікротоп. Назва ставка, що знаходиться за межами села: *цеї ста|вок |викопали сол|дати / шоб наби|рати |воду дл'а купан'а // там ше роз|водили сол|бі |рибу // ну воб|ше йо|го |викопали сол|дати / то|му Сол|дац'киї (13).*

СОЛИТИ со|лити, недок. 1. Сипати сіль у яку-небудь чи на якусь їжу, приправляти сіллю страву для смаку. 2. Консервувати огірки: |ц'ого |року

со|лити огі|р|ки не^ч |буду / бо хто їх |буде
|їі|сти (5).

СОЛОВЕЙ соло|веї, ч. р. Маленький перелітний корисний птах родини горобиних із сірим оперенням, самець якого чудово співає.

СОЛОВЕЙКО соло|веїко, ч. р. 1. Сорт гарбуза: соло|веїко |доўгій / |як каба|чок / а с|в|тлий / |як з|р|и|боўс|кий (5). 2. перен., жарт. П'яний чоловік.

СОЛОМА со|лома, ж. р. Сухі світло-жовті стебла злакових рослин, що залишаються після обмолоту.

СОЛЯНКА со|л'анка, ж. р. Суп із дрібно нарізаними огірками.

СОМПЛІ |сомпл'ї, мн. Нежить.

СОНЕЧКО |соне^ччко, с. р. Невеличкий жучок круглої форми, що має червонувате чи жовтувате з чорними цяточками забарвлення.

СОНЯШНИК |сон'ашник, ч. р. Однорічна олійна рослина з високим довгим стеблом і великою жовтою квіткою.

СОПЛКА со|п·ілка, ж. р. Музичний інструмент із дерева або очерету, що має форму порожнистої трубки з отворами.

СОПЛЯК соп|л'ак, ч. р., зневажл. Молода, недосвідчена, невміла людина; **шмаркач**.

СОРОКАДЕНКА сорока|денка, ж. р. Сорт ранньої картоплі; **сорокаднівка**.

СОРОКАДНІВКА сорокад|н'ейка, ж. р. Сорт ранньої картоплі || **сорокаденка**.

СОРОЧКА ВИШИТА со|рочка |вишита. Вишита сорочка; **вишиванка**.

СОРОЧКА УКРАЇНСЬКА со|рочка укра|їнс'ка. Вишита сорочка; **вишиванка**.

СОТКА |сотка, ж. р. 1. Одна сота гектара. 2. Цвях довжиною 100 мм. 3. Міра горілки, що дорівнює 100 г.

СОХРАНИТИ сохра|нити, недок. Зберегти.

СОША со|ша, ж. р. Вимощена камінням дорога || **бруківка, бруківка, сошейка, шосейка**.

СОШЕЙКА со|шейка, ж. р. Вимощена дорога; **соша**.

СОЯШНИЧИННЯ со|яшни|чин'а, с. р. Сухі стебла соняшника.

СПАКУВАТИ спаку|вати, док. Зібрати певні речі.

СПАСІБА спа|с'їба, виг. Слово, яким виражають вдячність за зроблене добро, виявлену увагу; дякую.

СПАСТИ спас|ти, док. Урятувати.

СПЕКА с|пека, ж. р. Гаряче, дуже нагріте сонцем повітря.

СПЕЦГОСП спец|госп, ч. р. Спеціальне господарство; різновид колективного господарства, де основну увагу було зосереджено на тій чи тій галузі сільського господарства: *напри|мер / у нас бу|є спец|госп / бо осно|вний у|дар бу|є на сви|ней і моло|ко* (6).

СПЕЦІАЛІСТ спец|іа|л'їст, сп|іц|іа|л'їст, ч. р. Майстер, людина, яка виконує певну роботу: (жартівливо) *сп|іц|іа|л'їст ши|рокого п|роф|іл'у / вуз|кої до|роги* (5).

СПЕЦІАЛЬНО *специ'іал'но, сп'іці'іал'но, присл.* З певною метою, з певним наміром; навмисне.

СПИСУВАТИ *списувати, недок.* Документально оформляти що-небудь як витрачене або непридатне.

СПІД *сп'ід, ч. р.* Нижня горизонтальна поверхня чого-небудь.

СПІДНИЦЯ *сп'ідниці'а, ж. р.* Жіночий одяг, що покриває фігуру від талії донизу || **юбка**.

СПІДНІЙ КАМІНЬ *сп'ідні'й 'кам'ін' ♦.* Нижній млиновий камінь.

СПЛКУВАТИСЯ *сп'ілку'ватис'а, недок.* Підтримувати взаємні стосунки.

СПІНІНГ *сп'ін'інг, ч. р.* Рибальська снасть, що складається з вудлища, катушки з волосінню, металевого повідка та блешні з гачками.

СПІЧКА *сп'ічка, ж. р.* Тонка дерев'яна паличка з головкою з легкозаймистої речовини, що загоряється від тертя; **сірник**.

СПЛЕТНЯ *сп'л'етн'а, ж. р.* Недоброзичлива інформація про кого-небудь, поширювана на підставі неправдивих або спеціально видуманих даних || **чутка**.

СПОДНІКИ *сподн'іки, мн.* Спідні чоловічі штани.

СПОДОК *сподок, ч. р.* Нижня частина обтискувача.

СПОКІЙ *спок'ій, ч. р.* 1. Відсутність шуму.
2. Душевний стан, що характеризується відсутністю хвилювань.

СПОКОНВІКУ *спокон'в'іку, присл.* З найдавніших часів.

СПОРИТИ с|порити, недок. Укладати, тримати парі з ким-небудь. ♦ **Хто спорить, той в штани порить** хто с|порит' / той ї шта|ни |порит' – про негативні наслідки будь-якого парі навіть для переможця.

СПОРИШ спо|риш, ч. р. Рослина, стебла якої покриті невеличкими зеленими листочками і стеляться або прямо стоять: |л'убл'у спо|риш / їак зазили|н'їе / пос|телиц'а на ї|сен'ке под|в'їрл'а / о|собин.о зранку |вийти / ше_ї на ро|су (13).

СПОРИШКИ спориш|ки, мн. 1. Куц із їстівними кислуватими ягодами червоного, білого або жовтуватого кольору: у сад|ку їже ни|ма де са|дити / ку|ди їго |тиц'нути / шоб і |сонце попа|дало / і ро|дило // |б·їл'а смо|род'їни ни |хочу / бо зве|дец'а / мо / то|му_ї |каут' / шо це чир|вона смо|род'їна (5). 2. Ягоди цієї рослини.

СПРАВДІ сп|райд'ї, присл. Насправді, дійсно.

СПРАВЛЯТИСЯ спраў|л'атис'а, недок. Сваритися, відсварюватися, з'ясовувати стосунки.

СПРЕСУВАТИ спре^чсу|вати, док. Дуже стиснути.

СПРОДАТИСЯ сп|родатис'а, док. Продати весь свій товар, вивезений на базар.

СПУСК спуск, ч. р. Похила поверхня.

СРАКА с|рака, ж. р., зруб. Частина тіла людини нижче спини; сідниці || **задниця**. ♦ **До сраки дверці** до с|раки д|верц'ї – про щось непотрібне.

СРАТИ с|рати, недок. Вивільняти свій кишківник від калу; випорожняться. ♦ **Срав, пирдів і ше хотів** спраў, пир|д'їў і ше хо|т'їў – про кого-

---

небудь, хто не вмiє володiти собою, має надмiрнi бажання.

СРАЧ *срач, ч. р., згруб.* Повний безлад.

СРАЧКА *с|рачка, ж. р., згруб.* Розлад функцiї травного тракту, що характеризується частими позивами до випорожнення i рiдким калом;
понос.

СРОК *срок, ч. р., крим.* Рiшення суду як результат судового розгляду; **вирок 1.**

СТАВИДЛО *ста|видло, с. р.* Мiсце, придатне для утворення ставка: *га|н'али |пасту ко|р'їу на ста|видло* (б).

СТАВИТИ *с|тавити, недок.* 1. Надавати чому-небудь вертикального положення. 2. Будувати хату.

СТАВНІ *с|таїн'ї, мн.* Дерев'янi щити для прикривання вiкна; **вiконницi.**

СТАВОК *ста|вок, ч. р.* Водоймище з непроточною водою.

СТАВОЧОК *ста|вочок, ч. р.* Змениш. до **ставок.**

СТАЙНЯ *с|тайн'а, ж. р.* Примiщення в господарствi для коней.

СТАКАН *ста|кан, ч. р.* Скляна посудина цилiндричної форми, без ручки, призначена для пиття.

СТАКАН ГРАНЬОННИЙ *ста|кан гра|н'он.її.*
Стакан iз гранями; **гранчак.**

СТАКАН ЧАЙНИЙ *ста|кан |чайнїї.* Стакан, iз якого п'ють чай.

СТАКАНЧИК *ста|канчик, ч. р.* Змениш. до **стакан.**

СТАМЕСКА *ста|меска*, с. р. Інструмент для видовбування отворів, заглиблень || **ДОЛОТО**.

СТАНИНА *ста|нина*, ж. р. 1. Нижня частина ковадла. 2. Полотно коси, пилки та ін.

СТАРИЙ ПЕНЬОК *ста|риї пє^ч|н'ок* ♦. Про старого чоловіка.

378

СТАРОВІЙСЬКИЙ *Старо|в·їйс'киї*, мікротоп. Назва лісу, що знаходиться за межами села; **Староміський**: *Старо|в·їйс'ким йо|го так наз|вали / бо во|їен.а час'ц' там сто|йала // зараз дес' їсе пови|возили // але |кажут' і Старо|м·іс'киї / це з |того |боку / в·ід Баба|н'її / бо |наче там ста|ре |м·істо бу|ло* (13).

СТАРОМІСЬКИЙ *Старо|м·іс'киї*, мікротоп. Назва лісу, що знаходиться за межами села || **Старовіський**.

СТАРОСТА *с|тароста*, ч. і ж. р. 1. Чоловік-розпорядник на весіллі. 2. Керівник самоврядування класу.

СТАРЧИТИ *с|тарчити*, недок. Просити що-небудь, жебракувати.

СТАЯ *с|тайа*, ж. р. Група тварин, які тримаються разом; згряя.

СТЕГНО *сте^ч|гно*, с. р. Частина ноги від таза до коліна || **БЕДРО**.

СТЕЖКА *с|теж^чка*, ж. р. Протоптана чи спеціально зроблена доріжка.

СТЕЛЯ *с|тел'а*, ж. р. Верхня частина, внутрішнє покриття житлового приміщення.

СТЕПАНІВ *Сте^uпан'їй*, мікротоп. Назва ставка, що знаходиться на околиці села: *б·іл'а |ц'ого ста|йка про|жи|ва|й д'їд Сте^uпан / то|му Сте^uпан'їй ста|вок* (13).

СТЕПОК *сти^eпнок*, ч. р. Невелика рівна місцина, площа на кожному кутку села, де збиралася молодь: *хо|ди|й до |д'ї|чини |а |чере|з |ар / на сти^eп|ку зби|ралис'а // |уступ|не / |як |кажут' / с|тави|й* (15).

СТЕРНЯ *сте^рп'на*, ж. р. Зрізані біля кореня стебла хлібних рослин, що стоять на пні.

СТЄЛКА *с'тел'ка*, ж. р. Підстилка з тканини, яку кладуть під ступню у взуття.

СТИГНУТИ¹ *с'тигнути*, недок. Охолодати.

СТИГНУТИ² *с'тигнути*, недок. Дозрівати.

СТИНАТИ *сти|нати*, недок. Різко зрізати рослини.

СТІЛ *стїл*, *ст'їл*, ч. р. Горизонтально укріплена на ніжках широка дошка (іноді з ящиками, тумбочками), на якій розміщують різні предмети.

СТІЛЕЦЬ *стї|лец'*, *ст'ї|лец'*, ч. р. Стілець фабричного виготовлення зі спинкою.

СТІЛЬНИК *ст·їл'ник*, *ст'їл'ник*, ч. р. Лист із сотами, повними меду.

СТІЛЬНИЦЯ *ст'їл'ниц'а*, ж. р. Верхня дошка, кришка стола.

СТІНА ГЛУХА *с'ц'ї|на глу|ха*. Стіна без вікон.

СТІНА *с'ц'ї|на*, ж. р. Вертикальна площина будівлі, що слугує для підтримування перекриття стелі, а також для розділення приміщення на частини.

СТІРАЛКА *ст'ї|ралка*, ж. р. Пральна машина.

СТІРАТИСЯ с'т'і'ратис'а, *недок.* Щомісячні виділення крові в жінок, які досягли статевої зрілості; **менструація:** сиди|мо |йакоc' з д'іу|чатами на стад'і|он'і / ме|не пи|тайут' / ти с'т'і'райіc'а (5).

СТІСНЯТИСЯ ст'іc'н'атис'а, *недок.* Соромитися.

СТОВБНЯК стоу|б'н'ак, *ч. р.* Гостре інфекційне захворювання, що характеризується корчами; спричинюється мікробом, який потрапляє в організм через рани.

СТОВБУРИННЯ стоу|бу|рин'а, *с. р.* Тверде стебло на редьці, буряку.

СТОВП стоу|п, *ч. р.* Колода, деревина, поставлена вертикально.

СТОЛЯРКА стол'арка, *ж. р.* Вироби з дерева.

СТОЛЯРНЯ стол'арн'а, *ж. р.* Майстерня, де обробляють дерево і виготовляють вироби з нього.

СТОНОЖКА сто|ножка, *ж. р., ент.* Дрібна ракоподібна тварина, що живе в темних вологих місцях.

СТОПКА с'топка, *ж. р.* Скляна посудина для пиття спиртних напоїв.

СТОПЧИК с'топчик, *ч. р.* Стовп із розсохами, на яких сушать глечики.

СТОРОЖ с'торож, *ч. р.* Охоронець; **охоронець.**

СТОРОЖА сто|рожа, *ж. р.* Частина бджолоїної сім'ї, що охороняє вулик від злодійок.

СТОФУНТОВІ стoфун|тов'і, *мн.* Сорт гарбуза.

СТОЯК¹ сто|йак, *ч. р.* Вулик-дуплянка, встановлений вертикально.

СТОЯК² *сто|йак, ч. р.* Установлений вертикально стовп, що слугує опорою для чого-небудь у споруді.

СТОЯТИ *сто|йати, недок.* Перебувати у вертикальному положенні до горизонтальної площини.

СТРАБАКИ *страба|ки, мн.* Кігті в курей: *не^ч з|найу / шо з |тими ве^чрто|л'отами ро|бити / своїми страба|ками ўсе по|сад'ане пови|рабували / т|реба до печ'н'ка (5).*

СТРАГНУТИ *ст|рагнути, недок.* Занурюватися у м'якоть плоду.

СТРАПАТИЙ *стра|патий, прикм.* Такий, що має нерівну поверхню, необроблений: *бе|реш |рейку / а во|на шир|шава / за|ч·іпл'уєс'а за |нейі / о|то стра|пата / |поки йі|йі не^ч про|пуст'ат' на цирку|л'арку // чи го|род // йак не^чре^чго|рвали / то б|рили / р'і|уча|ки / о|то стра|патий / а то|дї бе|реш граб|л'і і роз|р'імн'уйіш (5).*

СТРАПАТОР *страпа|тор, ч. р.*

1. Сільськогосподарське знаряддя для розпушування землі: *страпа|тори / та|к·і плуж|ки ма|лен'к·і / ч·іп|л'али |переч| боро|нойу // во|ни б|рили розби|вали / а боро|на р'ім|н'ала |земл'у (8).* 2. Ручне знаряддя із загнутих металевих дротів, що формою нагадує кисть людської руки і призначене для обробітку землі, вибирання картоплі та ін.

СТРАХІТТЯ *стра|х·іт':а, с. р.* Згубні, небезпечні своїми наслідками події, які наводять страх || **страхіття.**

СТРАХОВІТТЯ *страхо|в·іт':а, с. р.* Згубні, небезпечні своїми наслідками події, які наводять страх; **страхіття:** *допомог|ли одно|сел'ц'і / в·ід|везли ї|поле / де прац'у|вали |л'уди / ті / хто їсту|ний до кол|госпу // там їм ва|рили їа|кус' |їушку // о|так |вижила // їа не^у |хочу / шчоб поўто|прилос'а та|ке страхо|в·іт':а (3).*

СТРЕМЕНО *стре^у|мено, с. р.* Пристрій для упирання ноги вершника у формі металевої дужки, що підвішується до сідла за допомогою ремня.

СТРИЖКА *ст|рижка, ж. р.* Певним способом укладене, підстрижене або завите волосся на голові || **зачіска, чоха.**

СТРІЛА *стр'і|ла, ж. р.* Насінний пагін цибулі.

СТРІЛИЦЯ *Стр'і|лиц'а, ж. р., вл. н.* Назва поля за селом біля Ріжка: *кол|лис' у се^у|лі / ше ї диї|ят|нац'а|тому |в·іц'і / сто|їали сол|дати / буї гарн'ї|зон // то на |ц'ому |пол'ї во|ни про|водили ст|рел'би / ї|чилис'а стр'і|л'ати (13).*

СТРІЛКА *ст|р'ілка, ж. р.* 1. Стрілка годинника.
2. Місце на тканині, де вона розпускається: *кол|готи кап|ронов·і ра|н'іше |мало |того / шо не^у |купиш / то ж і за се^у|кунду їїх не^у|маїе // ше |т'їл'ки од'а|гаїїш / а їже ст|р'ілка п·іш|ла // з|начит' / на ци|бул'у |будут' (5).*

СТРІТЕННЯ *Ст|р'ітен'а, с. р., рел.* Релігійне свято на честь Стрітення Господнього в Єрусалимському храмі.

СТРІХА *ст|р'іха, ж. р.* 1. Солом'яна покрівля хати. 2. Нижній край солом'яної покрівлі, який звисає над стіною. 3. *перен.* Скуйовджене, розтріпане волосся. 4. *зневажл.* Зачіска.

СТРОЇТЕЛЬ *стро|їт'ел', ч. р.* Той, хто будує, споруджує що-небудь, працює на будівництві; будівельник.

СТРОЇТИ *ст|ройіти, недок.* Будувати.

СТРОЙКА *ст|ройка, ж. р.* Спорудження чого-небудь; будівництво.

СТРОМЛЯТИ *стром|л'ати, недок.* ♦ **Стромляти носа** *стром|л'ати |носа.* Втручатися в що-небудь: *таке йже л'убоз|нат'іл'не / |в'ечно с|вого |носа стром|л'айе / де неч|п|рос'ат' (15).*

СТРОПИЛА *стро|пила, мн.* Місце, де сходяться схили солом'яної покрівлі.

СТРОПИЛО *стро|пило, с. р.* Кроква.

СТРУП *струп, ч. р.* Кірка, що вкриває рани, поверхню або краї, що загоюються.

СТРУЧОК *стру|чок, ч. р.* 1. Двостулковий плід бобових. 2. *перен.* Чоловічий статевий орган.

СТУГОНІТИ *стуго|н'іти, недок.* Мерзнути (про людей).

СТУДЕБЕКЕР *студе|беке^{чр}, ч. р.* Вантажний автомобіль американського виробництва вантажопідйомністю 2,5 т: *йа о|дин буї |т'іки на га|зончику / це то|д'і газ п'ій|с'ат о|дин буї же*

ж ма|шина / а то з'їс пїят' во|їен:її / н'ї|мец'киї
студе|бекер (12).

СТУДИТИ сту|дити, *недок.* Дмухаючи,
оходождувати гарячу страву в тарілці.

СТУПАК сту|пак, *ч. р.* Слід на снігу чи мокрій землі,
залишений тим, хто йшов попереду.

384

СТУПЕНЬКИ сту|пен'ки, *мн.* Горизонтальні
виступи, по яких піднімаються вверх або сходять
униз; **сходи.**

СТЬОБАТИ с'т'обати, *недок.* Шити стібками.

СТЬОБАТИ с'т'обати, *недок.* Повільно йти за
кимсь: при|несла |Тан'а |пенс'їю / то їде до
х|в'їртки / а їа за |нейу с'т'обайу (5).

СУГЛОБ су|глоб, *ч. р.* Рухоме зчленування кісток
скелета в людини і хребетних тварин.

СУДОРОГИ |судороги, *мн.* Різке, мимовільне
скорочення м'язів від болю, холоду при деяких
захворюваннях.

СУДЬБА суд'ба, *ж. р.* Доля.

СУКА |сука, *ж. р.* 1. Самка домашнього собаки; **сучка.**
2. згруб., *ж. і ч. р.* Людина, яка має аморальну
поведінку, зробила дуже поганий учинок.

СУКАТИ су|кати, *недок.* Скручувати нитки.

СУКОНКА су|конка, *ж. р.* Вид тканини, з якої шили
куртки, пальта.

СУКРОВИЦЯ |сукровиц'а, *ж. р.* Жовтувата рідина,
яка витікає разом із кров'ю з уражених тканин
тіла, сочиться з гнійних ран.

СУЛІЯ сул'їя, *ж. р.* Велика пляшка.

СУЛОВКИ |сулоўки, *мн.* Польова дорога.

СУП ГОРОХОВИЙ *суп го|роховий*. Рідка страва з горохом.

СУП ГРЕЧАНИЙ *суп гре^ч|чаний*. Рідка страва з додаванням гречки.

СУП З ВІВСЯНКИ *суп з в·іў|с'анки*. Рідка страва з додаванням вівсяної крупи.

СУП З НЕТОМ *суп з |н'етом, жарт*. Кип'ячена вода без овочів, без додавання круп, макаронних виробів та ін.: *с|к'іки ўже |можна ўп|рашувати те|бе хот' т|рохи по|їісти // |супу з |н'етом не^ч|хоче^чи (5)*.

СУП РИСОВИЙ *суп |рисовий*. Рідка страва з додаванням рису.

СУП *суп, ч. р.* Рідка страва з крупів.

СУПРУГ *суп|руг, ч. р.* Чоловік стосовно жінки, з якою він одружений; **ЧОЛОВІК 2**.

СУРЖИК *|суржик, ч. р.* 1. Суміш пшениці й жита.
2. Безсистемне поєднання окремих елементів двох або більше мов.

СУСІДА *су|с'іда, ч. р.* Сусід; той, хто мешкає поруч, поблизу кого-небудь.

СУТІНКИ *|сут'інки, мн.* Півтемрява, що настає після заходу сонця.

СУХОПАРИЙ *сухо|парий, прикм.* Дуже худий || **сухоребрій**.

СУХОРЕБРІЙ *сухо|ребрій, прикм.* Дуже худий || **сухопарий**.

СУХОТИ *су|хоти, мн.* Захворювання легенів; **туберкульоз**.

СУЧКА |сучка, ж. р. Самка домашнього собаки ||
сука 1.

СУШНЯ суш|н'а, ж. р. Сушені фрукти, ягоди, з яких варили узвар.

СУШНЯК суш|н'ак, ч. р. Відчуття сильної спраги наступного дня після вживання алкоголю.

СХИЛ схил, ч. р. Похила поверхня.

СХОДИ с|ходи, мн. Горизонтальні виступи, по яких піднімаються вгору або сходять униз ||
ступеньки.

СЦИКУН сци|кун, ч. р. Той, хто боїться кого-, чого-небудь; **боягуз.**

СЦІКИ с|ц'іки, займ. вказ. Означає саме таку вказану кількість чого-, кого-небудь; стільки.

СЦРАТИ сц'і|рати, недок. Змивати бруд з одягу; прати.

СЦЯКИ с'ц'яки, мн., згруб. Рідина, яку виділяють нирки людини і хребетних тварин як продукт обміну речовин і яка виводиться з організму через сечовивідні шляхи; **сеча.**

СЦЯТИ с'ц'яти, недок., згруб. 1. Справляти малу нужду. ♦ **Ти йому говори, а він сцит' догори ти йо|му гово|ри / а в'ін сцит' дого|ри** – який намагається все робити по-своєму, наполягає на своєму, інколи наперекір здоровому глузду; непоступливий. 2. *перен.* Боятися: *ра|н'іше че|решен' |л'уди не^м |мали / то ко|ли кол|госпнїй са|док заса|дили йаб|лун'ами / з|рушами / че|решн'ами / то ми хо|дили к|расти // а бо|йалис'а / бо Ш|капа м'іг з ру|жа |добре |сол'ї*

ўга|титу / і от хто бо|йіц'а іти / |тому ка|зали
/ не^ч сци.

СЬОДНІ |с'одн'і, |с'одн'а, присл. Сьогодні; у цей, нинішній день (між вчорашнім і завтрашнім днем).

СЬОРБАТИ |с'орбати, недок. Їсти рідку страву, видаючи при цьому характерні звуки.

СЮДОЮ с'у|дойу, присл. Цією дорогою, у цьому напрямку.

СЮСЮКАТИ с'у|с'укати, недок. Говорити облесливо.

СЯКАТИ с'а|кати, недок. Різкими видихами очищати свій ніс від слизу; **шмаркати**.

СЯКАТИСЯ с'а|катис'а, недок. Різкими видихами очищати свій ніс від слизу; **шмаркатися**: коли н'іс за|битий / ну там |нежит' / грип / т|реба |часто с'а|катис'а і в'ід|кашл'увати / шоб і з |носа / і з |горла |вийшли з|густки м'ік|роб'іў (9).

Т

ТАБАК та|бак, ч. р. Тютюн.

ТАБЛЕТКА таб|летка, ж. р. Доза ліків у формі спресованого у кружальце порошку.

ТАБУРЕТКА табу|ретка, ж. р. Стілець без спинки з квадратним сидінням.

ТАВО та|во, незм. Дурний, несповна розуму: *коли хтос' зробиў дур|ниці|у / а з |виду нор|мал'ній / то ка|зали / ти шо / та|во* (5).

ТАГАНОК тага|нок, ч. р. Газова плита без духової шафи.

ТАЗІК таз|їк, ч. р. Неглибока кругла металева посудина для прання.

ТАКА ЛИХА та|ка ли|ха. Зла.

ТАЛІЯ тал|їя, ж. р. Частина сукні, одягу, що облягає найвужчу частину тулуба; місце, де носять пояс.

ТАЛОН тал|лон, ч. р. 1. Квиток, що дає право на проїзд в автобусі. 2. Документ у формі невеликого контрольного аркуша, що дає право отримати щось (перев. продукти харчування): *у вос'миди|с'атих п'іш|ло їсе по тал|лонах / о|собин:о |сахар л'ітом* (10).

ТАЛУВАТИ талу|вати, недок. Витоптувати городину, люцерну, конюшину та ін.

ТАЛЯПАТИСЯ тал|л'апатис'а, недок. Хлюпатися у воді (у калюжі, на мілині у ставку та ін.).

ТАМИЧКИ |тамички, присл. Там. Уживається при вказуванні на місце більш віддалене порівняно з іншим, ближчим; протилежне **тут**.

ТАМОЖНЯ та|можн'а, ж. р. Митниця.

ТАНКЕТКА тан|кетка, ж. р. Суцільна підошва, що потовщується від носка до п'ятки.

ТАНЦЮРИСТ танц|юр|ист, ч. р. Той, хто танцює.

ТАПОЧКИ |тапочки, мн. Кімнатне легке взуття без підборів; **капці**.

ТАПЧАН тап|чан, ч. р. Вид ліжка з дошок без спинок
|| **лежак 3, кушетка**.

ТАРАБАНИТИ тара|банити, недок. 1. *зневажл.* Розмовляти. 2. Стукати по чомусь.

ТАРАКАН тара|кан, ч. р. 1. Комаха з довгими вусиками, що живе в житлових приміщеннях і пошкоджує продукти. 2. *перен., мн.* Дивакуватість: *шо про |н'ого гово|рити / у |н'ого сво|її тара|кани ї голо|в'і (5).*

ТАРАКУЦЬКА тара|куц'ка, ж. р. Невеликого розміру кабак: *їак зви|чайн'ї не^ч їро|дили / то ка|зали тара|куц'ки / та|к'і ма|л'ї (5).*

ТАРАНЬКА та|ран'ка, ж. р. 1. В'ялена ставкова чи річкова риба: *о / |ран'ше |риби |було |валом / о|то на|ловиш / с|к'іки зйі|сиш / то зйі|сиш / а остал'ну на та|ран'ку (2).* 2. *перен.* Про худорляву людину.

ТАРАРАМ тара|рам, ч. р. Крики, сварка.

ТАРАТОРИТИ тара|торити, недок. Говорити багато без упину.

ТАРАТОРКА *тара|торка*, ч. і ж. р. Особа жіночої або чоловічої статі, яка багато без упину говорить.

ТАРЗАНКА *тар|занка*, ж. р. Пристосування для розгойдування і стрибків у воду, зазвичай у вигляді мотузки, підвішеної до високої гілки дерева, що росте біля води, із прив'язаною внизу палицею для хапання руками.

ТАРІЛКА *та|р'ілка*, ж. р. Столовий посуд із круглим плоским дном і піднятими краями.

ТАСКАТИ *тас|кати*, *недок.* 1. Нести що-небудь важке, об'ємне. 2. Тягати: *йак |з'їдуц'а на ме^ч|ж·і / йак поч|нут' тас|кати од|на |одну за |чемеч'р'і* (6).

ТАСЬМА *тас'ма*, ж. р. Вузька стрічка для оздоблення одягу.

ТАСЬ-ТАСЬ *тас' тас'*, *виг.* Вигук, яким кличуть качок.

ТАТКО *|татко*, ч. р. *Пестл.* до **тато**.

ТАТО *|тато*, ч. р., *|тату*, *Кл. в.* Батько.

ТАТО ХРЕСНИЙ *|тато х|ресний*. Чоловік, який брав участь в обряді церковного хрещення дитини, тримав її на руках, стосовно цієї дитини; **хресний батько**.

ТАТО ХРЕЩЕНИЙ *|тато хрещи|чений*. Батько хрещений; **батько хресний**.

ТАТУСЬ *та|тус'*, ч. р. *Пестл.* до **тато**.

ТАФЛЯ *|тафл'а*, ж. р. Пластинка з пігулками: *н'і / к|рапатис'а ме^ч|н'і не^ч т|реба / у |мене^ч ше йе |тафл'а де^чтра|лексу* (5).

ТАЦЯ *|тац'а*, ж. р. Піднос.

ТАЧКА |тачка, ж. р. Ручний візок на одному колесі з двома ручками для перевезення невеликих вантажів; **комсомолка**: |тачку ў |зуби та |гайда бура|ки во|зити / бо на п|леч'і |в'із'меш м'і|шок / а на |тачку три |штир'і (5).

ТЕВКАТИ |теўкати, недок. Багато і жадібно їсти.

ТЕКЛЯ |Текл'а, ж. р., вл. н. Жіноче ім'я.

ТЕЛИЦЯ те^u|лиц'а, ж. р. Молода самка, що не парувалась.

ТЕЛІМПАТИ ЯЗИКОМ те^u|л'ім|пати йази|ком ♦.

1. Багато говорити. 2. Поширювати плітки.

ТЕЛІМПАТИСЯ те^u|л'ім|патис'а, недок. Метлятися, колихатися; **бембатися** 2.

ТЕЛПАТИ ЯЗИКОМ те^u|л'і|пати йази|ком ♦.

1. Багато говорити. 2. Поширювати плітки.

ТЕЛЬБО |тел'бо, с. р., зневажл. Живіт.

ТЕЛЯ те^u|л'а, с. р. 1. Маля корови. 2. перен. Хто-небудь великих розмірів (людина, тварина та ін.): |йакос' п'ішоў з|ранку на |рибу / і |першій кл'оў отаке|го те^u|л'а |вит'агнуў (2).

ТЕЛЯТИНА те^u|л'атина, ж. р. М'ясо теляти.

ТЕЛЯТНИЦЯ те^u|л'атниц'а, ж. р. Жінка, яка доглядає телят.

ТЕМНИК те^u|м|ник, ч. р. Утеплене темне приміщення, куди заносять вулики з бджолами на зимівлю.

ТЕМНОТА те^u|мно|та, ж. р. 1. Темінь, абсолютна відсутність світла. 2. перен. Про когось, хто не знає елементарного.

ТЕМПЕРАТУРА *те^мпеч^ратура*, ж. р. Жар, підвищена температура тіла при захворюванні.

ТЕНІСКА *тен'іска*, ж. р. Чоловіча сорочка з короткими рукавами.

ТЕПЛИЦЯ *те^плиц^я'а*, ж. р. Засклене опалюване приміщення для вирощування ранніх рослин та розсади.

ТЕРЕБИТИ *те^ре^лбити*, *недок.* 1. Знімати зерно з качанів кукурудзи. 2. Звільняти від лушпиння боби квасолі.

ТЕРМОСИТИ *те^рмо^лсити*, *недок.* Трясти, шарпати, смикати.

ТЕРПУГ *те^рпуг*, ч. р. Вид напилка круглої форми.

ТЕРТИ *терти*, *недок.* 1. Подрібнювати що-небудь на тертці. 2. Натискуючи на що-небудь, подрібнювати його на найдрібніші часточки, перетворювати в суцільну масу; розтирати: *на Мако^лвейи заїж^лди мак^л терли / ро^лбили кор^лж^і з^л маком (13).*

ТЕРТИСЯ *тертис'а*, *недок.* Нереститися (про рибу): *ка^лрас' дур^лний / коли т^рец^л'а // п^лід^лход' до^л бере^лга / ло^лви ру^лками (2).*

ТЕРТКА *тертка*, ж. р. Кухонний предмет.

ТЕСАК *те^лсак*, ч. р. Ніж із широким клинком, який використовують як теслярський інструмент і зрідка як звичайний ніж.

ТЕСТЬ *тес'ц'*, ч. р. Батько дружини.

ТЕТЕРУК *те^тет^лрук*, ч. р. Великий лісовий птах ряду курячих із чорним (у самиці – пістрявим) оперенням.

ТЕТЯНКА *ти^eт'анка*, ж. р. Спідниця широка, у якої складки зібрані в одну сторону.

ТЕЩА *тешча*, ж. р. Мати дружини.

ТЕЛЕСКОП *т'ел'ес|коп*, ч. р. Вудка пластикова, у якій при висуванні колін відбувається їх клинення між собою, що дає можливість утворити жорстку конструкцію.

ТЕЧКА *т'ечка*, ж. р. 1. Період статевої активності в самок ссавців. 2. *перен., згруб.* Щомісячні виділення крові в жінок, які досягли статевої зрілості; **менструація**.

ТИКАНКА *тиканка*, ж. р. Цибуля з урожаю першого року, яку використовують як насіння.

ТИКАТИ¹ *тикати*, *недок.* Звертатися на «ти».

ТИКАТИ² *тикати*, *недок.* 1. Саджати цибулю: *о|це |т'і|л'ки |ви|по|годи|ц'а / п'і|д|сохне т|рохи на го|род'ї / то їду |тикати ци|бу|л'у* (5). 2. Показуючи на кого-, що-небудь, кудись, робити різкий жест у цьому напрямі. ♦ **Тикати дулі під ніс** *|тикати |ду|л'ї п'і|д н'іс* – показувати дулю (дулі) на знак зневажливого ставлення до кого-небудь чи незгоди з чимось.

ТИЛЯТИНА *ти|л'атина*, ж. р. М'ясо великої рогатої худоби || **яловичина**.

ТИМОФІВКА *тимо|ф'ій'ї|вка*, ж. р. Рід трави.

ТИН *тин*, ч. р. Огорожа, сплетена з лози, на забитих у землю кілках; **забор**.

ТИНЬК *тин'к*, ч. р. Розчин вапна, змішаного з піском, яким покривають поверхню стін, стелі тощо; штукатурка.

ТИНЬКАР *тин'кар*, ч. р. Той, хто штукатурить стіни.

ТИНЬКУВАТИ *тин'ку|вати*, *недок.* Підкидати стелю, прибираючи нерівності та готуючи її до побілки: *тин'ку|вати це ко|ли т|рет'їй раз п|ідки|дають' с|тел'у / го|тують' й'її до по|б|їлки* (13).

ТИПЕРИЧКИ *ти|перички*, *присл.* Тепер, у цей час; зараз.

ТИРИНДІТИ *тирин|д'їти*, *недок.* Багато говорити без упину.

ТИРИТИ |*тирити*, *недок.* Красти.

ТИРСА |*тирса*, ж. р. Дрібні частинки деревини, що осипаються під час різання її пилюкою || **різь**: |*тирсойу п|ідси|паймо куш|ч|ї роз на |зиму / шоб не^ч про|мерзли* (9).

ТИСЯЧА |*тис'ача*, ж. р., числ. Число, що дорівнює десяти сотням || **тища, штука**.

ТИФ *тиф*, ч. р. Гостра інфекційна хвороба: *по|їхали на |Зах|ідну / а там тиф ка|чайе л'у|деї так |добре / шо бо|їялис'а / шоб со|б|ї не^ч доп|їяти* (13).

ТИЧКА |*тичка*, ж. р. 1. Довга палиця, жердина для підтримування витких рослин, підпирання гілок плодкових дерев, для розвішування рибальських сітей та ін. 2. Одна з довгих палиць, жердин, що, застромлені в землю в певній кількості, вказують напрямок шляху, межі земельних ділянок, планування чого-небудь на місцевості та ін. 3. Довга палиця, жердина, що використовується з різною метою.

ТИЩА |тишча, числ. Число, що дорівнює десяти сотням; **тисяча**.

ТІК т'ік, т'ік, ч. р. Майданчик просто неба, де молотять зернові.

ТІКИ |т'іки, присл. Тільки. Майже зараз; щойно.

ТІЛВІЗОР т'іл'ів'ізор, ч. р. 1. Пристрій для приймання телевізійних передач. 2. Плоска рибальська сітка маленьких розмірів, що поміщається у воду статично і слугує пасткою для риби || **екран:** на шо зи'мойу ло|вили |рибу // |вудочка зи'мова / там |зам'іс'ц' круч|к'іу мар|мишки / т'іл'ів'ізори с|тавили (2).

ТІЛХВОН т'іл'іх'вон, ч. р. Пристрій, що дає змогу комунікувати на відстані.

ТІЛЬНА |т'іл'на, прикм. Корова запліднена.

ТІЛЬНЯШКА т'іл'н'ашка, ж. р. Матроська спідня смугаста сорочка.

ТІМ'Я |т'ім'я, |т'імн'а, с. р. Верхня частина голови людини від лоба до потилиці.

ТІМ'ЯЧКО |т'ім'ячко, |т'імн'ачко, с. р. Зменш. до **тім'я**. Тім'ячко малої дитини.

ТІСКИ т'іс|ки, мн. Ковальські лещата.

ТІТКА |т'ітка, ж. р. 1. Сестра матері чи батька || **тьотя**. 2. Жінка середніх років.

ТІЧКА |т'ічка, ж. р. 1. Згряя собак із сукою, у якої період статевої активності. 2. *перен., зневажл.* Компанія молодих хлопців та однієї-двох дівчат.

ТКАНИНА тка|нина, ж. р. Тканина фабричного виробництва; **матерія**.

ТКАТИ т|кати, недок. Робити полотно.

ТКАЧИХА тка|чиха, ж. р. Жінка, яка тче полотно.

ТЛУМИТИ т|лумити, недок. Бити.

ТЛУМИТИСЯ т|лумитис'а, недок. Товпитися, юрбитися: на ба|зар'і не^и |була з р'ік / оце^иго |вибралас'а / при|їхала / а там |того |л'уду т|лумиц'а / ни|ма де |їаблуку |їпасти (5).

ТЛЯ тл'а, ж. р., ент. Дрібна комаха зеленого кольору, яка живиться соком рослин.

ТМІН тм'ін, ч. р. 1. Кмин. 2. Насіння кмину, що застосовується в кулінарії.

ТОВАР то|вар, ч. р. Предмет торгівлі, продажу.

ТОВКТИ то|вк|ти, недок. 1. Пом'якшувати, дробити, розтирати що-небудь у каструлі, ступці та ін. товкачем, макогоном. 2. Б'ючи товкачем, обдирати лузгу з пшениці. 3. Тисненням або ударами ущільнювати, спресовувати яку-небудь пухку, розсипчасту масу (землю, силос тощо), вирівнюючи її поверхню; **трамбувати**.

ТОВЧАНКА то|вч|чанка, ж. р. Картопляне пюре.

ТОНКОСЛЬОЗИЙ тонко|сл'озий, ч. р. Який багато плаче через будь-що.

ТОПИТИ¹ то|пити, недок. Розпалювати і підтримувати вогонь у плиті, печі та ін.: пли|ту |їако|с' так зро|били / шо |поки |топиш / |поки з|р'їє / а |т'їл'ки по|лиши|ї п'ідки|дати / |через |дес'ат' ми|нут у|же |холодно (14).

ТОПИТИ² то|пити, недок. Із силою вдаряти по м'ячу; **тушити 3**.

ТОРБА |торба, ж. р. Невеликий мішечок на харч та різні речі: |кажут' ше / йак неч' й |торбу / то й |морду (5).

ТОРГАШ тор|гаш, ч. р., зневажл. Чоловік, який продає на базарі різні товари, продукти з метою отримати прибуток.

ТОРГАШКА тор|гашка, ж. р., зневажл. Жінка, яка продає на базарі різні товари, продукти з метою отримати прибуток || **торговка**.

ТОРГОВКА тор|гоўка, ж. р., зневажл. Жінка, яка продає на базарі різні товари, продукти з метою отримати прибуток; **торгашка**.

ТОРЖЕСТВО торже^чст|во, с. р. Урочисті заходи з нагоди видатної події, ювілею тощо.

ТОРМОЗИТИ тормо|зити, недок. 1. Гальмувати, сповільнювати рух гальмом. 2. перен., мол. Не розуміти.

ТОРОЧКИ тороч|ки, мн. Суцільний ряд ниток, шнурків, що вільно звисають по краях хустини, скатерки.

ТПРУУУ тпрууу. Вигук, яким зупиняють запряжених коней.

ТРАВА тра|ва, ж. р. Рослина з однорічними м'якими пагінцями.

ТРАКТОРИСТ тракто|р'іст, ч. р. Водій трактора.

ТРАМБУВАТИ трамбувати, недок. 1. Тисненням або ударами ущільнювати, спресовувати яку-небудь пухку, розсипчасту масу (землю, силос тощо), вирівнюючи її поверхню || **товкти** 3. 2. перен., жарт. Їсти.

ТРАНДУЛЕТ *транду|л'ет, ч. р., ірон.* Стара розхлябана машина, велосипед, мотоцикл та ін.: *йже даўно по|ра с|писувати / а в'ін ше на с|вому транду|л'ет'і йїздит' (6).*

ТРАНЖИРИТИ *тран|жирити, недок.*
Нерозсудливо витратити гроші; **фітькати.**

ТРАНЗИСТОР *тран|зистор, ч. р.* Переносний радіоприймач.

ТРАНСПОРТБОР *транспор|т'ор, ч. р.* Пристрій для безперервного переміщення чого-небудь на невелику відстань.

ТРАНШЕЯ *тран|шейа, ж. р.* Довгий, вузький рів.

ТРАПКА *т|рапка, ж. р.* 1. Шматок старої зношеної тканини; ганчірка. 2. *перен.* Про безхарактерну людину.

ТРАСА *т|раса, ж. р.* Широкий асфальтовий шлях, що з'єднує великі міста.

ТРАСОВИНА *трасови|на, ж. р.* Дуже грузьке болото, поросле травою, що утворилося на місці колишніх водойм.

ТРАСОВИЧКА *трасо|вичка, ж. р.* Жінка, яка за гроші чи імпортні товари надає статеві послуги чоловікам-водіям.

ТРИЛЯЖ *три|л'аж, ч. р.* Високе дзеркало з трьох ступок, які складаються.

ТРИНА *т|рина, ж. р.* Посічена солома.

ТРИНАДЦЯТКИ *три|нац'атки, мн., заст.* Чоловічі штани з домотканого полотна в тринадцять пасом.

ТРИНОГ *три|ног*, ч. р. Металева підставка на трьох ніжках, на яку ставлять казан, чавун тощо, готуючи їжу на багатті; **тринога**.

ТРИНОГА *три|нога*, ж. р. Металева підставка на трьох ніжках, на яку ставлять казан, чавун тощо, готуючи їжу на багатті || **триног**.

ТРИТОН *три|тон*, ч. р. Хвостата земноводна тварина родини саламандрових, схожа на ящірку; живе у воді, а зимує на суші.

ТРИПАТИ *т|р'іпати*, недок. 1. Тіпати, очищати волокно конопель від костриці. 2. Трясучи щонебудь, очищати від пилу.

ТРИСКА *т|р'іска*, ж. р. Тонкий шматок деревини, що відколотий від стовбура, колоди тощо.

ТРИСКА *тр'іс|ка*, ж. р. Цінна промислова риба.

ТРОШКИ *т|рошки*, присл. У незначній кількості.

ТРУНА *тру|вина*, ж. р. Спеціально зроблена скриня, у якій ховають покійника; **домовина**.

ТРУС *трус*, ч. р. Той, хто боїться кого-, чого-небудь; **боягуз**.

ТРУСИ *тру|си*, мн. Предмет чоловічої чи жіночої нижньої білизни.

ТРУСЬ-ТРУСЬ *трус' _трус'*, виг. Вигук, яким кличуть кролів.

ТРУТЕНЬ *т|рутєчн'*, ч. р. 1. Самець бджоли, який не виконує ніякої роботи. 2. *перен.* Чоловік, який нічого не робить.

ТРУТОВИК *трудо|вик*, ч. р. Гриб, що паразитує на деревах.

ТРУТОВКА *тру|тоўка*, ж. р. Робоча бджола, що відкладає незапліднені яйця.

ТРУХНЯВИЙ *трух|н'авиї*, прикм. Який від давності, дії вологи, гниття зробився крихким, ламким.

ТУБЕРКУЛЬОЗ *тубе|рку|л'оз*, ч. р. Інфекційне захворювання, що вражає різні органи людини і деяких тварин || **сухоти**.

ТУДОЮ *ту|дойу*, присл. Тією дорогою, у тому напрямку.

ТУЛУБ¹ *ту|луб*, ч. р. Тіло людини.

ТУЛУБ² *ту|луб*, ч. р. Довгий кожух.

ТУМБОЧКА *тум|бочка*, ж. р. Невелика, невисока шафка.

ТУНІКА *ту|н'іка*, ж. р. Довга кофта, розширена донизу, яку носять поверх штанів чи спідниці.

ТУТИЧКИ *тут|тички*, присл. У цьому місці; тут.

ТУФЛІ *туфл'ї*, мн. Взуття, що закриває ногу не вище кісточок.

ТУЧА *ту|ча*, ж. р. Густа темна хмара.

ТУШИТИ *ту|шити*, недок. 1. Гасити вогонь. 2. Готувати страву тушкуванням. 3. Сильно бити по м'ячу || **гасити³**, **топити²**: *не|ма / шоб |дати нор|мал'но пас / а в'ін |тушит' по мн'а|чу* (15).

ТЬОТЯ *т'от'а*, ж. р. 1. Батькова або материна сестра. 2. Жінка середніх років.

ТЮБИЇКА *т'уб·і|т'ейка*, ж. р. Маленька кругла шапочка з вишитими візерунками, яку носять на маківці голови.

ТЮК *т'ук*, ч. р. Що-небудь (сіно, солома, речі та ін.) щільно упаковане в різної форми великі згортки:

ми|нулого |року ку|пила |дес'ят' не^уве^лликих
т'у|к'і^й соломи / то хва|тило до л'у|того (5).

ТЮЛЬ т'ул', ж. р. Прозора сітчаста тканина, якою завішують вікна: з т'ул'і ро|били за|на|в'ески / ч'іп|л'али на |в'ікна / шоб і кра|с'іво |було / і |сонце не^у так у |хату |било (14); йак не^у |було |с'етки ні|йакої / то ро|били х|ватку зо с|тарих т'ул'і^й (2).

ТЮЛЬКА т'ул'ка, ж. р. Дрібна морська риба, зазвичай у солоному маринаді: то по|най|да|йуц'а |тойі т'ул'ки / а то|д'і во|ди по|на|п|вайуц'а / до |ранку і не^у|має *й* жи|вих (13).

ТЮ-ТЮ т'у_т'у, виг. Вигук, яким кличуть курей.

ТЯГА т'ага, ж. р. Рух диму в димарі, який виникає внаслідок різниці тиску.

ТЯГАЧ т'а|гач, ч. р. Спеціальний автомобіль або трактор, який застосовують для буксирування причепів із вантажем, гармат та ін.: йак |т'іл'ки |йа|кас' ма|шина з|рузла / з|разу т'а|гач із хвос|та |йіха^й і вит'а|га^й (12).

ТЯГТИ т'ах|ти, недок. Ухопившись, тримаючись за що-небудь, із силою переміщати в напрямку до себе або за собою.

У

УБЛИНДИТИ у|бл|индити, док. Піти кудись надовго без визначеної мети.

УБОГИЙ у|богий, прикм. Бідний.

УБОРНА у|борна, ж. р. Туалет.

402

УБУВАТИ убу|вати, недок. Зменшуватися (про воду).

УБУТИ у|бути, док. Зменшитися (про воду).

УВ'ЯЗАТИ у|й|язати, док. Щільно обв'язати що- або кого-небудь, стягуючи мотузками чи дротом, прив'язати до чого-небудь: у|й|язали бич|ка на ста|д'і|он'і та _ і п'и|шли з'ратис'а (5).

УВАЖАТИ ува|жати, недок. Виявляти повагу.

УГЛЕДІТИ у|г|лед'іти, док. Побачити кого- або що-небудь.

УГОВОРИТИ у|гово|рити, док. Переконати.

УГОДА у|года, ж. р. Взаємна домовленість про що-небудь.

УГОРІ у|гор'і, у|гор'і, присл. У верхній частині чогось: з'і|брала у|с'у кар|топл'у та _ і поса|дила у|гор'і / де о|то бур|й|ану ба|гато (5).

УГОРКА у|горка, ж. р. Сорт слив || **горка**.

УДАВНІ у|да|вн'і, присл. Давно.

УДІВАТИСЯ уд'і|ватис'а, недок. Одягати на себе верхній одяг.

УДІЙ у|д'ій, у|д'ій, ч. р. Кількість молока, надоєного за один раз.

УДОСВІТА у|досв'іта, у|досв'іта, присл. До сходу сонця.

УЖЕРЕБИТИСЬ *ужере|битис'*, док. Народити маля (про кобилу).

УЗБЕРЕЖЖЯ *узбе^u|реж'.а*, с. р. Смуга землі вздовж берега.

УЗВАР *уз|вар*, ч. р. 1. Солодка рідка страва із сушених фруктів і ягід, зварених у воді. 2. Одна з дванадцяти страв на Святвечір.

УЗДОВЖ *уз|доўж, ўздоўж*, присл. У довжину, у напрямку по довжині.

УЙМА *уйма*, ж. р. Велика кількість чого-, кого-небудь.

УКОСЬКАТИ *у|кос'кати*, док. Заспокоїти кого-небудь.

УКРАШЕННЯ *укра|шен'їа*, с. р. Загальна назва жіночих прикрас.

УКРАЯТИ *ук|райати*, док. Відрізати що-небудь (зазвичай хліб, тканину).

УКСУС *уксус*, ч. р. 1. Рідина з різким кислим смаком, яка є водним розчином оцтової кислоти і вживається як гостра приправа до їжі, для консервування продуктів || **оцет**. 2. Вино, яке переграло і перетворилося на оцет.

УМИВАЛЬНИК *уми|вал'ник*, ч. р. Раковина з краном або спеціальна підвішена посудина з краном, носиком та ін., яка слугує для вмивання.

УМІРАЮЩІЙ ЛЕБЕДЬ *ум·і|райушч·ій |л'еб·ед'* ♦, жарт. Про кого-небудь справді чи вдавано хворого.

УМОРИТИСЯ *умо|ритис'а, ўмо|ритис'а*, док. Втомитися.

УНИЧТОЖАТИ *ун'ішто|жати, недок.* Убиваючи, нищачи, припиняти існування кого-, чого-небудь, призводити до загибелі, смерті; знищувати.

УНТИ *унти, мн.* Зимові чоботи, халяви яких зверху покриті хутром.

УПОВНІ *упоўн'і, ў|поўн'і, присл.* Фаза Місяця, коли видно повний його диск.

УПОТРЕБЛЯТИ *употре|бл'ати, недок.*

1. Використовувати або застосовувати що-небудь з якоюсь метою; уживати. 2. Пити спиртні напої.

УПРАШУВАТИ *уп|рашувати, ў|рашувати, недок.*

Настійливо просити, спонукати щось зробити.

УРАГАН *ура|ган, ч. р.* Дуже сильний вітер, що може спричинити сильні руйнування.

УРОЖАЙ *уро|жаї, ў|рожаї, ч. р.* Кількість зібраних за один сезон рослинних плодів (загальна назва).

УТЮГ *ут'уг, ч. р.* Праска.

УЧАСТВУВАТИ *уч|аствувати, недок.* Брати участь.

УЧАСТІЄ *уч|аст'іє, с. р.* Участь, спільне заняття чим-небудь.

УЧАСТОК *уч|асток, ч. р.* Земельна ділянка, яку колгосп надавав жителям села для вирощування городніх рослин.

УШНЯПИТИСЯ *уш|н'апитис'а, док.* Причепитися до кого-небудь, іти за ким-небудь: *ми йшли / а за |нами уш|н'апиўс'а со|бака (5).*

Ф

ФАБРИКА |фабрика, ж. р. Підприємство, на якому обробляють сировину машинним способом і на якому виготовляють продукцію у великій кількості: мо|йа |мама |разом з |бабою |Кат'ойу ро|били на ш|вейн'ї |фабриц'ї / то на ро|боту хо|дили п·ішки |через «Со|ф·ійіуку» (5).

ФАЗА |фаза, ж. р. 1. Провід, під'єднаний до незаземлених контактів генератора. 2. жарт. Раптове відхилення від норм поведінки; **заскок**.

ФАКАТИ фа|кати, недок. і док. Раптово спалахувати / спалахнути: д|верц'ї до пли|ти в'ідкри|вайш пома|лен'ко / шоб во|гон' не^ч фака|нуї (5).

ФАМІЛІЯ фа|м·ілі'їа, хва|м·ілі'їа, хва|мил'їа, ж. р. Найменування особи, набуте при народженні або вступі в шлюб, що передається від покоління до покоління і вказує на спорідненість || **прізвище**.

ФАНЯ |фан'а, ж. р. Конусна частина молотка.

ФАРТУХ фар|тух, хвар|тух, ч. р. Предмет одягу різного крою, з різного матеріалу, який одягають під час роботи, щоб запобігти забрудненню одягу спереду: пона|ч·іпл'уйут ж·ін'ки хварту|хи і |гаїда до корова|їа (9).

ФАРШ фарш, хварш, ч. р. Подрібнене через м'ясорубку м'ясо, з якого виготовляють котлети: |ран'че ни |було цих мн'асо|рубок / то таким|го моло|точком сп·іц'ї'їал'ним с'їкли / подр'їб'нували так / шоб ви|ликих кус'к'її ни |було / ота|кий тоді буї хварш (9).

ФАСКА |*фаска*, ж. р. Поверхня, утворена зрізанням торцевої частина ребра або кромки на дерев'яних деталях виробів.

ФАТА |*фата*, ж. р. Весільний головний убір нареченої у формі довгого полотнища з тюлю.

ФЕЗЕУ |*фезеу*, незм. Фабрично-заводське училище.

ФЕРМЕР |*фермер*, ч. р. Один із господарів, які об'єднуються для спільної сільськогосподарської праці.

ФИРКАТИ |*фиркати*, х|*виркати*, недок. Сердитися, висловлювати незадоволення.

ФИРЛЯТИ |*фирляти*, недок. Кидати що-небудь зі злості.

ФІГА |*фіґа*, ж. р. Стулена в кулак рука так, що великий палець просувається між вказівним і середнім як знак зневажливого ставлення до кого-небудь; **дуля**.

ФІКСУВАТИ |*фіксувати*, недок. 1. Закріплювати що-небудь у певному положенні, щоб не рухалося. 2. Записувати. 3. Запам'ятовувати.

ФІЛІГРАННО |*філігранно*, присл. 1. Старанно, майстерно виготовлено (про вироби). 2. *перен.* Майстерно виконано (про рухи в танцях, у спортивних іграх та ін.).

ФІЛІЯ |*філія*, ж. р. Магазин.

ФІРАНКА |*фіранка*, ж. р. Шматок тканини, яким завішують вікно; **заслонка**.

ФІТЬКАТИ |*фітькати*, недок. Нерозсудливо витрачати гроші || **транжирити**.

ФЛАНЕЛЬ *фла|нел'*, ж. р. М'яка шерстяна або бавовняна ворсиста тканина полотняного або саржевого переплетіння.

ФЛАНЕЛЬОВИЙ *фла|нел'овий*, прикм. Пошитий із фланелі.

ФОЛЬГА *фол'га*, ж. р. Дуже тонкий блискучий лист металів і сплавів, що використовується для пакування харчових продуктів.

ФОНАРИК *фо|нарик*, ч. р. 1. Освітлювальний пристрій, у якому джерело світла захищене склом. 2. Пишний рукав, унизу на резинці чи манжеті, схожий на ліхтарик.

ФОРМА *|форма, х'ворма*, ж. р. 1. З листового заліза неглибока посудина із загнутими краями (часто з зубчиками на них) для випікання хліба. 2. Спеціальний однаковий за кольором, кроєм та іншими ознаками одяг для осіб певної категорії (військових, учнів, спортсменів та ін.): *|т'іко |сертин' бл|иснуї / їак по|ра шу|кати х'ворму / бо с|коро ї ш|колу* (5).

ФРАЄР *ф|райер*, ч. р., жарг. Модно одягнений хлопець, чоловік.

ФРАМУГА *фра|муга*, ж. р. Частина віконної рами, що відчиняється.

ФРОНТОН *фрон|тон, фран|тон*, ч. р. Верхня частина фасаду будинку, що становить собою трикутну площину, обмежену з боків двосхилим дахом, обрамлену біля основи карнизом.

ФРУКТ *фрукт*, ч. р. 1. *мн.* Солодкі їстівні плоди дерева або куща. 2. *перен., одн.* Неприємна, підозріла або ненадійна людина.

ФУГАНОК *фу|ганок*, ч. р. Теслярський інструмент, рубанок великого розміру з подвійним різцем, призначений для точного стругання великих площин і довгих кромок.

ФУКАТИ *фукати*, *недок.* Дмухати на місце на тілі, яке зазнало термічних опіків.

ФУНДАМЕНТ *фун|дамент*, ч. р. Зазвичай підземна основа з каменю або бетону, на якій встановлюють будівлі різного призначення || **цоколь**. ♦ **Фундамент залити** *фун|дамент залити* – побудувати фундамент майбутньої хати: *шоб |хата |доўго сто|йала / т|реба п|равил'но фун|дамент залити (15).*

ФУРА *фура*, ж. р. Великовантажна машина.

ФУРАЖ *фу|раж*, ч. р. Корм для свійських тварин і птиці (сіно, овочі, картопля, морква та ін.).

ФУРАЖИР *фура|жир*, ч. р. Той, хто в колгоспі займався заготівлею, зберіганням, видачею, підвезенням до ферми фуражу.

ФУРГАЛО *фур|гало*, с. р. Пристрій, що складається з колеса, закріпленого на вертикальному стовбурі, та прикріплених до нього жердин: *о|то |фур|гало ро|били йак // проби|вали л'ід / ўстаў|л'али аж до дна за|тесаній гра|бок чи дуб / а йак хоч / шоб по|доўше слу|жило / то тве|р|де |дери́во / на йа|кій од'і|вали |коле|со в'ід |воза / а до |того |коле|са ч'іп|л'али тич|ки // до |к'ін|ц'іў цих*

ти|чок ч·іп|л'алис' чи |д'іти / чи сан|ки // шоб
|йіхати / б|рали по |зочирид'ї х|лопц'їй / йа|к·і
роск|рут'ували це |фурґало // ка|таўс'а / хто
йак хт'їй / хто с|тойа / хто |сид'а (15).

ФУРИК |фурик, |фур'ік, ч. р. Кашкет.

ФУРМАН |фурман, ч. р. Конюх.

ФУРУНКУЛ фу|рункул, ч. р. Гнійний нарив ||
чиряк.

ФУС фус, хвус, ч. р. Осад від олії на дні банки, пляшки
|| **гуща, осад.**

ФУТЛЯР фут|л'ар, ч. р. Коробка, твердий чохол для
зберігання різних речей.

Х

ХАБАР ха|бар, ч. р. Гроші, які дають службовій особі як підкуп для вирішення певних проблем ||
взятка 1.

ХАЗЯЙІН ха|з'айін, ч. р. 1. Господар дому, глава сім'ї.
2. Власник якогось господарства, речей, майна та ін. на правах приватного або суспільного володіння.

ХАЗЯЙКА ха|з'айка, ж. р. Господиня дому.

ХАЗЯЙСТВО ха|з'айство, с. р. Господарство; індивідуальна сфера виробництва, що складається переважно з будівель господарського призначення, худоби, птиці, власних знарядь праці та оброблюваної ділянки землі ||
господарство 2.

ХАЛАБУДА хала|будуа, ж. р. 1. Будка для собаки.
2. зневажл. Будь-яка побудова (хата, хлів, курінь та ін.).

ХАЛАДРАЙКА халад|райка, ж. р. Верхній жіночий або чоловічий одяг, який одягають переважно тоді, коли йдуть поратися по господарству.

ХАЛАТ ха|лат, ч. р. Довгополий просторий домашній одяг на гудзиках або з поясом, з короткими чи довгими рукавами.

ХАЛАТ МАХРОВИЙ ха|лат мах|ровий. Халат із тканини, яка має ворс, утворений з ниткових петель.

ХАЛЕПА ха|лепа, ж. р. Прикра пригода, неприємність.

ХАЛУПА ха|лу^апа, ж. р. Стара хата невеликих розмірів.

ХАЛЯВА ха|л'ава, ж. р. Верхня частина чобота, що закриває гомілку.

ХАНДРА ханд|ра, ж. р. Похмурий настрої, пригніченість: |кажут' / на|пала ханд|ра / особливо на д'їтеї / ɛ|ралос' / см·і|йалос' / і |раптом |настр'ї пом·і|н'аўс'а / п|лаче / |кидайц'·а іграшками (5).

ХАПАТИ ха|пати, недок. Швидко брати, схоплювати, підхоплювати кого-, що-небудь; **хватати**.

ХАРАПУТНИЙ хара|путний, прикм. Чистий, охайний.

ХАТА |хата, ж. р. Житловий будинок || **господа**.

ХАТА ПІД СОЛОМОЮ |хата п·ід^м со|ломоч'у. Стара хата, покрита соломою || **хата під стріхою**.

ХАТА ПІД СТРІХОЮ |хата п·ід^м ст|р'іхоч'у. Стара хата, покрита соломою; **хата під соломою**.

ХАТА СЛУПОВА |хата с|лупова. Хата глиняна, в основі стін стовпи: ко|ли ка|м·ін'а не^ч бу|ло ше по|ширане їак стройматер'їал / то с|тавили |хату на с|лупах // ка|зали |хата с|лупова // це ко|ли стої|ни ў|копуют' / а |пот'їм м·їж |ними кла|дуть' |вал'ки // |чириз |к·і|'ка рад|к·іў |робл'ат' пец|ре^ч|мичку і оп'їат' кла|дуть' |вал'ки (5).

ХАТА СТАРА |хата ста|ра. Стара сільська хата, у якій уже ніхто не проживає: ста|ра |хата ше

пару |рок'їй пос|тойала по|заду / а по|том йї|її
роз'їб|рали і |виве^зли (5).

ХАТА ХОЛОДНА |хата хо|лодна. Найбільша кімната в хаті, яка не опалювалася і використовувалася взимку для зберігання продуктів харчування, а в інші пори року, особливо влітку – для прийому та відпочинку гостей: *де збе^р'ї|гали / ну те / шо |портиц'а не^|зоу^сім ш|видко / за|носили ї холо|дну |хату // там во|но могло |тижде^ч' два сто|їати // а |л'їтом |гост'ї йак на|їїдут' / то там си|д'їли / ви|пи|вали / с|пати їїх к|лали (5).*

ХАТА ШЕВЧЕНКІВСЬКА |хата ше^ц'ї|ченк'їц'с'ка.

Дуже стара глиняна нужденна хата.

ХВАТАТИ хва|тати, *недок.* Швидко брати, схоплювати, підхоплювати кого-, що-небудь ||
хапати.

ХВАТКА х|ватка, |фатка, *ж. р.* 1. Сітка, напнута на кінці з'єднаних навхрест гнучких гілок, прикріплених до держака, яку використовують для ловлі риби. 2. *перен.* Манера поведінки, дій кого-небудь.

ХВАЦЬКИЙ х|вац'кїй, *прикм.* Завзятий, запальний.

ХВИЛЮВАТИСЯ хвил'у|ватис'а, *недок.*
Непокоїтися, відчувати хвилювання ||
беспокоїтися, волнуватися.

ХВИЛЯ х|вил'а, *ж. р.* Вал води, викликаний коливальним рухом водної поверхні.

ХВИЦАТИ хви|цати, *недок.* 1. Бити однією або двома задніми ногами (про копитних тварин); брикати:

йак поч|не тої к·ін' хви|цати / шо бо|їс'а
п·ід'ї|ти д'н'ого (10). 2. Граючись, пустуючи,
обороняючись та ін., бити або робити різкі рухи
ногою або ногами (про людей).

ХВІРТКА х|в·іртка, ж. р. Дверці, якими зачиняють
прохід в огорожі || **калітка**.

ХВІСТ хв·іст, ф·іст, ч. р. 1. Задня кінцева частина
тіла тварин, що є продовженням хребта. 2. Довге
пір'я на задній частині у птахів. 3. *перен.* Кінцева
частина людей, техніки, що рухаються один за
одним або групою.

ХВОЙДА х|воїда, ж. р. Жінка, яка веде розпусне
життя.

ХВОЙДАТИСЯ х|воїдатис'а, *недок.* 1. Вести
розпусне життя. 2. Ходити по людях без мети.

ХВОРИЙ НА ГОЛОВУ х|ворий на |голову ♦. Дурний.

ХВОРИЙ х|ворий, *прикм.* Який має яку-небудь
хворобу, нездужає; нездоровий; **больний**.

ХВОРИТИ хво|r'іти, *недок.* Бути хворим || **боліти**.

ХВОРОБА хво|rоба, ж. р. Поганий стан здоров'я,
недуга || **боліть**.

ХВОСТІВКА Хвос'ц'їйка, ж. р., *вл. н.* Назва кутка:
Хвос'ц'їйка / це та|ка |доўга |вулиц'а / во|на
на|гадує хв·іст (13).

ХИВКА |хийка, ч. і ж. р. Про когось, хто кашляє.

ХИВАТИ |хиїкати, *недок.* Кашляти.

ХИМА |Хима, ж. р., *вл. н.* Жіноче ім'я Юхима.

ХИМКА **З** **ТРУДОДНЯМИ** |Химка з
трудо|д'н'ами ♦. Про людину, яка не працювала,
але хоче отримати за що-небудь плату.

ХИРІТИ |хир'іти, *недок.* Хворіти.

ХИРЛЯВИЙ |хирл'авий, *прикм.* 1. Хворий.

2. Голодний. 3. Змучений.

ХЛАПАЧКА хла|пачка, *ж. р.* Пристрій для биття мух, зроблений зі шматка шкіри, гуми, закріпленого на довгій ручці; **мухобойка**.

ХЛІВ хл'іў, *ч. р.* У господарстві – окреме приміщення для домашніх тварин || **сарай 2**.

ХЛОПНУТИ х|лопнути, *док.* 1. З гуркотом зачиняти чи відчиняти (про двері). 2. *перен.* Швидко випити (про спиртне): |ран'че не^ч |вип'їиш *п'росто так / то |п'ісл'а р'оботи заб'їгали ў Че^чрем|шину / х|лопнули по сто п'її|с'ат і по до|мах (15).*

ХЛЬОСТАТИ хл'ос|тати, *недок.* Бити кого-небудь паском, батогом.

ХЛЮЩ хл'ушч, *ч. р.* Злива. ♦ **Мокрий, як хлющ** |мокрий / їак хл'ушч – дуже мокрий.

ХЛЯСТИК х|л'астик, *ч. р.* Прямокутна деталь, якою стягують елементи одягу (рукава, верхній одяг у талії та ін.).

ХМАРА ГРОЗОВА х|мара грозо|ва. Чорна дощова хмара.

ХОВАТИ хо|вати, *недок.* 1. Здійснювати обряд похорону. 2. Маскувати, прикривати певним чином від інших що-небудь. 3. Складати.

ХОДИТИ НА ГЛИНУ хо|дити на г|лину ♦. Допомагати сусідам чи родичам у будівництві хати з глини; **їти на вальки**: с'їм раз хо|дили на г|лину / то р'вали так / нар|вали / на но|силки /

при|несли і отак / то |вал'ками скла|дали / то так с'їм раз (1).

ХОДИТИ *ход|ити, недок., |ход'у, 1 ос. одн.*
Переміщатися в просторі за допомогою ніг.

ХОДКА *|ходка, ж. р. 1.* Переміщення пішки чи на транспортному засобі з поверненням на вихідне місце з метою доставки будь-чого. *2. крим., жарг.* Судимість, відбування покарання у вигляді позбавлення волі.

ХОЛЄРА *хол|'ера, ж. р. 1.* Гостроінфекційне епідемічне шлункове захворювання, що супроводжується корчами, проносом, блюванням. *2. перен.* Будь-яка неприємність. *3.* Лайливе слово.

ХОЛОД *|холод, ч. р.* Низька температура навколишнього середовища.

ХОЛОДЕЦЬ МНЯСНИЙ *холо|дец' мн'ас|ний.*
Холодець із м'ясного відвару.

ХОЛОДЕЦЬ РИБЛЯЧИЙ *холо|дец' |рибл'ачий.*
Холодець із рибного відвару.

ХОЛОДЕЦЬ *холо|дец', ч. р.* Драглиста страва, яку одержують при охолодженні м'ясного або рибного відвару з подрібненими шматочками м'яса чи риби.

ХОЛОДОК¹ *холо|док, ч. р.* Затінене місце; затінок.

ХОЛОДОК² *холо|док, ч. р.* Багаторічна трав'яниста рослина родини лілійних: *у нас |кажут' |зайачий холо|док / в'їн росте |перед |хати і ў сад|ку / коли т|реба / то дода|йу до бу|кета (5).*

ХОЛОСТЯК *холос|т'ак, ч. р.* Який не перебуває у шлюбі (про хлопця, чоловіка); неодружений.

ХОМ'ЯК *хом|й'ак, ч. р.* Польовий гризун, який живе в норах і завдає шкоди зерновим культурам.

ХОМА *Хо|ма, ч. р., вл. н.* Чоловіче ім'я.

ХОМУТ *хо|мут, ч. р.* 1. Шийна частина кінської упряжі, що являє собою дерев'яний остов (кліщі), укритий м'яким валиком. 2. Деталь у формі зігнутого в кільце тонкого листового металу, призначена для фіксації трубчастих з'єднань: *ко|лис' й'ак о|д'іне|чи шланг на тру|бу / то тра|було аку|ратно с|т'агувати др'іт / щоб не|пер|чит'а|гнути / бо р'і|зина мог|ла |лопнути / а ти|пер |є хому|ти / л'а|га|ют' |р'імно / |добре |держат' (8).*

ХОРОМИ *хо|роми, мн.* 1. Багате приміщення. 2. Добротний сучасний сільський одно- чи кількаповерховий будинок.

ХРАМ *храм, ч. р.* 1. Релігійне свято на честь первоверховних апостолів Петра і Павла; головне релігійне свято села; **Петра**. 2. Будівля, де відбуваються богослужіння, релігійні обряди.

ХРАЩ *храшч, ч. р.* Хрящ; гнучка і пружна тканина, що з'єднує частини кістяка, а в деяких тварин становить сам кістяк.

ХРЕБЕТ *хре|бет, ч. р.* Основа скелета людей і тварин, що складається з ряду кісток, проходить уздовж спини і має в собі спинний мозок.

ХРЕСНА *х|ресна, ж. р.* Жінка, яка брала участь в обряді церковного хрещення, тримала дитину на

руках під час обряду, стосовно цієї дитини;
хресна мати.

ХРЕСНИЙ *хр'есний*, ч. р. Чоловік, який брав участь в обряді церковного хрещення дитини, стосовно цієї дитини; **батько хресний.**

ХРЕСТИК *х'рестик*, ч. р. Християнський культовий предмет у формі хреста, який носять як оберіг чи прикрасу.

ХРЕСТИНИ *хре^чс|тини*, мн., обр. Церковний обряд хрещення, а також частування, святкування після цього обряду.

ХРЕСТИТИ *хре^чс|тити*, *недок.* 1. Здійснювати над ким-небудь обряд хрещення. 2. Рухом правої руки зображувати знак хреста: *ко|лис'йак с'їдали |йїсти / то хре^чс|тили |йїжу / бо ка|зали / шо не^ч|рес'т'ане |йїсти не^ч |можна* (13).

ХРИСОСАТИСЯ *хрис|тосатис'а*, *недок.* 1. Вітатися на Великодні свята, промовляючи «Христос воскрес!»: *|бат'ушка про|в'їй пана|хиду |б·і|а нас / там / де хрест голодо|мору / а |пот'ім і|шої і хрис|тосайс'а* (5). 2. Дитяча гра-забавка на Великодні свята, коли учасники вдаряють крашанку об крашанку, чим визначають переможця || **цокатися 2**: *|зараз не^ч |видно / шоб |д'їти хрис|тосалис'а / а ми / ко|ли бу|ли ма|лими / то |т'їки на ц|винтар'ї |дали к|рашанку / з|разу |б·і|гли хрис|тосатис'а / у |кого |ц'їла / тої |виграї* (5).

ХРІН *хр'їн*, ч. р. Овочева рослина з потовщеним кореневищем, їдким і гірким на смак: *|ран'че*

х|рону |було с'ц'їл'ки / шо |бат'ко йо|го лед'
|вив'їй // а ти|пер зак|рутки йак |п'їдут' / то
|ходиш шу|кайїш |поза го|роди (5).

ХРУСТАЛЬ хрус|тал', ч. р. 1. Скло високого гатунку, якому властива здатність сильно переломлювати світло; криштал'. 2. Посудина з такого скла.

ХРУЩ хрушч, ч. р. Травневий жук.

ХТІТИ х|т'їти, недок. Хотіти.

ХТОКАЛО х|токало, ч. р. Той, хто постійно перепитує, промовляючи «хто-хто».

ХУДОБА ху|доба, ж. р. Свійські рогаті тварини.

ХУДОРБА худор|ба, ж. р. Дуже худа людина: та
й|к'ї там т'ї сол|дати бу|ли / од|на худор|ба /
|зуби повипа|дали / цин|га / |йїсти |хочут' / |поки
ст'ї|рали |йїхн'у так нази|вайїму х'ворму / то
си|д'їли / аж к'їст|ки |можна бу|ло пошчи|тати
(13).

ХУРА |хура, ж. р. Вантажна машина з довгим закритим кузовом (часто двома) для різних перевезень на великі відстані.

ХУРДИЛИГА хурди|лига, ж. р. Хуртовина, віхола.

ХУС хус, ч. р. Осад від олії на дні банки, пляшки; **осад**.

ХУСТИНА хус|тина, ж. р. Жіночий головний убір із шерстяної або іншої тканини, квадратної форми.

ХУСТИНКА СИТЦЕВА хус|тинка |ситц:ева.
Невелика хустка із ситцю.

ХУСТКА ВОСЬМИЙ НОМЕР |хустка |вос'миї
|номе^чр. Хустка розміром 80 на 80 сантиметрів.

ХУСТКА ПУХОВА |хустка пу|хова. Хустка з пуху.

ХУСТКА ТЕРНОВА |хустка те^чр|нова. Шерстяна хустка.

ХУСТКА ТУРЕЦЬКА |хустка ту|ре^ц'ка. Хустка з турецьким узором.

ХУСТКА ЦИГАНСЬКА |хустка ци|ганс'ка. Велика квітчаста хустка з тонкої шерсті з китицями.

ХУСТКА ЧЕТВЕРТИЙ НОМЕР |хустка че^чт|верт^й |номе^чр. Мала за розміром хустка.

ХУСТКА ШОСТИЙ НОМЕР |хустка |шост^й |номе^чр. Хустка розміром 60 на 60 сантиметрів.

ХУТІР |хут'ір, ч. р. Відокремлене поселення, де проживало від однієї до кількох сімей.

ХУТКО |хутко, присл. Швидко.

Ц

ЦАБЕ ца|бе, незм. 1. виг. Вигук, яким волів, коней повертають праворуч. 2. с. р. Хтось із керівництва району, області.

ЦАП цап, ч. р. Самець кози.

420

ЦАРАПАТИ ца|рапати, недок. Зачіплюючи чим-небудь гострим, твердим, робити подряпини || **драпати 2, драшпати.**

ЦАРСЬКА КОРОНА |царс'ка ко|рона, бот. Рослина родини лілійних, квітка якої формою нагадує корону.

ЦВИНТАР ц|винтар, ч. р. Місце, відведене для поховання померлих || **кладбіще, кладовище.**

ЦВИНТАРСЬКИЙ Ц|винтарс'кий, мікротоп. Назва ставка, що знаходиться на околиці села: *Ц|винтарс'кий ста|вок / бо |б·іл'а ц|винтара* (13).

ЦВІЛЬ ц'в·іл', ж. р. Пухнастий наліт грибків на продуктах, різних предметах, що появляється від вологості і викликає їх псування || **плісінь.**

ЦВІРІНЬКАТИ ц'в·і'р'ін'кати, недок. Видавати звуки «цвірінь-цвірінь» (про горобців).

ЦВІКАТИ ц'в·ікати, недок. Висловлювати своє незадоволення з якогось приводу, звинувачуючи при цьому часто і співрозмовника.

ЦВІРКУН ц'в·і'р|кун, ч. р. Комаха підряду прямокрилих, яка тертям крил створює тріскучі звуки.

ЦВІСТИ ц'в'іс|ти, *недок.* 1. Розкриватися, розпускатися (про квіти). 2. Покриватися пліснявою, цвіллю.

ЦВЬОХНУТИ ц'в'о|хнути, *док.* Швидко зникнути з поля зору: *не|їс|тигнєчи ска|зати / шо|можна і|ти з|ратис'а / їак во|ни їже ц'в'о|хнули* (5).

ЦЕБЕНІТИ циби|н'іти, *недок.* Литися невеликою цівкою (про рідину).

ЦЕЙГО цей|го, *незм.* Вставне слово.

ЦЕЙГОКАТИ цей|гокати, *недок.* Універсальне слово на позначення будь-якої дії.

ЦЕПОЧКА |цепочка, *ж. р.* Прикраса для шії з послідовно з'єднаних одне з одним металевих кілець.

ЦИБАТИ |цибати, ци|бати, *недок.* Стрибати: *ма|лими ї ка|н'ікули л'ітн'і у|вес' ден' си|д'іли ї ста|ї|ку / |цибали з к|ладки / ни|рали / у ква|ча з|рала* (10).

ЦИБРО циб|ро, *с. р.* Дерев'яне відро.

ЦИБУЛЯ ци|бул'а, *ж. р.* Овочева городня рослина з їстівною цибулиною та їстівним трубчастим листям.

ЦИБУХ |цибух, *ч. р.* Трубчасте листя цибулі із суцвіттям, яке залишають для насіння: *|цибух'її ни ч'і|пай / їа ли|шила їїх на |с'ї|анку* (5).

ЦИГАНІТИ ци|ганити, *недок.* Настирливо просити; **КЛЯНЬЧИТИ**.

ЦИГАНКА¹ ци|ганка, *ж. р.* Жінка-представниця циганського народу.

ЦИГАНКА² *ци|ганка, ж. р.* Сорт картоплі: *темно_ |син'а / це ми ка|зали ци|ганка / а во|на |йакос' по_ |інакшому з|вец'.а* (5).

ЦИГАНСЬКИЙ *ци|ганс'кий, прикм.* Яким послуговувалися цигани, запозичений у циган: *ци|ганс'ка |голка бу|ла в у|с'ix* (12).

ЦИГЕЙКА *ци|гейка, ж. р.* Хутро, вироблене зі шкіри овець цигайської породи.

ЦИДУЛКА *ци|дулка, ж. р.* Припис до виконання, інструкція: *да|дут |йакус' ци|дулку / а ти ро|би шо |хоче|чи* (7).

ЦИКЛ *цикл, ч. р.* 1. Види робіт, процесів, сукупність яких становить завершене коло дій для відповідного часового проміжку. 2. Щомісячні виділення крові в жінок, які досягли статевої зрілості; **менструація**.

ЦИНГА *цин|га, ж. р., мед.* Захворювання людини, спричинюване недостатньою кількістю в їжі вітамінів, що виражається в загальній кволості, кровоточивості та набрякlostі ясен та ін.: *йак при|шли ра|д'анс'к'і сол|дати |й |бере|зн'і / то та|к'і ху|ді / |зуби повина|дали / цин|га страш|на // да|вали |йм часни|ку* (13).

ЦИРКУЛЯРКА *цирку|л'арка, ж. р.* Електричний інструмент для розпилювання дерева, в якій ріжучою частиною є кругла пилка: *приве|зут' дро|у на зи|му / то |добре / шо цирку|л'арка |е / о|то за два дн'і не|ре|р'іже / не|ре|коле / а то|д'і |д'іти |й хл'і|у по|нос'ат' / поскла|дайут'* (5).

ЦИТЬ *цит', виг.* Окрик, що виражає наказ мовчати.

ЦИТЬКАТИ *цйт'кати, недок.* Наказувати кому-небудь галасувати, кричати та ін., вимовляючи слово «цить».

ЦИЦЬКА *цци'ка, ж. р.* Сосок людини або самки тварини; жіночі груди. ♦ **Жаба цицьки дасць** *жаба цци'ки дас'ц'* – хтось утопиться, пропаде, загине.

ЦІ ДНІ *ц'їдн'ї.* Щомісячні виділення крові в жінок, які досягли статевої зрілості; **менструація**.

ЦІВКА¹ *ц'їўка, ж. р.* Тонкий струмінь води або якої-небудь рідини.

ЦІВКА² *ц'їўка, ж. р.* Шпулька для намотування ниток (у ткацькому човнику).

ЦІДИЛОК *ц'їдилок, ч. р.* Спеціальне сито для проціджування молока. ♦ **Як гімно на цідилку йак г'ім|но на ц'ї|дилку** – залишатися ні з чим.

ЦІНА *ц'їна, ж. р.* Вартість товару, виражена в грошових одиницях.

ЦІП *ц'їп, ч. р.* Ручне знаряддя для молотьби, що складається з довгого держака, прикріпленого до нього ременем або мотузком короткого дерев'яного бича.

ЦІПИЛНО *ц'їпилно, с. р.* Держак ціпа; ціпилно.

ЦІП-ЦІП *ц'їп ц'їп, виг.* Вигук, яким кличуть курчат; **цяп-цяп**.

ЦОКАТИСЯ *цокатис'а, недок.* 1. Торкатися своєю чаркою чарки іншого учасника застілля після проголошення тосту. 2. Дитяча гра-забавка на Великодні свята, коли учасники вдаряють

крашанку об крашанку, чим визначають переможця; **христосатися**.

ЦОКОЛЬ |цокол', ч. р. 1. Зазвичай підземна основа з каменю або бетону, на якій встановлюють будівлі різного призначення; **фундамент**: ви|копували ло|патою тран|шейі п·ід |цокол' / з |камен'у викла|дали йо|го / то|д'і да|вали час / шоб |вистойа|йс'а (15). 2. Частина електричної лампи, яка слугує для закріплення її контакту з електричним колом.

ЦУГИКАТИ цу|гикати, недок. Щось робити не поспішаючи, повільно.

ЦУЙКА |цуйка, ж. р. Горілка. ♦ **Цуйку цідити** |цуйку ц'ї|дити – розпивати спиртні напої.

ЦУКІНІ цу|к·ін'і, ч. р. Сорт кабачків циліндричної форми, які використовують, не чекаючи повної стиглості плоду.

ЦУКРОВИЙ ДІАБЕТ цук|ровий д'їа|бет. Хвороба, пов'язана зі збільшенням цукру в крові; **діабет**.

ЦУРКА |цурка, ж. р. Кругла, загострена з двох боків дерев'яна паличка для дитячої гри.

ЦУРКИ |цурки, мн. Дитяча гра, у якій довшою палицею викидають коротшу, покладену поперек викопаної для цього ямки: йа|к·і то|д'і і|гри бу|ли // ну / ў ш|кол'і т'їки пи|рерва / то виб·і|гали г|ратис'а ў |цурки (11).

ЦУЦИК |цуцик, ч. р. Маленький собака.

ЦУЦИНЯ цуци|н'а, с. р. Маля собаки.

ЦЮНЬКАТИ |ц'ун'кати, недок. Зменш. до **ЦЮНЯТИ**.

ЦЮНЯТИ |ц'ун'ати, недок. Помаленьку йти (про дощ): над'вор'ї |ц'ун'айе з'ранку / йже на го'род не^и |п'їдеш (5).

ЦЯ ц'а, займ., |ц'ойу, О. в. Ця, цією: шо в'ін |т'їки ни ро|бий з ц'ойу п|л'амоч'їу / шоб бат'їки ни по|бачили / бо полу|чиї би доб'р'аче (9).

ЦЯМКАТИ |ц'амкати, недок. Прицмокувати під час жування; **чамкати**.

ЦЯМРИНА ц'ам|рина, ж. р. Верхня частина колодязя.

ЦЯП-ЦЯП ц'ап_ц'ап, виг. Вигук, яким кличуть курчат || **ціп-ціп**.

ЦЯПАТИ |ц'апати, недок. 1. Видавати звуки «цяп-цяп» (про курчат). 2. Звуками «цяп-цяп» підзивати курчат, а часто і курей.

ЦЯЦЬКА |ц'ац'ка, ж. р. Річ, призначена дітям для гри; іграшка; **лялька 1**.

Ч

ЧАД *чад, ч. р.* 1. Задушливий, отруйний газ, що йде з печі після неповного згоряння палива. 2. Міцний, густий, п'янкий запах, що його виділяють рослини, особливо під час цвітіння. 3. Стан надмірного сп'яніння: *ше ї та|кому п|яному ча|ду їа їо|го н|їколи ни |бачила* (5).

ЧАДИТИ *ча|дити, |чадити, недок.* 1. Диміти, коптіти: *|чадит так / шо / бу|ва / ї |хат'ї ни ї|держис'а* (15). 2. Напускати диму курінням, паленням та ін.: *шо о|то во|ни |зара випус|кайут' / м'ї |купит' у мага|зин'ї т'ї цигар|ки / то |чадит' їак пара|воз / а їа|ке_ж во|но їду|шайуче / гет' ни|ма чим |дихати* (7).

ЧАЙКА *|чайка, ж. р.* Водоплавна пташка родини чайкових з тугим густим пір'ям і довгими крилами.

ЧАЛАПАТИ *ча|лапати, недок.* Повільно йти, човгаючи ногами по землі.

ЧАЛАПОНДЯ *чала|понд'а, ч. і ж. р., жарт.*
1. Людина, яка йде повільно, човгаючи ногами по землі. 2. Про будь-кого, хто йде перечеплюючись.
3. Домашня птиця (кури, гуси, качки та ін.).

ЧАМКАТИ *|чамкати, недок.* Прицмокувати під час жування || **чмакати, цямкати.**

ЧАМОРІ *|чамор'ї, мн.* Заболочене, поросле різними кущами і деревами місце; трясовина, болото.

ЧАМОРНИЙ *|чаморний, прикм.* Напівпритомний, який не розуміє, що з ним відбувається.

ЧАН *чан, ч. р.* Низька діжка з двома вухами, в яку зливають помий і з якої дають пійло худобі.

ЧАПА *ча|па, ж. р.* Знаряддя для ручного обробітку просапних культур || **сапа**.

ЧАПАТИ *|чанати, недок.* Повільно йти.

ЧАПАТИ *ча|пати, недок.* Обробляти просапні культури і підпушувати під ними ґрунт сапою || **сапати**.

ЧАПЛЯ *|чapl'a, ж. р.* Довгоногий болотяний птах з великим дзьобом і довгою шиєю, зверху сірий, груди, черево і з-під хвоста білі, на потилиці довгий чорний чуб.

ЧАРА *ча|ра, ж. р.* Сковорода, неглибокий круглий посуд, у якому смажать їжу.

ЧАРІВНИЦЯ *чар'ї|ниц'а, ж. р.* Сорт картоплі: з|верху |розова / по|хожа на красно|п·і|л'с'ку / а|ле гла|ден'ка / бо красно|п·і|л'с'ка т|рохи шир|шава (5).

ЧАРКА *|чарка, ж. р.* Скляна посудина для пиття вина та спиртних напоїв; келих.

ЧАС ЗА СЕЛО *час за се^u|ло* ♦. Помирати; **пора за село**.

ЧАС *час, ч. р.* 1. Одиниця виміру часу, що дорівнює 60 хвилинам; година. 2. Безперервний плин, біг хвилин, тривання.

ЧАСИ *ча|си, мн.* Прилад для вимірювання часу протягом доби; годинник.

ЧАСНИК *час|ник, ч. р.* Городня рослина з різким смаком і запахом, вживається як страва, приправа.

ЧАСНИЧИНА часни|чина, ж. р. Головка часнику.

ЧАСНОЧНИЦЯ час|ночниц'а, ж. р. Кухонний предмет, яким видавлюють часник.

ЧАСТУВАННЯ часту|ван'а, с. р. У весільному обряді обрядодія обдаровування наречених.

ЧАСТЬ час'ц', ж. р. Частина, складовий елемент чогонебудь.

ЧАШЕЧКА |чаше|чка, ж. р. 1. зменш. до **чашка**.
2. Пластмасова або поролонова вставка в бюстгальтері купальника.

ЧАШКА |чашка, ж. р. Фарфорова, фаянсова, металева, скляна посудина для пиття молока, чаю та ін.

ЧЕЗЕТА че|зета, ж. р. Мотоцикл чеського виробника «Čezet»; **чіза**.

ЧЕЛЮСТІ |чел'ус'т'і, мн. Вихід кухонної печі, отвір дугастої форми між припічком і внутрішньою частиною печі.

ЧЕЛЮСТЬ |чел'ус'т', ж. р. Пластинка зі штучними зубами || **щелепа**.

ЧЕМЕРІ |чеме|р'і, мн. Волосся (зазвичай довге): ну йак з'ї|дуц'а ц'ї ж'ін|ки / йак поч|нут' т'а|гати од|на |одну за |чеме|р'і / шо с|в'іта |мало (14).

ЧЕМОДАН че|мо|дан, ч. р. Коробка зі шкіри або іншого матеріалу з ручкою, яка слугує для перевезення багажу.

ЧЕРВОНА че|р|вона, ж. р. Сорт квасолі: п|росто че|р|вона та_ї у|се / аж бурач|кова та|ка / її|її до коўба|си добаў|л'али (5).

ЧЕРЕВИК че^чре^в|вик, ч. р. Взуття вище кісточок на шнурках || **ботінки**.

ЧЕРЕДА¹ че^чре^д|да, ж. р. Стадо тварин (перев. великої рогатої худоби), які разом випасаються.

ЧЕРЕДА² че^чре^д|да, ж. р. Вид однорічних трав'янистих рослин родини складноцвітих, що використовуються в медицині || **бабині воші**.

ЧЕРЕМШИНА Чи^рим|шина, ж. р., вл. н. Назва закладу громадського харчування, що знаходиться в центрі села.

ЧЕРЕПАХА че^чре^п|паха, ж. р. Покритий костистим панциром плазун, що повільно переміщується на коротких ногах.

ЧЕРЕПИЦЯ че^чре^п|пиц'а, ж. р. Покрівельний матеріал у формі випалених глиняних і цементових жолобчастих пластинок або плиток.

ЧЕРЕХИ |че^ре^хи, мн. Сорт черешень.

ЧЕРЕВО |че^риво, с. р. Живіт, частина тіла людини і тварини, в якій міститься шлунок, кишківник.

ЧЕРІНЬ че^ч|р'ін', ч. р. 1. Нижня площина, дно печі, де горять дрова – місце для випікання хліба і варіння страв. 2. Площина над зводом печі (між комином і стіною), на якій сплять, сушать зерно.

ЧЕРПАК че^чр|пак, ч. р. 1. Велика ложка, якою насипають рідку страву. 2. жарг. Військовий-строковик, який прослужив від року до півтора.

ЧЕРТЬОЖ че^чр|т'ож, ч. р. Умовні графічні відображення якої-небудь будови.

ЧЕШКИ |че^шки, мн. Спортивне взуття у формі легких тапок без підошви.

ЧИВИРЛАПИЙ чивир|лапий, прикм. Про людину, яка йде, постійно за щось перечіплюючись ногами.

ЧИЖІВ Чи|ж·йї, мікротоп. Назва ставка, що знаходиться в межах села; **ЧИЖОВИЙ**.

ЧИЖОВИЙ Чи|жовий, мікротоп. Назва ставка, що знаходиться в межах села || **ЧИЖІВ**: ставок Чи|жовий |б·і|'а Івана Чи|жа // Чи|ж·і там посто|їан:о |жили (13).

ЧИМ ЧОРТ НЕ ШУТИТЬ чим чорт не^ч |шутит' ♦. Кажуть, коли людина не зовсім упевнена в позитивному результаті будь-якої справи, а сподівається на випадок, удачу чи допомогу вищих сил.

ЧИНКА |чинка, ж. р. Пристрій для загострення кінчика олівця; **підстругачка**.

ЧИРАК чи|рак, чи|р'ак, ч. р. Гнійний нарив; **фурункул**.

ЧИРВАК чир|вак, ч. р. Черв'як; безхребетна тварина, яка пересувається, вигинаючи своє м'яке видовжене тіло.

ЧИРИНОК чирин|нок, ч. р. Довга дерев'яна рукоять до сільськогосподарського реманенту || **держак**.

ЧИРКУХА чир|куха, ж. р., бот. Сорт слив: в'ід |к·істки |дуже по|гано в'ідце^ч|гокуйуц'а [відстають] / со|лодк·і / не^чве^ч|лик·і (5).

ЧИСОТКА чи|сотка, ж. р., мед. Заразне шкірне захворювання.

ЧИСТИТИ |чистити, недок. 1. Знімати бруд. 2. Оббирати, здирати обгортки на качанах

кукурудзи. 3. Знімати землю, обрізати гичку з буряків, моркви: у ш|кол'ї |вос'їн' було ну два у|роки / а то|д'ї на го|родн'у чи на |поле / йак на го|родн'у / то |добре / бо |можна було до|дому при|нести пом'ї|дор чи |моркву / а на бура|ки ко|ли / шо |в'їз'меш / си|диш / |чистиш (10).

ЧИХВОСТИТИ чих|востити, недок. Дуже сварити кого-небудь: |ран'че не^ч |можна було кол'аду|вати / шчидру|вати / пос'ї|вати / заборон'али / учите^ч|л'ї за цим ди|вилис'а // |т'їко хто п'ї|де пос'ї|вати / з|разу на л'ї|н'їц'ї |перед ус'ї|ма Со|ф'їяа визи|вайє і чих|востит' (8).

ЧІЗА |ч'їза, ж. р. Мотоцикл чеського виробника «Čezet» || **чезета**.

ЧКАЛОВА ч|калова, ж. р. Сорт червоних черешень.

ЧМАКАТИ ч|макати, недок. Прицмокувати під час жування; **чамкати**.

ЧМАНІТИ чма|н'їти, недок. Утрачати здатність нормально мислити, діяти.

ЧОБОТИ |чоботи, мн. Шкіряне взуття з халявами різної висоти.

ЧОБОТИ ЗАМШОВІ |чоботи |замшов'ї, мн. Жіночі чоботи із замші.

ЧОБОТИ КИРЗОВІ |чоботи |кирзов'ї, мн. Чоботи з кирзи.

ЧОВГАТИ |чоўгати, недок. Повільно йти.

ЧОВНИК |чоўник, ч. р. 1. Ткацька продовгувата колодка для цівки з ниткою. 2. Дерев'яна голка,

---

прилад, яким в'яжуть рибальські сіті.
3. Невеличке суденце.

ЧОВПТИ чо^уп|ти, недок. 1. Повільно або важко йти.
2. перен. Виконувати яку-небудь складну, відповідальну роботу.

ЧОЛО чо|ло, с. р. Верхня частина обличчя людини.

ЧОЛОВІК чоло|в'ік, ч. р. 1. Дорослий чоловік ||
мужчина. 2. Чоловік стосовно жінки, з якою він
одружений || муж, супруг. 3. Одиниця
обрахунку кількості людей || душа 3.

ЧОПЧИКИ |чопчики, мн. Дитяче взуття з тканини.

ЧОРНА СЛИВА |чорна с|лива. Сорт сливи.

ЧОРНИЛО чор|нило, с. р. Назва портвейну і загалом
усіх кольорових вин.

ЧОРНИЛЬНИЦЯ чор|нил'ниц'я, ж. р. Спеціальна
посудина для чорнила, у яку вмочують перо, коли
пишуть: |шарикових |ручок ра|н'іше не^ч |було /
то ми пи|сали |перами / на |партах сто|їали
чор|нил'ниц'і / о|то ї|мочиш і почи|найш
ви|водити / а йак|шо |б'іл'ше нате^чкло / то
промо|кал'на бо^чмага бу|ла дл'а |ц'ого (8).

ЧОРНОБИЛЬЦІ чор|нобил'ці, мн. 1. Ті, хто брав
участь у ліквідації наслідків аварії на
Чорнобильській АЕС. 2. Вимушені переселенці з
Чорнобиля або 30-кілометрової зони
відчуження.

ЧОРНОБУРКА черно|бурка, ж. р. Шапка з хутра
чорно-бурої лисиці.

ЧОРНОВИК чорно|вик, ч. р. Чернетка; чорновий
текст, рукопис.

- ЧОРНОЗЕМ** *чорно|зем, чорно|з'ом, ч. р.* Родючий ґрунт темного кольору.
- ЧОРНОСЛИВ** *чорнос|лиў, ч. р.* В'ялені плоди слив.
- ЧОРНУШКА** *чор|нушка, ж. р.* Однорічна квіткова рослина, насіння якої використовують як спецію.
- ЧОТИРИКЛИНКА** *чотирик|лінка, ж. р.* Спідниця, пошита з чотирьох клинів.
- ЧОХА** *|чоха, ж. р., жарг.* Певним способом укладене, підстрижене або завите волосся на голові;
стрижка.
- ЧОХОЛ** *чо|хол, ч. р.* Жіночий одяг у формі сорочки з непрозорої тканини, який одягають під прозору сукню.
- ЧУБ** *чуб, ч. р.* Волосся на голові чоловіка.
- ЧУБИТИСЯ** *|чубитис'а, недок.* Сваритися.
- ЧУБУК** *чу|бук, ч. р.* Живець виноградної лози, який використовують для садіння: *йак|шо виноград пона|равийс'а / то з |ос'ін'ї го|туїу |к'ілка чубу|к'іў (8).*
- ЧУВСТВО** *|чуїство, с. р.* Почуття; психічні та фізичні відчуття людини.
- ЧУКЧА** *|чукча, ч. і ж. р.* Нечисленний корінний народ крайнього північного Сходу Азії.
- ЧУМА** *чу|ма, ж. р.* Гостре інфекційне захворювання людини і тварин, що поширюється часто у формі епідемії.
- ЧУМАЦЬКИЙ ШЛЯХ** *Чу|мац'киї Шл'ах, астр.* Власна назва галактики, у якій розташована Сонячна система, а також усі зорі, які видно

неозброєним оком: Чу¹мац'кий Шл'ах ¹поза се^uлом про¹ходе (13).

ЧУПРИНА чуп¹рина, ж. р. Волосся на голові людини (перев. в чоловіка); чуб, шевелюра.

ЧУТКА ¹чутка, ж. р. Недоброзичлива інформація про кого-небудь, поширювана на підставі неправдивих або спеціально видуманих даних;
СПЛЕТНЯ.

ЧУЧАЛО ¹чучало, с. р. Пристрій із двох збитих навхрест тоненьких дощечок, на який одягають старий одяг і який ставлять на городі, щоб відганяти птахів || **вітрак, опудало.**

Ш

ШАГ *шаг*, ч. р. 1. Відстань між стопами ніг під час ходьби; **крок**. 2. Відстань між двома сусідніми однотипними елементами, що повторюються: *у|з'ау |м·іч:ук / щоб на|р'ізати р'із'бу з |шагом три |четвирт'і / бо |дома зали|шилис' |т'іко од|на д|руга* (8).

ШАЛАПУТ *шала|пунт*, ч. р. Легковажний, несерйозний чоловік.

ШАЛАШ *ша|лаш*, ч. р. Побудова з дерев'яних брусків і дошок чи середньої товщини стовбурів і гілок, накрита зазвичай брезентовою тканиною і призначена для проведення застілля з приводу різних подій (весілля, проводи в армію та ін.): *он ко|ли Саш|ко в_|арм·ійу йшоу / то ша|лаш пос|тавили / щоб і сво|йі |с'іли / і х|лопц'і йо|го / і хто там ше п|рйде* (7).

ШАЛЬКА *шал'ка*, ж. р. Тарілка в терезах, на яку кладуть гирі або річ, що зважують.

ШАМПАНСЬКЕ *шам|панс'ке*, с. р. Будь-яке ігристе виноградне вино.

ШАМПУНЬ *шам|пун'*, ж. і ч. р. 1. Мильна запашна рідина для миття волосся. 2. *жарт*. Шампанське.

ШАПКА *шапка*, ж. р. Зимовий головний убір із хутра.

ШАПОЧКА *шапочка*, ж. р., *змениш.* до **шапка**.

1. Головний убір. 2. Гумова шапочка для купання.

ШАПОЧКА ЗИМОВА *шапочка зи|мова*, ж. р. Дитячий головний убір із хутра.

ШАРАВАРИ *шара|вари, мн.* Широкі чоловічі штани особливого крою, зі штанинами внизу на резинці.

ШАРКАТИ *|шаркати, недок.* Повільно йти, підошвами торкаючись поверхні (асфальту, землі та ін.), утворюючи шарудіння.

ШАРЛАТАН *шарла|тан, ч. р.* Про того, хто обдурює інших.

ШАРНІР *шар|н'ір, ч. р.* Кріплення для верхньої та нижньої дощок міха.

ШАРПАК¹ *шар|пак, ч. р., зневажл.* Засіб пересування (автомобіль, мотоцикл та ін.), що часто ламається, погано їде, має характерні зовнішні ознаки зношення.

ШАРПАК² *шар|пак, ч. р.* 1. *жарт.* Касетний магнітофон японського виробника електроніки Sharp. 2. *зневажл.* Будь-який магнітофон, що погано працює.

ШАРПАТИ *|шарпати, недок.* 1. Смикаючи, робити щось, виконувати якусь дію || **дьоргати, смикати.** 2. Термосити, сіпати кого-небудь, звертаючи на що-небудь увагу, виявляючи якесь почуття та ін.

ШАРУДІТИ *шару|д'іти, недок.* Видавати слабкий шерех, шелест: *|тихо їноч·і / |т'іл'ки |чути / йак |миш·і на го|р'і шару|д'ат' (5).*

ШАРФ *шарф, ч. р.* Довга смужка тканини, якою замотують шию.

ШАСТАТИ *|шастати, недок.* Ходити туди-сюди, вишуковуючи що-небудь.

ШАТКІВНИЦЯ *шатк·іў|ниц'а*, ж. р. Пристрій для шаткування капусти.

ШАТКУВАТИ *шатку|вати*, недок. Різати капусту на довгі тонкі смужки.

ШАХМАТИ *|шахмати*, мн. 1. Гра. 2. Набір фігур для гри в шахи.

ШАШИЛЬ *|шашил'*, *|шаш·іл'*, ч. р., ент. Личинка жука, яка точить дерево, дерев'яні вироби.

ШАШКИ *|шашки*, мн. 1. Гра. 2. Набір плескатих фішок круглої форми для гри в шашки.

ШВАЙКА *ш|вайка*, ж. р. 1. Товсте шило. 2. Ручний інструмент у вигляді товстого металевго штиря із загостреним кінцем, призначений для коління свиней || **шпичка**.

ШВАЧКА *ш|вачка*, ж. р. Жінка, яка шиє легкий одяг.

ШВЕНДЯ *ш|венд'а*, ч. і ж. р. Хто-небудь, хто ходить туди-сюди без потреби, тиняється.

ШВЕНДЯТИ *ш|венд'ати*, недок. Ходити туди-сюди без потреби; тинятися.

ШВЕЦЬ *швец'*, ч. р. 1. Чоловік, який шиє верхній одяг. 2. Майстер, який шиє взуття.

ШВИДКА НАСТЯ *швид|ка |Наст'а*, ж. р., жарт. Розлад функції травного тракту, який характеризується частими позивами до випорожнення і рідким калом; **срачка**.

ШВОРИНЬ *ш|вор'ін'*, ч. р. 1. Металевий або дерев'яний стержень, що є вертикальною віссю передка воза. 2. Металевий стержень, яким припинають корову, козу, вівцю на пасовиську || **штир**.

ШВОРКА ш|ворка, ж. р. Мотузка, на яку вішають одяг.

ШЕЛЕПАТИ ше^ч|лепати, недок. 1. Помаленьку крапати (про дощ); **шелестіти**: коли ви|ходила / то дощч ше ше^ч|лепау (5). 2. перен. Розуміти щось, розумітися на чомусь.

ШЕЛЕПНУТИ ше^ч|лепнути, док. Упасти: сто|йу / |чу|ю / шос' ше^ч|лепнуло / а то |наша Мар|тошка стри|бала з шоу|ковиц'ї на |йаму і / |видно / не|доле^ч|т'їла (5).

ШЕЛЕСТІТИ ше^ч|ле^с|т'їти, недок. Помаленьку крапати (про дощ) || **шелепати 1**.

ШЕЛЬМА |шел'ма, ч. і ж. р., зневажл. Людина, яка нечесно, підступно поводитьсь.

ШЕЛЬМУВАТИ шел'му|вати, недок. Виразити осуд нечесній, негідній поведінці кого-небудь.

ШЕПТАТИСЯ ше^ч|п|татис'а, недок. Розмовляти з ким-небудь тихо, пошепки.

ШЕРСТЬ шерс'т', шерс'ц', ж. р. 1. Волосяний покрив тварин. 2. Тканина з вовняної пряжі.

ШЕРСТЯНКА ше^чрс|т'анка, ж. р. Виготовлена з шерстяної тканини широка спідниця, яку одягали в холодну пору року; **шестиклинка**.

ШЕРШІНЬ |шерш'їн', |шершун, ч. р., ент. Велика перетинчастокрила жаляча комаха родини ос переважно жовтого забарвлення з червоно-бурим відтінком.

ШЕСТЕРНЯ |шесте^чрн'а, ж. р. Пристрій, у шість вертикальних зубів якого заходять пальці палечного колеса, що повертають веретено, а разом із ним і верхній камінь.

ШЕСТИКЛИНКА ше^цстик^ллинка, ж. р. Спідниця, пошита з шести клинів || шерстянка.

ШИБКА ши^бнка, ж. р. Тонкий лист скла, вставлений у раму вікна.

ШИВЕРТ ши^верт, ч. р. Пристрій для закривання і відкривання отвору в чому-небудь: *шоб зберече^гти те^чп^ло / о^тої ши^верт засу^вайут^т майже вес' (9).*

ШИВИЛЮРА шиви^л'юра, ж. р. Довге, пишне, густе волосся на голові чоловіка: *п^рос'у те^чбе / хоч ^цего л'іта ни стри^жи шиви^л'ури (13).*

ШИВЙОТ ши^в'йот, ч. р. Шерстяна або напівшерстяна, трохи ворсиста тканина, з якої шиють костюми.

ШИНА ши^на, ж. р. 1. Металевий обруч, який насаджують на обід колеса для збільшення його міцності, зменшення зносу. 2. Пристрій для накладання пов'язки для забезпечення нерухомості ушкодженої частини тіла: *у^чили накла^дати ши^ну на по^ламану ^руку (5).*

ШИНЕЛЬ ши^нел', ж. р. Верхній формений одяг зі складкою на спині і хлястиком.

ШИПТИ ши^п'іти, *недок.* Видавати глухі звуки, які нагадують протяжне «ш-ш».

ШИРІНЬКА ши^р'ін'ка, ж. р. 1. Розпірка спереду чоловічих штанів. 2. Розріз на поясі спідниці.

ШИРШАВА ши^р'шава, ж. р. Сорт картоплі: *та^лка / йак ^гела / т'іл'ки ши^р'шава (5).*

ШИТИ ши^ти, *недок.* З'єднувати ниткою за допомогою голки частини тканини.

ШИФОН ши|фон, ших|вон, ч. р. Легка, тонка шовкова тканина.

ШИЯ |шия, ж. р. 1. Частина тіла між головою і тлубом. 2. Вимурований вхід зі сходами до погребу: |шию г|нали з |камен'у / ро|били само|дел'н'і печ|реч|кри|т'.а / шоб |можна |було рост|вором за|лити / ро|били з рож|чоту п'ят|нац'.ат' / дв|ац'.ат' с|ходинок (5).

ШІСЯТ ш·йі|с'ат, числ. Шістдесят.

ШІСТЬ НЕДІЛЬ ш·іс'ц' |нед'іл'. Шість тижнів, час коли жінка вже може виходити з дому після пологів, коли хрестять дітей.

ШКАБАРЧА шкабар|ча, с. р. Той, хто відсварюється у відповідь.

ШКАБАРЧАТИ шкабар|чати, недок. Відсварюватися у відповідь.

ШКАНДИБАТИ шканди|бати, недок. Шкутильгати.

ШКАПА ш|капа, ч. і ж. р. Заморений, слабосилий, худий кінь або кобила.

ШКАРАЛУПА шкара|лупа, шар|лупа, ж. р. 1. Тверда оболонка яйця. 2. Лушпайки зі старої картоплі.

ШКАРБАНИ шарба|ни, мн. 1. Старе зношене взуття. 2. жарт. Будь-яке взуття.

ШКАФ шкаф, ч. р. Шафа.

ШКВАРКА шк|варка, ж. р. 1. Підсмажений чи висмажений шматочок сала. 2. перен. Про людину, яка емоційно (часто з образами та лайкою) реагує на повідомлення: в'ін йак та шк|варка / на йсе / шо ни ска|жи / ки|дайец'.а (5).

ШКІБАРКИ *шк·ібарки*, *мн.* Лексема утворена шляхом контамінації слів *шкіра* + *барки*.

♦ **Брати за шкібарки** *брати за шк·ібарки* – хапати за груди, лацкани верхнього одягу (пальта, піджака та ін.) під час сварки, бійки: *понапи|вайуц'а на п|роводах / а то|дї з|наїдец'а тої / ко|му шос' не^ч так / до л'у|бого приста|вати поч|не / то|дї д|ругий почи|нає йти|хо|мирувати / колот|неча / т'а|гайт' о|дин о|дного / за шк·ібарки бе^ч|рут' (14).*

ШКІРА *шк·іра*, *ж. р. 1.* Матеріал, одержаний шляхом хімічної та механічної обробки шкіри вбитої тварини. 2. Зовнішній покрив тіла людини.

ШКРАБАТИ *шк|рабати*, *недок.* Обчищати шкірку з молодої картоплі.

ШКРЕБЛО *шк|ребло*, *с. р.* Металевий гребінь, яким чистять корів, коней.

ШКУРИНКА *шк|уринка*, *ж. р.* Твердий зовнішній шар хліба, короваю та ін.

ШКУРКА *ш|курка*, *ж. р.* Коричнева чи кремова плівка, яка виникає на довго пряженому молоці.

ШЛАМБЕГА *шлам|бега*, *ч. і ж. р.* Про людину, яка повільно йде.

ШЛАМБЕГАТИ *шлам|бегати*, *недок.* Повільно йти.

ШЛЕЙКА *ш|лейка*, *ж. р. 1.* Стрічка тканини, що утримує на плечах жіночу сорочку. 2. Широка лямка, що облягає передню частину тулуба коня і до якої прикріплені посторонки.

ШЛЕЯ *шле^ч|я*, *ж. р.* Частина упряжі – широка смуга, сплетена з мотузків або вирізана з ременю і

прив'язана до посторонків, у яку запрягають коней.

ШЛІХТА *ш|л'іхта*, ж. р. Клейка рідина з борошна для змащування нитки основи.

ШЛУНОК *ш|лунок*, ч. р. Орган травлення в людини і тварини || **жолудок**.

ШЛЬОМ *шл'ом*, ч. р. Шолом; спеціальний головний убір для захисту голови й шиї від пошкоджень || **гермак**.

ШЛЬОПАНЦІ *ш|л'опанці*, *мн.* Легкі домашні туфлі без закаблуків.

ШЛЯПА *ш|л'апа*, ж. р. Чоловічий фетровий головний убір із широкими крисами; капелюх.

ШЛЯПОВИЦЯ *ш|л'аповиця*, ж. р. Стан землі під ногами після дощу, мокрого чи талого снігу.

ШЛЯРКА *ш|л'арка*, ж. р. Смужка тканини, зібрана в складки чи зборки і пришита для оздоблення виробу.

ШЛЯХ *шл'ах*, ч. р. Дорога із твердим покриттям, із камінців.

ШМАЛЬКІВКА *Шмал'к'іўка*, ж. р., мікротоп. Назва кутка: *Шмал'к'іўка* / бо тут |жило ба|гато *Шмал'к'іў* / ну *ў* |кого та|ка фа|м'і|їа (13).

ШМАРКАТИ *ш|маркати*, *недок.* Різкими видихами очищати свій ніс від слизу || **сякати**.

ШМАРКАТИСЯ *ш|маркатис'а*, *недок.* Різкими видихами очищати свій ніс від слизу || **сякатися**.

ШМАРКАЧ *шмар|кач*, ч. р., *зневажл.* Молода, недосвідчена людина || **сопляк**.

ШМАРОВИДЛО *шмаро|видло*, с. р. Мастило для змащування коліс воза.

ШМАТОК *шма|ток*, ч. р. Частина відділена, відбита, відрізана та ін. від чогось; кусок.

ШМЕГЕЛЬСЬКА *шме^u|гел'с'ка*, прикм., у спол. зі словами *дитина*, *чоловік*, *жінка*. Людина, яка має імідж всезнайки: *шме^u|гел'с'ка / це та|ка л'у|дина / йа|ка «ба|гато з|нає» / |хоче з|нати про ўс'їх і ўсе з|нати / дошп'ї|говуйц'а про ўсе та шче_ї докла|де в'їд |себе* (5).

ШНУРОК *шну|рок*, ч. р. Тонкий мотузок, яким зашнуровують взуття.

ШОБ БУЛО, ЯК У ЛЮДЕЙ *шоб бу|ло / йак у л'у|деї* ♦. Гарно для людського ока.

ШОВК ЧЕРКАСЬКИЙ *шоўк чер|кас'кий*. Тканина, виготовлена з тонких хімічних волокон.

ШОВК *шоўк*, ч. р. Тканина, виготовлена з волокна, яке виділяють гусениці шовковицевого шовкопряда.

ШОВКОВИЦЯ *шоў|ковиц'а*, ж. р. 1. Листяне дерево з їстівними плодами, листям якого годують гусінь шовковицевого шовкопряда. 2. Солодкі або кисло-солодкі білі, рожеві або темно-фіолетові соковиті ягоди цього дерева.

ШОВКУН *шоў|кун*, ч. р. Безплідне шовковицеве дерево: *йак розр'їз|нити шоў|кун і шоў|ковиц'у // ну це п|росто / т'їки час т|реба / бо шоў|ковиц'а шчо|року плод|носит' / а шоў|кун |через р'їк / та_ї то пло|д'їй |дуже |мало* (5).

ШОКАЛО |шокало, ч. р. Той, хто постійно перепитує, вимовляючи «шо-шо».

ШОПА |шопа, ж. р. Сарай, підсобне приміщення, у якому в теплу частину року знаходяться домашні тварини.

ШОРТИ |шорти, мн. Літні короткі штани довжиною до колін.

ШОСЕЙКА шо|сейка, ж. р. Вимощена камінням дорога; **соша**.

ШОТЛАНКА шот|ланка, ж. р. Напівбавовняна картата тканина.

ШПАГЕР ш|паге^{чр}, ч. р. Конусна частина ковадла, яка слугує для загинання заготовок.

ШПАК шпак, ч. р. Невелика перелітна співуча пташка ряду горобцеподібних, із коротким хвостом, прямим дзьобом і досить великими крилами.

ШПАНКА ш|панка, ж. р. Сорт вишні: *нако|пала ў Ми|коли Б·ела|руса ш|панки / бо п|робувала / то |добра* (5).

ШПАРУВАТИ шпару|вати, *недок.* Замазувати будь-які нерівності на поверхні чого-небудь.

ШПАЦІРУВАТИ шпац'іру|вати, *недок.* Іти.

ШПИЛЬ Шпил', ч. р., *вл. н.* Місцевість за селом, куди ганяли пасти худобу: *тут коро|ви па|сут' / в·ін п·ідн'і|майці'а ў|гору* (9).

ШПИЛЬКА ш|пил'ка, ж. р. 1. Металева голка з голівкою на тупому кінці, яку використовують для приколювання одягу || **булавка**. 2. Високий тонкий каблук жіночого взуття.

ШПИРХАТИ *ш|пирхати*, *недок.* Сильними різкими рухами пальцями або пальцем відкритої долоні, ліктем, коліном штовхати когось; **штурхати**.

ШПИЦЯ *ш|пиц'а*, *ж. р.* 1. Спиця в колесі воза, велосипеда. 2. Тонкий довгий стрижень із трохи загостреним кінцем для плетіння, в'язання. 3. *ш|пиц'і*, *мн.* Медичний апарат, який використовують для з'єднання і зрощення кісткових переломів.

ШПИЧКА *ш|пичка*, *ж. р.* Довгий вузький ніж, яким колють свиней; **швайка**.

ШПОРТАТИ *ш|портати*, *недок.* Надкопувати, розгрібати землю з метою дістати з куща, який ще росте, бульби картоплі || **длубати 2**, **джолубати**.

ШПОРТАТИСЯ *ш|портатис'а*, *недок.* Щось робити, зазвичай на городі, на клумбі, в саду || **порпатися 2**.

ШПРИЦ *шпр'іц*, *ч. р.* Шприц; лікарський інструмент у формі циліндра з поршнем і порожнистою голкою для введення ліків під шкіру, м'язи, вену.

ШРАПНЕЛЬ *шрап'нел'*, *ж. р.* 1. Кулі, картечини, якими начинений артилерійський снаряд. 2. *жарт.* Перлова крупа.

ШТАМП *штамп*, *ч. р.* 1. Ковальська форма, за допомогою якої пробивають різні за формою й розмірами отвори. 2. Форма із зображенням назви певної установи та іншими відомостями для одержання відбитка на чомусь. 3. Відбиток штампа.

ШТАНДАРИ *штан|дари*, *мн.* Ніша під піччю. ♦ Під штандарами *під штан|дарами* – бути залежним від когось, виконувати чийсь волю.

ШТАНИ *шта|ни*, *мн.* 1. Нижня частина верхнього вбрання з довгими холошами || **брюки**. 2. *мікротоп*. Назва ставка, що знаходиться за межами села; **Костенків**.

ШТАНИ ВАТНІ *шта|ни |ватн'ї*. Зимові чоловічі штани з ватною підкладкою; **штани ватяні**.

ШТАНИ ВАТЯНІ *шта|ни |ват'ан'ї*. Зимові чоловічі штани з ватною підкладкою || **штани ватні**.

ШТАНИ СПОРТИВНІ *шта|ни спор|т'ійн'ї*. Штани для занять спортом.

ШТАНИ СУКОННІ *шта|ни сук|кон'ї*. Чоловічі штани із сукна.

ШТАНИНА *штани|на*, *ж. р.* Частина штанів, яка надягається на одну ногу.

ШТАПЕЛЬ *ш|тапел'л'*, *ч. р.* Тканина зі штапельної пряжі.

ШТАПІК *ш|тап'ік*, *ч. р.* Вузька рейка, планка, яку застосовують для закріплення скла у віконній рамі, каркасі, а також обкантовування меблів, музичних інструментів тощо.

ШТАХВЕТИ *штах|вети*, *шта|фети*, *мн.* Штахети. Огорожа з вертикальних дощечок, розріджено прибитих до двох паралельних горизонтальних рейок.

ШТЕЛЬВАГА *штел'л'вага*, *ж. р.* Брусок, до якого кріпляться орчики (валки), до яких прикріплюються посторонки в упряжці.

ШТЕКІЛЬ *ш|тек·і́л'*, ч. р. Палиця, за допомогою якої крутять жорна.

ШТИР *штир*, ч. р. Циліндричний стержень із конічним кінцем; **шворень 2**: *|вивела ко|зу ў горо|док / ў|била штир у |земл'у та _ї на ро|боту (7).*

ШТОК *шток*, ч. р. Деталь механізмів циліндричної форми різної довжини.

ШТОПАНИЙ *ш|топаний*, дієприкм. 1. Зашитий, полагоджений штопанням. 2. ім. Лайливе слово.

ШТОПАТИ *ш|топати*, недок. Зашивати дірку в будь-якому виробі із тканини.

ШТОРА *ш|тора*, ж. р. Шматок щільної тканини, яким завішують вікно.

ШТРУДЕЛЬ *шт|рудел'*, ч. р. Пиріг, зроблений із розкатаного тіста, на яке наклали начинку і скрутили трубочкою.

ШТУКА *ш|тука*, ж. р. 1. Окремий предмет із числа однорідних. 2. жарг. Число, що дорівнює десяти сотням, тисяча.

ШТУКАТУРКА *штука|турка*, ж. р. 1. Покриття поверхонь будівель чи внутрішніх приміщень цементним розчином. 2. жарт. Жіноча косметика.

ШТУНДА *ш|тунда*, ч. і ж. р. Учасник релігійної секти (баптистів, адвентистів та ін.).

ШТУРПАКИ *штурпа|ки*, мн. 1. Рештки зрізаних або об'їдених шкідниками стебел рослин. 2. жарт. Пальці.

ШТУРХАТИ *ш|турхати, недок.* Сильними різкими рухами пальцями або пальцем відкритої долоні, ліктем, коліном штовхати когось || **шпирхати**.

ШУБА¹ *|шуба, ж. р.* Довгий зимовий жіночий одяг із хутра.

ШУБА² *|шуба, ж. р.* Салат з оселедця, вареної картоплі, моркви, буряка, де кожний інгредієнт покладено шарами, приправлений зверху майонезом.

ШУБОВСНУТИ *шу|боўснути, док.* 1. Пірнути, упасти у воду, роблячи гучні сплески. 2. Кинути що-небудь у воду з глухим звуком.

ШУЛКА *шу|л'іка, ж. р.* Великий хижий птах родини яструбиних з довгими крилами і загнутим дзьобом; **рабець**.

ШУЛУШИННЯ *шулу|шин'а, с. р.* Сухі шкірки цибулі, які зберігають для приготування яєць на пасхальні свята (надання їм коричневого кольору): *ні / шулу|шин'а не^и вики|дайу / зби|райу / на |Паску |йайц'а ко|ли |вару / то ї шулу|шин'.і / шоб ко|ричн'овими бу|ли (з).*

ШУПІРТАТИ *шу|п·іртати, недок., жарт.* Розуміти, розумітися на чомусь; **шурупати**.

ШУПІРТАТИСЯ *шу|п·іртатис'а, недок.*
1. Перекладати, перебирати що-небудь десь, шукаючи щось; **порпатися** 1. 2. Чепуритися.

ШУРИН *|шурин, ч. р.* Брат дружини.

ШУРУПАТИ *шу|рупати, недок., жарт.* Розуміти, розумітися на чомусь || **шупіртати**: *роз|казуйиш*

йо|му / роз|казуйиш / а не^ч з|найиш / чи хот' шос'
шу|рунайє ї |ц'ому (6).

ШУСТАТИСЯ |шустатис'а, недок. Легко відокремлюватися від плоду (про шкірку картоплі): ко|ли почи|найімо ко|пати кар|топл'у // ко|ли во|на їже ни |шустайіц'.а (5).

ШУТИЙ |шутій, прикм. Безрогий.

ШУТІВСЬКИЙ Шу|т'їйс'кий, мікротоп. Назва ставка, що знаходиться на східній околиці села ||
Полярушівський: Шу|т'їйс'кий / це ста|вок / бо тут жиї ста|риї Шут' (13).

ШУХЛЯДА шух|л'ада, ж. р. Висувна скринька в столі або серванті.

Щ

ЩАБЕЛЬ *шча|бел'*, ч. р. Поперечна планка в драбині.

ЩАВЕЛЬ *шча|вел'*, ч. р. Трав'яниста, багаторічна рослина, стебло й продовгувате листя якої має кислий смак; використовується в кулінарії;
квасок.

ЩАЛБАН *шчал|бан*, ч. р. Різкий удар по голові середнім або вказівним пальцем, зігнутим у півкільце і напруженим на розгинання, утримуваним великим пальцем і потім різко відпущеним.

ЩАС *шчас*, присл. Зараз.

ЩЕ ПОРОГА ЦЕРКВИ НЕ ПЕРЕСТУПИЛА, А ГРІХА ВЖЕ НАБРАЛАСЯ *щче по|рога |церкви не^и не^чречсту|пила / а гр'і|ха ўже наб|ралас'а* ♦.
Щось не те зробити.

ЩЕБІНЬ *ш|чeб·ін'*, ч. р. Подрібнене каміння ||
щeбьонка.

ЩЕБЬОНКА *щче|б·онка*, ж. р. Подрібнене каміння;
щeбінь.

ЩЕДРІВКА *шчeд|р'їўка*, ж. р. 1. Обрядова новорічна пісня, яку виконували ввечері 31 грудня (за совітів – 13 січня). 2. Обряд щедрування.

ЩЕДРІВНИК *шчeдр'їў|ник*, ч. р. Хлопець або чоловік, який щедрує.

ЩЕДРІВНИЦЯ *шчeдр'їў|ниця*, ч. р. Дівчина або жінка, яка щедрує.

ЩЕЛЕПА *щче^uлепа*, ж. р. 1. Кожна з двох кісток черепа, у якій містяться зуби. 2. Пластинка зі штучними зубами; **челюсть**.

ЩЕЛЬ *щчел'*, ж. р. Довгастих вузький отвір у чому-небудь; щілина.

ЩЕПА *ш^lчепа*, ж. р. 1. Прищеплене фруктове дерево, зазвичай черешня. 2. Ягоди черешні.

ЩЕПИТИ *щче^uпити*, *недок.* Пересаджувати пагін або бруньку однієї рослини на тканину іншої з метою надання останній тих чи тих властивостей.

ЩЕТИНА *шчи^lтина*, ж. р. 1. Коротка цупка шерсть у деяких тварин (свиней та ін.). 2. *перен.* Коротке цупке волосся на обличчі чоловіків.

ЩИГЛИК *ш^lчиглик*, ч. р. Молодий, недосвідчений хлопець: *там д'їди / д'ад'ки бу^lли / а ми шо / ш^lчиглики йа^k·іс' (12).*

ЩИТАТИ *шчи^lтати*, *недок.* 1. Рахувати. 2. Вважати.

ЩИТОВИДКА *шчито^lвидка*, ж. р. 1. Щитовидна залоза. 2. Захворювання, зумовлене збільшенням щитовидної залози || **зоб**.

ЩПАЛКА *ш^lч·іпалка*, ж. р. Комаха, що має плоске видовжене тіло з недорозвиненими придатками у вигляді кліщів на задній частині черевця: *малими л'у^lбили ду^lрачитис'а / ло^lвили ш^lч·іпалок і прикла^lдали йїх д'ї^lчатам до ^lшийї / ^lл'ашки / шоб шч·іп^lнуло // а во^lни напе^lред ве^lрещ^lчали / бо ї так бо^lйалис'а ш^lч·іпалок (15).*

ЩПКА *ш^lч·іпка*, ж. р. Кількість чогось, що можна взяти трьома пальцями руки; **пучка 2**.

ЩПЩІ ш|ч·іпц'і, *мн.* Ковальські лещата.

ЩІТКА ш|ч·ітка, *ж. р.* 1. Знаряддя у формі плоскої колодки з густо набитою на неї щетиною, призначене для фарбування. 2. Зв'язаний із трави товстий жмут, призначений для побілки глиною, вапном.

ЩУКА ш|чука, *ж. р.* Хижа прісноводна промислова риба, що має видовжене тіло зі сплющеною зверху витягнутою головою.

ЩУПАК шчу|пак, *ч. р.* 1. Самець щуки. 2. Молода щука.

ЩУР шчур, *ч. р.* 1. Шкідливий ссавець родини мишоподібних, значно більший за мишу, переважно із сірою шерстю і довгим лускатим хвостом || **пацюк**. 2. *перен., зневажл.* Про людину лякливої, підлої вдачі.

ЩУРАКИ шчура|ки, *мн.* Екскременти щурів.

Ю

ЮБЛІЕЙ *йуб·і|л'ей*, ч. р. Ювілей; відзначення річниці якоїсь знаменної події.

ЮБКА *йуб'ка*, ж. р. Жіночий одяг, що покриває фігуру від талії донизу; спідниця.

ЮВЕЛІР *йувел'ір*, ч. р. 1. Майстер, який виготовляє прикраси з дорогоцінних металів. 2. *жарт*. Про чоловіка, у якого двоє і більше доньок.

ЮГИНА *Йу|гина*, ж. р., вл. н. Жіноче ім'я Євгенія.

ЮНОСТЬ *йунос'ц'*, ж. р. Юність; молодий вік між дитинством і зрілістю.

ЮРКНУТИ *йуркнути*, док. Швидко, майже непомітно пройти повз когось або проникнути в приміщення: *йак во|ни |т'іл'ки умуд|р'алис'а опи|нитис'а й |хат'і |поне|реч|д нас / не| з|найу // |н'іби си|диш / вигл'а|дайш / а во|ни |йуркнут' так / шо не| по|бачиш* (9).

ЮШИТИ *йушити*, недок. Литися, текти у великій кількості (про кров): *де йо|го но|сило / а|ле| прийш|о / з |носа йу|шит'* (5).

ЮШКА *йушка*, ж. р. 1. Суп рибний. 2. Сік рослини чи плоду.

Я

Я ЗА СВОГО ХОМУ КОГО ХОЧ ВІЗЬМУ, А ТИ З СВОЄЮ НАТАЛКОЮ СИДИ ПІД ЛАВКОЮ

йа за с\вого Хо\му ко\го хоч в\із\му / а ти с:во\йейу На\талко\йу сиди п\ід л\ай\ко\йу ♦.

Про вихвалання матерів своїми синами, що зумовлено було меншою кількістю чоловіків у повоєнні роки.

ЯБІДА *й\аб\іда*, ч. і ж. р. Той, хто зводить наклеп на кого-небудь, обмовляє когось, доносить комусь на когось: *у ди\тинс\в\і поч\т\і ко\жного прози\вали й\аб\ідо\йу / бо й\ак не\што\ух\неш / то й\дарии / то ш\ос\ с\каже\чи ни те / б\і\жиш то\д\і до \ма\ми п\ід кри\ло* (6).

ЯВА *Й\а\ва*, ж. р. Мотоцикл чеського виробництва «Jawa».

ЯВДОХИ *Й\а\й\до\хи*, ж. р., нар., рел. Релігійне свято на честь преподобної мучениці Євдокії: *за\й\ж\ди на Й\а\й\до\хи доста\вали кар\то\пл\у // й\а хот\ста\ра й\же / а\ле в\і\дерце чи й\а\ш\чик не\в\е\лич\ки\ та \ви\не\су* (7).

ЯД *й\ад*, ч. р. Речовина, здатна викликати отруєння живого організму; отрута.

ЯДРЕНА *й\а\др\ена*, прикм., ж. р. Міцна (про горілку).

ЯЄЧНЯ *й\а\й\еч\н\а*, ж. р. Страва з підсмажених яєць.

ЯЄШНИК *й\а\й\еш\ник*, ч. р. Гриб, верхня частина шляпки якого темно-коричневого кольору, а нижня – жовтуватого.

ЯЗВА *йазва*, ж. р. 1. Виразка у стінці шлунка.
2. перен., жарт. Дружина.

ЯЗИК *йазик*, ч. р. 1. Рухливий м'язовий орган, розташований у ротовій порожнині тварин і людини. 2. Страва з цього органа тварин: *л'убл'у залиўний йазик / в'ідвариш його / по'р'жиш то'нен'ко / а то'д'ї жила'т'їн розве'ду і залиўу // на |ранок |можна |йісти (9).*

ЯЗИКАТА ХВЕСЬКА *йазика'тата х'вес'ка* ♦. Жінка, яка багато говорить.

ЯЗИКАТИЙ *йазика'тій*, прикм. Який любить багато говорити, сперечатися.

ЯЗИЧОК *йазичок*, ч. р. 1. Конусоподібний виступ м'якого піднебіння в ротовій порожнині.
2. Шкіряна підкладка під шнурівкою взуття.

ЯК ЗАЙЦЮ СТОП-СИГНАЛ *йак зай'ц'у стоп_с'іг'нал* ♦. Про щось непотрібне: *в'ін так то|б'і т'реба / йак о'то зай'ц'у стоп_с'іг'нал (5).*

ЯК ІЗ БАБИ ДІВКА *йак із |баби |д'іўка* ♦. Про те, що не може здійснитися.

ЯК НА СВИНЯЧІЙ *йак на Сви'н'ач'їй* ♦. Дуже брудно: *зай'шоў / а ў |хат'ї / йак на Сви'н'ач'їй / н'ї прої'ти / н'ї с'їсти / с'рач поўний (11).*

ЯК НА СРАЧКУ *йак на с'рачку* ♦. Дуже поспішаючи: *зуст'р'їла ку'му / а во'на ле'тит' / йак на с'рачку / |даже спи'тати н'ї'чо неч' ўс'тигла (5).*

ЯК НЕ В ГОЦІ, ТО В БОЦІ *йак неч' ў |гоц'ї / то ў |боц'ї* ♦. Про когось, хто не хоче робити і шукає для цього будь-яку відмовку.

ЯК НЕ СРАЧКА, ТО ПЕРДЯЧКА *йак не^ч с|рачка, то печ^р|д'ачка* ♦. Як не одне, то інше (перев. про причини-відмовки від роботи).

ЯКІСТЬ *йак·іс'ц'*, ж. р. Ступінь вартості, цінності, придатності чого-небудь для його використання за призначенням || **якість**.

ЯКШАТИСЯ *йак|шатис'а*, недок. Спілкуватися, дружити з ким-небудь.

ЯЛОВА *йялова*, ж. р. 1. Корова, що залишилася нетільною. 2. *зневажл.* Про жінку, яка не має дітей.

ЯЛОВИЧИНА *йяловичина*, ж. р. М'ясо великої рогатої худоби; **телятина**.

ЯМА *йяма*, ж. р. 1. Природне або штучне заглиблення в землі: *три|мали і ми кро|л'їу у й|ам·і // году|вати / п|росто |кинуї с|в·іжойї тра|ви / н'є / т|реба шоб приї|йала т|рохи // во|ди на|лити їже спус|калас'а їниз* (5). 2. Обладнане під землею приміщення для зберігання городини (буряків, кабаків та ін.): *|ран'че в л'ох но|сили і кар|топл'у / і бура|ки / і каба|ки / а во|ни ж |р'їзн'ї бол'ач|ки |майут / печ|речки|дайц'а з од|ного на д|руге / гни|їє їсе / то |В·іт'а |викопай й|яму на бура|ки / ту|ди і |моркву с|таavimo / йак|шо ба|гато* (5).

ЯНТАР *йан|тар*, ч. р. Скам'яніла викопна смола хвойних дерев, переважно жовтого кольору, яку використовують для прикрас.

ЯПОНКА *йа|понка, ж. р.* 1. Легке плаття без рукавів із приспущеними плечами. 2. Фасон спущеного рукава в такому платті чи блузці.

ЯР *йар, ч. р.* Глибока довга западина зі стрімкими берегами.

ЯРИЛО *йа|рило, с. р.* Дві міцні балки, на яких лежить нижній млиновий камінь.

ЯРИЦЯ *йа|риця, ж. р.* Яра пшениця.

ЯРКА *йарка, ж. р.* Молода вівця, яка ще не ягнилася.

ЯРКИЙ *йаркий, прикм.* Яскравий.

ЯРЛИК *йар|лик, ч. р.* Ярличок на чому-небудь для визначення назви предмета, ціни та інших відомостей; етикетка.

ЯРМО *йар|мо, с. р.* 1. Дерев'яний нашійник для великої рогатої худоби. 2. *перен.* Тяжка робота: *та|ке йар|мо |майу з тим го|родом / наро|биця, т|реба / а шо з |його |в·із'мечи на |гос'ін' (13).*

ЯРМО ТЯГНУТИ *йар|мо т'аг|нути* ♦. Тяжко працювати, бути відповідальним.

ЯРОК *йа|рок, ч. р.* Малий яр.

ЯРУС *йарус, ч. р.* Один із горизонтальних рядів чого-небудь, розміщення один над одним або один під одним.

ЯСЕН *йасечн, ч. р.* Дерево з перистим листям і міцною деревиною, яку використовують на різні вироби: *на ме|ж·і поса|дили три |йасечни / це |йм у|же |рок·іу по с'імде|с'ат / то о|дин |бат'ко з|р'ізау / а два так |вигналис'а / шо |уже г·ілки ле|жат' на |хат'і / то т|реба з|р'ізати (5).*

ЯСКІТ *йаск'іт, ч. р.* Дія за значенням **ящати**: *д'іти та|кий йаск'іт на |вулиці зд'ї|майат' / шо гет' |чере^из зак|рит'ї |в·ікна |чути (5).*

ЯСЛА¹ *йасла, мн.* Відгороджене в хліві місце, куди закладають корм для худоби.

ЯСЛА² *йасла, мн.* Заклад, у якому доглядають і виховують малих дітей; **яслі**.

ЯСЛІ *йасл'ї, мн.* Заклад, у якому доглядають і виховують малих дітей || **ясла²**: *|ран'ше з |д'їт'ми не^и |можна було |доўго |бути / да|вали |м·іс'ац'—два / а то|д'ї на ро|боту т|реба було їти / о|то |йасл'ї виру|чали тих / хто не^и маў н'ї|кого з'ї|старших |дома (9).*

ЯСНА *йасна, мн.* Ділянка слизової оболонки ротової порожнини людини і ссавців, яку покривають зубні відростки щелеп і коріння зубів.

ЯСНО *йасно, присл.* Зрозуміло.

ЯТІР *йат'ір, ч. р.* Риболовне знаряддя у вигляді сітки, натягнутої на обручі і встановленої на дно водоймищ.

ЯТКА *йатка, ж. р.* Невеличке приміщення на кшталт кіоску, призначене для торгівлі різним товаром.

ЯЧМІНКА *йач|м·інка, ж. р.* 1. Ячмінна солома. 2. Ячмінна крупа. 3. Каша з ячмінної крупи.

ЯЧМІНЬ¹ *йач|м·ін', ч. р.* 1. Трав'яниста рослина з родини злакових. 2. Зерно цієї рослини.

ЯЧМІНЬ² *йач|м·ін', ч. р.* Гостре запалення волосяного мішечка вії та сальної залози краю повіки: *йак йач|м·ін' |має |вискочити / ну /*

|чуйиш / шо ўже |око све|р|бит' / то т|реба
ў|з'ати |мило прос|те / гос|подарс'ке /
на|милити |нал'ца і помас|тити те |м·ісце /
то|д'і ўсе проїде (5).

ЯЩАТИ |яаш|чати, недок. Видавати голосні звуки з
радості, несподіванки, переляку та ін. (про людей
і тварин): ше |т'іл'ки д|вер'і |ринули / а Рекс у|же
|яаш|чит' в'ід |радос'ці / шо |йісти не|сут' (5).

ЯЩИК |яашчик, ч. р. 1. Чотирикутний виріб із дошок,
фанери, картону тощо, який використовують для
пакування, зберігання або перенесення чого-
небудь. 2. жарт. Телевізор.

ЯЩІРКА |яашч·ірка, ж. р. Невеликий плазун із
видовженим тілом, покритим дрібною роговою
лускою і з довгим хвостом: |Боже / |ран'ше
с|к·іл'ки цих |яашч·ірок во|дилос' / |вийдечи на
|яр / а во|ни п'ід но|гами сну|йут' / ўп·і|майиш /
а во|на хвос|та ж ски|дає / то |т'іл'ки хв·іст
у ру|ці (15).

ЯЩУР |яашчур, ч. р. Гостра інфекційна хвороба
парнокопитих тварин і людини, спричинювана
фільтрівним вірусом: |помн'у / ко|ли |яашчур буў
/ то |перечд си|лом зробили та|ку за|глибину /
ту|ди на|кидали |тирси / по|лили йі|йі |а|койус'
|х·ім·ійойу // вес' т|транспорт маў ту|ди
зай|ж:ати / |л'уди сту|пати / шоб
дизинф·іку|вати |обуў / ко|леса (5).

Наукове видання

Денисюк Василь

ДМИТРУШКИ
СЛОВНИК ГОВІРКИ РІДНОГО СЕЛА

Набір: Василь Денисюк

Технічний коректор: Василь Денисюк

Підписано до друку 31.05.2024 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 28

Тираж 100 прим. Замовлення № 555

Видавничо-поліграфічний центр «Візаві»

20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 2521 від 08.06.2006.

тел. (04744) 4-64-88, 4-67-77, (067) 104-64-88

vizavi-print.jimdo.com

e-mail: vizavio08@gmail.com